This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 873,757

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

SVATOPLUK ČECH:

VĚTŠÍ PRÓSA

2.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKU

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XIV.

VĚTŠÍ PRÓSA.

2.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1903.

VĚTŠÍ PRÓSA..

2.

Napsal

SVATOPLUK ČECH.

V PRAZE.
NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.
1903.

891.868
C387
1908

Tiskem České grafické společnosti »Unie« v Praze.

VĚTŠÍ PRÓSA.

2.

Jestřáb contra Hrdlička.

Ze zápisků přítelových.

(»Lumír« 1876.

*

Okolnosti přinutily mne, že jsem se obíral nějaký čas jistou registraturou. Od té doby nezávidím žádnému registrátoru. Jeho život jest podoben fascikulům, jimiž se zabývá: den klade se na den jako arch na arch, každý je stejně bezbarvý a suchopárný a žádný nevybočuje ani o coul z předepsaného úřadního formátu.

Přes to míval jsem při svém nudném zaměstnání také chvíle tichých požitků. Byly to zejména doby, kdy jsem se ocitoval v registratuře sám a mohl se jí zabývati po svém způsobu. Místnost nebyla bez půvabu. Nábytek této svatyně juris tvořily pouze tři obrovské skříně, jejichž čela byla ozdobena šiky zákonníků v stejnokroji ze sviňské kůže, skládací stupátko a několik starožitných obrazů v okrouhlých černých rámcích. Celou světnicí rozkládal se tajemný soumrak, jenž se ti při bedlivějším zkoumání jevil smíšeninou stínu a prachu. Ba, prach pokrýval tu všechno jako sníh zimní krajinu. Malba stěn ztrácela se za šedivými čalouny prachu; prach vážila zaprášená bohyně spravedlnosti, trčící nad prostřední skříní; v závějích prachu tonuly knihy pod ní; obli-

čeje starých právníků v okrouhlých rámcích vypocovaly prach, jehož se byly nalokaly za živa; jako fantastický výkvět prachu vypadala zvadlá reseda v okně, a hustou mlhou prachu zastřeny byly skleněné tabule, že se jimi jen pracně dobývala šikmá prouha bledožlutého světla, oživená tančícím prachem a kreslící na podlaze divně zmodrchané obrazce starožitných ozdobných mříží.

A když se rázným pohybem mých rukou rozlétly dvéře některé skříně, jaký to zvláštní život makulatury objevil se před zrakoma mýma! Jakoby leknutím zachvěly se obálky fascikulů, prach zavířil v příhrádkách, zděšení pavouci unikali do nejtajnějších zámotků své příze a tu a tam zatřepetal se úzkostlivě mol, něžný motýlek registratury. Ó, božská esthetiko přírody! Ty, jež jsi posadila skvoucího kolibříka na ohnivý květ tropického pralesa, jež jsi ošatila kosmatým sněhem polárního medvěda a šedého dropa pustila do šedých, nekonečných plání, dala jsi také říši starého papíru zvláštního motýlka, vystřihnuvši mu křidélka z nejtenčí papírové třísně a posypavši ho nejjemnějším foliantovým prachem!

Z počátku, pravda, brával jsem s nechutí do rukou ty balíky listin, jejichž obsah mne, neprávníka, pramálo zajímal. Ale znenáhla mizela tato nechuť a na konec uměl jsem se s nimi dobře baviti.

Postup, jakým se to událo, jest dosti zajímavý.

Dejme tomu, že vás přinutila mrzutá nějaká záležitost utéci se pod křídla právního přítele. Vstoupili jste s patrnými známkami rozčilení do kanceláře a proklínali jste v duchu předchůdce, který svou poradu s advokátem bůh ví o jaké malicherné zále-

žitosti do nekonečna protahoval. A když jste se konečně dostali do přijímací komnaty právníkovy, líčili jste mu s mravním rozhořčením, v případě vašem třeba úplně odůvodněným, bezpráví na vás spáchané a neostýchali jste se odhaliti před ním mnohou skrytější stránku své bytosti a svého života. Proud řeči vaší přerušil advokát zdvořilou otázkou po vašem jméně a napsal toto červenou tužkou zvenčí v čelo přeloženého archu. Tím okamžikem dohráli jste v kanceláři svou lidskou úlohu. Stali jste se fasciklem, složkou. Ovšem prozatím jen zárodkem fascikulu, avšak tento zárodek měl již všechny podmínky samostatného života v sobě a rozvíjel se sám ze sebe dále. Vy pak jako myslící a cítící lidská osobnost přestali jste pro kancelář existovati. Jméno vaše budilo tam pouze představu většího neb menšího balíku papírového, naplněného rozmanitými právnickými spisy. Během času tloustli jste vůčihledě, že vám musili pořídíti lepenkové desky a silnější špakát. A čím více jste co fascikul tučněli, tím hlouběji do mlhavého pozadí ztrácely se nejasné obrysy vaší lidské individuality. I když jste se s advokátem nadobro rozloučili, ba když se žádný písař v kanceláři na osobnost vaši již nepamatoval, vedli jste v registratuře život svůj dále jakožto odbytý proces až do přirozeného skončení prachem a moly.

Pod mýma rukama proběhly fascikuly tento běh života opačným směrem.

Z počátku všímal jsem si leda tloušťky a váhy jejich. Obzvláště budily hubené mou zvědavost. Hledal jsem vždy s jakýmsi pathologickým interesem příčiny, které zabránily vzrůstu jejich.

Později poutaly mne nápisy některých krasopiseckým provedením.

*

Pak začal jsem straniti některým jménům pro zvláštnost jejich nebo jiné okolnosti a konečně přimýšlel jsem si k nim osoby. Z fascikulů vystupovali živí lidé. Viděl jsem je, jak povídají advokátovi do péra sporné děje svých rozepří, stopoval jsem různé výrazy, střídající se při tom v jejich obličejích, a vycházel jsem s nimi posléze z dusné kanceláře na čerstvý vzduch života.

Probírajíce se plesnivým obsahem fascikulů, představoval jsem si živý strom, s něhož opadala ta přehršle suchého listí. A jako si vykouzluje geolog z chudých vrstev kamenného uhlí obraz předvěkého pralesa, vynášel jsem děje lidského života z těch vrstev šedého papíru, v nichž se byly nejasně otiskly.

Zde máte jednu povídku, jejíž děj jsem vážil takto z plesnivých fascikulů a jejíž nejslabší místa jsou ovšem ta, která se jakýmkoli způsobem dotýkají vznešené vědy právnické, zapečetěné pro mne laika sedmerou pečetí.

Uvádím vás k panu Jestřábovi ve chvíli, kdy obětuje Larům své tiché domácnosti. Jeho ložnice jest v tu dobu rámcem utěšeného obrázku rodinného. Všechno tu shrnuto, čím jen obraznost zimní odpoledne zpříjemniti může: hustá metelice sněhová venku, mech a papírové jesličky v okně, jemné pološero uvnitř, rudá míhavá zář na podlaze před kamny, vysoko nastlaná postel s odhrnutými záclonami v pozadí.

U okna plete malá plavovlasá dceruška pana Jestřába punčochu a sleduje okem rozkošně komické pohyby bělošedého koťátka, hrajícího si s klubkem na podlaze.

U nohou pana Jestřába probírá se štíhlý hošík zašpiněnými listy nějaké knihy obrázkové, a dětské jeho žvatlání mísí se ladně s tikotem starožitných hodin a praskotem loučí v kamnech.

A pan Jestřáb sám odpočívá s blaženým pokladem v důkladné lenošce, s vyšívanou domácí čepičkou na hlavě, v strakatém volném županě a odfukuje chvílemi jedním koutkem úst bělavé kotouče dýmu, kdežto druhý pevně objímá špičku laciné porculánové dýmky.

Ale klid pana Jestřába není úplným. Drží v jedné ruce vrstvu papírových proužků a odhrnuje palcem druhé, kterýž časem nasliňuje, lístek po lístku s polohlasnými poznámkami. Při tom střídají se v jeho líci výrazy hněvu a spokojenosti.

S báječnou rychlostí obracel palec jeho ty kolkované prouhy papíru. Nabyl patrně stálým cvikem virtuosnosti v tomto zaměstnání. Podobal se mrštnému palci falešného hráče, když prozrazuje pánu svému v přeletu hlavy karet. Také pan Jestřáb poznával z míhajících se okrajů celý obsah svých lístků. Časem zastavoval se palec jeho déle na některém, oči prodlévaly bedlivěji na číslicích a rukopisech a mezi zuby draly se poznámky: „Zítra k notáři! — Přepsat kolek! — Podívám se do knih! — Touhle si nepochybně zapálím dýmku! — Na tebe, panáčku, musíme s nožem!“

„Proč měla, tatínku, Popelka tak malou nohu?“ tázal se hošík u nohou pana Jestřába, zdvihaje k tomuto veliké jasné oči.

Ale tatínek staral se málo o podobné maličkosti, jakou byla Popelčina nožka. Mlčky konal dále generální obhlídku pestrého pluku, který se tam venku bil a krvácel v boji života, kdežto on pohodlně shra-

boval válečnou kořist. Měl je tu všechny v hrsti, v pravém slova smyslu. Co vířil prstem těmi lístky, míhaly se mezi nimi jako v obsáhlém album podoby nejrůznějších lidí: šedohlaví páni v černých ošumělých kabátcích, divadelní princezny, hranatí vesničané, uhlazení šviháci, stísnění průmyslníci, rozmarní bonvivanti, poetové...

„Tatínku, dočkáme-li pak se soudného dne?" zaštěbetal hošík na podlaze.

„Proč?" otázal se pan Jestřáb v myšlenkách, nevěda bezpochyby ani, že se ptá.

„Viděl bych rád, jak budou pršet hvězdy."

Nevím, zdaž by byl tento hvězdný déšť lépe pochodil u pana Jestřába než Popelčina nožka; neboť v tu chvíli zaskříply dvéře a pozornost mého hrdiny obrátila k sobě vklouznuvší do světnice ženská postava. Byla to Marta idyllické domácnosti páně Jestřábovy, zaujímající kolísavé jakési postavení mezi službou a hospodyní. Ostatně byl celý její zjev jaksi pochybný, neohraničený. Již věk její působil ti obtíže; byl bys řekl, že není ani stará, ani mladá, ani v nejlepším věku. Tvář její byla slabě odstíněný, mdle bílý ovál, rty bledé, oči ztrnulé a jakoby navždy oslněné příliš mocným nějakým světlem; bledě hnědé její vlasy, bez lesku, splývaly vždy v nespoutané volnosti kolem hlavy a zastíraly několika oddělenými zcuchanými prameny vysoké čelo, které jimi prohlíželo, jako bělo měsíce prouhami šerých obláčků. Toiletta její se tuším nikdy nevznesla nad prostou kartounovou sukni, košili a bílou noční kazajku; obě poslední bývaly vždy kolem hrdla nad potřebu rozhaleny. Kdo pozoroval stále vytažená její ramena a chvějící se ruce, musil souditi, že jest jí věčně zima.

Co se konečně duševní její stránky dotýče, zobecnělo podezření, že nebylo všechno v pořádku za tím bílým vysokým čelem, prohlížejícím prouhami hnědých vlasů.

Tato ženština vklouzla do světnice a pravila temným, bezvýrazným hlasem: „V předsíni čeká pán."

Pan Jestřáb trhl sebou nevrle a vysoptil jí vstříc celý oblak dýmu, jakoby s ním odfouknouti chtěl rušitelku svého tichého domácího klidu.

„Což nečetl na dveřích, v které hodiny dávám audienci?" osopil se na ni a dodal mírnějším hlasem: „Co chce?"

„Řekl mi, abych ohlásila inspektora Hrdličku."

„A-á, hoří!" zabručel pan Jestřáb s kousavou ironií, zdvihaje se volně z lenošky. „Uvidíme, přikutálejí-li se peníze tak rychle zpět, jak odcházejí. Uveďte jej do prvního pokoje."

Na to zamkl kupu lístků, s kterými se byl bavil, do příhrádky starosvětské skříně a vztáhl ruku po svátečním kabátě na věšáku. Ale sklonil ji zase, skřivil pohrdlivě ústa a stáhl jen pevněji šňůru županu.

Když vstoupil do předního pokoje, stál tam již ohlášený host. Byl to starý pán, s nímž naložil čas dosti milostivě. Vypadal spíše jako mladý herec v úloze starého gentlemana. Štíhlá, útlá jeho postava neztratila ničeho ze své přímosti, a také pěkně utvořená hlava vypínala se posud v byrokratické ztrnulosti z tuhého, cípatého límce košile. Sníh, jímž zima žití posypala jemný, vkusně zkadeřený jeho vlas, vypadal spíše jako lehký pudr na příčesce mladého šviháka z předešlého století. Ač se podlouhlý obličej složil v četné drobné záhyby, zachoval přece jemnou bílou pleť a povšechný obrys bývalé ušlech-

tilé krásy. Nejméně pak dotkl se čas pěkné, útlé jeho ruky: s tou mohla býti spokojena každá aristokratka.

Oděv pana Hrdličky, ač z módy vyšlý, svědčil o vkusné neskoupé volbě a přísném dohledu; ale tento okázal se marným vůči morovému dechu obnošenosti, pod nímž — ač dosud nepatrně — bledla obruba černého kabátu, chřadly bujné varhánky batistové na prsou a žloutly okraje sněhobílých, drobně skládaných manšet, jako lupeny bílé růže po prvním mrazu.

Takový člověk stál rozpačitě před panem Jestřábem.

Tento uvítal ho svou sprostnou, nemotornou manýrou, která tvořila mocnou protivu k jemně vybroušeným způsobům příchozího, a pravil se zběžným pohledem na svůj župan a pantofle: „Račte odpustiti, že se před vámi objevuju v tomto kostýmu. Nenadál jsem se, že —“

„Ó, prosím.“

Usedli naproti sobě. Jemná tvář pana Hrdličky rděla se lehkým ruměncem. Oči jeho spočívaly v úzkostlivém napnutí na obličeji pana Jestřába. V oči tyto, zdálo se, že vepsána byla tragedie jeho osudu, z které vyšel ostatní zjev jeho téměř neporušen. Takové oči budívají ve mně vždy hlubokou útrpnost. Jsou to oči těch, jež srazil potměšilý osud náhle s výšin důstojnosti a blahobytu v hlubinu nouze a zapomenutí. Jsou to oči těch, kdož se procházejí nejraději za soumraku odlehlými ulicemi, se sklopenou hlavou, míjejí staré známé a křečovitě tisknou složené, bílé rukavičky, jakoby jimi pozornost kolem jdoucích od ostatního svého zevnějšku odvábiti chtěli. V očích takových obráží se žal pro lepší

minulost, odříkání, nedůvěra v sebe, stálá bázeň před urážkou a posměchem. V plachých těch očích zrcadlí se zlé svědomí, — vědomí to blednoucí obruby kabátu, žloutnoucích manšet a jiných podobných zločinů, kryjících se v rozličných záhybech oděvu, o nichž nemá ostatní svět třeba ani tušení.

Však nyní měly oči pana Hrdličky pouze výraz úzkostlivého, z pola beznadějného napnutí.

„Jest mi velice líto," pravil pan Jestřáb po chvíli mlčení a pásl při tom zraky na úplné zdrcenosti svého protějška, „jest mi velice líto," opakoval s vybroušenou ukrutností — „že jsem vám již včera posloužiti nemohl." — Pan Hrdlička oddychl si z hluboka a zrak jeho zajiskřil se radostně. — „Kasa moje byla úplně prázdná. Časy jsou zlé. Avšak podařilo se mi přece sehnati tolik, abych žádosti vaší vyhověti mohl."

Pan Hrdlička pohlédl naň s nelíčenou vděčností. Dával mu celým svým vzezřením na jevo, že ho pokládá za člověka opravdu šlechetného a že jej prosí za odpuštění, vstoupil-li do přijímací jeho komnaty s jakýmsi mravním předsudkem. A pan Jestřáb poskytoval v tu chvíli skutečně obraz, jehož prostá poetičnost musila okouzliti každou mysl nezkaženou: seděl tu velebně v ošumělé lenošce, probíraje se měkkým, hnědým vlasem svého synáčka, kterýž se byl za ním z ložnice přikradl a hlavu na prsa jeho položil; s druhé pak strany hrálo si bělošedé koťátko s cípem jeho županu, na němž vyšita byla vkusná červená arabeska.

Bezděky povzbudil tento obraz sdílnost pana Hrdličky.

„Nebyl bych se nikdy odhodlal k tomu kroku," pravil, a živější ruměnec ozdobil jeho líc, „kdyby

mne k němu nebyla donutila prosba synova. Zdržuje se v Cařihradě —"

„Tak daleko?" prohodil pan Jestřáb s přídechem ironie.

„Ano, v Cařihradě. Jest tam úředníkem při rakouském Lloydu. Náhodou dostal se do peněžité tísně —"

„Pochopuju, jsem také otcem," řekl pan Jestřáb a přivinul jako na dotvrzení synáčka svého k prsům.

Pan Hrdlička vyňal z kapsy čerstvě vyplněný blanket směneční, chřestící ještě pískem, a podal ho mlčky panu Jestřábovi. Tento prohlédl zběžně líc a rub lístku, kývl spokojeně hlavou a přistoupil k těžké skříni v koutě.

Za chvilku na to ležela dlouhá řada papírových peněz na stole před panem inspektorem. Zraky tohoto přelétly ji s jakousi úctou a v ruce jeho objevila se malá, ohmataná tobolka, která se při vší své hladovosti nezdála způsobilou pojmouti tolik papíru ve splasklém svém břiše.

Stálo to pana Hrdličku dosti času, než vecpal neprakticky složené bankovky do rozličných jejích příhrádek.

Této chvilky použil pan Jestřáb, aby se kriticky dotkl větrné theorie o synu v Cařihradě. Úsudek jeho o ní byl, že nepotřeboval pan Hrdlička vyšperkovati svou obligátní historku právě vrcholky pinií a štíhlými vížkami minaretů.

„V Cařihradě úřaduje rakouský Lloyd nepochybně turecky?" otázal se.

„Ó, nikoli! vlasky," odpověděl pan Hrdlička roztržitě, zavíraje tobolku. „Ó, Cařihrad jest krásné město! Hra světel při slunce západu jest tam věru báječně skvostná!"

Po tomto obhájení své theorie poroučel se pan Hrdlička, tiskna ruku křečovitě k srdci, na němž odpočívala vycpaná tobolka, a ujišťuje, že za měsíc tou dobou návštěvu svou dozajista opakovati bude.

Pan Jestřáb pak vrátil se s pohrdlivým úsměvem do své ložnice, aby tam obětoval dále Penátům své tiché domácnosti.

Ujímaje se v duchu pana Jestřába naproti úzkoprsým mravokárcům, ubíral se Hrdlička domů. Než vás seznámím s nynějšími jeho poměry, stůjž zde stručný obsah předcházející kapitoly jeho života.

Jistý bohatý šlechtic starožitného rodu míval jednou do roka zvláštní romantický záchvat. V této době myl si pečlivě ruku, jíž byl spoličkoval svého podkoního, vzdával se každovečerní partie šachů se svým tajemníkem, klekával okázale před krucifixem ze slonové kosti v domácí modlitebně a rozmlouval nadmíru vážně s jistým přistárlým chudým šlechticem, kterému poskytoval již na desátý rok pohostinství pro zvláštní jeho komičnost. V ty doby stával se samotářem. Opouštěl divadlo, klub, maitressu a kál se ze všech ústupků, které byl přinášel nivelujícímu proudu časovému. Věnovával se výhradně rozjímání o vznešenosti a starožitnosti svého rodu. — A jednou zarachotil na dvoře nejstarší povoz remizy, a šlechtic náš usedal se svým komickým soudruhem do ubledlého červeného sametu s vyšeptalým zlatým třepením. Jeli, pohříženi v slavné mlčení, jeli s podloženými koni, až se konečně zastavil povoz na travnatém nádvoří starožitného zámku, uprostřed lesnaté horské krajiny. Bylo to původní sídlo slavného rodu. Zde černala se ještě zubatá okrouhlá věž, s níž před věky hrdinný praotec silnici v dálce mezi horami se vinoucí ohrožoval, zde leskly se dosud střepiny

barvitého skla v gótickém okně polozbořené kaple, v níž pobožnost svou konával. A kolem toho zvětralého jádra nakupily pozdější doby v malebném neladu směs věží, stavení a přístavků, různících se slohem a představujících v celé stupnici odstínů přechod z šera dávnověkosti až v bělo časů nejnovějších. Celek byl jako stvořen za pozadí romantické básně.

V tomto hnízdě svých předků trávil šlechtic náš každoročně několik neděl v očišťujícím a povznášejícím dechu minulosti, který vanul z každého kouta těch polovičních zřícenin. S pýchou prováděl svého společníka řadami starobylých komnat, okazoval mu s chloubou podzemní lidomornu s vrstvou kostí na dně a s vydrápanými nápisy v plesnivých stěnách, liboval si v temném ohlasu, jejž budily hřmotné jeho kroky v dlouhých chodbách, a drápal se po točitých schodech až na cimbuří nejvyšší věže, aby se pokochal úchvatně krásnou vyhlídkou. Pak bloudil zase zpustlým parkem, z něhož byl copatý jeho děd přírodu latěmi a nůžkami vyhnal a do něhož nyní opět příroda slavila vítězný svůj vjezd, hovoře o sladkých tajnostech jistého čínského altánu, a komický jeho soudruh kráčel uctivě za ním, strkaje ob čas uzardělou meruňku, již byla marně zastírala žárlivá zeleň, s elegickým povzdechem do šosů starosvětského kabátu.

Ale po nějakém čase začínal jistý, s esthetického stanoviska ovšem úplně vhodný pohyb ruky k ústům rušiti výklady našeho šlechtice nad malovaným rodokmenem, v rytířské síni, uprostřed vážných podobizen předků, a přistárlý soudruh poznával k rostoucí lítosti své, že hostitel jeho nalézá každým dnem opět kus komické jeho stránky, až mu konečně

příznivec zaklepal s hlasitým smíchem na rameno: „Nu, což, pane rytíři, zítra pojedeme?“

Rytíř přisvědčil s tichým odříkáním a jeli. Před odjezdem odbývána delší porada s panem Hrdličkou a schválen velmi důkladný plán k všestranné opravě starého zámku, aby zachována byla k oslavě rodu a k okrase vlasti tato vzácná památka vznešených předků.

Jistou dobu po odjezdu vrchnosti krátil si pan Hrdlička dlouhé večery sestavováním všelikých rozpočtů na základě schváleného plánu a zaslal pak elaborát svůj do ústřední kanceláře, kdež se uložil do zvláštní příhrádky s nápisem „Opravy zámku Supovského“, ku kteréž se vylézalo po krkolomném dřevěném stupátku, na štěstí jen jednou do roka.

Tento rozpočet byl hlavním, ba téměř jediným břemenem inspektorského úřadu pana Hrdličky. Ostatní čas roku přihlížel svědomitě, jak kámen po kameni opadává se svěřeného jemu zámku, jak se haluze stromů zvolna, ale vítězně derou gótickými okny do zbořené kaple a zelená mlha žabince pozvolna se ukládá na hladině umělého rybníka, jenž dřímal těžký, mutný sen uprostřed zdivočilého parku.

Více nemohl pan Hrdlička při nejlepší vůli pro „oslavu rodu a okrasu vlasti“ činiti. Hleděl tedy alespoň s přiměřenou důstojností nositi svůj titul. A to se mu dařilo zcela dobře. Představoval jaksi skutečného držitele zámku, vázaného toliko volným manským poutem k titulárnímu vlastníku, který přicházel občas přijímat povinný hold. Po celou ostatní dobu podroben byl starý zámek neobmezené jeho moci. Rodina jeho užívala po ten čas všech místností a půvabů starožitného sídla po své libosti. Na

dlouhém stole v rytířské síni sušily se křížaly; sklenice zavařeného ovoce prohlížely mřížovím gótických oken; hosté paně Hrdličkovi vystupovali po točitých schodech do arkýřových komnatek a uléhali v divně vyřezávané postele pod nebesa z otřeného damašku; paní Hrdličková čítala sentimentální romány na větrném, vysokém pavlánu, dcery její vozily se ve zpuchřelém člunu zelenou mlhou rybníka k čínskému altánu, a blouznivý syn sedal v některém koutě staré kaple, jako pavouk zapředen v duhové niti své obraznosti. Srostli již celou bytostí svou s tím kamenným hnízdem, a starý Hrdlička doufal pevně, že uloží své kosti vedle kostí předchůdců svých pod cypřiše v odlehlém místě parku, v uctivé vzdálenosti od mausolea, v němž snili sen věčný pánové zámku.

Ale osud rozhodl jinak. V jednom roce přijel starý hrabě nad obyčej pozdě, když chaos listí ve spustlém parku již barviti se začalo chorobným ruměncem podzimku — přijel v černě ověšeném voze s průvodem černě oděných pánů a slzících dam, přivádějících k plné platnosti svůdnou protivu smuteční černi k sněhobílým lícím a krajkům. V průvodu tom nescházel ani komický rytíř. Uložili starého pána k předkům, prohlédli si hladomornu, pochválili vyhlídku z věže a rozjeli se zase. Jen komický starý šlechtic pozdržel se ještě den a chodil v myšlenkách dřímajícími chodbami, bloudil parkem, v němž nepýřila se již žádná meruňka pod žloutnoucím lupením, a seděl posléze drahný čas na prahu rozbitého čínského pavilonu, jehož děravá střecha postlána byla žlutým a červeným listím, sprchlým s dumavých vrcholků stromů. Tak tu seděl, vhodná stafáže v obrazu všeobecné sešlosti, a klonil do dlaní navlhlou tvář.

Věděl, že tu sedí naposled. Nástupce hraběte, vzdálený příbuzný, nedovedl oceniti komičnost chudého rytíře.

Ale také Hrdlička stal se obětí převratu toho. Nový pán myslil, že se zámek Supovský i pod dozorem pouhého vrátného se stejnou důsledností rozpadávati bude, a dal pana inspektora s dosti skrovným výslužným na odpočinek.

Toto rozhodnutí zasáhlo celou rodinu jako hromová rána. Nemohli ani pochopiti, že by se navždy rozloučiti měli s těmi šedými stěnami a divokým sadem, s tím vším, co za své již považovati uvykli, že již nikdy více neuvidí západ slunce s hrdého toho pavlánu a neuslyší, sedíce pod omšeným kamenným Satyrem, za večera klokot slavíků v rozcuchaných křovinách toho parku, že se jim všechno to stane cizím a že jsou náhle ve světě bez domova — však což naplat! Ohlédli se naposled po zubaté černé věži, v paprscích zapadajícího slunce zahrály naposled za nimi zbytky barvitého skla v oknech zbořené kaple, a slzy, jež při tom naplnily jejich oči, byly zcela neúrodnou vláhou.

Přestěhovali se do hlavního města a najali si tu v jedné z nejživějších čtvrtí byt o třech pokojích, slušném salonu a předpokoji, s vyhlídkou na ulici.

Ale po roce uznalo se v rodinné poradě, že má tento byt přemnohé vady. Obyvatelé tří hořejších poschodí nepřestávají vystupovati a sestupovati kolem dveří, že to vypadá na schodišti jako v obecném průchodním domě; každý druhý chodec zastavuje se tu, aby zaslechl úryvek z živého dialogu paní Hrdličkové a její kuchařky anebo zahlédl bílou silhouettu slečny Irény v ranních nedbalkách, s růžovým pantoflíčkem na boso; strop celého bytu jest

jakoby resonanční půdou, jež zvěstuje všechny odstíny v náladě hořejších nájemníků různým tempem dunících kroků; vezměte k tomu věčný rachot povozů na ulici, zvědavost protějšího domu a konečně premovaného portýra v průjezdě, který nehýbá ani rysem hloupě nadutého obličeje, když šustí paní Hrdličková kolem, — a máte důvody, které přiměly rodinu Hrdličkovu k vyhledání si jiného, útulnějšího hnízda.

Přestěhovali se v tišší, malebnější část města, do třetího poschodí podivné třípatrové budovy. Zde obývali něžný salónek a dva těsné pokoje, vlastně jen ty, neboť do salónku nedovolovala paní Hrdličková nikomu vstoupiti bez utírky nebo smetáku v ruce. Žádný hluk, žádný pohled zvědavý nerušil tu posvátný klid jejich domácnosti. Vyhlídka okazovala po jedné straně romantickou prejzovou krajinu s táhlými, rozmanitě se křižujícími hřbety žlábkovaných střech, s lesem štíhlých komínů, plnou roklí a slují, jimiž se řítily za deštivého počasí bystřiny v nedohlednou propast, po druhé pak straně kamennou černou směs gótických oblouků a pilířů, mezi nimiž zkameněly uprostřed vilného hemžení podoby všelikých nestvůr — bok to prastarého, v tlačenici okolních střech téměř již umačkaného dómu.

V jednom z obou pokojíků nalézáme rodinu pánĕ Hrdličkovu před návratem hlavy čeledi.

Jak obyčejně mluví se o drahém nepřítomném.

Slečna Iréna opustila rybářský člun, v němž nějaký Bulwerův hrdina lásku své bohyni vyznával, a pravila zívajíc: „S tatínkem je kříž! Jistě sedí někde v kavárně a myslí si, ať se starají sami. Budu slaviti zítra pěkný svátek!“

„Ty myslíš jen na sebe," pokárala ji matka. „Nejhorší je, že přijdou návštěvy. Bylo by hrozné, kdybychom nesehnali ani bídný dort!"

„Poněvadž jsi tím sama vinna, matinko. K čemu leží stříbro v prádelníku jako zaklety poklad?!"

„Což ti mám stále opakovat, že se ho nedotknu, kdybych poslední šat s těla prodati měla! Tak těžce se neprohřeším nikdy na památce svého otce, abych erb našeho rodu —" paní Hrdličková byla rozená z Podvalských — „vtiskla do rukou vetešníka. Ostatně, kdo by to odnesl? Snad bychom se snížili před služkou, či měla bych jíti já, nebo ty —?"

„Šla by Jula."

„Marná slova. Víš dobře, že nemiluju tu kapitolu. Celé naše neštěstí záleží v tom, že nemáme praktického muže v domě. Kdyby se otec opravdově o to zasadil, musil by dostati místo. Ale tak to zůstává při krásných plánech. Jednou blouzní o přednostenství stanice v Uhrách, podruhé o sinekuře v Tyrolsku a při tom sedí věčně na holičkách a bojí se jít mezi lidi. A synové daří se po otci. Vladimír potlouká se bez účelu po světě, a Jaro prospává za kamny drahocenný čas."

„S tím by se mělo zatočit jinak. Ať se učí řemeslu, když mu latina nevoní!" pravila Iréna a vrátila se do rybářského člunu, který ji brzy opět ukolébal ve sny o lásce a štěstí.

Nepřítel latiny nepohnul sebou při zdrcujícím úsudku matky a sestry. Úsudek tento byl částečně pravý. Přípravy pana Jaroslava k těžkému boji života byly velmi nedostatečné. Ač nespal celý den, jak matka podotkla, nalézal se přece v jistém stavu, který byl blízkým příbuzným dřímoty; sedal někde za větrem a podpíral dlaněmi jemný bílý obličej,

bez odlesku vnějších dojmů, ozářený jen mdle jakýmsi vnitřním světlem. Víčka míval nejraději sklopena, a když vyhlédlo velké tmavé oko, nezíralo do světa, ale do jakési tajemné kouzelné příze, kterou tkala chlapecká jeho obraznost kolem něho a v níž se jen míhavě obrážely rysy skutečnosti.

Nyní stál u okna a pohlížel do lesa černých gótických pilířů na boku starého dómu. Ale co tam viděl! Všechny ty kamenné bizarní postavy nabývaly života, šplhaly vzhůru po kamenných výstřelcích a plížily se přes větrné oblouky; drak v rohu rozepjal posněžená křídla a vznášel se volně do výše, černokněžník obracel listy kamenné knihy, ďábel opřel ruce o římsu a namáhal se vypnouti šíji pod nohou andělovou, hříšnice, rvoucí sobě vlasy klikatými prsty, měnila se v líbeznou dívku, jež vztahovala k sníkovi v okně s úsměvem ramena.

Mimo jmenované nalézaly se v pokoji ještě dvě osoby. Byly od ostatních odděleny vysokou plentou, polepenou směsicí pestrých obrázků. V posteli za plentou ležela stařičká paní. Byla to matka paní Hrdličkové. Pod hlavou měla vysoko nakupené podušky, tak že byla hořejší část jejího těla napolo vzpřímena. Podivně lišil se od sněhobílých polštářů s jemnými varhánky dokola zvadlý sežloutlý obličej, rozbrázděný jako nitkami množstvím jemných vrásek; ale přes to nezanikly ve svraštělé tváři stopy bývalé krásy, a jakýsi slavný, důstojný výraz činil ji podobnou obličeji mroucí královny, kteroužto představu podporoval staromódní diadem ze skleněných perel, který se třpytil nad čelem jejím v rozcuchaném, sněhobílém vlase. U hlav postele pak seděla na stoličce útlá dívka, asi šestnácti let, a přišívala bílou růžičku na bílý bálový střevíček.

Právě vystoupila Iréna z rybářského člunu na květnatý břeh a vrátila se do skutečnosti poznámkou: „Uvidíte, že přijde tatínek až po půlnoci, aby nemusil —“ když se tu ozval v předsíni povědomý krok pana Hrdličky. Za chvilku na to objevil se zářící ve dveřích, ale musil se bohužel ihned vrátit do předsíně, aby si očistil boty a vytřepal sníh ze záhybů svého oděvu, což obé v radostném rozčilení učiniti opominul.

Když se vrátil, utkvěly na něm oči manželky a dcery v upjatém očekávání.

Jemně uzardělý jeho obličej a třpytící se oko věstily vše dobré. Ale očekávání rodiny bylo ještě daleko předstiženo tloušťkou jeho tobolky a četností neprakticky složených bankovek, které pan Hrdlička dlouhou řadou vítězoslavně na stůl ukládal. Netřeba podotknouti, že obnovil tento pohled zviklanou otcovskou autoritu a že mu pojistil pro dnešní večer v rodinném kruhu velmi čestné postavení.

Nedlouho po jeho příchodu seděli všichni, vyjma churavou stařenku, za okrouhlým stolem u slušné večeře a nalézali se v klidném veselém proudu svých obyčejných rozprávek. Rokováno o dortu, který se státi měl chloubou zítřejšího dne. Uznáno, že jsou pro Irénu nezbytnými potřebami černý hedvábný vějíř se zlatým vyšíváním a damské hodinky. Hlavě rodiny prominuto, že jevila dnes povážlivou příchylnost k Polsku, z nezbádaných prozatím příčin.

Když se pak po večeři vonný punš kouřil ve vysokých sklenicích, došla řada na oblíbený, stále zajímavý předmět hovorů jejich, na ztracený ráj Supovský. I Jaro a tichá Jula účastnili se této rozprávky. Jen otec odchyloval se dnes od půvabů starého zámku Supovského a jeho okolí k nějaké vlhké

a lesnaté krajině, plné dřímoty, s panským dvorcem na pahorku, v němž bliká v teploučké jizbě červená lampička před obrazem Panny Marie Čenstochovské nad párem skřížených karabel.

A naposled vytasil se pan Hrdlička s určitou nadějí, že nastane bohdá utěšený obrat v jejich osudu a že jsou Poláci lid velmi ušlechtilý a krajiny polské krásné, navzdor lesům a vlkům. Dále však neodhrnul závoj, kterým zastíral své tajemství.

Tak připravil dnes pan Hrdlička své rodině po traplivém dni velmi příjemný večer.

Konečně odebrali se všichni na lože. Pan Hrdlička četl ještě v posteli Zapovu cestu po Haliči a pronášel se časem k choti, která ho dnes trpělivě poslouchala, že jsou „zrazy" výborným jídlem, jak se to krásně jede v lehounkých saních posněženým lesem, když bledý měsíc trhanými obláčky prohlíží a Mazur vzadu karabáčem práská i podobně. Jaro pak vytáhl si lehkou pruhovanou pokryvku nad hlavu a hledě do prosvitavé její látky, představoval si, že leží pod vlnivým povrchem jezera a ty zelené prouhy že jsou dlouhé vlající závoje dovádivých rusalek.

V druhém pokoji pak zůstaly obě dívky s churavou stařenou. Nebudu rušiti posvátné tajemství dívčí ložnice líčením půvabů, kteréž se znenáhla dobývaly z vazby špendlíků a spon.

Podotknu jen, že naposled sličná Iréna, v kostýmu, jehož vypsání se zdržím, ač byl přímo čarovný, dlouho v zrcadle jeden z nejkrásnějších dívčích obličejů prohlížela a pak, otočivši se náhle na vysokém špalíčku růžového pantofle, do hlasitého smíchu se dala.

Když k ní Jula tázavě pohlédla, pravila za stálého smíchu: „Vzpomněla jsem si na Supovského kantůrka. Víš, jak zamilovaně na nás s kůru do oratoria patříval? A pamatuješ-li se, jak zanechal jednou v čínském altánu veršované vyznání lásky?“

Jula neodpověděla. Když se za chvíli na to přesvědčila, že sestra její spí, vytáhla ze záňadří psaní, jež rychle rozpečetila. Dle známek na obálce přicházelo z Cařihradu.

Psaní, které Julie před usnutím přečtla, znělo takto:

Drahá Julo!

Listonoš, který ti podá ozáblou rukou z posněženého vaku mé psaní, neuvěřil by asi, že bylo napsáno při otevřeném okně a že je osušil teplý jarní vánek. Ba, mám zde již hotové jaro. V tu chvíli ovšem jaro „v lůně pustých skal“; neboť ta úzká, schovaná ulice Pery, do níž pohlížím s výsosti čtvrtého patra, podobá se hlubokému těsnému průsmyku skalnímu. S obou stran vznáší se řada vysokých domů, jejichž četné pavlány se vystírají tak blízko naproti sobě, že by tu Julie Romeovi přes ulici růži podati mohla. Vzezření této ulice připomíná mi poněkud ghetto středověkého křesťanského města, v době, kdy princezna Sabath v ně linula svou posvátnou, tajemnou poesii. Úzkostlivě tulí se zasmušilé domy k sobě, a bázeň, nedůvěra obráží se v celé tvářnosti jejich: v mohutných zdech, pevně zamčených dveřích a pečlivě zastřených oknech. Obyvatelé jejich berou se po chodnících kvapným, nejistým krokem, jakoby čím dříve, tím lépe uniknouti chtěli z moře nepřátelské cizoty ve své bezpečné kamenné archy. Ale tam ocitují se jako kouzlem v drahém

dalekém domově. Tam proměňují si pomocí čalounů, parket a lustrů několik krychlových sáhů v útulný salónek rodného města, v němž zapomínají při tikotu švýcarských hodin, zvucích piana a hlaholu mateřské řeči, že je dělí jen skrovný prostor od místa, v němž konají křepčící dervišové svou šílenou bohoslužbu.

Časem představuju si hroznou možnost, že by jednou ten mohamedánský Řím přepadl své křesťanské ghetto; že by se to dřímající moře fanatismu kolem pozdvihlo a vstříklo náhle se všech stran do těch hlubokých pošmourných ulic svou špinavou pěnu: smědé vyzáblé postavy v strakatých cárech, s blýskavicí damascenek nad lysými lebkami, s křečí nenávisti v klikatých tazích; že by se s jekotem za nimi přivalily vlny turbanů, že by ty pevné dvéře padaly pod ranami seker a rezavé to mřežoví se třáslo pod rukama zuřivců; že by vnikla loupež a vražda do labyrintu pokojíků, schodů a sklepů v těch hromadných, bázlivě k sobě přitlačených domech, a výjevy hrůzy že by naplnily ty četné arkýře a balkony, ty závratné štíty a podivnou krabatinu střech. — — Ba, nad ty vysoké pošmourné, hustě sražené domy Pery nebylo by vhodnějších kulis k truchlohře noci bartolomějské!

Bohudík jest to všechno pouhým snem! Z mohamedánských čtvrtí zaznívá sem jen temný šum, jakoby přidušený, neškodný repot, zřídka objevuje se turban mezi tichými domy, a řečtí nosiči dělí se s hubenými, bezbarvými psy o nerovné dláždění. Však tuším, že nejsi spokojena s mým začátkem. Přeješ si zajisté, abych nechal stranou křesťanskou Peru a povídal ti mnoho, hodně mnoho o pohanském Cařihradu.

Při nejlepší vůli nemohu dnes přání tvému vyhověti. Snad podruhé. Nejsem s to roztříditi a spořádati tu pestrou mlhovinu obrazů, kterou se obráží všechno dokola v mé duši jako v kouli zrcadelné. Myslím, že jsem tím podobenstvím nejvěrněji znázornil svou nynější duševní činnost, lze-li tak nazvati pouhé klidné přijímání zevnějších dojmů, střídajících se hravě na povrchu duše a mizících beze stopy.

Zdá se mi, že jsem na světě pouhým divákem a že jest to mnohem rozumnější, než abych se pachtil s nějakou nevděčnou úlohou. Dívám se, jak se nadýmá hrubá, děravá plachta s nějakou muří nohou v rohu pod zkříveným ráhnem a jak se tmavozelený stín přepodivné turecké lodi přesnou a čistou silhouettou míhá v jasně zelené vodě; dívám se, jak malebnou protivu tvoří v dálce roztažená bílá křídla racků k lazurové hladině mořské; dívám se, jak starý dřevěný most za Galatou se hemží turbany všech barev a jak na protějším břehu ze spousty zeleni a plochých střech strmí nádherný les nesčíslných bílých minaretů; dívám se, jak z večera to pohádkové město prochází celou stupnicí rozkošných, divukrásných barev, jak ten les minaretů chvíli ohněm plane, pak v purpur se odívá, pak jemně růžovou barvu ve fialovou mění a zamihnuv se ještě v desaterém barvitém odstínu v tajemné hnědé páře mizí.

Po tomto představení přináší mi ještě sluha řecké kavárny — „Kafeneion tu paradisu" jest lákavé její jméno — poslední koflík a čerstvě nacpaný čibuk na terasu, a chvíli na to klopýtám po krkolomných schodech z Galaty vzhůru do hostinné Pery.

Mimochodem, Lloyd jsem pověsil na hřebík. Neříkej o tom našim ničeho. Čím se živím? tážeš se.

Málem bych odpověděl: kávou. Avšak položme stranou tu ničemnou hmotnou stránku.

Poslyš, co se mi onehdy stalo. Přepadlo mne něco jako nemoc. Chytilo mne to za prsa, po pravé straně, a mrštilo to mnou na postel. Ležel jsem tu mezi ohněm a ledem, jako v Záhořově loži. A v tu dobu, musím se přiznati, pohroužil jsem se v rozjímání o bídě a nicotě vezdejších věcí. Smutnou, velmi smutnou příhodou jevila se mi smrt ve čtvrtém patře starého domu v Peře, nevím kolik zeměpisných mil od srdce mateřského a ode všeho, co člověku milo a draho.

Těsný pokojík bral na sebe podobu rakve. Tuto představu nezapudila ani krásná Haidie, jež vstoupila po špičkách do světnice. Jest to dcera mého domácího pána, mladičká Řekyně a po svém způsobu roztomilá. Snad ti ji někdy vyobrazím. Pravé její jméno neznám; říkám jí po byronsku Haidie. Toto nevinné stvoření přikradlo se tedy po špičkách k mé posteli a sklonilo ke mně svůj filigránský obličej v nadbytku lesklých, černých kadeří. Ale jindy tak svěží, zdál se mi v tu chvíli bledým, nesmírně bledým a celý její zjev tak matně vzdušným, jakoby byla poslem z onoho, bohužel příliš větrného světa.

Zavřel jsem s bolestným povzdechem oči. Když jsem je otevřel, byl pokoj prázdný. Drahnou, drahnou dobu zůstal jsem na to samoten s příšernou družinou svých myšlenek.

Posléze otevřely se opět dvéře. Vešel muž vysoké statné postavy s obličejem, z něhož jsem vyčetl na první pohled pevnou a ráznou povahu. Černé jiskrné oko a jemný, tmavý plnovous, jehož obrys se ztrácel na černém oděvu, hodily se dobře k roz-

hodné této líci. Uhodl jsem snadno, že je muž tento lékařem.

Za ním vklouzla Haidie do pokoje.

Lékař přistoupil přímo k mé posteli a zeptal se mne francouzsky: „Jaký jste krajan, pane?"

V Cařihradě není taková otázka před začetím rozmluvy zbytečnou.

„Čech."

Tvář lékařova jevila milé překvapení. „Čech?" zvolal česky. „Aj, toť jsme z jednoho kraje. Šťastná to náhoda. Vy se ovšem ohražujete v duchu proti takovému štěstí; avšak doufám, že položíme brzy to ohražení ad acta."

A doktor Volný osvědčil se věru zázračným lékařem. Když se chopil mé ruky a odhrnul mi lehce vlasy s horkého čela, zdálo se mi, že prchá při jeho dotknutí, jako pod rukou mocného exorcisty, démon choroby z mého těla.

Za několik dní byl jsem zotaven. Bezpochyby přísluší také nemalá část zásluhy mé malé Řekyni, jejíž zlatotkané pantoflíčky jsem slyšel ustavičně šustiti po pokoji a jejíž útlé prsty jsem se zalíbením vídal zacházeti s různobarevnými čepečky lékárnických lahvic, opatrně a něžně, jako s květnými korunkami.

Doktor Volný navštěvoval mne několikrát za den. Sedal u mé postele a vypravoval mi ledacos ze svého života. Ztrativ záhy chudé rodiče, byl již z útlého mládí poukázán na své vlastní síly. Přetrpěv celý očistec chudého studenta, vystoupil konečně s pěkně svinutým doktorským diplomem za ňadry v toužebně očekávaný ráj samostatného, důstojného bytí. Ale brzy seznal, že tím vstoupil pouze v nový oddíl tuhého zápasu o život. Nemaje kapitálu ni

vydatných známostí, trpěl mladý hojitel člověčenstva sám považlivou nemocí — nedostatkem pacientů. V této tísni přijal bez rozpaků místo lodního lékaře, které se mu odkudsi nabídlo. V úřadě tom vykonal daleké cesty po světě. Ztrhaná bouří lana šlehala nejednou jeho skráň, vichry se všech konců větrnice cuchaly jeho vlasy, stříkající pěna mořská vroubila černý jeho vous, slunce vrátníkové pražilo jeho obličej a všechno to dohromady otužilo a zocelilo zenáhla celou jeho bytost. Rys po ryse vystupovala přede mnou za toho vypravování jeho bodrá, pevně ohraničená povaha.

Když jsem se zotavil, došla ovšem řada vypravování na mne. Jak úplně rozdílný obraz rozvinul jsem před ním! Dětství ztrávené mezi pamlsky a loutkami v měkkém náručí mazlící se matky: jinošství kvetoucí na hlucho všemi barvami fantasie; vyplutí do života bez vesla, bez kompasu, bez cíle; na konec dobrodružná cesta do ciziny bez účelu.

A jak uzoučké bylo rejdiště mých vzpomínek. U něho toulaly se širým božím světem, moje byly zaklety v Supovský zámek a jeho okolí. Místo světových měst kupa šedivých věží, místo prérií a pralesů zdivočilý park, místo korábů zpuchřelý člun v zelené plísni hnijícího rybníka.

A přece jevil doktor Volný veliké účastenství při mém vypravování. Pozoroval jsem, že ho dosti zajímá pohled do tiché, rodinné idylly, kterýž jsem mu takto odestřel: snad lahodí prosté, jemné barvy toho obrázku jeho zraku, unavenému příkrým světlem cizokrajných panoram, která se byla po tolik let v rychlém střídání sunula kolem něho.

Zejména zdá se, že ho v té naší idylle poutá jedna útlá postava, jež asi mezi tím, co toto čteš,

samojediná u noční lampy, obtěžujíc své věčně sužované prsty nějakým zbytečným pletením nebo přišíváním, hlavu kloní nad těmito řádky. Od té chvíle, co jsem okázal doktoru Volnému tvou fotografii, projevuje nápadné účastenství se vším, co se týká tvé osoby. Ba, kdyby nebyl ze všad proti šípům Amorovým tak obrněný, tak veskrze praktický, soudil bych, že jsi se stala jeho milenkou in effigie.

Avšak žerty stranou! Jsme nyní již s doktorem hotovými přáteli, jako bychom se znali bůh ví od kolika již let.

Haidie přináší mi víno s ledem (led je tu nezbytným přídavkem každého hmotného požitku) a dává mi v lámané francštině na srozuměnou, že si kazím tolika psaním oči. — Nuže, addio!

Vladimír.

Polská záležitost pana Hrdličky nabývala den ode dne větší určitosti a zaokrouhlenosti.

Znal již jméno polského šlechtice, jemuž náležely ty posněžené hvozdy, kterými se s práskajícím Mazurem a bledou lunou za zády projížděti hodlal; znal již také podivnou historii široké, červené jizvy, která se táhla šourem přes celý téměř obličej dotčeného zemana, nečiníc však nijaké újmy prostosrdečnému výrazu jeho v pravdě krásné, staropolské tváře.

Za tato jemná pokynutí děkovati měl pan Hrdlička dvěma pánům, s nimiž se scházel v kavárně. Seznámil se s nimi šťastnou náhodou. Hrávaliť spolu obyčejně partii šachů: kdysi se jeden z nich nedostavil, pan Hrdlička stal se z ochoty jeho náhradníkem, utrpěl rozhodnou porážku a známost byla hotova.

Z radosti nad svým vítězstvím stal se pán velice sdílným a svěřil se mezi jiným Hrdličkovi, že bývá následkem svých široko daleko rozvětvených známostí s to, zaopatřovati výnosné soukromé úřady, a že si na základě tom zařídil zvláštní zprostředkovací ústav.

Pan Hrdlička spatřoval v tom pokynutí osudu a odhodlal se k rozpačitému vyznání, že by z neochablé touhy po činnosti sám přijal výnosný takový úřad, ač toho z ohledů hmotných při své pensi — tuto zvýšil si totiž samovolně o polovici — nepotřebuje.

Pán vyslovil na to svou ochotu, že učiní, seč bude, a že neopomine panu Hrdličkovi sděliti, jakmile se přiměřené nějaké místo naskytne.

A již druhý den odvedl ho v kavárně stranou a sdělil mu šeptem, že včera úplně zapomněl na blízkou jednu okolnost, která se úplně hodí ku přání pana Hrdličky, předpokládaje ovšem, že nelpí na rodné půdě. Onen druhý šachista je totiž tajemníkem bohatého polského šlechtice a meškà zde na dovolené, při čemž mu byl zároveň přidělen úkol, aby získal pro statky svého pána několik schopných zdejších úřadníků.

A ten byl začátek polské záležitosti pana Hrdličky.

Tím budiž prozatím odbyta tato suchá, vnější činnost mého hrdiny, kterou jsem zde v suchosti její položil jediné za tím účelem, abyste poznali tajný zdroj oněch fantasií o milé jizbě s vyhlídkou v lesy a skřížených karabelách pod obrazem matky boží Čenstochovské.

Vraťme se k vnitřním záležitostem rodinným.

Svátek Irénin vydařil se znamenitě. Nebudu vás nuditi líčením skvělých jeho podrobností; podotknu jen, že nebyl korunou dne pyšný dort, po jehož obrubě se milkovali dragantoví pastýři a pastýřky v oděvech à la rococo, nýbrž veliký buket čerstvých živých květin, jenž dýchal z křišťálové vázy uprostřed salónu všemi vůněmi jara.

Však nad ty v zimě nezvyklé vůně činil jej vzácnějším nimbus tajemství, který se vznášel kolem něho. Za časného jitra byl jej totiž přinesl veřejný posluha se stručným vzkazem: „Pro slečnu Irénu". A než se rodina z překvapení svého vzpamatovala, byl prosaický doručitel poetického daru ten tam.

Zbytečně podotýkám, že byla podrobena pestrá hádanka důkladné prohlídce, zdaliž se snad za některým lístkem kryje rozřešení její, že vzati po marné této práci na přetřes všichni motýlové, kteří kdy kolem záře Ireniny krásy rýsovali těsnější neb volnější kruhy, že se utekla na konec obdařená i k příručnímu slovníku květomluvy, zdali by snad pomocí jeho porozuměti mohla tajemným slovům vonného vzkazu.

Poprvé za svého života litovala Iréna, že je šepot květů pouhou licencí básnickou.

Tato kytice byla pro ni událostí tak velikou a důležitou, že jí věnovati mohu několik odstavců svého vypravování stejným právem, jakým obětují kolegové moji celé kapitoly prvnímu setkání svých šťastných nebo nešťastných milenců. Bylo to němé vyznání lásky od neznámého. Ale vyznání to bylo skutečností, kterou držela Iréna křečovitě v ruce, a neviditelný dárce odloží zajisté dříve nebo později kouzelnou čapku, která ho tají toužebně pátravým jejím zrakům. Tato dočasná neviditelnost nebyla

mu nikterak na újmu. Novelami odkojená dívčí obraznost vyplňovala prázdné místo za kyticí nejvábnější postavou svých snů a shrnovala tam všechny přednosti těla i ducha, rodu i jmění, k nimž byla kdy vypínala tichá přání svá. Jen láska nejněžnější mohla vybrati ty rozkošné květy, jen vkus nejjemnější dovedl je uspořádati v ten lahodný celek, a když si představila snící dívka, že prsty ideálu jejího těkaly nad těmito dítky umělého jara, neodolala a vtiskla do nich sladké, vroucí políbení.

Zářila blahem a pýchou. Všechno musilo se s ní obdivovati kráse buketu, dle níž měřila účinek vlastní své krásy na tajemného dárce.

Neušetřila svým štěstím ani churavou babičku. Div neporazila chvatem malovanou plentu. Ó, protivo jara a zimy! Ten pestrý chomáč z klínu milostné Flóry před obličejem vpadlým a zvadlým, před těmi zcuchanými, bílými vlasy, na nichž světélkují skleněné perly jako ledové démanty po závějích sněhu!

Zdálo se, že ten mrtvý obličej znenáhla oživuje vůní kytice, již přichýlila Iréna k suchým jeho rtům. Posléze oddychla stařena z hluboka a otevřela své velikě matné oči.

„Hleďte, co mi poslal k mému svátku neznámý ctitel!“

A stařena hledí, — hledí do toho rohu jarní hojnosti, oči její nabývají výrazu života, tváře se rozjasňují a ze rtů derou se divná šeptaná slova. Ale nemluví s nynějším světem. Ten svět, z něhož a k němuž mluví, leží daleko, daleko za námi jako ztracený ráj, a seraf pokroku lidského stojí s planoucím mečem osvěty u jeho bran. My již ani netoužíme nazpět do ráje toho. Nám jeví se komi-

ckými jeho divné příčesky se spoustou kudrlinek a pudrovým jíním, jeho divné oděvy z květovaných látek, jimiž pošíváme nyní leda své lenošky a trepky. Bez lítosti rveme se sebe poslední zbytky jeho kastovních a jiných předsudků, jeho pobožnůstkářství i parádní nevěry — třeba bychom s tím odhodili mnohou tříseň poetickou a mnohý kus drahého, ryzího zlata.

Ale pro stařenu naši byl to ráj. Tam bývala mladou a šťastnou, tam žila co krásná dcerka bohatého šlechtice v šumu a lesku, jenž dávno již došuměl a shasl. Ale milosrdné stáří uvádí ji tam nazpět. Duch její bloudí opět komnatami s nábytkem, jenž dávno již asi u některého překupníka rarit trouchniví, a rozmlouvá s osobami, jejichž podobizny již odpočívají na půdách mezi nejstarším haraburdím.

A tak mluvila i nyní, hledíc na pestrou kytici, o nějakém plesu, plném klonících se paruk a šustících, strakatých vějířů, plném škrobených manšet a zdvořilostí, plném šlechtické důstojnosti a pižma.

Než Iréna uváděla i tyto tajemné zvěsti v souvislost s krásou svého buketu.

Zabývala se jím celý den a naposled usnula při sladké vůni jeho. U hlav její postele vypínala se křišťálová váza s drahými květy a barvité jejich hlavinky kývaly při míhavé záři lampy, u níž Jula v protějším rohu šila, tak podivně mezi sebou, jako by se radily o provedení pomsty, již tak pěkně opěvuje Freiligrath. A zajisté vystoupily v noci ze svého křišťálového vězení; všeptly snad i do ucha spící dívky rozřešení hádanky, nad níž si bdíc darmo krásnou hlavinku lámala.

Bohužel musím vám sděliti, že jako ta kytice přes pečlivé zalévání a ošetřování den ode dne barvy a vůně ztrácela, tak i lesk spokojenosti s obličejů rodiny Hrdličkovy tím patrněji mizel, čím blíže měsíc ku konci svému se nachyloval.

První bouře strhla se nad Julou. Již nějakou dobu budilo podezření ostatních členů rodiny množství mušelínových růžiček, kterými bývaly stolek její a podlaha kolem posypány jako hodovna bohatého Římana po růžovém dešti. Podezření to rostlo při pohledu na rozličné stužky, perličky a třásně, jimiž zdobívala zcela nepovědomé ženské šaty. A naposled objevila se nahá, hrozná pravda. Seznáno, že byla Julie licoměrnou lhářkou. Z přítelkyň, na jejichž brzké svatby byla podezřelý déšť růžový sváděla, vylouply se zcela obyčejné zákaznice, a úspory ze Supova, jimiž v dobách tísně rodině vypomáhala, proměnily se v holou bídnou dělnickou mzdu.

Po kajicné zpovědi a rozpačité omluvě, že je práce taková lepší než dlouhá chvíle a že mimořádný příspěvek do rodinné pokladnice časem zajisté neškodí, spustilo se hromobití na hříšnou její hlavu. Matka prohlásila, že jistě ani krůpěj krve Podvalských nedřímá v žilách plebejské dcery, která se bez zardění tak hluboko snížila, Iréna upozornila na skandál, kdyby někdo ze známých byl Julii na těchto tajných stezkách přistihl, a pan Hrdlička podotkl s důrazem, že on jest k tomu povolán, aby živil rodinu, a že bohdá nikdy k tomu nedojde, aby se dcery jeho pronajímaly za švadleny.

Jula slíbila skroušeně polepšení.

A po této první stíhaly se čím dále, tím hustěji bouřky na domácím nebi. Jednou posadila paní Hrdličková Jaroslava na lavici obžalovaných a před-

čítala mu dlouhý rejstřík jeho provinění, malujíc zároveň křiklavými barvami smutnou budoucnost, která po mládí tak ničemně promařeném dozajista následovati bude, a obžalovaný sledoval mezi tím pozorně pěkně vroubkovaný stín jejích rukávů na podlaze, který se při živé gestikulaci rukou matčiných semo tamo třesavě míhal a před okem jeho znenáhla se měnil v peruti báječného ptáka, na němž v duchu tolikráte létal mezi bílými výspami obláčků v moři blankytu; podruhé svadila se Iréna s matkou pro dědičné stříbro; jindy pak musil poslouchati otec, jak se pod svornými ranami choti a dcery obraz nad karabelami, sáně s Mazurem a všechna polská sláva rozpadá v trosky jako lichá, bezcenná fantasie, která by již konečně ustoupiti měla nějakému ráznému a rozumnému skutku.

Při tom všem tála vůčihledě kůpa neprakticky složených bankovek ve starožitné skříni. Část jich byla ovšem dobře uložena v zlatém vyšívání na černém hedvábném vějíři slečny Irény a v damských jejích hodinkách a ještě úrodněji jiná část v polské záležitosti pana Hrdličky.

Zbytkem jejich zapravena byla konečně povinná daň králi Masopustu. Paní Hrdličková s Irénou ztrávily krásnou jednu noc v strakatém průvodu za triumfálním jeho vozem, obletovány rojem Tellů a Mefistů, domin a harlekýnů, kteří skládali k nohám jejich své špatné masopustní vtipy.

A když se za svítání Iréna vrátila v tichou ložnici, opojena pestrou směsicí dojmů a dozvuky sladkých valčíků, a když tu fantastická jedna moucha mužského pohlaví, s azurovými průsvitnými křídly na zádech a s třesavými zlatými tykadly nad kadeřavou hlavou, kterou byla tam v plesu marně od-

háněla hedvábným vějířem, v duchu jejím znova se vynořila s plnou souměrností a ladností kovově zeleného těla, odstrčila noha její veliký chomáč suchého listí a zdrolených, uvadlých květů, který se u ní zaprášen na podlaze válel. Jaro zdvihl jej ráno a položil na postel babiččinu. Nyní se hodily úplně k sobě ten suchý, svraštělý obličej na bílé podušce a ta drolina sežloutlých květů s papírovými krajkami do kola.

Pak nastaly dni, kdy nemívala paní Hrdličková drobných pro kupce a mlékařku, kdy zpozorovala, že Julie nekřesťansky svíčkami plýtvá a na škodu zdraví svého bezpochyby nad romány pozdě do noci bdívá, kdy oznamováno děvečce, že je dnes teplo jako na jaře, a že by bylo hříchem v pokoji topit.

V jeden takový teplý večer, když ostala Julie v předním pokoji sama s otcem, podala mu spěšně skrovný balíček papírových peněz a požádala ho šeptem, aby neříkal ničeho matce.

Pan Hrdlička pohlédl na ni překvapen a přijímaje váhavě peníze, zeptal se s lehkým zapýřením, odkud je vzala.

Jula odpověděla po krátké přestávce, rovněž s jemným uzarděním, že jí je poslal Vladimír, ale matka že by tomu neuvěřila.

Pan Hrdlička patrně uvěřil; schovalť peníze bez další poznámky do kapsy.

Den, kdy pan Hrdlička svou návštěvu u pana Jestřába opakovati měl, blížil se neodvratně. Starý pán kráčel mu vstříc se zřetelným písmem starostí na vysokém čele.

V předvečer dne toho vstoupil, ztráviv odpoledne v šíleném přebíhání po pokoji a v ztrnulém, temném dumání v lenošce, do zadní světnice, kde

Jula při vstoupení jeho s nápadnou rychlostí pěkně vázaný ročník zcela nevinného modního časopisu zavřela. Nalézala se v pokoji samotna; neboť stařena za plentou byla jen tělesně přítomna — ostatní její část jela právě tou dobou v pozlacené karose k nějakému dvornímu představení.

Pan Hrdlička sedl si mlčky vedle dcery a setrval drahnou dobu v tom mlčení. Pak začal, na pohled k nemocné stařeně, tiše mluviti o těžkých starostech, z kterých prý ani nevychází.

„Zítra je prvního," podotkla Jula.

„Což naplat!" odtušil truchlivě otec. „Mám nutné mimořádné vydání před sebou a na pensi sáhnouti nemohu. Vždyť víš, jaké by z toho byly křiky."

Jula vstala mlčky, otevřela kufřík a podala otci malou, lasturami ozdobenou krabici.

„Postačí-li tohle —"

Pan Hrdlička odklopil víko a spatřil několik balíčků podobných tomu, který mu byla Julie onehdy do ruky vtiskla.

„Nepotřebuješ-li jich právě —" šeptal rozpačitě, „mohla bys mi je na krátký čas zapůjčiti — však se nám povede brzy lépe."

A když byl obsah krabice spěšně do tobolky vmačkal, vstal s navlhlým okem, vtiskl lehké políbení na čelo dceřino a zašeptal: „Tys hodná, Julo!"

Osudný den minul šťastně. Pan Jestřáb vyslechl s tváří plnou lidumilné shovívavosti zajíkavé vyznání pana Hrdličky, že mu jistý pán, za kterým má značný obnos, v slovu nedostál, že nemá tedy v tu chvíli po ruce než úroky, ale že by si kapitál,

kdyby toho nutně potřebí bylo, za dva, tři dni dojista zaopatřil.

Avšak pan Jestřáb nechtěl ho uvésti do nesnází a přijav úroky a novou směnku na měsíc, vrátil mu starou s velmi laskavými poptávkami po synu v Cařihradě.

Minul opět měsíc. Tentokráte přijal již pan Jestřáb ono vyznání se slabším výrazem shovívavé lásky k člověčenstvu a rozklenul nápadně vysoko svá huňatá, černá obočí. Ale když přijímal úroky a novou směnku na měsíc, zračilo se již v jasné jeho tváři odpuštění. Starou směnku kamsi uložil — přinese ji zítra, ovšem s náležitou diskretností, osobně panu Hrdličkovi do bytu.

Na druhý den — byla právě neděle — oblékl si pan Jestřáb sváteční kabát, vzal svou důkladnou španělku s olověnou hlavicí pod paždí a šel navštívit několik svých dlužníků. Říkal takovým návštěvám, že jde prohlížet svrchky.

Byl věru krásný, sváteční den. Ač pokrýval sníh ještě veřejné sady náměstí, po němž kráčel, vanula již čistým, teplým vzduchem sladká předtucha jara. Všechno se lesklo tak vesele na slunci, jakoby zářilo blahem. Pan Jestřáb cítil, jak se v celou jeho bytost vkrádá ten obecný svit čisté rozkoše. Duch jeho chvěl se v milém povznešení.

Zastavil se v kostele. Slavné zvuky varhan, zbožné nápěvy, vonný dým kadidla, třpyt zlata a stříbra na oltářích a sochách dokola — vše to osvědčilo na něm posvátně kouzelnou svoji moc, kterou osvědčilo na milionech lidí před ním.

Duševně očištěn a povznešen vydal se pak na další cestu. Dnes ustupoval obchodní její ráz poněkud do pozadí; podobala se spíše volné, vnímavé

procházce městem, spojené s přátelskými návštěvami.

Naposled zabloudil pan Jestřáb také do odlehlé, malebné čtvrti, v níž si vyvolil bydlo pan Hrdlička. Pan Jestřáb byl mu dnes za tuto volbu téměř povděčen. Vždyť ho seznámila s částí města, o které míval dosud jen velmi povrchní vědomí. Byl v dnešní své náladě přístupen dojmům starožitnosti a malebnosti, které se tu na něho hrnuly se všech stran.

Ale když se konečně dostal do těsné tmavé uličky mezi starým dómem a podivnou třípatrovou budovou, v níž hnízdil pan Hrdlička, zarazil se přece poněkud. Volbu takové uličky nemohl nikterak omluviti. Vzezření starého dómu neshledával hrubě přívětivým, aniž slušným pro budovu takového povolání. Vrtě hlavou pohlížel na černé bizarní nestvůry, které tam nahoře vypadaly, jakoby se byly při jeho příchodu zvědavě o překot vyhrnuly na černé oblouky a pilíře, a nyní vypnuty daleko do ulice s natažených dlouhými krky zjev jeho stopovaly a puzeny vrozenou zlomyslností rozdrápané obličeje stahovaly k potupně šklebivým posuňkům. Pan Jestřáb, porovnávaje tyto příšery s přívětivými světicemi v zlatých korunách, které byly na ranní jeho pobožnost shlížely, dospěl k přesvědčení, že umění během času převalně pokročilo.

Rozmar jeho byl ještě více zkalen, když nenalezl pana Hrdličku v prvním poschodí, a spokojenost jeho klesala hlouběji s každým stupněm do závratné výše, v níž konečně jméno svého klienta na dveřích přečetl.

Ale spokojenost jeho stoupala opět, když jej pan Hrdlička uvedl do pyšného salónku. Usedl si bez

okolků na pružný divan a vrátiv hostiteli svému starou smčnku, rozhlížel se mlčky po pokoji.

Panu Hrdličkovi nebylo při vší úctě k hostu prodlévání jeho hrubě příjemné.

Snažil se baviti ho proroctvím o povětrnosti příštích dnů, přehlídkou posledních samovražd a podobnými zajímavými věcmi, ale pan Jestřáb kýval toliko roztržitě hlavou a věnoval všechnu pozornost neživým předmětům dokola. Tiskna pevně sevřená ústa na hlavici španělky, hleděl na skříně a stolky okolní tak upřeně, jakoby je tím pohledem zároveň ohmatával a vnikal do tajných útrob jejich.

Pan Hrdlička chtěl právě zabočiti na harcoviště politické, když se host jeho náhle zdvihl a přistoupiv k jedné bohatě vykládané a vyřezávané skříni, jaksi blahosklonně na čele ji poklepal a pravil: „Důkladná práce! Ale nezdá se vám, že jí ta vlhká zeď škodí? Bylo by lépe, kdyby se přestavila na sušší místo."

Po této radě, která zněla velmi naléhavě, sňal pan Jestřáb s průčelí skříně pestrou figurku, ale ohledav ji pozorně se všech stran, vrátil ji na obyčejné stanoviště s pohrdlivým: „Hm, nic!", což vyslovil tak úsečně a krátce, jakoby i slov bylo škoda na tak bezcennou hříčku.

Pak obrátil se k starožitným, poněkud již roztržitým hodinám a prohodil, že by se nemělo litovati peněz na jejich opravení, přesvědčil se o úplné spolehlivosti velikého zrcadla a schválil docela, že se pozlacený, ozdobný jeho rámec každý den mokrým klocem otírá.

Zkrátka, pan Jestřáb projevoval velmi lichotivé účastenství s nábytkem Hrdličkova salónu.

Naposled utkvěly jeho oči dychtivě na dveřích, dělících salónek od sousedního pokoje. Přemítal chvíli, pod jakou záminkou by je otevřel. Náhodou zabloudil zrak jeho v okno, a záminka taková byla na snadě. Přistoupil k němu a zahleděl se na hemžení kamenných nestvůr na boku chrámovém.

„Škoda, věru," začal, „že je ten starožitný dóm tak těsně novějšími budovami obstaven. Dojem jeho jest tím úplně ztracen. A za podívanou přece stojí. Hle, jak podivný vkus jeví se v těch obludách pod jeho střechou! Tamhle ta představuje patrně nějakého pekelného advokáta —"

„Je to černokněžník," poučil ho Jaro, který byl mezitím do pokoje vklouzl a mlčeti nemohl, když se mluvilo o jeho důvěrných známých tam naproti.

„Hm, hm, opravdu zajímavé," pokračoval pan Jestřáb. „A tamhle to nepochybně čertova nevěsta?"

„Kouzelnice," podotkl lakonicky Jaro.

„A ten chlap s měšcem na srdci a s obličejem jako hyéna —"

„To je lichvář," doplnil Jaro.

Pan Hrdlička trhl sebou, jakoby byl hrom do něho uhodil a zarděv se do ohniva, pohlédl kradmo po panu Jestřábovi. Ale tento vtiskl jen ret pevněji na hlavici španělky a pohleděv chvíli upjatě na kamenného lichváře, vedl svou dále: „Hm, hm, vskutku zajímavé. A další figury nelze odtud ani přehlédnouti —"

Při tom pokročil, jako mimo, ke dveřím sousedního pokoje a pohlédl na pana Hrdličku tak výmluvně, že tento pohledu jeho porozumčti musil a s utajeným povzdechem otevřel.

V druhém pokoji přijala paní Hrdličková hosta, kterého jí manžel představil, nepatrným úklonkem

hlavy a zamhouřila při tom oči takovým způsobem, jakoby plebejský jeho zjev namáhavě kdesi u svých nohou hledala; na štěstí nevznášel se zrak pana Jestřába k obličeji jejímu, nýbrž přestával na povrchní obhlídce jejích šatů a prodlel jen trochu déle na zlatém snubním prstenu její ruky.

Rovněž ušel pozornosti jeho nevrlý pohled, s jakým Iréna snivě zamžené oči ze svého Bulwera k vetřelci zdvihla; oslnilť ho půvab, jaký dodávaly zlaté damské hodinky panenským jejím ňadrům.

Za to prohlédl si opět velmi pozorně neživý obsah pokoje. A tento byl věru pozoru hoden. Byl to zdravý a krásný nábytek, jenž strávil první své mládí patrně v nádheře a pohodlí prostranných komnat. Byl to nábytek z lepší doby, jímž scházející rodina raději zastavovala skrovničký prostor své domácnosti, nežli by se byla navždy rozloučila s milými, němými svědky slávy Supovské.

Stěží podařilo se Jaroslavovi upamatovati hosta na vlastní účel jeho přítomnosti v tomto pokoji. Několikrát musil ohlásiti křepčící kostry, divého lovce, krkavčí matku, než přistoupil pan Jestřáb k oknu, aby popatřil na kamenné panstvo.

Ale jen okamžik tam postál a vrátil se mezi sympatický nábytek, od něhož jej nyní ani hrdá matrona s dcerou nedělily. Uchýlilyť se mezi tím s urážlivým chvatem do třetího a posledního pokoje.

Pan Jestřáb zdvihl s klavíru Bulwera, kterého tam byla Iréna zůstavila, a prohlédl jej okem znalce se všech stran.

„Takové knihy nemají ceny," prohodil na konec.

„Bulwer má mnoho ctitelů," namítal skromně Hrdlička.

„Možná. Ale kdo kupuje podobné knihy? Půjčují se obyčejně z ruky do ruky. Knihy jsou vůbec inventář zcela nevděčný. Lze tu leda odporučiti skvostnou vazbu nebo při nejmenším stejnou vazbu; neboť knihovna v stejnokroji se vždy snáze odbude."

Panu Hrdličkovi bylo stanovisko, s jakého host jeho krásné písemnictví posuzoval, poněkud nejasné i vzdal se tedy raději dalších námitek.

Kámen odpadl mu od srdce, když se pan Jestřáb konečně poroučel. Obávalť se útoku na poslední dvéře, za nimiž by se jim bylo dostalo velmi nevlídného přijetí. Ale host složil mimo nadání zbraň před poznámkou, že leží v posledním tom pokoji nemocná stará paní.

Na chodbě venku nahlédl pan Jestřáb zasklenými dveřmi ještě do kuchyně. Spatřil tam Julu. Dívka neměla patrně ani tušení, že na ní lpějí vypoulené jeho oči; byla by jinak zajisté ucouvla do tmavého pozadí, neb alespoň si přihladila rozcuchané, pomoučené vlasy, poletující nad krásným jejím obličejem, jejž ozdobil sálavý žár plotny milostným ruměncem broskve.

Ztepilá tato postava ve vysloužilých bílých svátečních šatech hodila se spíše za kněžku Venuše Uranie, než za vestálku prosaického toho plamene, nad nímž syčí pekáče a pánve; ale přes to budilo konání její v panu Jestřábovi představu výtečného oběda a bezděky vlhly žádostivé jeho rty, když pohlížel na drobné, jemné prstíčky její, těkající s pokličky na pokličku.

Při rozloučení zahrnul dojem, jaký na něho domácnost dlužníkova učinila, v tato slova: „Pěkně bydlíte, pane inspektore, jen trochu vysoko."

„Vrtoch mé paní," omluvil se pan Hrdlička.

Po jeho odchodu musil otec rodiny vyslechnouti velmi nelichotné úsudky o své nové známosti. Paní Hrdličková vyhladila přede vším pomocí děvečky pečlivě stopy, které byl zůstavil host na podlaze v podobě špinavých otisků nápadně veliké nohy, bručíc při tom nepěkné variace přísloví, že poznati lze lva podle pazouru. A když byla objemný půdorys pana Jestřába náležitě zkritisovala, vystoupila výše a prohlásila, že celý surový zjev jeho odpovídá těm sloním tlapám. Kdo by byl uvěřil jejímu líčení sprostého obličeje, rudého jestřábího nosu a drzého oka, byl by si utvořil o panu Jestřábovi představu velmi nepochlebnou.

Tento neměl mezi tím ani tušení o nepříznivém dojmu, jaký tam nahoře učinil. Úplně spokojen s výsledkem návštěvy, kráčel svižně kolem starého dómu. Bezděky ohlédl se ještě po kamenných jeho nestvůrách, které za ním natahovaly krky s posměšnými úšklebky; polední slunce, vniknuvši do lesa kamenných pilířů, ozařovalo příšerné jejich obličeje a roztavovalo poslední cáry sněhových jejich plášťů. Ještě jeden pohled na kamenného lichváře mezi nimi, pohrdlivé duševní potěžkání jeho měšce, a náš sváteční chodec obrátil se nadobro zády k velebné gotice, která jej nedovedla podmaniti své pošmourné, vznešené kráse.

Sestupoval zvolna po starožitných schodech k nižším čtvrtím města. Před ním ležělo v jasné, veselé záři sluneční rozkošné panorama nesčíslných střech, prostoupených množstvím různotvarných věží a bání. Pan Jestřáb kochal se chvílemi vyhlídkou touto, chvílemi pak zapřádal se v myšlenky. Tyto myšlenky neposunou sice v před loudavý děj mé povídky, ale vrhají stíny své na příští události a

proto vytrhnu zde několik nesouvislých kusů lehounké jejich příze. Tichý chodec si myslil, že je směnka Hrdličkova dobrá, ač by neškodil vzhledem k možné žalobě o vyloučení spolupodpis paní Hrdličkové — že hrdopyšnému tomu panstvu as brzy hřebínek sklesne — že je boží svět krásný a všechno v něm tak pěkně zařízeno — že promeškal obyčejnou hodinu oběda, a že ho bezpochyby Rozina uvítá nějakou připálenou husí mumií — že líbezný úsměv mladé, sličné kuchařky přidává pokrmům lahodné chuti — že on, pan Jestřáb, již dosti se naplahočil, a že již čas, aby také něčeho užil, že je ostatně mužem v plné síle a dnes že koluje přímo mladická krev jeho žilami a jak to slunce tak pěkně svítí a ty vlaštovky tak vesele poletují...

Za podobných myšlenek dostihl konce starožitných schodů. Na posledním stupni seděla žena skřehlá, orvaná, bídná, s děckem na klíně — učiněná Mater dolorosa. Z pod šedivých cárů, jimiž obestřeny byly její bezbarvé, zcuchané vlasy, vzhlížela k mimojdoucím mlčky, s okem bolestně ztrnulým, jež mluvilo dojemněji než srdcelomný nářek.

A před ní — ó sarkasme života! — stál košíček líbezných kvítků, prvních jarních myšlenek omlazené země. Jsou tak něžné, tak ostýchavě toužebné, tak vzdušných tvarů a svěžích, jasných barev — jako bývají právě myšlenky dětské.

Pan Jestřáb zastavil se před tímto skupením. Zdálo se mu, že by si mohl dopřáti kytičku těchto jarních myšlenek a vetknouti si je na prsa, jako symbol dnešní své mladické nálady.

Zároveň líbil se mu způsob prodavačky, která tu seděla v němém, pokorném očekávání, neobtě-

žujíc kolemjdoucí ni dotíravým nabízením ni protivným skuhráním.

Přistoupil k ní a probíral se dlouho svěžími kyticemi, až vybral konečně jednu, nad jiné šťastnou kombinaci blankytných hvězdiček a sněžných zvonků.

„Zač to prodáváte?"

Mater dolorosa zdvihla místo odpovědi vyzáblou ruku s hlavinky svého děcka, kdež nahražovala dlaní značnou mezeru v předivu špinavého, pleteného čepečku, a vztyčila do výše čtyři kostnaté prsty.

Pan Jestřáb se usmál. Ach, odtud tedy ta neobyčejná mlčelivost! Vzorná prodavačka květin byla němá.

„Dva!" pravil na to určitě.

Prodavačka pohlédla na něho bolestně, položila ruku na srdce a zavrtěla hlavou.

„Dva!" opakoval pan Jestřáb.

Žena hleděla chvíli na hlavinku svého dítěte. Toto otevřelo veliká modrá očka a začalo plakat.

Mater dolorosa vztyčila tři prsty.

„Dva!" volal určitě pan Jestřáb.

Žena zavrtěla hlavou a sklonila ji téměř až na prsa.

Pan Jestřáb položil kytku do koše a kráčel dále.

Po chvíli se ohlédl a spatřil, že za ním němá prodavačka žalostně hledí a dva prsty zdvihá.

Vrátil se s vítězoslavným pohledem a koupil kytici. Mater dolorosa podala mu ji a dotkla se při tom rukou úst svých a svého dítěte.

Pan Jestřáb přivoněl k něžným dárkům jara, zatkl si je na prsa a kráčel svižným, mladistvým krokem k domovu.

Pan Hrdlička navštívil opět jednou ústřední kancelář, kde strašila dosud příhrádka s nečitelným již téměř nápisem: „Opravy zámku Supovského". Vyslechl klepy z panství v elegické náladě, s jakou se bavíváme o drahých zemřelých, přijal s trpkým úsměvem zprávu, že se nedávno opět jedna vížka Supovského zámku poroučela, zakýval si se starým revisorem do taktu hlavou nad nynějším krásným hospodářstvím a vybral si mimochodem měsíční částku své hubené pense.

Na zpáteční cestě přemýšlel o tom, jak poprosí zítra pana Jestřába, aby mu směnku ještě naposled na měsíc prodloužil. Úroky měl již přichystané ve zvláštním balíčku, který zavánělo málo růžovou vodou.

Jda kolem známé kavárny, vzpomněl si, že by bylo záhodno popohnati váznoucí polskou záležitost. Za tím účelem vešel dovnitř. Našel dnes příznivce své ve společnosti několika přátel, v růžovém rozmaru. Tajemník polského šlechtice hostil celou společnost horkým punšem, jehož sám úžasné spousty lokal. Tento tajemník byl podoba klasická. Upomínal na šablonu starých kastelánů, jaké nalézáte téměř v každé dějepisné povídce s nezbytným obrovským pohárem v těsné blízkosti. Hlavu měl hladce ostříhanou, že vynikal ostře zvláštní, k vrchu téměř kuželovitě se súžující obrys její a hrubý tvar odchlípených uší; skráně byly hluboko vpadlé; obličej hubený, zvětralý a do tváří jakoby zaseknuto několik hlubokých souběžných vrásek, že vypadalo jeho líce, jakoby bylo složeno z několika kolmých pruhů sežloutlé, pergamenovité kůže. Ale přes ně ježil se na obě strany podnikavě malebný, zcuchaný šedivý knír a husté bělavé obočí doplňovalo rytířský celek zajímavého obličeje. Postavy byl vyčouhlé

a hubené. Se známými kastelány sdílel také hřmotný způsob chování a pohnutlivou lásku k rozmanitým tekutinám. Na pana Hrdličku činil ze samého začátku dojem veliké bodrosti.

Sprostředkovatel výnosných míst naproti tomu byl uhlazený švihák v nejlepších letech, jemuž jsi mohl vytknouti leda to, že si liboval poněkud ve výstřednostech. Barevné kostky na jeho košili byly příliš křiklavé, tvar klobouku příliš původní a vůně fialek a resedy, již rozšiřoval kolem sebe, příliš pronikavá.

„Ach, dnes přicházíte nad obyčej pozdě!" oslovil vstupujícího Hrdličku a představiv ho společnosti, seznámil jej zároveň s jmény a tituly ostatních. Pan Hrdlička poznal, že se nalézá v kruhu vskutku vybraném.

Musil přisednouti a ponořiti se do punšového moře, v němž polský tajemník své přátely utápěl. Švihák pošeptal mu do ucha, že neviděl ještě nikdy šachového svého odpůrce v tak veselém rozmaru a že třeba dnes železo kouti.

A tajemník sálal vskutku nevázaným humorem. Začal dithyrambem na punš a litoval, že nalezlo toto šampaňské severu právě v Němci svého Anakreonta; ale kdo poznati chce plnou kouzelnou moc nebeského toho nápoje, že jej píti musí v jaré společnosti polských pánů a paní, v teplé starožitné síni, když sněhová bouře venku burácí a těžké bílé větve jedlí do oken tlukou a vlci z daleka vyjí. Tím octl se před kapitolou mysliveckých dobrodružství, báječných příhod s vlky a medvědy, namnoze tak směle kombinovaných, že by byl před nimi sám pan Prášil zahanben umlkl.

Brzy nakazil jeho rozmar celou společnost. V ho-

voru a smíchu prchala hodina za hodinou, aniž by je byl někdo ze společnosti na obrovském ciferníku v pozadí kavárny přistihl při rychlém letu.

Náhle vyniklo odněkud z té veselé vřavy kouzelné slovo: karty. Zapadlo sice na okamžik, ale vydralo se znovu úsilovněji na povrch. Nabývalo svůdné síly, až se ho konečně ujal sám ctihodný kastelán.

„Ba že, páni bratří! Veselý večer bez karet jako láska bez hubičky!" zvolal, vstávaje.

Někteří sice namítali to a ono, dva neuměli než černého Petra; ale vždyť se jedná o pouhou zábavu a možno vybrati hru tak jednoduchou, že poznají celý zákonník její po dvou, třech partiích.

Zvolili skutečně hru velice prostou. Berou se tři karty do ruky, vykládá se adut, rozdavač může si jej vyměnit — a pak hraje se již samo sebou.

Pan Hrdlička hrával tuto prostičkou hru často za dlouhých zimních večerů na Supově se svou rodinou o fazole. Uměl mimo to ještě jinou hru, která se jmenuje mariage a je velmi zábavná; hrával ji na sklonku hraběcích výletů na Supov s komickým šlechticem, aby hrabě nevěděl. A to byla celá suma jeho vědomostí v tomto oboru.

Společnost odebrala se za tajemníkem do postranního pokojíku kavárny, který byl od této oddělen těžkou modrou záclonou. Sklepník rozžehl tam lampu, zabednil okna, spustil záclonu a zastřel také obě zrcadla, visící naproti sobě a zhlížející se zamilovaně druh v druhu.

Pan Hrdlička uvažoval chvíli, má-li se súčastniti v nevinné této zábavě. Na to přisedl ke stolu. Připamatoval si, že na Supově vždycky vyhrával, že při opatrnosti a chladné krvi snadno ztráty uvarovati

se může, a že polský zeman, k němuž do služby vstoupiti hodlal, dle svědectví tajemníkova rád ob čas s úřadníkem hrou v karty se baví.

Démon hry užívá při lapání lidských duší toliko jediné, k tomu velmi jednoduché a průhledné methody, a přece stávají se tisíce moudrých a opatrných lidí obětmi těch několika otřepaných fint, z nichž se skládá celé jeho pekelné umění. Jaký div, že se třepetal nezkušený pan Hrdlička navzdor bílým svým kadeřím za krátko v jeho síti!

Z počátku věnoval větší pozornost zajímavé tváři polského tajemníka naproti sobě než malovaným lístkům, které držel nejapně v ruce, a naslouchal roztržitě poučením zprostředkovatele služeb, jenž se byl hry velikomyslně zřekl, aby příteli začátečníku radou pomáhati mohl.

Ale znenáhla začala se jeviti v zevnějšku jeho soustředěná ta napnutost, jakou vyznačuje démon karbanu své oběti. Ruka schvátila karty pevněji, rty jeho se sevřely, oči se dychtivě vypnuly, a jemný jeho obličej, nahnutý lakotně ku předu, nabýval ostřejších rysů.

Pan Hrdlička vyhrával. Prstem křečovitě zkřiveným shraboval výhry své a pohlížel ob čas zářivým okem na rostoucí kůpu peněz před sebou, při čemž se stíhaly v duchu jeho nejasné představy požitků, které si za ně bude moci opatřiti.

A pak vytasil se démon s druhým oddílem své průhledné methody. Nadějná kůpa tála, tála vůčihledě, Hrdlička zachycoval darmo vypouleným okem stěhující se kov a papír, než se nadál, překročena byla osudná mez: musil sáhnouti do vlastní tobolky. A tam nebylo, bůh ví, nic zbytečného! Status quo musil býti navrácen, stůj co stůj! Ty tam byly ne-

jasné představy požitků, a místo jich zaujaly nezřetelné, ale hrozivé představy výčitek ženy a dcery, žaloby pana Jestřába a hanby.

Nalézal se již úplně v tenatech démona. Hra jeho byla zimničná, šílená: obličej jeho pokryl se hrobovou bledostí, rty se třásly, oči leskly se horečně, a po svraštělém čele řinuly krůpěje potu. Při tom jevil se stejně zimničný, šílený ruch kolem něho; zdálo se mu, že se vlní prsty jeho spoluhráčů v kmitavých pohybech, jako prsty hudebníků na kostelním kůru při nejrychlejším letu taktovky, že létají frčíce karty semo tamo přes stůl, že křepčí bílé, zamžené skleněné koule kolem lustru ve vířivém tanci.

A jako zručný šermíř odpůrce svého zdánlivým ústupem k nerozvážné horlivosti rozplameňuje a sám chladnokrevně neškodnou blýskavicí dotíravého čepele soupeřova vyhledává, kde by mu zasadil smrtnou ránu: tak popřával démon své oběti krátké výhry, aby ji roznítil ku hře tím nesmyslnější a tím bezpečněji nad ní zadrhl okraj zkázonosné sítě.

Po jedné prohře našel pan Hrdlička svou tobolku prázdnou. Na chvilku se zarazil; pak vyňal třesavou rukou onen zvláštní balíček, který byl určen pro pana Jestřába. Hlavou projela mu myšlenka, že je ta hrstka papíru posvěcena nejčistší láskou na světě a že k němu dozajista nazpět přivábí nevěrné štěstí.

Ale v příštím okamžiku spočíval tento balíček v drsných rukou polského tajemníka. Tento zdvihl jej k nosu a zvolal se smíchem: „Kýho ďábla, vyť parfymujete své bankovky!“

Pan Hrdlička ucítil v hrudi palčivou bolest. Před ním zamihla se hlavinka dívčí s nevyspalým okem,

nachýlená při kmitu noční lampy nad nití drobných perel, jež navlékala pro cizí hrdlo, hlavinka, střásající těžké peruti spánku se starostlivého čela.

V této chvíli zmizela představa ctihodného kastelána, kterou v něm byl tajemník budil. Viděl drzý, cynický úšklebek, který posunul ohyzdně pergamenovité pruhy tváře tajemníkovy pod zpurným, nepohnutým knírem, a ten úšklebek nad hrstí oněch dětinskou láskou posvěcených peněz zdál se mu pošklebkem satana nad urvanou lilií ráje.

Zničen klesl nazpět do svého sedadla. Však i ostatní přestali hráti.

Tajemník schoval s uspokojením vonný balíček peněz, podav z něho jednu bankovku sklepníkovi, který ji přijal s úsměvem důvěrnosti. Na to kázal přinésti na novo punš. Srkaje kouřící se mok, začal opět vyzývavě veselým hlasem líčiti nějakou nemožnou příhodu mysliveckou z Ukrajiny.

„A viděl jste tam také Kozáky?“ vskočil mu někdo ze společnosti do řeči.

Nevím, proč byla otázka tato společnosti směšná, ale jisté jest, že propukla po ní v nevázaný, bouřlivý smích, v němž i sám ctihodný kastelán všemi pergamenovými pruhy své tváře se účastnil tou měrou, že nad těmito i klidný jeho knír na chvíli svou rovnováhu ztratil.

Pan Hrdlička hleděl ze své zdrcenosti s udivením na smějící se společnost; záhadný ten smích na obličejích kolem jevil se mu tak zvláštním, bizarrním, že za ním bezděky nějaké nekalé pozadí hledal, a zároveň zdálo se mu, že oči všech s posměchem k němu se upírají.

Opustil hernu. Chladný větřík zadul v rozpálenou jeho skráň a myriády hvězd třpytily se nad

ním po jasné, velebné klenbě nebeské. Paprsky těchto věčných světel padají jako krůpěje rosy ve zraněné srdce lidské a mírní nejpalčivější bol; ale pan Hrdlička nevznášel k nim očí svých. Klonil hlavu hluboko ke vzdychajícím prsům. V těchto hlodalo trapné vědomí viny.

Po celou cestu k domovu planulo před ním jak strašné „mene. tekel" hrozebné „Zítra" ohnivým písmem ve tmavém vzduchu, a roj starostí šlehal ho v čelo těžkými křídly.

Nevěda ani, jakým způsobem, octl se konečně u svého příbytku. Pohlédl vzhůru k starému dómu a z hemžení nestvůr tam nahoře vynikla před ním rázem kamenná postava lichváře, tisknoucí k srdci měšec, postříbřený měsíčným svitem. Rozeznával rysy obličeje jejího, ty tvrdé kamenné rysy, které hrou obraznosti jeho se měnily v obličej pana Jestřába. Žádá svých úroků s kamennou neúprosností.

Po špičkách vešel pan Hrdlička do svého pokoje. Na štěstí nevzbudil nikoho. Oblečen ulehl do postele, ale spánek míjel jeho oči.

Viděl na protější posteli Jaroslavovu dětskou tvář, jasně ozářenou pruhem měsíčního světla. Vypadala sama jako lehký odlesk měsíce ve vlnách pokryvky, z části zastíněný chmurami hustých, pocuchaných kadeří. Celá snivost luny rozestřena byla po ní stříbrným dechem. Bdícímu otci byla ta bledá, jemná tvář s uzamčenými víčky bolestnou výčitkou. Lépe než kdy jindy pochopil v tuto chvíli, že snílek onen se nehodí v drsný tento svět, že zajde v něm bez pomoci, nevztáhne-li se nad ním pevná, ochranná ruka. A ruka toho, který měl býti jeho záštitou, před chvílí — — pan Hrdlička zavřel oči.

Ale sluch jeho tkal pásmo výčitek dále.

Slyšel sladký, odměřený dech drahých těch osob, ochraně jeho svěřených, které tu bezstarostně dřímaly, netušíce útrapy příštího dne.

Slyšel známý tikot starých, zamilovaných hodin. Jak družně, jak vesele tikávaly nad ním tam v Supově, když bez starosti za zimních večerů s Walterem Scottem v ruce burácení vichrů kolem starého zámku naslouchal!

Pak zaslechl v sousedním pokoji temný, slabý hlas nemocné stařeny za plentou, mumlající z polospaní nesouvislá slova: „Otevři panu hraběti! — Kde je mé joujou? — Více lanýžů — krásný papoušek —“

Náhle ozval se v uchu jeho jakýs tichounký sladký nápěv. Ba, ozval se spíše v jeho duši. Nepřicházel z venčí, zněl v nitru jeho, v nejtajnější hloubi jeho bytosti. A byl tak luzný, tak známý, tak sladce konejšivý, že zapomněl starý muž na svoji trýzeň a že si jej prozpěvoval jak líbeznou ukolébavku, ovšem jen uvnitř, rtoma duše. Nemohl se upamatovati, kde by byl nápěv ten slyšel. Dlouho přemýšlel, zabíhal nazpět, daleko nazpět v minulé doby a konečně se rozbřesklo v jeho paměti. Viděl jasně osvětlenou komnatu, uprostřed ní malou jedli, jejíž zelené kosmaté haluze se shýbaly pod tíží pozlacených jablek a ořechů v záři nesčetných drobounkých svíček, viděl otce a matku, viděl vyfintěné veliké sestry, ó, tak veliké proti němu, který tu stál co útlý štíhlý hošík s kadeřavou hlavinkou a pevně k sobě tiskl pozlacenou tajemnou krabici, kterou mu byl Ježíšek nadělil. Marně hádal, co as obsahuje, nadarmo namáhal se s malou sestřenicí, aby odklopil pomalované víko; konečně přispěla mu ba-

bička ku pomoci, zatáhla za šňůrku a hošík uslyšel ten tichý, sladký nápěv, který mu nyní po tolika letech, v takové chvíli opět zazněl v truchlivé duši. Oči pana Hrdličky zarosily se slzami.

Při libých, sladce zmírajících kadencích toho dávno, dávno doznělého štědrovečerního nápěvu, té dávno, dávno oněmělé hrací krabice usnul pan Hrdlička.

Když s probudil, stála u jeho lože paní Hrdličková, majestátně vzpřímena, v sněhobílých nedbalkách, s přísným bledým obličejem jako anděl soudu a žádala především peněz na kávu. Pan Hrdlička zavřel oči před hrozným tímto viděním, ale ona volala jej hněvivým hlasem nazpět k neuprosné skutečnosti.

Zakoktal, že zameškal dojíti si pro pensi, byv zdržen pozdě do noci v jisté přátelské společnosti.

Vyslechl na to zkroušeně spoustu výčitek, která se sesypala na jeho hlavu, a upraviv na rychlo zcuchaný svůj zevnějšek, vzdálil se s ujištěním, že přinese peníze nejdéle za hodinu.

Šel za jedinou hvězdou spásy, která svítila na zatmělém jeho obzoru, šel rovnou cestou k panu Jestřábovi.

Tento nebyl právě v růžovém rozmaru. Neutáhl při vstoupení svého dlužníka ani šňůru županu, popošel mu jen s nedbalým úklonkem hlavy vstříc a pravil: „Ach, přicházíte vyplatit svou směnku. Dobrá!“

Pan Hrdlička musil zajíkavě vyznati, že nemá ani úroků.

Obočí pana Jestřába rozepjala se velmi povážlivě a zraky jeho zveličené, vypoulené spočívaly hrozebně na koktajícím dlužníkovi.

„To je smutná věc," mumlal mezi zuby, přecházeje prudce po světnici. „Spoléhal jsem bezpečně na váš slib. Uvedl jste mne do skutečné tísně. Co učiníme?"

Přitáhl jednu židlici ku své lenošce, usedl do této a okázal panu Hrdličkovi mlčky na prázdné sedadlo vedle sebe. Toto konání vypadalo, jako příprava ku zpovědi.

Dlužník posadil se vedle věřitele. A tento opřel stranou k onomu loket o vycpané opěradlo lenošky, sklonil starostlivou hlavu do dlaně a dával svým mlčením na jevo, že hotov jest slyšeti. Druhou rukou překládal červeně lemované cípy županu na kolenou jako zpovědník svou štolu.

Pan Hrdlička začal se skutečně třesavým hlasem zpovídati. Skládal pozvolna všechen ten nimbus, který si byl dosud před panem Jestřábem kolem šedivé hlavy zachoval, a odhalil své soukromé záležitosti do té míry, kolik bylo třeba k důkazu, že si musí zjednati stůj co stůj na jistou krátkou dobu, než se poměry jeho zlepší, značnější obnos peněz.

Pan Jestřáb setrval ještě chvíli, když byl dlužník jeho umlkl, ve svém vnímavém mlčení. Konečně pozdvihl hlavu z dlaně, obrátil s rozhřešením v oku tvář k panu Hrdličkovi a pravil: „Dáte-li mi část své pense do zástavy, pomohu vám ještě nějakým obnosem."

Ale pan Hrdlička se nevinného toho návrhu přímo zhrozil. Prohlásil tiše, avšak určitě, že by se odhodlal ke kroku takovému jen pod krajním nátlakem neštěstí. Při pouhém pomyšlení na podobné dělení pense v ústřední kanceláři barvily se mu studem líce.

Pan Jestřáb snažil se zvrátiti jeho předsudek, poukazuje k tomu, že je za nynějších dob „čistá“ pense zvláštností a že není zastavování pense o nic horším přijímání kapitálu na hypotéku. Jiného dlužníka byl by dozajista přesvědčil, že je pense nezastavená tolik jako pole ležící ladem; ale pan Hrdlička odolal jeho výmluvnosti.

Na to pohřížil se pan Jestřáb na krátkou dobu v přemýšlení. Náhle zamáchl rukou a zvolal: „Budiž! Zapůjčím vám tedy ještě něco na pouhé slovo. Učiňme si kratičký rozvrh.“ Psal tužkou cifry na listu papíru. „Tolik činí stará směnka, prodloužená do toho dne. Tolik úroky dnes splatné, sečkám-li vám je do toho dne. Tolik nová zápůjčka s úroky napřed do toho dne. Úhrnem tolik. Jak vidíte, počítal jsem vám jen mírné úroky a rozdělil také dny splatnosti velmi výhodně. Podepíšete mi na každý z těchto tří obnosů po směnce —“

Ač se byl pan Hrdlička nad součtem směnečních trojice poněkud zarazil, pokývl teď rázně hlavou.

„— a přinesete mi na nich zároveň podpis své paní!“

Pan Hrdlička zhrozil se spolupodpisu své paní neméně, než před tím zastavení své pense. Ale když pohlédl v pevné, chladné oči svého věřitele, zemřel mu na rtech všechen odpor.

Nemám chuti ani vlohy k psychologickému líčení podobných výstupů, jaký se udál půl hodiny na to v příbytku pana Hrdličky při uzamčených dveřích salonu, v němž podařilo se mému hrdinovi lokalisovati domácí bitvu.

Přestanu na zběžném vypsání toho, co slyšely obě dcery s Jaroslavem, tlačící se ve vedlejším pokoji k sobě jako ptáčata před bouří. Slyšely páno-

vitý zlobný hlas matčin, šeptání otcovo, výkřik, těžký pád na křeslo, štkaní, bouři nářku a hněvu, slábnoucí pozvolna a vyznívající na konec tichými vzdechy. Pak vládlo drahnou dobu v saloně hluboké, záhadné mlčení.

Posléze otevřely se dvéře, a jimi vyšla paní Hrdličková, která se v tu chvíli nápadně podobala Marii Antoinettě na obraze, visícím na protější stěně a představujícím nešťastnou královnu, ana se ubírá s utlumeným pláčem v oku a s opovržením a vzdorem na rtech v průvodu divokých Jakobínů do vězení v Templu. Měla oči uplakané a tiskla ke rtům navlhlý bílý batistový šátek s vyšívaným erbem Podvalských v rohu.

Mlčky přistoupila k psacímu stolku, namočila rychle péro do škeble s inkoustem, kterou jí nastavoval pravicí malý porculánový Triton, a podepsala třikrát své jméno bez obyčejného přídavku „roz. z Podvalských" na tři proužky papíru, které byl pan Hrdlička před ni položil. Učinila to s posuňkem ošklivosti, udržujíc opatrně ruku svou ve vzdálenosti od osudného papíru, jakoby se chránila dotknutí ohyzdného pavouka. Pan Hrdlička vyňal škebli z levice Tritonovy a zasypal vysoko pískem podpisy i slzu, která byla k poslednímu z nich ukápla.

Půl hodiny na to byly opět peníze v domě.

Ona bouře měla velice blahodárný vliv na stísněnou naši domácnost. Očistila vzduch z leckterých předsudků a rozprostřela velikou jasnost nad stavem věcí. V rodinné poradě uznána nutnost úspor a obmezení. Paní Hrdličková schválila návrh Juliin, aby se propustila děvečka, ba neměla ničeho proti tomu, aby si zaopatřila hlava rodiny nějaké podří-

zenější místo v některé kanceláři neb účtárně a aby hleděla též pro Jaroslava vyhledati nějaké užitečné zaměstnání.

Pan Hrdlička nemeškal s provedením svého úmyslu. Hned na zítřek po rodinné poradě vydal se s Jaroslavem na cestu, aby vypátral nynější bydliště starého komického šlechtice, který byl s nebožtíkem hrabětem na Supov přijížděl. Hodlal vykořistiti ve svůj prospěch jeho styky s urozeným světem.

V hraběcím domě sdělili mu, že se rytíř Komárovský — takové bylo jméno našeho šlechtice — krátce po smrti starého hraběte z paláce vystěhoval, a udali mu zároveň nynější jeho adresu.

Pan inspektor odebral se na to do naznačeného domu odlehlé ulice a našel tam vskutku na jedněch dveřích v třetím poschodí navštívenku s nápisem: „Rytíř Komárovský z Komárova".

Zatáhli za rezavé zvonítko. Slyšeli uvnitř chvíli šramot nábytkem, šustění papíru, pak rychlé kroky ke dveřím, v nichž se objevil sám rytíř Komárovský. V pohledu jeho obráželo se zklamání. Byl patrně tvář svou upravil pro zcela jiný druh návštěvy a nyní stálo ho dosti namáhání, aby proměnil ostýchavý a ponížený výraz její v blahosklonný úsměv.

„Ach, staří známí ze Supova! Oh, Supov!" zvolal citupině, když se mu ona proměna podařila.

Uvedl je do těsného předpokoje, který byl úplně prázdný. Když za sebou dvéře zamkl a chvilku před nimi postál, maje hlavu s fraškovitou parukou rozpačitě skloněnu a ruce vzadu zastrčeny do šosů vybledlého kabátu, překvapila je sešlost jeho dvojnásob účinně v prázdné této prostoře, s plesnivými bezbarvými čalouny na holých stěnách, kde je nic,

pranic nevyrušovalo z pozorování zvetšelosti jejich obyvatele.

Uvykli vídati ho v zářivém odlesku, jenž padával na něho s nádhery vznešeného dobrodince, a nyní stál tu před nimi, vyrván z oné hry skvělých odstínů, bez krášlícího přísvitu nádhery, bledý a bezbarvý, jako zaprášená skleněná tretka, vytržená z chrámového lustru, v němž před chvílí hrála skvoucími barvami duhy.

Tanulo jim na mysli, jak se jim poprvé představil starý tento pán, vystupuje v Supovském nádvoří za hrabětem ze sametového nitra kočáru, opíraje se lehce o rameno premovaného lokaje, který mu pomáhal při slézání; nyní přichází jim vlastnoručně otevřít dvéře těsného prázdného pokoje! Zdálo se jim, že značně zhubeněl a zdrobněl; že i bývalý komický nádech prstem času valně byl setřen s jeho osoby. Viděli na něm tytéž šaty, které nosil naposled v Supově, ale stěží mohli uvěřiti, že jest nynější jejich obnošenost a ošumělost dílem poměrně tak krátké doby. I paruka jeho jaksi sešedivěla a zplešatěla; vypadala téměř, jakoby byla po ten čas sloužila za hříčku myším, čímž by se byla též mohla omluviti ztráta jedné mohutné kadeře na skráni, již pohřešovali naši přátelé na první pohled v tomto jim zevrubně známém díle vlásenkářského umění. Ba i kvítek, který nesl rytíř Komárovský po dávném obyčeji v dírce kabátu, byl úplně sežloutlý, jakoby tam vadnul mnohá léta.

Zvlášť bolestně dotkla se tato sešlost našeho rytíře Jaroslava. Podoba toho rytíře srostla s dětskou minulostí jeho; představiv mu nyní tuto podobu bez obvyklého nimbu, vyrval mu čas milý jeden květ z věnce mladistvých přeludů.

Jaroslav míval vždy zvláštní náklonnost k divnému šlechtici. Vznikla nepochybně z vděčnosti. Pokud sáhala paměť jeho do dětských dob, chovával se k němu starý tento pán vždy přívětivě a míval pro něho vždy nějaký pamlsek pohotově v šosech starosvětského kabátu. Ó, ty šosy měly velmi čestné místo v upomínkách hochových. Hledíval na ně vždy s úctou a domníval se, že jsou jako kouzelné pytle z pohádky, do nichž šťastný majitel jen sáhnouti může pro všechno, po čem srdce zatouží. A bývaly vskutku jen zřídka prázdné.

Tak přišlo i nyní Jaroslavovi bezděky na mysl, že spatří v rukou starého pána, až je z těch šosů vytáhne, nějaké okázky desertu, které tam byly za nadšené rozmluvy se starým hrabětem o slávě předků zmizely; ale rytíř vytáhl ruce prázdné a poklepal jen scvrklým prstem hochu po líci pravě: „Jak jsme vyrostli, jak jsme rozkvetli! Ach! člověk stárne — ba stárne!“

Uvedl na to hosty do druhého pokoje. „Nejsem ještě zařízen,“ omluvil se na prahu.

Zařízení pokoje bylo vskutku nehledané. Několik porouchaných kusů prostého nábytku, které vypadaly jako promíchané zbytky několika ztroskotaných domácností, na podlaze v koutě spousta knih, zbortěná kytara, zaprášená šachovnice se skupením do černa ohmataných figurek, na staré skříni torso ze sádry, představující na vkusném podstavci pěkně provedenou hořejší část kabátu a límec nějakého duševního velikána a před ním řada uzardělých jablek, — toť bylo všechno movité jmění našeho rytíře.

Však málem byl bych zapomněl na jeden výklenek, v němž schraňoval schudlý šlechtic poslední

trosky své šlechtické slávy; visely tam vedle sebe heraldicky přesné vyobrazení rodinného znaku a krajinka v laciném barvotisku s podpisem: „Pohled na zříceniny hradu Komárova", pod nimi pak starožitný kord v odrané kožené pochvě.

Rytíř usadil své hosty na jediných dvou stolicích pokoje a spokojil se sám bednou, rozestřev po ní voskovanou látku, která byla dotud psací jeho stůl před zraky hostů zakrývala. Tato záclona měla patrně fysiognomii jeho stolu zastříti jinému druhu návštěv, kterou byl na místě staršího a mladšího Hrdličky očekával.

Odestřený stůl měl tvářnost pultu v obchodnické pisárně. Byl hustě pokryt dopisy a obálkami, z nichž byly některé již zapečetěny a nápisy opatřeny. Vedle psacího náčiní nalézaly se v něm ještě adresní knihy a z novin vystřižené seznamy cizinců, ubytovavších se v různých hotelích města.

Starší Hrdlička zavadil bezděky okem o čerstvé nápisy několika obálek a spatřil tam mnohoslibné začátky: „Jeho Jasnosti", „Jeho Osvícenosti", „Jeho Eminencí" a pod. Tím byl upamatován na vlastní účel své návštěvy.

Vylíčiv neskvělé své poměry, obrátil se k starému šlechtici s prosebným dotazem, zdali by nemohl tento na základě svých mnohonásobných styků s urozenou společností něco učiniti pro dávného svého ctitele neb jeho syna.

Rytíř Komárovský byl takovou důvěrou patrně dojat. „Mám ovšem styky se sourodými kruhy," pravil, a jemný ruměnec pokryl při těchto slovech jeho líce, „a vynasnažím se, abych vám vlivem svým, ač velice skrovným, prospěl. Než, musím bohužel podotknouti, že lesk bývalých ctností s naší šlechti-

cké společnosti vůčihledě mizí. Již zakalil otravný dech kramářského století i to jasné, vznešené zrcadlo, v němž spatřoval se dosud nejčistší, nejdůstojnější obraz člověčenství. My oba jsme obětmi toho kramářství. Ztráviv téměř půl života pod hostinným krovem šlechetného přítele, byl jsem na konec v stáří svém vyhnán z tichého útulku, vypuzen navždy, jako by v tom rozlehlém paláci nebylo místečka, kde by byl mohl sestárlý přítel domu pokojně zemřít. Vyhnali mne a vyhodili za mnou tu vrstvu knih tam v koutě, tu jedinou památku na drahého vznešeného druha, na posledního pravého šlechtice, kterou jsem si stěží vyžebral. Zde krčím se v nájmu u cizích lidí a tam nevědí, čím naplniti ty dva, tři pokoje, z nichž mne vyhostili."

Za této řeči zdvihl se šlechtic a namířil k posvátnému výklenku. Sňal tam se stěny starožitný kord a vytasiv jej z odrané pochvy, zkoušel na palci ostří rezavého čepele jeho.

Na to pokračoval, přecházeje po pokoji a máchaje obnaženou zbraní předků v povětří, ve své filipice: „Ba, dočkali jsme se truchlivých časů! Kam poděly se velkodušnost, kam nedůtklivá, posvátná čest bývalé šlechty?! Kdy vídati bylo před tím bursovní galopiny s hraběcími korunami na knoflících manšet? Již již klesá poslední tvrz ideálnějších snah," — zde zastavil se rytíř u skříně a sňal jedno z uzardělých jablek, — „a hrubý, sprostý materialismus dere se vítězně dovnitř sterým průlomem."

Ustal na chvilku a pozoroval krásné jablko se všech stran. „Smutné, přesmutné to podívání," začal opět a rozřízl při tom jablko kordem ve dvě na vlas stejné polovice, „vidíme-li —"

Nedokončil bohužel mnohoslibnou větu. Těkal okem s polovice na polovici a byl patrně na vahách, do které by se měl dříve zakousnouti. Ale vzpomněl si v čas na nevhodnost svého konání; aby poklesek zastřel, vybral několik jablek a podal je na talíři hostům.

„Jsou velmi chutná. Žádný obzvláštní druh, ale přes to výborná. Ó, jablka jsou šlechtou našeho domácího ovoce. V Supovském parku bylo několik vzácných štěpů. — A jak se vede ctěné choti?"

„Díky za laskavé účastenství. Jest zdráva."

„Ó, paní Hrdličková jest výbornou kuchařkou. Vzpomínám si s velikou pietou na některé pokrmy, jichž jsem ve společnosti zemřelého přítele, pana hraběte, na Supově požil. Tane mi právě na mysli jedna pečená ryba — zdá se mi, že ji vidím před sebou, lesknoucí se jemným zlatým nádechem, hustě prostoupenou řízky citronu. Vím, co chcete podotknouti: že není pečená ryba kolbištěm takovým, kde by kuchařka své umění v náležité světlo postaviti mohla. Avšak ujišťuju vás, že se právě v takových, na pohled prostých a nahodilých věcech, jeví pravá kuchařská geniálnost. A jak se vede slečnám? Rád bych opět uviděl tu sličnou dvojici, která před mýma očima rostla a zkvétala jako dvě poupátka na jedné haluzi. Co se zde vašeho synáčka týče, jedná se především o to, k jakému povolání by se připravovati měl. Pravil jste, že je k studiím příliš nedbalý a k řemeslu příliš slabý, že nemá schopností k technickým vědám a že se mu nedostává potřebného k obchodu praktického ducha. Při tomto stavu věcí jest ovšem volba nesnadná. Kdybyste chtěl zvěděti můj úsudek, řekl bych vám na základě několika-

letého pozorování tohoto mladého pána, že bude nepochybně — nu, čím byste soudil vy?"

Starší Hrdlička prohlížel si chvíli zardívajícího se mladšího od hlavy k patě a pokrčil rameny.

„Básníkem," pravil rytíř s tónem nezvratného přesvědčení.

Pan Hrdlička podotkl nesměle, že by to snad nebylo nejlepším zaopatřením.

„S hmotného stanoviska jsou ovšem výhody toho povolání skrovné," přisvědčil rytíř. „Ale jinak jest to úkol krásný a dle mého náhledu také užitečný. Jsou chvíle, kdy sahává i rozumný člověk po knížce veršů. Na příklad, procházíte-li se samoten lesem, usednete-li tam v soumrak stoletých dubů, slyšíte-li nad hlavou šumící korunu a volání kukačky v dáli, neb někdy za dlouhých zimních večerů, v teplé světnici — ubezpečuju vás, že mívám nejkrásnější sny, sním-li před usnutím míšeňské jablko a přečtu-li si při tom Lamartineovu báseň."

Pan Hrdlička podotkl, že dosahuje stejného účinku pouhým míšenským jablkem bez básně.

„Vše jedno," pravil šlechtic. „Vyslovil jsem svůj osobní náhled. Prozatím necháme ostatně příštího básníka stranou. Doufám, že se mi podaří uvésti ho na cestu k nějakému zdárnému prosaickému povolání. Těšilo by mne, kdyby se občas u mne zastavil a na hodinku za mého pomocníka při těchto pracích —" okázal na psaní po stole rozložená — „se propůjčil; zdokonalí se při tom v krasopisu i slohu a rozšíří zajisté svůj životní obzor."

Starý Hrdlička svolil ochotně.

Od této návštěvy otevřelo se pro Jaroslava první pole vnější činnosti. Trávil den co den několik hodin u starého rytíře, vystřihávaje mohutné obálky na

psaní, prováděje krasopisecky sáhodlouhé vzletné adresy a pečetě hotové dopisy těžkým železným pečetítkem, v němž byl vyryt znak rodiny Komárovské. Divil se opravdu rozsáhlému písemnému spojení svého protektora s množstvím urozených osob v městě i po venkově. Časem roznášel sám tyto dopisy; bohužel neuváděl ho tento úřad ve styky s majiteli zvučných titulatur, jimiž obálky popisoval, nýbrž s jejich portýry, jejichž majestátnímu třpytnému zjevu se byl před tím vždy obdivoval, ale kteří ho nyní přesvědčili o pravdivosti přísloví, že není všechno zlato, co se třpytí. Poznal, že se neskrývá nikde tolik hrubosti, jako v zlatotkané portýrské obálce.

Však za takové trampotné výpravy býval odměněn hodinkou volné zábavy, kterou trávil pod večer u svého příznivce. Tento zamykal na dva spády dvéře předpokoje a zapaloval líh na plechovém přístroji, jenž brzy na to, obklopen modravými plameny, veselou melodii bzučel; při sklenicích čínského nektaru sedali pak naproti sobě, stařec i mladík, onen živě povídaje, tento snivě naslouchaje a stíhaje zrakem modravé plameny, jež skákaly mdle kolem plechového přístroje a na obrubě jeho zvolna umíraly. —

Bylo kruté letní vedro. Všechno klesalo a vadlo pod řeřavým jeho žezlem. Běda tomu, kdo zaklet bývá v tu dobu do široké prouhy zaprášeného světla, padajícího přes vysoké střechy v dusnou kancelář, přikován k psacímu stolku, nad nímž tráví osm hodin denně přepisováním suchopárných právnických spisů! Jaký div, že vkrádají se hustější pausy v odměřené vrzání per, věčnou tu hudbu kanceláří, a že se klade lenost jak olověná tíha na shrbené postavy zoufalých mundantů. Také v kanceláři dra.

Pravoslava Zamotala jevila se beznadějná zmalátnělost. Péra opisovačů vlekla se po papíře jako stížená dnou, pořadatel registratury pohružoval se nad každou exekuční žádostí, kterou měl založiti, ve filosofické rozjímání a sám mladý koncipient u okna věnoval větší pozornost vrabcům na římse protějšího domu, než faktickým okolnostem v odpůrcově žalobě, které čekaly na jeho popření.

Ke všemu trousívají se v tu dobu strany jen řídce. Po celou hodinu zůstávají dvéře šefova kabinetu otevřeny, a dr. Zamotal stopuje tam bystrým sluchem línou chůzi per, rozeznává každé staccato, každou pausu v té věčné skřípavé kancelářské hudbě a vynořuje se časem ze své svatyně, aby zlobným přehazováním fascikulů ochablý orchestr vzbudil k nové činnosti.

Jediná jiskřička čáky udržovala nešťastné mundanty nad propastí zoufalství. Šéf byl asi před měsícem prohodil něco o výletu do lázní a rozdmychoval odtud mnohoslibnými přípravami plamének naděje v myslích svého personálu. Podával žádosti za tříměsíční prodloužení vypršujících lhůt, diktoval psaní s narážkami na obmýšlený výlet a dal si zhotoviti vkusnou cestovní kabelu, již přijímal v kanceláři s velikou okázalostí z rukou brašnářových. Zároveň jevil zimničnou píli, aby vyřídil nejnutnější záležitosti — tyto rostly mu pod rukama, ale naděje plní písaři napínali zoufale ochablé síly, aby odklidili chlebodárci svému s cesty do lázní poslední překážky. Jen starý registrator, jehož celý hubený zjev dýchal nejčernějším pessimismem, vrtěl skepticky hlavou. Pronášel tušení, že je výlet doktorův pouhou válečnou lstí. A jeho tušení nabývalo pravděpodobnosti. Nutné práce jsou dávno odklizeny, dr.

Zamotal vyštěrbává všechny kouty registratury, aby shledal pro svou kancelář v mrtvé sésoně nějaké zaměstnání · a vkusná kabela, zdá se, že klesla nadobro v zapomenutí. Beznadějná malátnost zmocňuje se opět kanceláře.

Díky Bohu! Strana. Všechny oči uvítaly radostně sklíčený její zjev. A když se dvéře sanctissima za ní zavřely, octlo se rázem každé péro za uchem. Shrbená záda se narovnávají, ruce se protahují, všichni snaží se vykořistiti krátkou chvíli oddechu.

V tom zaklepáno opět na dvéře — á, pan Jestřáb! Vstupuje do kanceláře s přívětivým úsměvem a počíná si tu jako starý známý. Přitáčí se důvěrně k písařům, nabízí jim šňupec z kulaté tabatěrky a klesá na židlici s nedbalostí domácího přítele. „Uf, jaké parno!" hovoří, otírajc si čelo křiklavě barveným šátkem. „Šťasten, kdo může v této době okázat městu paty!"

„A přece má leckdo možnosti nazbyt a sedí raději v dusné kanceláři," podotýká registrator s jízlivým přídechem.

Pan Jestřáb mrkl očima směrem ke dveřím sanctissima. Byl jakožto starý, důvěrný známý zasvěcen v tajemství kanceláře.

„A co nám přináší pán?" otázal se mladý koncipient blahosklonně.

„Pakatel. Tři směnečné žaloby."

„Což pan Jestřáb mívá pro nás vždy něco za rukou."

„Bohužel. Uhodily zlé časy na poctivého obchodníka: krvavě vysloužíš si každý groš a dáš-li ho mezi lidi, bez exekuce se ti nevrátí. Půjde-li to tak dále, zanechám dětem žebráckou mošnu."

„Napanou tisícovkami," prohodil jeden písař.

„Nežertuju, pánové," ujišťoval pan Jestřáb. „Vizte tyto tři kusy papíru. Stály mne notnou sumu peněz a na konec posvítím si jimi nepochybně na sáhodlouhý palmární účet. Sedl jsem opět na vějičku jednomu z těch starých, vážných, poctivých pánů. Teď visí mé peníze v drahém třepení na jeho fiflenách a já —"

„Aj, váš dlužník má dcery?" otázal se jiný písař, který se těšil mezi svými kolegy pověsti Don-Juana.

„A jaké dcery! Dvě, jednu krásnější než druhou —"

„Pak tam půjdu na exekuci!" zvolal písař.

„Divný začátek známosti! Mně je jeho pense milejší než obě dvě dcery dohromady. Je to pense dosud zachovalá jako panenka. Zarděl se celý studem, když jsem prohodil jen slovo o jejím zastavení. Dny jejího panenství jsou nyní ovšem sečteny."

Lehce chytlavý personál kanceláře dal se do smíchu, ale smích tento umlkl rázem, jako bys uťal, když se v tom otevřely dvéře kabinetu. Pan Jestřáb vystřídal první stranu, odcházející v hlubší ještě sklíčenosti, než s jakou byla vešla.

Po chvíli vyšel také pan Jestřáb, a dr. Zamotal poklepal mu ještě mezi dveřmi na rameno s ujištěním: „Nebojte se, půjde to ráz na ráz!"

Ještě v týž den založil starý registrator nový subfascikul s nápisem: „Jestřáb contra Hrdlička".

A po nějaké době představil se pan Hrdlička osobně v kanceláři. Od své první návštěvy u pana Jestřába změnil se velice. Ta tam byla důstojná přímost jeho postavy, brada klonila se smutně mezi cípy tuhého límce košile a vysoké čelo, jindy tak

hladké, bylo rozryto pluhem starostí. Ba i sníh na jeho hlavě, jindy tak pečlivě sebraný v úhledné vlnky, byl rozptýlen a rozprášen jako zimními vichry.

Dr. Zamotal popřál dlužníkovi jen kratičké slyšení.

Když se mu pan Hrdlička s uzarděním představil, uhodil rázem na jádro věci otázkou: „Přicházíte snad zaplatit?"

Překvapený dlužník pronesl šeptem několik nesouvislých vět, trosky to pečlivě sestaveného, k srdci právníkovu namířeného úvodu, kterýž dr. Zamotal svou věcnou otázkou pojednou rozbil.

„Nehodláte-li platit, byla cesta vaše úplně zbytečnou," pravil advokát suše a chopil se péra, aby pokračoval v začatém sporném spise.

Pan Hrdlička se pronesl v ten smysl, že zaplatí všechno do krejcaru, ač zaplatil za ten poměrně krátký čas více, než kapitálu skutečně obdržel, ale že prosí snažně o několikadenní poshovění.

„Již jsem pravil, že byla návštěva vaše naprosto zbytečnou," odpověděl advokát, nezdvihaje očí ze sporného spisu. „Jakmile jsem převzal záležitost strany, neslyším než hlasu jejího. Jen tento hlas může zastaviti železný chod práva, jejž řídím neúprosně k vytknutému cíli. S cizí záležitostí neberu na sebe mravní odpovědnost za ni; přejímám ji bez jakýchkoli osobních přívěsků, přejímám záležitost holou a tato platí mi za svatou. Spíše omeškal bych vlastní prospěch, než bych zadal tečky z práva svých mandantů. Vyhovíte-li platebním rozkazům ve třech dnech, bude věc v pořádku; nevyhovíte-li, sáhnu bez prodlení do zbrojnice práva po zbraních, jež uznám za vhodné. Všechno další mluvení o tomto předmětu bylo by

daremným mařením drahého času vašeho — i mého."

Na posledních dvou slovech spočíval důraz tak významný, že se pan Hrdlička bez námitky poroučel.

Dr. Zamotal poručil na to v kanceláři, aby se podtrhl dvakráte den k podání exekuce Jestřáb contra Hrdlička.

V předvečer toho dne zaklepáno bylo nesměle na dvéře, a do kanceláře vstoupila dívka, na niž se vrhly rázem oči celého personálu jako vyhladovělí vlci na vzácnou kořist. Byť skutečně vzácným tak něžný a půvabný zjev v této suchopárné prostoře, jež vídala většinou hranaté vesničany a křivolaké syny Israele. Oči písařů okřály patrně na ztepilé této podobě, jež stála rozpačitě v křížovém jejich ohni, s ruměnným dechem studu v celém líbezném obličeji, zpola ozářená prouhou žlutého světla, jež líbalo jako v zanícení obrys její, jakoby vssáti chtělo do sebe krásu, již tak dávno nebylo objímalo.

Spanilá strana zašeptala se sklopenýma očima, může-li promluviti s panem doktorem.

Písař don Juan poprosil ji nejsladším odstínem svého chraptivého hlasu, aby se na chvilku posadila, že meška právě návštěva u hlavy kanceláře.

Julie Hrdličková usedla na podanou jí židlici jako na pranýř. Cítila takořka hltavé ty pohledy, těkající odevšad po její postavě. Zdálo se jí, že všichni znají neb alespoň tuší příčinu její návštěvy. Sklonila oči na špičku střevíce, aby se nemusily potkávati se zkoumavými zraky kancelářského personálu.

Písař don Juan snažil se marně, aby upoutal její pozornost. Nadarmo zkoušel rozličné finty svého pekelného umění: oddychoval si z hluboka, nače-

chtíval zrzavé kadeře, rovnal svůj nákrčník, závodící krásou tvarů i barev s nejpěknější trojbarevnou violou.

Sám koncipient u okna byl dnes jeho sokem. Pohlížel zamilovaně do dupliky odpůrcovy, ač mu tato vyčítala zcela převrácené pojmutí několika dvorních dekretu. Při tom zalétal okem zhusta ku sličné dívce a věnoval jí mnohem větší pozornost, než slušelo se na budoucího advokáta, jemuž má býti zevnějšek stran jen právě tolik jako šachistovi soustružnická práce na figurkách jeho šachovnice. Studoval báječnou květenu jejího kloboučku, jakoby ji směstnati chtěl v soustavu Linnéovu, a zkoumal vkusný, bledorůžově pruhovaný oblek dívčin tak bedlivě, že mu neušel ani lehounký, jedva patrný nádech porušení, kterým byly poněkud chyceny obruby a řasy toho oděvu, jakoby tu májovou lidskou květinu byl ovanul mrazivý dech života.

Dr. Zamotal přijal Julii způsobem, v němž se zračily jeho vybroušený vkus esthetický a dvornost k dámám.

Zdvihl se ze své lenošky, z barikády fascikulů a zákonníků s pochlebným pro návštěvu šramotem, odstrčil daleko od sebe rozepsanou repliku a podal dívce sedadlo s velikou galantností.

Ani vyznání Juliino, že přichází jménem svého otce, aby poprosila pana doktora jen o lhůtu dvou dní, neoslabilo jeho laskavost.

„Jest mi velice líto, slečno," odpověděl přívětivě, „že vám nemohu dáti jiné odpovědi, než jakou jsem dal vašemu panu otci. Kdyby se jednalo o mou záležitost, bylo by mi nemalým potěšením zavděčiti se vám lhůtou byť sebe delší. Ale kde se jedná o prospěchy mých klientů, stávám se automatem,

jenž pohybuje se toliko pružinou jejich vůle a necouvne, byť anděl s nebe mu vstoupil do cesty — jakož sama vidíte, slečno. Promluvte s panem Jestřábem!"

„Ach, můj otec prosil ho již několikrát — marně," namítla Julie smutně a sklopila dlouhé řasy, jejichž obruba jemně navlhla jako třpytivou jarní vláhou.

„Pokuste se o to sama, slečno! Prosbě z vašich úst odolá stěží," pravil dr. Zamotal a pohlížel střídavě na sličnou dívku a na sádrovou nahou Venuši, jež bez ostychu skupením cizopasných rostlin v koutě vypínala na odiv své bílé, plastické půvaby.

Tento kout byl pro dra. Zamotala jaksi zelenou oásou, kam se uchyloval časem unavený jeho zrak z pouští paragrafů, jaksi ústupkem učiněným neprávnické, profánní stránce jeho osoby. Tam byl stojan s oblíbenými dítkami Flory, tam visely ve skvostných rámcích podobizny drahých osob a rozličné tretky vyšívané drahými rukami, tam odtud mířil po něm sádrový Amor mnohá již léta pozlaceným šípem. Ostatek pokoje zasvěcen byl střízlivé bohyni práva a pyšnil se zejména vysokým podstavcem, vyplněným řadami tlustých knih, v nichž překapán byl právnický důmysl jako krůpěj léků v lahvičkách homeopatické lékárničky.

„Ale jedna z těch žalob podána je od Roziny Plaché," pravila po chvíli Julie. „Kde najdu tuto?"

„Od Roziny Plaché? Ach, pravdu máte, od Roziny Plaché," odpověděl doktor poněkud váhavě. „Směnka byla na ni rubopisem in bianco převedena. S tou můžete jednati prostřednictvím pana Jestřába. Ostatně jsem vám, slečno, radou, abyste si zbytečné ty kroky uspořila. Věřitelum vašich rodičů jedná se

o to, aby si pro své pohledávky nějakou jistotu zjednali. První stupeň exekuce není tak hrozný. Přijdou, sepíšou do protokolu stoly a židlice, hodiny a zrcadla, snad spokojí se jen tím, snad přitisknou na ně pečeť, snad přenesou vzácnější předměty — a to bude vše."

Útěcha tato minula se patrně s účinkem.

„Není tedy žádné pomoci?" zeptala se Julie, vstávajíc.

„Lituju velice, že nemohu v té věci ničeho učiniti. Ach, ten prožluklý žoldnéř zachytil halapartnou vaši mantilu — Dovolte! tak — Šibal! Má v pravdě žoldnéřskou povahu. Ale práce na něm je pěkná. Koupil jsem ho v umělecké výstavě. Poroučím se do laskavé vaší paměti, slečno!"

Na druhý den byly exekuční žádosti k soudu podány.

Složka Jestřáb contra Hrdlička vzrůstala odtud utěšeně. Přibývaly do ní žádosti za exekuční zájem, za exekuční odhad, za exekuční odevzdání, za exekuční prodej, o zaražení exekuce, za obnovení exekuce a Bůh ví jaké, mezi nimi též některé složitější, které pracoval mladý koncipient s obzvláštní pietou.

Užil jsem shora porovnání s šachovými figurkami: soustružnická výprava jejich jest o sobě pro hráče věcí lhostejnou, ale přes to dodává zajisté úhledná, ozdobná jejich práce i hře většího půvabu. Tak psával i mladý koncipient s obzvláštní chutí pro fascikul Jestřáb contra Hrdlička, neboť mezi psaním vznášela se před duševním jeho zrakem milostná postava Julie Hrdličkovy.

Vrátíme se opět v domácnost pana Hrdličky. Tam sběhly se od poslední naší návštěvy mnohé vážné události. Především stal se tam častěji vída-

ným hostem člověk v dlouhém kabátě s velikými mosaznými knoflíky, se svazkem spisů pod paždím, jenž proklínal pokaždé ten Jakubův řebřík — jak nazýval schody starého domu — jenž si liboval v jakémsi drsně bodrém tónu oslovení a k členům naší rodiny se choval s jakousi samozvanou důvěrností.

Jednou přinesl panu Hrdličkovi spis, nad kterým tento nápadně zbledl. Byl to exekuční zájem polovičky panenské pense. Pan Hrdlička odložil třesoucíma se rukama osudný spis na stůl a chytil se pak za hlavu, nic nedbaje toho, že člověk s mosaznými knoflíky jeho posuňky s patrným uspokojením sledoval. Od té doby nenavštěvoval již pan inspektor tichou ústřední kancelář, nezakýval si tam již nikdy se starým revisorem do taktu hlavou a odcizil se úplně klepům z panství a zvěstem o postupující agonii zámku Supovského. Posílal pro svou polovičku pense Jaroslava.

A opět jednou přišel onen muž v četnějším průvodu, mezi nímž se nalézal také pan Jestřáb.

Konání této společnosti neslo na sobě ráz jakési chorobné živosti. Vstoupila s bezdůvodným šramotem a chvatem, jevila ve tvářích a pohybech okázalou drsnost a stoupala nad potřebu hřmotně po kobercích salonku.

Člověk s mosaznými knoflíky oznámil panu Hrdličkovi hlasem povýšeným, že přicházejí za účelem výkonu exekuce panu Jestřábovi povolené, totiž exekučního zabavení a odhadu, tuhého sevření a přenesení všech jemu vlastně příslušících svrchků, jako: hotových peněz, cenných papírů, klenotů a skvostů, peřin, při sobě majících předmětů a tak dále a tak dále.

Po tomto s náležitým důrazem přednešeném slohovém cvičení přistoupeno bez meškání ke skutkům.

Paní Hrdličková s Irénou byly se utekly do kuchyně; pan Hrdlička seděl zdrcen, v zoufalé resignaci u okna a skláněl hlavu do dlaně; Julie stála ubledlá za otcem, kladouc ruku měkce na jeho rámě a pohlížejíc s bázní na výkon, který jí byl úplně novým.

Však nejmocněji obrážel se dojem tohoto výstupu ve tváři Jaroslavově. Strašná byla pro něho podívaná, jak tito cizí mužové bez trestu řádí uprostřed toho nábytku, který byl zasvěcen vzpomínkami jeho mládí, jak šťárají nešetrně ve skříních, jím samým dosud nezbádaných, na něž pohlížel vždy s tajemnou úctou. Zdálo se mu, že stírají prsty těchto nezvaných hostí drsným dotknutím pel nesčetných krásných snů a poetický nimbus celého jeho mládí se známých těchto předmětů. Zdálo se mu, že páchají svatokrádež na jediné jeho svatyni. S lítostí a hněvem patřil, jak poklepávají nedbale na vyřezávané lenochy, jak sáhají s divným úsměvem do peřin jeho sester, jak porážejí pohrdlivým štilcem porculánového Číňana, který mu byl němými ústy vypravoval tolik krásných pohádek o zvonících pagodách a ověnčených člunech s hedvábnými plachtami, jak vytahují z babiččiny šatnice a prohlížejí se smíchem starožitné odčvy z vyšeptalého aksamítu a hedvábí, jakoby rvali z rakve mrtvou nádheru, jak to všechno pod divnými názvy lhostejně sepisují do protokolu a několika krejcary odhadují cenu předmětů, jež měly pro něho cenu neskonalou.

Prošťárali všechno, jen lože churavé stařeny zůstalo nedotknuto. Pan Jestřáb nahlédl sice za ma-

lovanou plentu, přitáhl k sobě soudního vykonavatele a pravil: „Hle, jaký to zvláštní diadém!“

Ale člověk s mosaznými knoflíky nespatřil ty jiskřičky, skákající po sněhu stoleté hlavy, spatřil jen tu bílou hlavu, ten slavný, velebný obličej se zavřenýma očima i odstoupil po špičkách, ač se to stěží povedlo hřmotné jeho postavě, a zašeptal klada mohutný prst na ústa: „Ticho, pánové! leží tu nemocná!“

Když se vrátili do salónku, požádal pan Jestřáb úřadní osobu, aby přitiskla pečeť na některé více do očí bijící předměty.

Pan Hrdlička škubl sebou při této žádosti a vzhlédl uleknut k mluvícímu. Ale hned na to svěsil bez odporu hlavu.

Avšak Julie ucítila pod měkkou svojí rukou toto škubnutí a pochopila jeho význam. Vyňala ze záňadří skrovnou hrstku peněz, které tam byla schovala pro nejhorší chvíli, a přistoupila odhodlaně k panu Jestřábovi. „Nečiňte toho, pane,“ řekla prosebně. „Máte jistoty dosti. Zde přijměte všechno, co mám, na úplatu — jen prosím, nečiňte nám zbytečné příkoří.“

Pan Jestřáb přepočítal peníze, vstrčil je s pohrdlivým „Pakatel na srážku útrat!“ do kapsy a dodal: „Nu, budiž! Učiním to vám k vůli, slečno! Nechám si pečeť pro podruhé!“

Po odchodu nezvaných hostí zavládla v rodině Hrdličkově zoufalá nálada myslí, která se jevila hlasitými nářky a žalobami matky a Irény a mrtvou nehnutostí pana Hrdličky.

Následující jitro přineslo jim malou útěchu — alespoň slečně Iréně. Týmž tajemným způsobem,

jako dříve kytice, octl se nyní v rukou jejích závitek papíru.

Když uvolnila růžové jeho pouto, přečtla na první stránce notami naplněného archu ozdobně tištěný nápis: „Ohlasy blahých dob. Polka mazurka od N. N. Věnováno slečně Iréně Hrdličkové. Nákladem vlastním."

Několik dní po exekuci čtla Julie při noční lampě následující psaní:

„Drahá Julo!

Píšeš mi, že se zmítá naše rodina jako vetchá loď neznámým mořem, zaklínáš mne, abych ukončil svou nešťastnou svévolnou Odysseu a silnou rukou uchopil se kormidla rodinné archy, jíž hrozí záhuba.

Silnou rukou! Ta ruka udržuje stěží péro, za nímž se potácejí malátné tyto řádky.

Jak rád bych přelétl ohromný prostor, jenž nás dělí, ale neposlušná noha donáší mne sotva k oknu mé žalářní cely, mé těsné komnaty v rozsáhlé tvrzi Pery, v níž jsem ukován nezlomným poutem nemoci.

Jen křídla duše jsou volna, však i ta sklánějí se často smutně, beznadějně. Vypíšu ti některý ze svých večerů. Za dveřmi doznívá na chodbě lehounký krok ej Haidie, jejíž ruka byla přitlumila pestrým stínidlem zář lampy u mé postele. Jsem samoten s myšlenkami svými. Hledím v okno. Viděti tam křivolakou střechu protějšího domu, již si evropští obyvatelé pomocí železných zábradlí a schůdků upravili v místo večerních procházek, kde se mohou bez bázně před surovostí mahomedánskou manželky a dcery jejich kochati pohledem na báječný turnaj barev, měnících každým okamžikem vzezření ne-

sčetných střech, minaretů a jehlanců cypřišových. S lehkého dřevěného pavilonu na vrcholu střechy sestupuje snivě mladistvá miss, jež tam sedává celé hodiny nachýlena nad ozdobnou knihou, v níž jsem z prvního pohledu tušil Tomáše Moora.

Sestupuje obklopena zářivým stínem večera, jako postava z říše pohádkové.

Nad hřebenem střechy shasly poslední barvité odlesky velkolepého ohňostroje, v jehož měňavých záplavách se loučívá slavné divadlo cařihradské s okem divákovým, shrnujíc všechno své kouzlo v tento poslední, navždy v paměť se zarývající pohled.

Mžikem zastírá všechno černá opona noci. Zvolna umlká vzdálený města šum, v němž splývají vřískavé hlasy lidské i zvířecí, hřmot nesčetných kroků, zvuky rozmanitých hudebních nástrojů; umlká zvláštní ten hovor měst, podobný hučení moře a šumění lesa, plný konejšivé síly pro duši osamělou. Ale mně jest zde cizí, nesrozumitelnou tato šumná řeč, jíž neprozrívá žádný povědomý, s mou duší spřízněný zvuk. A v tu dobu uléhá na mne jak upír myšlenka, že jest mi souzeno, zetlíti pod cizí hlínou, jejíž horoucí pal neochladí nikdy slza sourodného oka, na niž tvá ruka nepoloží nikdy věnec památky do stínu osamělé, zasmušilé cypřiše.

Pohlížím znova v okno. Zrak můj setkal se tam s velikým, snivým, známým okem. Vyšeltě tam měsíc nad hřebenem protější střechy a postříbřuje kamenné okrouhlé zábradlí minaretu, jenž se mi okazuje z části mezerou domů jako bílý, štíhlý stín, jako obrovský kamenný prst, vztažený významně a důrazně ku hvězdnaté obloze.

Hledím v stříbrnou, jemnou, melancholickou tvář měsíce. Oj, starý, bledý druhu, tys mne provázel věrně až v tento daleký kraj a hledíš na mne, jak jsi hledíval přes tmavé hvozdy Supovské na šťastného hocha, sedícího v tiché jizbě u nohou matčiných, budíš ve mně tisíceré blahé upomínky, přinášíš mi vzkazy z dalekého domova a loudíš mi blahodárnou rosu ve zprahlé, horké oči. Dík, vroucí dík!

Jako Child Harold odkopl jsem bez lítosti poslední hroudu otčiny. Když jsem vstoupil ze Supovského zátiší v středistě veřejného života naší vlasti, když jsem se poohlédl po společenských jejích poměrech, naplnil mne trpký pocit zklamání! Jak jiné bylo všechno, než jsem si dotud představoval! Jak neutěšené divadlo objevilo se mým zrakům! Viděl jsem, jak klesá kámen po kameni z budovy, již byli otcové se slzami nadšení pracně budovali; jak ustupuje posvátný zápal víc a více malátnosti, kramářství, malicherné ctižádosti, jízlivé zášti strannické. Viděl jsem, jak tropí sobě posměch z nejdražších svých idolů, jak vtipkují nad vlastní svou hanbou, jak vynášejí s žebráckou nestoudností na odiv své nejhnusnější vředy. Bylo mi teskno v tom dusném, hnilobou páchnoucím vzduchu, jímž vanul jedovatý dech zášti, nepřející vzniku jediné zelené větvičce, ničící všechno, všechno ideálnější snažení. S hněvem a studem prchal jsem z těchto poměrů, abych si oddechl na zdravějším, jasnějším vzduchu ciziny.

Ale nyní přeju si křídel k návratu. V dálce zmizely s tváře vlasti všechny ty hyzdící črty; stojí přede mnou krásná a luzná a zve mne mocí neodolatelnou ve svoji mateřskou náruč, na své teplé laskavé srdce,

kde prosnil jsem tolik blahých dob a kam bych rád sklonil zemdlenou hlavu.

Ano, vrátím se k vám, jakmile se zlepší mé zdraví. Však nevrátím se sám.

Doktor Volný rozhodl se, že mne bude provázeti. Sdělil mi, že setkání se mnou urychlilo dobu jeho návratu. Při klopotných jeho cestách dalekými končinami sílila prý ho myšlenka, že na konec, až si nashromáždí slušné jmění, užívati bude ovoce svého namáhání v některém tichém koutku domoviny. Nyní vládne již netoliko slušným jměním, nýbrž jest boháčem, jak se mi sám bez obalu přiznal, a vroucí má líčení působila na něho tak mocně, že se rozhodl k bezodkladnému návratu do vlasti po mém boku, jakmile se uzdravím.

Nemůžeme se již dočkati té chvíle. Blouzníváme spolu o venkovském dvorci, který si doktor Volný koupí někde na blízku Supova. Rozličné podrobnosti v plánu a zařízení tohoto, prozatím ovšem jen v obraznosti naší ležícího statku nasvědčují tomu, že hodlá doktor ovoce svých klopotných cest užívati společně s nějakou jinou bytostí, mně prozatím zcela neznámou.

Budeme jej ovšem navštěvovati. Nemá ve vlasti ani příbuzných, ani známých; prvního přítele rodáka nalezl ve mně. Doufá, že se spřátelí s celou naší rodinou a že mu tato nahražovati bude rodinu vlastní. Jeví nesmírné účastenství se vším, co se domácích našich poměrů týká; obávám se, že si představuje nějaký nedostižný ideál. Zamlčel jsem mu ovšem smutné ty stránky, o nichž mne poučil tvůj poslední dopis.

Vedle doktora Volného bude mne provázeti bezpochyby ještě někdo. Tato druhá osoba zůstane mým tajemstvím.

Slíbil jsem ti v některém ze svých dřívějších dopisů, že ti vypodobním svou malou Řekyni. Ale je to věc velmi nesnadná. Představ si mne bledého, přepadlého — poloviční mrtvolu, a představ si u mého lože svěží, ztepilou dívku, kvetoucí plným půvabem jara, nikoli jako naše chudobky a violky, ale jako smavý, ohnivý květ granátu; představ si ji v černé kazajce se zlatými arabeskami po obrubě, s okrouhlou zlatotkanou čapkou, pošinutou koketně na stranu, a stěží se udržující na vlnobití černých lesklých kadeří; představ si pod tou egyptskou nocí něžný bílý obličej se stínem červánků na tvářích, s tenkým, ušlechtilým nosíčkem a s párem očí, z nichž sálá celá poesie Východu; představ si, že to krásné zjevení rovná s mateřskou pečlivostí podušky pod mou hlavou, že naslouchá každému dechu mému, že stírá krůpěje studeného potu s mého čela; představ si konečně, že jednou z večera, když zapadla víčka mých očí, když tu ležím s barvou smrti ve tváři, na pohled bez života a bez vědomí, náhle planou na mém čele její drobné, kypré rtíky v horoucí vášni — — —

Tuším, že jsi uhodla všechno.

Modli se za mé brzké uzdravení, drahá Julinko!

Tvůj Vladimír."

* *
*

Nebudu sledovati všechny podrobnosti rozmarné hry, kterou pan Jestřáb provozoval se svou obětí, než do ní zaryl naposled ničící spáry.

Hra ta měla nemalou podobnost s nevinnou zábavou, jakou si připravuje sytá kočka na útraty chycené, smrtelným strachem se chvějící myšky. Ale nedostávalo se jí té měkké a graciosní uhlazenosti, jakou vdechla věčně básnická příroda i na ten obraz své nejvybroušenější ukrutnosti. Vše dělo se tu suchým, odměřeným způsobem a aksamítově jemné pohyby, odtahující a vztahující se tlapy zastupovaly šablonovité žádosti o prozatímní zaražení exekučních výkonů, za odročení dražebních stání, za obnovení jich a tak dále.

Ale jedna episoda té hry nesla přec na sobě ráz té aksamítové elegance, jíž obestřela příroda ukrutné laškování kočky, a poněvadž se zároveň z části odehrála v idylickém rámci venkova, neváhám sděliti ji čtenářům.

Bylo to v době, kdy pan Jestřáb opět jednou napřáhl tlapu v podobě žádosti za obnovení druhého a posledního stání k exekučnímu prodeji svrchků, panu Hrdličkovi náležitých. Doba prodeje toho byla velmi blízka a tentokrát zdálo se, že se věřitel nabažil hry a že hodlá do opravdy ukončiti vlekoucí se záležitost.

Nalézáme celou rodinu pohromadě v salónku, který ztratil ráz vznešené uzavřenosti a nepřístupnosti od té doby, co jej znesvětila drsná ruka exekutorova a co se rdělý mohutné soudní pečeti jako cejch hanby na rozličných částech jeho zařízení. Sama paní Hrdličková pochopila, že by bylo ironií uzavírati před vlastní rodinou znesvěcenou svatyni, jejíž nejtajnější podrobnosti byly přesně vypsány a na krejcar odhadnuty na pranýři soudního protokolu.

Seděli tam tedy pohromadě v zoufalé ochablosti, a na celém tom skupení byly až příliš patrny známky

laškovné hry, o niž jsem podal nahoře stručnou zprávu. Ba, kabát a spodky malého Jaroslava jevily již tu a tam stopy ostrého drápu. Pan Hrdlička pozoroval s hlubokou bolestí, že paní jeho neschovává již pečlivě jako dříve stříbrné nitky, proskakující hustěji a hustěji havraní její kadeří, pod záhyby sešlého čepečku, že aristokratický pel víc a více mizí s hubnoucí její postavy a že den co den nápadněji měkne její druhdy tak příkrá a pánovitě zlobná povaha. S bolestí pozoroval také, že tvář Irénina nevychází z jakési nevrlé chmury, která byla valně na újmu lahodné kráse jejích tahů, nabývajících povážlivé ostrosti, a že jen tehdáž míhavé paprsky naděje a blaha ozařují skloněné její čelo, když sedává u exekučně zajmutého piana a když bloudívají útlé, bílé prsty její sežloutlými klávesami, loudíce z nich tajemné „Ohlasy blahých dob".

V této šťastně zvolené době objevil se z nenadání ve dveřích salónku pan Jestřáb. Dával celým vzezřením na jevo, že nepřináší tentokrát nové pokoření, nýbrž palmovou ratolest míru.

Když se navzdor tomu rodina Hrdličků až na otce před ním rozprchla, usadil se nenuceně vedle své oběti a zjevil jí po krátkém úvodu účel své návštěvy.

„Víte zajisté, pane inspektore," pravil, „že je poslední dražba vašeho nábytku již zcela na blízku. Bezpochyby víte také, že se při takové dražbě prodává hluboko pod cenou, že se utvoří obyčejně chabrus, který skoupí drahocenný nábytek téměř zadarmo. Na každý způsob utrpíte tím prodejem značnou škodu — nemluvím ani o sensaci v sousedstvu a jiných nepříjemnostech."

Pan Hrdlička dal posuňkem na jevo, že se mu okazují následky této dražby ještě mnohem hroznějšími, než je vylíčiti mohou slova páně Jestřábova.

„Však mým úmyslem není nikterak, abych vám uškodil aneb vás dokonce zničil," pokračoval věřitel. „Naopak! Přes všechno zklamání, jakého se mi dostalo se strany vaší, chovám k vám a vaší rodině přátelské účastenství. Musíte při nejmenším uznati, že jsem osvědčil nevšední míru shovívavosti a že by byl málokterý věřitel zastrčil vytržený meč tolikráte opět do pochvy —"

Bezděky tanuly dlužníkovi na mysli zaplacené jím palmární účty dra Zamotala, dlouhé ty litanie, začínající rozmluvou s mandantem a končící výpravou, podáním a kancelářskými potřebami.

„Zkrátka, chci vám učiniti návrh, jak byste ne pouze na čas, nýbrž nadobro vyváznouti mohl z té tísně, do níž jste se dostal snad nešťastnou náhodou, snad neznalostí — odpusťte mi upřímný úsudek — neznalostí života a skutečných poměrů. Jsem ochoten uspořádati sám vaše záležitosti. Ale k tomu bylo by především třeba, abyste odložil všechen falešný stud a svěřil se mi úplně, bez obalu a bez výhrady, jako vlastnímu bratru."

Z jakéhosi temného pudu odšoupl při posledních slovech pan inspektor své sedadlo poněkud od sedadla samozvaného svého protektora.

Než tento nedbal nebratrského onoho pohybu a pokračoval: „Ušetřím vám ostatně i nepříjemné snad vyznání. Nahlédl jsem s dostatek za kulisy vaší domácnosti. Vím, že tvoří jediný pramen vašich příjmů hubená pense, která stačí sotva k vyživení tak četné rodiny. Kdyby zůstalo vše, jak nyní je, musil byste nezbytně utonouti. Nuže, slyšte můj

návrh: jsem hotov nejen zažehnati hrozebné strašidlo dražby, nýbrž uzavříti s vámi úplné příměří na tak dlouho, až finanční své poměry mou pomocí uspořádáte. Představte si, že zmizejí tyto pečeti z vašeho příbytku, že nebude hřmotný krok soudního sluhy rušiti jeho klid a že vám po celý rok nic nepřipomene jsoucnost člověka, který se jmenuje Jestřáb."

Pan Hrdlička pohlédl zjasněným zrakem do prázdna, jakoby tam viděl dávno ztracený ráj.

„Dejme tomu, že by vám ten Jestřáb před svým zmizením poskytl na veliké své risico ještě malou zápůjčku, abyste pro první čas nejnaléhavější starosti odbyti mohl."

Oči dlužníkovy se zajiskřily.

„Ale nemyslete, že by týž Jestřáb při vší dobrosrdečnosti zapomněl na sebe. S oněmi pečeťmi nezmizelo by zároveň zástavní jeho právo s vašeho nábytku; také polovička vaší pense plynula by dále do jeho kapsy, a všechna práva z platebních rozkazů a vymožených již exekucí zůstala by mu zachována. Avšak hleděl by požadavek svůj pozvolna umořovati, šetře při tom pokud možná nezbytných podmínek vaší existence. To pak umožnil by si tím, že by vám objevil nový pramen výživy, který by ve spojení s polovicí pense stačil k slušné výživě vaší rodiny. Ovšem předpokládá, že byste se dovedl sprostiti jistých předsudků —"

„Mýlíte se," pravil Hrdlička, „nemám žádných předsudků. Každý poctivý způsob výživy bude mi vítán."

„Tím lépe. Vyhledal jsem již místo pro vás — jest to místo ovšem nepříliš výnosné, ale tiché a pro vás jako stvořené."

Na tváři pana Hrdličky jevila se napnutost blahé naděje.

„Jeden z mých známých má loterní kollekturu. Pro nával práce potřebuje člověka, který by přijímal a zapisoval sázky, vydával loterní cedulky a sestavoval potřebné výkazy. Uznáte, že je to práce velmi snadná a klidná."

S tváře pana Hrdličky smyt byl jako houbou výraz blahého očekávání.

Zklamání jeho bylo tak patrné, že pan Jestřáb rychle dodal: „Bylo by to ovšem jen zaměstnání prozatímní, dokud bych pro vás nevyhledal místo výnosnější. — Vedle toho mám ještě jiné nabídnutí za lubem. Nahlédl jste poněkud také do mé domácnosti. Doufám, že na vás neučinila dojem nepříznivý. Jsem sice vdovcem, ale vzorná péče mé hospodyně, vzdálené příbuzné, zachovává v mém příbytku ten ladný pořádek a čistý lesk, jaký obklopoval mou drahou, v paměti mé věčně žijící nebožku. Tato zanechala mi dvě dítky, na nichž lpím celým srdcem. Všechno mé pachtění jest zasvěceno šťastnější jejich budoucnosti. Má Rozina je sice velmi dobrá a cituplná žena, ale nemůže jim dílem pro nával domácích prací, dílem pro své venkovské, prosté vychování dáti ten jemnější společenský brus, jakým bych rád obdařil své malé klenoty. Rozhodl jsem se tedy, že přijmu pro ně vychovatelku."

Pan Jestřáb se odmlčel; očekával patrně, že popojde pan Hrdlička obmýšlenému jeho návrhu v ústrety. Ale tento pohrával si rozpačitě se snubním prstenem, který byl dosud šťastně obstál v kombinovaném útoku exekucí. Pan Jestřáb pozoroval nevrle tuto hru.

„Požadavky mé nejsou přemrštěné. Přeju si trochu francštiny, piana, jemnějších ženských prací. Za několik dní odjedu s dítkami na malý statek, který jsem si koupil v rozkošné, veselé krajině, a ztrávím tam s nimi čtvrt léta na zdravém venkovském vzduchu, vzdálen městského klopocení. Vychovatelka jela by s námi. Obývala by s Rozinou a dětmi zvláštní křídlo, kdež by mohla rozděliti dle uznání svůj čas mezi vyučování dítek a vlastní práci neb zábavu. Poskytl bych jí za to úplné zaopatření a mimo to měsíční plat."

Znova odmlčel se řečník, ale ani tentokráte neustal roztržitý posluchač ve hře s prstenem. Pan Jestřáb přísahal v duchu, že stáhne lesklou tuto hračku při nejbližší příležitosti vlastnoručně s Hrdličkova prstu, kdyby měl k vůli jedinému tomu prstenu podati zvláštní exekuční žádost.

„Pomyslil jsem si," pravil s tlumenou nevrlostí, „že by se k tomu výborně hodila vaše slečna dcera, mladší totiž. Pokud z povrchního pozorování souditi mohu, těší se neskrovnému vzdělání a zároveň něžné, jemné povaze, i domnívám se tedy, že by byla pro má poupátka výtečnou zahradnicí. Jeden člen vaší četné rodiny byl by zaopatřen a měsíčním honorářem mohl bych si zapravovati úroky, snad i pozvolna kapitál. Ovšem bych jí z honoráře toho ponechával, čeho by potřebí měla na toilettní maličkosti. Zároveň by okřála na svěžím vzduchu venkova, jehož tak dlouho pohřešovala. Ovšem — ač nebude-li na závadu můj prostý kabát a starosvětská jednoduchost mé domácnosti, do níž jest přepychu a nádheře přístup zapovězen." Poslední slova nebyla prosta sarkastického nádechu.

Pan Hrdlička pohlédl se strany plaše na svého souseda. Neshledav v obličeji jeho nic zvláštního, pravil váhavě: „Uznávám vděčně laskavost vašeho nabídnutí, ale dovolíte zajisté, abych o tom promluvil napřed s dcerou a matkou."

„Rozumí se samo sebou," odpověděl pan Jestřáb podrážděn. „Zítra přijdu si pro rozhodnutí. Zítra možno ještě dražbu zaraziti. Naznačil jsem vám podmínky, za jakými nepříjemný poměr náš upraven býti může způsobem pro oba uspokojujícím. Nuže, jednejte dle svého uvážení."

Po odchodu Jestřábově přemítal chvíli pan Hrdlička, má-li sděliti jeho nabídnutí rodině, či zamítnouti toto z vlastního rozhodnutí. Odhodlal se k prvnímu.

Paní Hrdličková vzplanula opět jednou bývalým aristokratickým ohněm. Kárala muže, proč neokázal drzému tomu netvoru po prvních slovech dvéře, a prohlásila, že se věc taková ani nehodí k opravdové úvaze. Vstoupit do služby k tomu surovci a vydřiduchu, vydati v šanc neposkvrněnou pověst rodiny!

Ale Julie nebyla téhož náhledu. Namítala, že již na to pomýšlela, aby přijala místo za vychovatelku a tak rodině poněkud ulevila, že není místo takové nikterak nečestné a že se ho může každým okamžikem vzdáti, kdyby v něm obstáti lze nebylo.

Přes noc ochladl valně oheň paní Hrdličkové, a na pozejtří vyjížděla již Julie branou města v kočáře pana Jestřába.

Tento kočár měl jako téměř vše, co s osobou pana Jestřába souviselo, dosti zajímavou historii. Byl ho šlechetný náš přítel koupil v exekuční dražbě z pozůstalosti jistého lehkovážného mladíka, který

uložil za laskavého přispění pana Jestřába dědičný podíl svůj v démantech, osvětlujících noc jistých černých kadeří a závodících leskem s jistým krásným, žhavým okem, a který na konec, vraceje se s prázdnou tobolkou a bez milenky z lázní, na poslední stanici v tomto kočáře špetkou olova romantický svůj život ukončil.

Ale nyní tvořila bouda toho povozu rámec veselého obrázku. Seděl' v něm pan Jestřáb, maje na kolenou svou štíhlou plavovlasou dcerušku a vedle něho chovala slečna Hrdličková druhé Jestřabátko, které k ní bylo od prvního spatření přilnulo vřelou náklonností. Oči pěkného toho skupení upřeny byly do širé krajiny, rozkládající se kolem nich v záři letního slunce, která na ní hrála jako lesk spokojenosti na tváři dospělé krásné ženy. Tento úsměv budívá jedině ryzí, nesmíšenou veselost v naší duši. Při úsměvu dívky a jarních květů jímají srdce naše neúkojné touhy, úsměv ženy vadnoucí a podzimního kraje zastřen jest dechem melancholie, vzpomínkou zašlé krásy.

Zlaté moře klasů vlnilo se kolem a tu a tam prorážely vlnami jeho jinobarvé odstíny chrp a planého máku, těch význačných květů léta, pohrdajících rosou a stínem, dívajících se na svět plamenným, radostným okem.

Sama Rozina, sedící na kozlíku vedle kočího, obracela s účastenstvím obličej na pravo a na levo, a svit sluneční přidával živější a radostnější výraz její bílé tváři a mrtvému oku.

Dolina, v níž prohlížel švýcarský štít vychváleného statku Jestřábova hustým ovocným stromovím, v sousedství starosvětského mlýna a tlupy skrovných vesnických obydlí, byla skutečně krásná. Dno

její naplněno bylo hustými sady, po stráních černalo se jehličí a bělaly se břízy a průlomem, jímž razila si odtud jará říčka cestu do širého božího světa, otvírala se vyhlídka na mnohoslibný úryvek blízkého nějakého pohoří.

* * *

Život naší společnosti v tichém zeleném údolí byl dokonalou idyllou. Pan Jestřáb vzal na sebe úplně ráz hrdin Gessnerových. Sedal v širokém slaměném klobouku na břehu říčky a pohlížel v nebeském klidu na zátku s brčkem plovoucí pod štíhlým, podnikavě vzpjatým prutem po jasné vodě. Když se vracel s drobnou, stříbrolesklou kořistí, navlečenou vkusně na vlasu udice, byl by ho každý měl za nevinného professora filologie, meškajícího na prázdninách.

Několik dní obmezoval se na tento sport, pak vynašel si zábavy jiné. Dal zaraziti nějaké koly do potoka, beroucího se kolem statečku jeho k sousednímu mlýnu, a vystavěl nějakou zeď stranou ke dvorci druhého souseda; výsledek byl nad očekávání skvělý: mlynář vytrhal totiž s chasníky svými po bouřlivém výstupu s panem Jestřábem koly z vody, a druhý soused přinutil nebezpečnými výhrůžkami zedníka k útěku. V okresním městě podány na to žaloby pro rušení držby, a brzy dostavily se na místo komise, při nichž naslouchal pan Jestřáb s netajenou rozkoší zlobným výbuchům obou sousedů a prudké, až do osobností zabíhající šarvátce advokátů, kteří pak ve společném povoze upomínkami ze studentských dob cestu k domovu si krátili.

Takové byly zábavy pana Jestřába mimo dům. V domácnosti jevil se ještě roztomilejším. Stopoval s živým účastenstvím pokroky, jaké činily dítky jeho pod vedením mladistvé vychovatelky, a z večera loučíval se jen stěží se svými andílky, kteří mu přečasto usnuli v náručí. Julie, k jejímž povinnostem náleželo, aby uvedla děti do ložnice, musila pak šedati ještě hodnou chvíli samotna s něžným otcem. Rozina nejídala nikdy s rodinou; bylať odsouzena ke kuchyni, kde seděla zimomřivě schoulena pozdě do noci u zamříženého okna a nepohnutým okem pohlížela do stříbrného kotouče, jenž rozléval bledou, melancholickou svoji záři po lesnatých stráních údolí.

Slečna vychovatelka neměla bohužel dosti smyslu pro útulný půvab pozdních těch večerů, kdy pan Jestřáb, pohrávaje si s kadeřemi synáčka, dřímajícího v jeho klíně, sálati začínal růžovým rozmarem, jenž stoupal v stejném poměru, v jakém klesala rudá tekutina v štíhlé vysoké láhvi uprostřed stolu. Nadarmo domlouval pan Jestřáb dívce, aby přemohla svou nechuť k vínu, nadarmo snažil se vykouzliti úsměv opravdové veselosti na její rty: zůstávala chladnou, zdrželivou a chápala se ochotně nejbližší příležitosti, kdy mu mohla přáti dobrou noc a vzdáliti se s dětmi z jídelny.

Za to bývalo jí velmi blaze, když se ubírala se svými svěřenci odpoledne za meze Jestřábova statku někam do polí neb lesů, obzvláště když mohla s nimi vystoupiti na kuželovitý lesnatý vrch, k jehož temeni ji mocně vábil starý zpustlý kostelík, poskytující s omšeného prahu dalekou utěšenou vyhlídku do kraje. Tam sedala mnohé hodiny, oddávajíc se volně tisícerým upomínkám, oddychujíc sladce pocitem volnosti a povznešenosti nad ústrky všedního života.

Nad ní štěbetalo ptactvo v šedivé vížce, z dola ozývalo se volání kukaček po lesnatých stráních a časem zabzučel kovolesklý hmyz kolem snícího čela jejího. Také svěřenci její milovali tuto samotu. Zdálo se jim, že tu bývá vychovatelka jejich mnohem vřelejší a veselejší, než tam dole pod švýcarskou onou střechou. Zde měly pohádky její mnohem živější a původnější barvitost, a celé okolí, zdálo se, že má v nich činné účastenství: vrcholky stromů šumějí tajemnou píseň, okrouhlé barvité okno kostela hoří na slunci jako jediný, ohromný karbunkul, a šedivý dlouhonohý koník hledí červeným okem významně ze suché trávy.

Konec naší idylly jest tento: růžový rozmar pana Jestřába začal znenáhla ustupovati nevrlosti, která rostla s trpným odporem, jejž kladla Julie večerním jeho pokusům, aby ji rozohnil svým vínem a svou výmluvností k veselejšímu pojímání života.

Jednou octnul se pan Jestřáb, když byla Julie opět povzbuzující jeho laskavosti vzdorovala, po odchodu mladé vychovatelky u velikém rozčilení. Přecházel prudce semo tamo po jídelně, popřál si mimo obyčej ještě druhou láhev a vypiv ji s chorobným chvatem, vyšel na nádvoří.

Venku konala měsíční záře pravé divy. Ležela na všem jako průhledná, stříbrná mlha, jako lehounký stříbrný dech, kalící jen málo obraz předmětů okolních. Nedávno byl pan Jestřáb spatřil dvorec ten v plném světle denním; nyní prostíral se před ním neméně zřetelný, ale v nezvyklém onom osvětlení zcela nový a překvapující. Pana Jestřába poutaly mnohé podrobnosti, kterých by si byl za dne dozajista nepovšiml. Viděl krásně vroubkovaný stín dřevěného štítu na bílé zemi; divil se romanti-

ckému vzezření dřevěné pavlače před zadním křídlem, jejíž hrubá řezbářská práce vypadala mnohem čistší, vypouklejší a masivnější než za dne; zdálo se mu, že by nemohl žádný básník vymysliti lepší popředí k oknu své milenky nad tuto prostou pavlač, tonoucí v hustém věncoví révy.

Pan Jestřáb zamířil v onu část zahrady, odkud viděti bylo zářící okénko mezi sloupci pavlače. Okno to náleželo k osamělé ložnici mladé vychovatelky. Procházel se polozarostlými pěšinami zahrady, trhal jako blouznivý mladík bílé růže, jejichž sněhový půvab prorážel i temnotou noční, tiskl je ke žhavým rtům, kousal hebké, nevinné jejich lístky. Při tom neodvracel očí od světlého okna. Nalézal se v prudkém rozčilení. Spánky jeho tepaly bouřlivě, oko zastíralo se rudou mlhou, v uších znělo to jako vzdálené šumění moře. Vězel jako bezmocná hříčka v otěžích mocného toho pudu, který sráží člověka v nejhnusnější hlubiny neřesti i vznáší v nejčistší záři poesie. A vše rozněcovalo jeho plamen: teplý lichotný vzduch, sladký dech spících květů, kouzelná hra měsíční záře kolkolem.

V okně na pavlači zamihl se obrys ztepilého těla a hned na to zastřely je bílé řasy lehounkých záclon. Ale přitlumená záře svědčila, že mladá vychovatelka dala dobrou noc jen záletnému měsíci, který snad nahlížel příliš nešetrně v panenskou komnatu její.

Když zář ta neshasínala, zabočil konečně pan Jestřáb k pavlači. Spuchřelý schod zavrznul pod nohou jeho. Při zvuku tom zastavil se pan Jestřáb v leknutí a zatajil dech. Stál chvíli nepohnutě v postavení, jaké byl při šlápnutí na tento schod zaujal, jako smělec zkamenělý při prvním kroku do zakle-

tého zámku. Ale když se nic podezřelého kolem neozvalo, stoupal opatrně dále.

Před oknem se zastavil. Bezděky svezlo se koleno jeho k zemi, ruka zachytila se otevřené vnější okenice; stěží tajil žhavý klopotný dech.

Mezerou záclon hleděl právě na postel mladé vychovatelky. Viděl odestlané peřiny, bílé jako sníh, a v nich, polou sedící, polou ležící postavu dívčí, v sněhobílých nedbalkách. Byl to obraz největší čistoty a cudnosti. Ale pana Jestřába rozplameňovala ta chladná, andělská bělost. Stopoval vlnami toho sněhu svůdný obrys mladého, kvetoucího těla až dolů k těm útlým aristokratickým nožkám, vězícím v bílých střevíčkách s bílými růžičkami. Pohlížel na ty růžičky, jakoby je rozškubati chtěl zuby v šílenosti vášně, jak ony nevinné bílé růže v zahradě. A pak opojen nadobro hrou stínů, která pomátla již chladnější hlavy, vkusnou stínovou kresbou zubaté obruby šatů na bílé punčoše lýtka, do pola odhaleného, vrátil se k rameni, jež se bylo svěží a teplé dobylo ze sněžné, růžovou pentlí provlečené obruby roucha, k polo rozpletenému světlému vrkoči, svezšímu se k ňadrům, k hlavince, přikloněné na podušku, k líbě zardělým tvářím a snivým očím, letícím dychtivě po řádcích nějakého psaní, jež držela v ruce.

V tom odložila psaní, skřížila ruce pod hlavou na podušce. Tílko její, ležíc volně na posteli, objevilo se nezvanému diváku v úplné kráse, vlny ňader vzedmuly se pod sněžným čeřenem šatu a svislá nožka, zarývajíc se špičkou do podlahy, posunula svůdnou stínovou hru výše — jen o píď sice — ale píď ta rozhodla všechno...

Pan Jestřáb vyňal klíč z kapsy, otevřel zasklené a záclonou zavěšené dvéře ložnice a vstoupiv tiše, zavřel je opět za sebou.

Zděšena vyskočila dívka z postele. Lehký výkřik zavzněl z jejích rtů.

Pan Jestřáb blížil se k ní s rukou vztaženou, koktaje nesrozumitelná slova.

„Co zde chcete?" zvolala úzkostlivě dívka, couvnuvši za lenoch sedadla jako za ochrannou hradbu.

„Přišel jsem vám přát dobrou noc," pravil pan Jestřáb, jenž byl nabyl opět hlasu a drzosti, „a vyprosit si hubinku od vás!"

„Pryč, odsud, pane! Pryč — pryč! Jinak budu volati o pomoc!" zvolala dívka s planoucími tvářemi a polo hněvivým, polo úzkostným zrakem.

„Jak jste dětinská!" šeptal pan Jestřáb chlácholivě. „Vždyť vám nic zlého neučiním. Jenom vaše krása a chladnost svedla mne k tomu kroku. Neumím jako větrný mladík státi v září měsíční s kytarou v ruce pod vaším oknem. — Má krev je prudčí — umoudřete se přece! vždyť chci jen vašemu štěstí."

Ale dívka byla již vzkřikla o pomoc. Pan Jestřáb chtěl ji uchopiti v náruč, ale svrhl při tom svícen na podlahu. V pokoji rozestřela se čirá tma.

Nastal nyní boj v temnotě. Útočník lapal za hrozeb a slibů po krásném těle, které se vznášelo tak zřetelně před duševním jeho zrakem, ale objímal jen temný, prázdný vzduch. Konečně zaryly se jeho prsty křečovitě v lahodný kyprý objem teplého ramene — však tu vnikla záře do pokoje, někdo zatřásl zvenčí dveřmi, pak sletělo řinčíc roztříštěné sklo k nohám Jestřábovým a v zubatém průlomu skleněné dveřní tabule objevil se obličej Rozinin,

bledý jak smrt, ale nikoli bez života! Oči její sršely blesky, rysy chvěly se žárlivostí, hněvem, opovržením.

„Ha, starý Jestřábe — nemáš dosti na jedné holubici? Ďáble! Satane!" zasípala.

Julie, jejíž rámě byl pan Jestřáb leknutím pustil, odskočila pro klíč na stolek u postele a než se nepřítel její vzpamatoval, byla již vyklouzla kolem šílené Roziny na pavlač. Ztrávila noc v komnatě dítek. Když se kostelík na vrchu zaskvěl prvními paprsky jitra, opouštěla již se skrovným uzlíkem svých věcí venkovskou idyllu.

Pan Jestřáb vystřízlivěl přes noc úplně. Nadal si starých bláznů a odejel k večeru nazpět do města, aby ukončil již celou tu mrzutou záležitost contra Hrdlička.

Panu Hrdličkovi naskytla se velmi šťastná příležitost k uložení poslední sumy, kterou mu byl zapůjčil shovívavý jeho věřitel.

Potkal sprostředkovatele služeb a ten ho zastavil s výčitkou, proč se tak dlouho v kavárně neokázal. Vyslovil naději, že není snad příčinou toho nešťastná prohra. Litoval jsem vás upřímně; stal jste se jako již mnohý z našeho kruhu obětí neblahé karbanické vášně tajemníkovy. Od té doby seznal jsem i jiné nepěkné stránky toho pána; ubezpečuju vás, že bych jej na místě polského hraběte propustil na hodinu ze služby. Nahlédl jsem trochu hlouběji do jeho karet; pravím vám, že je hotovým vydřiduchem. Navrhuje pánu svému úředníky nikoli podle schopnosti, nýbrž podle výše odměny, za kterou si aspiranti návrh jeho koupiti musí. Tím způsobem prodal již celou zásobu míst — až na dvě správcovství, tu-

ším. Za několik dní přijede hrabě, stvrdí smlouvy a tajemník shrábne po podepsání těchto ujednanou kupní cenu."

Ač byla obě dosud nezadaná správcovství mocným vnadidlem pro pana Hrdličku, nedotkl se jich přece ani slovem. Příčiloť se poctivé jeho povaze, aby pomáhal tajemníkovi k bezprávnému zisku.

Ale cestou k domovu litoval již svého mlčení. Když pak se brzy na to Julie vrátila a se slzami v očích tragický konec své idylly vyprávěla, odhodlal se pan Hrdlička ke koupi polského správcovství. Vědělť, že pan Jestřáb nyní opět vyzdvihne všechny své stavy.

Na štěstí měl tajemník jedno správcovství ještě za rukou a slíbil, že navrhne pana Hrdličku, když byl tento budoucí svou vděčnost určitým peněžitým obnosem naznačil.

Za několik dní na to uvedl tajemník svého odporučence do hotelu, kdež se byl pan hrabě ubytoval. Pan Hrdlička spatřil konečně tváří v tvář osobu, kterou si byl v myšlenkách tolikrát maloval a kterou byl málem již odkázal do říše nesplněných snů. Ale mimo jizvu na čele nenašel v obličeji hraběte nijaké podobnosti s obrazem, jaký si byl v duchu o něm utvořil. Jenom hluboké stanovisko, jaké zaujímala hladce ostříhaná hlava tajemníkova před tímto všedním, nepatrným zjevem, poukazovalo ku společenské jeho vysokosti. Neúhledný tento pán oznámil úsečně Hrdličkovi, že jej přijímá do služby, a že mu udělí za deset dní na tomto místě zevrubnější poučení.

Když byli propuštěni, vtiskl šťastný pan Hrdlička tajemníkovi do ruky slíbenou vděčnost a letěl na perutích dávno nepocítěné radosti k domovu.

Nyní ať si pan Jestřáb prodává! Byl by nejraději ještě dnes všechno všady zanechal ve spárech jeho a s veselým srdcem opustil město a vlast, kde se byl snížil až za písaře v loterní kollektuře.

Tentokráte byla radost pana Hrdličky nakažlivou. Vždyť to nebylo již pouhé těšínské jablko, jakých se byl otec tolik rodině své naokazoval; tentokráte vtělila se blouznivá naděje v určité místo, s určitým platem a s vyměřenou již lhůtou k nastoupení. Netřeba podotýkati, že tato změna poměrů valně oslabila účinek poslední rány, ku které se právě rozezlený pan Jestřáb byl rozmáchl. Obnoviľ naposledy druhý exekuční prodej svrchků manželů Hrdličkových, a dni do toho prodeje bylo lze na prstech spočítati. Jindy byli by viděli za tím hořkým kalichem jen hlubokou, temnou, nedozračnou propast, nyní tam spatřovali nový život — ovšem život ve vyhnanství — ale což bylo vhodnějším, než vyhnanství pro tento hlouček lidí, pro nějž kvetly ve vlasti jen trpké vzpomínky?!

V ustanovený den — byl to zároveň den, kdy se odbývati měla exekuční dražba — chvátal pan Hrdlička do hôtelu, aby přijal hraběcí instrukce.

Když se zeptal v průjezdě po hraběti, zatřásl premovaný vrátný hôtelu tak prudce hlavou, že se zlaté třapečky jeho klobouku ještě dlouho po tom upokojiti nemohly, a propukl v potupný smích. „Haha — pan hrabě! Ten se ráčil jinde ubytovat. Přebývá v pevném a prostranném paláci, který má jen trochu těsné pokojíky a nad potřebu mříží v oknech."

„Co pravíte?" zvolal pan Hrdlička všecek podĕšen.

„Aj, co pravím? že mají v kleci celou tu pěknou společnost: pana hraběte, jeho tajemníka, zprostředkovatele služeb a jak jinak se ti potrefní ptáčkové nazývali. Že jim zastavili šejdířské řemeslo a že je opatřili závorou a zámkem, aby nemohli nadále poctivým lidem peníze z kapes pašovati. Zdá se dle všeho, že jim zůstalo také něco vašeho peří v drápech."

Pan Hrdlička nemohl, nechtěl ještě uvěřiti. Teprve když mu je portýr do poslední črty vypodobnil, když mu okázal v novinách zprávu o jejich podvodech a zatčení, když i ostatní služební hostince udání portýrovo stvrdili, přesvědčil sám sebe, že se stal občtí sprostých šibalů.

Zdrcen vyšel z hostince. Tak tedy jsou ty tam, na vždy ty tam sáně s Mazurem, posněžené lesy! Zůstane ve spárech Jestřábových, dokrvácí v nich. Bude se pachtiti po výživě ze dne na den, bude viděti bídu své rodiny, slyšeti její výčitky. Bude klesati hloub a hloub. Hle, i místo v kollektuře ztratil; bůh ví, kde bude mu zítra vydělávati skývu chleba?!

Poslední peníze vylákali mu ti dva podvodníci z kapsy; dnes ráno vyžebral si poslední výdělek dceřin ku přípravám na cestu. Až bude obnos tento ztráven, čím ukojí hlad svých miláčků? co se z nich stane? Kolkolem bída, hanba, záhuba...

V tom dotkl se někdo jeho ramene. Spatřil před sebou známého člověka s velikými mosaznými knoflíky. „Pojďte s námi. Zde by to činilo veřejné pohoršení."

„Co chcete?" ptal se pan Hrdlička soudního sluhy, který ho táhl za sebou do průjezdu.

„Maličkost. Zde pan Jestřáb vymohl proti vám tak zvaný pouliční čili kapesní zájem. Dovolíte la-

skavč, abychom se přesvědčili, máte-li snad nějaké cenné předměty při sobě."

Pan Hrdlička nekladl nijakého odporu. Pan Jestřáb stáhl mu především s prstu prsten, jemuž byl přísahal slavnou pomstu. Pak vyňali z jeho kapes rozličné tretky a tobolku s posledními, od Julie mu zapůjčenými penězi.

Pan Hrdlička prosil, aby mu zanechal z nich pan Jestřáb skrovnou částku. Po domluvě soudního sluhy svolil k tomu věřitel.

Když ho opustili, vrávoral obraný dlužník dále ulicí. V hlavě jeho to šumělo divně, a časem proznívala tím šumem jako z veliké dálky melodie štědrovečerní hrací krabice. U krámu puškaře zastavil se pan Hrdlička. Vešel a po chvíli vrátil se na ulici, ukrývaje cosi pod kabátem. Zavolal na drožkáře a dal se zavézti k nejbližšímu hôtelu. Tam najal si pokoj a objednal si láhev červeného vína. Když mu ji přinesli, otočil klíč ve dveřích.

* *
*

Exekuční dražba u Hrdličků byla odbyta.

Rodinný salónek dožil se dne nejhlubšího svého pokoření. Naplnil se sprostou vřavou ziskuchtivou, jíž pronikal směšný, zpívavý, diskantový hlas, hlas vycházející z otevřených úst rudého, bizarního, kovově nepohnutého obličeje, kterýmž se honosil soudní vyvolavač. Jednotvárný, vřískavý ten hlas podobal se zvuku, řinoucímu se z dutiny bezduchého, kovového stroje. A jednotlivým jeho výkřikům následoval tu smích, tu pohrdlivý klid, tu koupěchtivý šum.

Mezi davem kupujících, v němž převládal východní ráz, vynikal prospěšně mladý člověk v prostém oděvu, s cestovní kabelou po boku. Obličej jeho byl sice vážný a ušlechtilý, ale nedosti pravidelný, a řídký bezbarvý plnovous nepřispíval hrubě k jeho okrášlení. Tento člověk budil soustrast ostatních tvrdošíjností, s jakou činil podání na některé předměty, zejména pak na rozličné figury, zvetšelé ozdoby a ženské toilettní kusy pochybné ceny.

Jen ve dvou očích našlo toto záhadné konání cizincovo vděčné porozumění. Byly to slzami naplněné oči pana Jaroslava, jenž se loučil bolestnými vzdechy s drahými kusy své mladosti, přecházejícími udeřením bezcitného kladiva v cizí nešetrné ruce. Za to oddechl si pokaždé volněji, když připadl některý z těchto předmětů bledovousému cizinci — vždyť nebyl tento pro něho cizincem — byl to dobrý, starý známý z milého Supova.

Po ukončené dražbě přistoupil Jaroslav k člověku s kabelou a zvolal, vztahuje k němu důvěrně ruku: „Ach, pane učiteli, kde jste se tu vzal?“

„Ach, škoda, přeškoda, že jsem nepřišel dříve,“ odpověděl oslovený, „že jsem neměl ani tušení o tom, co se díti bude.“

„A co učiníte s těmito věcmi?“

„Co bych s nimi učinil? Nechám je zde. Vždyť jsem je za tím jediným účelem vyrval z drápů Israele. Nemohl jsem snésti myšlenku, že by měla zneuctiti cizí, nevážná ruka tyto předměty, které mne upomínají na šťastnější doby.“

„Ach, jak jste hodný, pane učiteli!“ zašeptal Jaroslav, a vklouzl do vedlejšího pokoje, kde byla shromážděna po čas dražby ostatní rodina.

Supovský učitel stál v rozpacích uprostřed salónu, nyní již prázdného, nad pestrou kupou předmětů, které byl skoupil.

Za chvíli vyšla z vedlejšího pokoje Iréna s obličejem sněhově bledým, v černém smutečním oděvu. Byla svůdně krásnou v této úpravě. Obličej pana učitele zahořel v bezbarvém svém rámci nejkrásnějším nachem.

Slečna Iréna naklonila se nedbale, upřela na zardělého muže chladně oči a pravila přísným, kousavým tónem: „Děkuju vám, pane učiteli, že jste se přišel z daleka podívat na divadlo našeho pokoření. Jaroslav mi pravil, že chcete tyto věci nechati zde. Obdivujeme se vaší velkomyslnosti, ale nabídnutí vašeho přijmouti nemůžeme. Dosud nesmí nám nikdo nabízeti almužny. Vezměte jen ty věci s sebou; koupil jste je dosti draze; my jich nepotřebujeme."

Uklonila se chladně a zmizela opět ve vedlejším pokoji. Byla by zajisté ucítila soustrast s odbytým, kdyby si byla všimla před odchodem výrazu jeho tváře. A snad by se byla zcela jinak k němu chovala, kdyby byla tušila, že stojí před ní ideál krásných jejích snů, neviditelný dárce nádherné kytice, skladatel polky mazurky, jejíž skotačivé zvuky rozháněly tolikráte chmury jejího čela — že tento kantůrek, na něhož si jednou do roka se smíchem vzpomněla, choval obraz její v srdci svém jako klenot posvátný, že jediný v širém světě z daleka po ní vzdychal a toužil a den co den navštěvoval sesutý již čínský pavilon, do něhož byl kdysi uložil v lopotně ztepaných verších vyznání své lásky.

Brzy na to vyprázdnil se salón úplně.

Po chvíli ozvaly se venku kroky na chodbě. Pak trhla pevná ruka zvoncem. Ale ni zvonec ne-

vyšel zdráv z obecného ztroskotání. Oněměl. Příchozí klepal chvíli, pak otevřel zvolna dvéře a nahlédl do vnitř. Opálená, výrazná tvář mužská v rámci havraních vlasů a vousů. Posléz objevil se celý ve dveřích — vysoká, statná postava — a rozhlížel se s udivením po prázdném pokoji.

Zaklepal na dvéře vedlejšího pokoje. Tam nalezl konečně, co hledal.

V prázdné prostoře stála jako poslední výspa v potopě starožitná postel s malovanou plentou a v posteli té odpočívala na bílé podušce s bílými varhánky dokola prastará, sežloutlá, svraštělá líc v rámci vlnitého sněhu, po němž hrály perličky diadému jak ledové jiskry. Byla to tvář — nikoli již umírající, ale zemřelé královny.

A nad zemřelou stálo skupení slzících osob — štíhlý hošík, zlomená paní a dvě ztepilé dívky, mezi nimiž poznal příchozí na první pohled tu, po jejímž pohledu byl tak vroucně toužil.

Tak našel doktor Volný rodinu, o níž mu byl tolik vyprávěl ubohý přítel v Cařihradě.

Truchlící rodina vzhlédla k němu s překvapením. Bylať očekávala otce, který se po celý den doma neokázal.

Doktor Volný stál před nimi mlče. Či měl začíti za jednou ztrátou zvěstovati druhou, měl jim sděliti, že leží Vladimír tam daleko v žhavém písku, pod černou, zcuchanou cypřiší? Měl jim říci, že přijal ze rtů umírajícího odkaz, ubohou tuto rodinu, a že vynaloží všechno své jmění, všechny své síly, aby jí vrátil bývalé štěstí? Měl vyznati tam té milostné dívce, že chce požádati o sladkou, přičinlivou ruku její? Měl sděliti všem, že již koupil v krásné

horské krajině statek, kde sídliti bude se svou Julií, nedaleko drahého Supova, jehož známé věže se budou červánkem večera i jitra rdíti na jejich obzoru?

Z jitra druhého dne zavítal pan Jestřáb do kanceláře dra. Zamotala v patrném rozčilení. Podávaje mundantům šňupec, pravil chvějícím se hlasem: „Víte-li pak novinku, pánové? — Starý Hrdlička se včera na večer zastřelil. — Při kapesním zájmu ponechal jsem mu něco peněz — za ty koupil revolver, najal si pokoj „u zlatého rouna" a střelil se tam do srdce. Před činem vypil ještě sklenici červeného vína. Mé děti jsou opět o kus dědictví ošizeny. Pense je ta tam — svrchky vydaly maličkost."

Ale když sdělil zajímavou novinu dru. Zamotalovi, pravil tento s úsměvem: „Četl jsem již v novinách. Requiescat in pace! Nezůstal vám ostatně ničeho dlužen. Včera přišel ke mně jistý dr. Volný, bezpochyby nápadník některé jeho dcery, a zaplatil mi do krejcaru všechny vaše pohledávky za Hrdličkou i s úroky a útratami. Zde máte celý obnos po srážce mého palmáru. Podepište mi laskavě toto potvrzení."

Tvář pana Jestřába se vyjasnila; shrábl opatrně peníze a podepsal krátké potvrzení.

Tím skončil se fascikul Jestřáb contra Hrdlička.

Výlet do Chorvátska.

Ze zápisků přítelových.

(»Lumír« 1878.)

Jsou tomu právě tři roky, co jsem shledal všechny své nevydané rukopisy, nakupil je v úhlednou hranici a zapálil tuto fidibusem, kterým jsem byl napřed obsloužil svou sprostou, hliněnou dýmku. Nemusím snad zvláště podotknouti, že byl osudný fidibus utvořen z nepříznivé recense mých posledních veršů.

S trpkým úsměvem pohlížel jsem na hody lačného plamene, jenž trávil mžikem dílo přemnohých probděných nocí. Ó, jak se svíjely ty sežloutlé blány v objetí zhoubného žáru! Jiskry těkaly po nich jako prchající myšlenky a dým se vznášel nad spoustou popelu jako duch, jenž byl províval tu vrstvu papíru. Ještě vzdoruje jedna stará, mastná ballada — musil jsem ji přidržeti dýmkou. Zasiptěla, umírajíc, až mi to duši proniklo. Jsem hotov. Sebral jsem popel na dlani a rozfoukal jej na všechny strany.

Když jsem dílo zkázy dovršil, přinesl mi listonoš psaní, v němž mi posílal strýc z Chorvátska spoustu písku a důtklivé pozvání na prázdniny. Oko mé se vyjasnilo, když spočinulo na režné obálce domácí výroby strýcovy, a když jsem si připomenul doby, za nichž mě strýc nejednu hodinu v tajemství té

výroby zasvěcoval; bezděky vloudil se mi úsměv na rty, když jsem prohlížel pádné, jadrné písmo srdečného dopisu, vyhýbajícího se opatrně zrádným úskalím českého pravopisu.

Považoval jsem toto psaní za zřejmé pokynutí osudu. Byl' jsem právě přemítal, jakým způsobem bych nejlépe zmizel s jeviště své dosavadní činnosti. Toužil jsem po kouzelné čapce, která by mne učinila neviditelným na delší dobu. Aspoň na tak dlouho, až by mé poslední nešťastné verše zapadly v jícen zapomenutí, až by mne literární přátelé přestali popouzeti svým soucitným mlčením i svými pokryteckými apologiemi, až by zapomněli, že jsem náležel také k jejich cechu, a položili mne k mrtvým literárním veličinám, které již nebudí soucitu ani závisti.

Zde mi posílá příznivý osud tu kouzelnou čapku. Ztratím se na čas v daleké zemi, kde si mohu z plných prsou oddechnout po horké, nešťastné literární kampagni. Tam nedorazí ani vlnka toho proudu, z něhož právě jako rozbitý vrak vycházím, tam nezavadí ani jediná česká litera o mé utýrané ucho. Strýc je nejblaženějším z blažených Feáků. Mluvívá o literatuře jen z donucení a vždy s posvátnou úctou, jakou pociťujeme vůči věcem tajemným a nadpozemským.

I jinak poskytne mi krb jeho bezpečný útulek. Strýc je vdovcem i nemusím se obávati, že najdu v jeho okolí některou z těch krásných víl, jejichž kouzelné umění se mi zhnusilo až do poslední finty vějíře, že budu musit umírati nudou při jejich prázdném štěbotu a obrňovati oči neprůhlednými skly před jejich prostudovanými pohledy, že budu musit k vůli nim počítati své knoflíky, zanedbávati dýmku a každou chvíli jim dávat na srozuměnou, že mi

pramálo záleží na jejich úsudcích o mé osobnosti, a že mi jedno, úplně jedno, jsou-li jim vhod ty tři hluboké, vodorovné rýhy na mém čele a ty prořídlé vlasy na mém temeni čili nic. Bývalť jsem tehdáž hrozným, když jsem mluvil o ženských.

Šťastnou náhodou byl strýc již před lety zanesen daleko od ostatního příbuzenstva a měl s ním, pokud mi bylo povědomo, jen velmi porůzné a chladné styky. Byl tedy jako zdravé jablko, vytržené v čas z řady hnijících sousedů. Moji ostatní strýcové a tety odpustí mi tento příkrý výraz. Byliť vesměs nakaženi lichou příbuzenskou láskou několika starých tet, chtících ze mne mermomocí učiniti loutku, již by si po libosti strojily dle copařského svého vkusu a jejíž osud by uspořádaly podle svých převrácených ponětí o štěstí pozemském. V ráji, kterýž pro mne takto chystaly, stála ovšem v popředí půvabná Eva s lákavým jablkem slušného věna v ruce.

Roztrhal jsem bez lítosti celou tuto tkaninu, a uražené tety rozkřičely mne za to mezi příbuzenstvem jako nevděčníka a podivína, s nímž není vůbec žádného pořízení.

Zdá se, že pronikly neurčité slechy o mém šeredném způsobu života i k strýci do Chorvátska. Podotýkalť v listu několikrát s obzvláštním důrazem, že leží jeho dvorec o samotě a že v starém, šedivém „kaštelu", který mu slouží za obydlí, nalézá se jeden odlehlý pokojík, v němž se budu moci zapřísti dle libosti.

Rozhodl jsem se zkrátka, že pojedu do Chorvátska.

Nebudu vám líčiti dojmy své cesty. Podotýkám jen, že padal kámen za kamenem s mých prsou, čím dále od vlasti mne parostroj unášel, a že jsem

si z hluboka oddechl, když spočinul zrak můj z jitra oknem vagonu na široké pláni s pasoucími se stády koní a s osmahlými lidmi v širokých, bílých kalhotách a v huňatých pláštích.

Slunce chýlilo se k západu, když jsem ve skrovné chorvátské stanici seskočil do náručí čekajícího strýce. Jediný pohled mne přesvědčil, že se strýc hrubě nezměnil pod nebem chorvátským. Jen pleť jeho obličeje zbarvila se jižněji a prokvetla žhavějším ruměncem, jenž čerpal oheň svůj patrně z bujaré krve chorvátské révy.

Tato živější barva pleti byla bezpochyby také příčinou, že se mi zdály drobné, husté jeho kučery, pokrývající dosud úplně leb jeho jako jemná vlna beránčí, poněkud bělejšími, než byly před lety. Ostatně neshledal jsem nijaké změny na obrovské jeho postavě, a prudké jeho objetí dokázalo mi citelným způsobem, že bydlí v obrovském tom těle i bývalá upřímnost i bývalá síla.

Usedli jsme do lehké pryčky, jejíž kozlík se honosil štíhlým jonákem v širokých, plátěných kalhotách a dlouhé plátěné, na rukávech červeně vyšívané bundě, přes niž měl oblečenu černou, toliko do půl zad sáhající kazajku bez rukávů, s několika řadami drobných kovových knoflíčků na prsou. Na kudrnaté jeho hlavě posazen byl švihácky na stranu nízký černý klobouček s velikým, pestrým chocholem, v němž bylo pérem a květem zastoupeno téměř všechno ptactvo a rostlinstvo chorvátských hájů.

Jeli jsme málo vyjetou polní cestou. Brzy zmizela trať železniční se svými jednotvárnými strážními domky a telegrafními tyčemi s našeho obzoru a kolem rozprostřela se tichá krajina zvláštního rázu.

Na tváři toho kraje neprovedla ještě dílo své nelítostná břitva, která zůstavila na většině domácího našeho lánu jen rozptýlené ostrůvky pochybného lesa; kraj tento pyšnil se ještě v bohaté, přirozené ozdobě rozmanitého stromoví. Ani místa, na nichž ustoupily háje rolím, nejevila se co mezery v bujné této porostlině; neboť vysoká kukuřice se svými mohutnými, hrdými třtinami a velikými, šťavnatými listy podobala se u porovnání s naším nizounkým obilím sama zakrslému háji. Z ní neprohlížely skromným očkem chrpa a koukol; ale plazivé tykve stlaly tam po zemi své veliké, ohnivě žluté květy a vybíhaly s obou stran až daleko do cesty, na níž se tu i tam ve svaté prostotě válely již i buclaté, tmavozelené jejich plody. Překrásný věru byl pohled na širé tyto spousty kukuřice, stojící tu bez pohnutí, klidně a pyšně, any paprsky klesajícího slunce odívaly jemným, kovovým leskem nesčetné plochy rozmanitě přehnutých a odstíněných listů jako sklony drobných vln na klidném zeleném moři. Lesklá zeleň její střídala se s vážnější barvitostí hustých listnatých hvozdů a s vlnitého pásma ladných pahorků usmívala se světlá zeleň révy, rozkošná ta ozdoba vínoplodných krajů. Vinohrad, háj, kukuřice — toť základní živlové, z nichž se skládá krajina chorvátská. Vesnice ukrývají se v hustém stromoví a jen štíhlé věže bílých kostelů vypínají se tu a tam z vlnité zeleni a zrak tvůj vzlétá rád po němém pokynu bělavých těch prstů k zářivě modré obloze, po níž milo toulati se s bělorouným stádem lehounkých obláčků.

Naslouchaje toliko z pola veselým řečem hovorného strýce ssál jsem nový ten obraz krajinný zvolna do vnímavé duše. Domníval jsem se, že v něm

nalézám prosté kouzlo, které pokročilejší rozvoj společenského života u nás téměř nadobro již setřel a které nám vane ještě vstříc z upomínek lidu a starých písní národních. Vše jevilo se mi tak známým a přece nemohl jsem se upamatovati, kde bych to byl před tím viděl. Tak bývalo asi u nás před lety, snad za dob našich praděděcků a prababiček. S takovými myšlenkami pohlížel jsem na ohromná stáda koní, toulající se volně kvetoucím pažitem; na štíhlé jejich hlídače v bílých plátěných oděvech, s puškami na zádech; na četné ohně, planoucí na pokrajích háju a obklopené hochy a děvčaty v malebných, pestrých krojích; na husté kříže a boží muka s hojnou ozdobou uvadlých a čerstvých věnců; na selské povozy, uhánějící v oblacích bílého prachu kolem nás, o třech, čtyřech koních, plných zvonků, kvítí a pentlí, na statné hochy s opeřenými klobouky, již seděli jak ulití na těchto koních, a na skupení žen a dívek, jež se z povozů těch zpod malebně uvázaných, řasnatých šátků a řad skvoucích penízků jasným zrakem rozhlížely po večerní krajině.

Les, do něhož jsme právě zajeli, zahradil mi na pravo i na levo vyhlídku svými hustými větvemi, mezi nimiž se již ukládaly tajemné stíny večerní.

Zrak můj utkvěl na jednom stromě.

„Toť ušlechtilý vlaský kaštan!“ pravil jsem k strýci.

„Ovšem,“ potvrdil tento. „Zdá se, že tě překvapil. O, zlatoušku, v našich lesích očekává tě dosti podobných překvapení. Časem i nemilých. Nemáš-li na příklad posud čest osobní známosti s vlkem — zde můžeš s ním vejíti v nejdůvěrnější styky. Želvy nejsou tu rovně žádnou vzácností. Mám jeden vlast-

noručně chycený a civilisovaný exemplář doma. Moje Jaroslava — —“

Odsedl jsem bezděky od strýce a vypoulil naň ustrnulé zraky.

„Proč sebou škubeš?“ zvolal strýc a pokoušel se o vážný posuněk, při čemž jej káraly šibalsky mžourající oči ze lži. „Ach, odpusť! Zapomněl jsem ti oznámiti, že jsem přestal býti vdovcem.“

Mlčel jsem chvíli ohromen; na čele mém shrnovaly se mraky.

„A nepsal's mi o tom ani slova,“ prohodil jsem posléze a shrnul v těchto slovech všechno své mravní rozhořčení nad pokrytstvím strýcovým.

„Nepsal jsem, poněvadž — Jene, Jeníku! Povím ti to zpříma: zamlčel jsem svou ženu jedině proto, abych tě sem dostal. Znám tvou nechuť k ženské společnosti. Slyšel jsem o tvém samotářství a podivínství. Když jsem si byl pro ženu v Čechách, hrál mi o tom každý z našich starožitných rodinných spinetů — však víš, koho myslím — jiný kousek.“

„Ah, byl's tedy také v Čechách a navštívil jsi všechno příbuzenstvo vyjma mne,“ pravil jsem kousavě.

„Promiň člověku, ženitbou na duchu pomatenému!“ omlouval se rozpačitě strýc. „Víš zajisté, že zastírá delirium lásky smysly každého živočicha. Za to mám tě nyní zde. Mé Jaroslavy se nestrachuj. Je to vzdělaná česká ženuška, jež bude s tebou, chceš-li, hovořiti od rána do večera o literatuře.“

„Tak! Pěkná útěcha! Nedosti na ženské — ještě literatura!“

„Hleď, milý hochu,“ pokračoval strýc, „nemohu pochopiti, proč se také ty neženíš. Máš přece k tomu již nejvyšší čas. Při svém postavení mohl bys vy-

[illegible] najednou. Či se obáváš košů? Po[illegible] Má Sláva je jediným sirotkem po jed[illegible] starých, nerozlučných druhů. Vybral [illegible] památku nejpěknější kus z jeho skrovné [illegible]. Šlo to hravě. Veni, vidi, vici — i při [illegible] mém těle, i při těch sněhových vločkách [illegible] skráni. Následuj příkladu mého. Hádáme [illegible] o tomto předmětu s Pavlou —"

Nyní odsedl jsem od strýce až na samý okraj [illegible]. Ještě Pavla. Octnu se patrně v dokonalém [illegible]. Toť přílišné! Přelud tichých prázdnin roz[illegible] se v nivec. Nu, nerozdělám ani svůj kufr. Pochybuju, že zůstanu týden v tomto chorvátském Děvíně!

„Hoj, Andráši, pobídni koně!" zvolal strýc na ozdobu kozlíku. „Marta brouká již dozajista nad hotovou večeří."

Dobře, že se mezi tím sneslo nad krajinou šero noční a že zastíralo po další cestu strýci výraz mého obličeje.

Cesta zatočila se hlubokým úvozem do pahorku, na němž jsem rozeznal ve tmě nad hustě skupenými vrcholky stromů tvary objemné věže s cibulovitou bání.

Vyjeli jsme konečně na dvůr, před stavení jednopatrové s dřevěnou pavlačí, na níž se zamihla ženská postava se svící v ruce. Seběhla nám vstříc po vetchých dřevěných stupních a svítila nám při slézání tím způsobem, že sama celá ve stínu zůstala. Poznal jsem prozatím jen, že je něžně rostlá a mladá.

„Nu, zde jej máš, Slávo!" zvolal vesele strýc. „K vzájemnému představení není zde ostatně místa. Vzhůru!"

Teta podala mi spěšně ruku a stoupala po schodech před námi, obracejíc k nám chvílemi na polo obličej. Tentokráte poznal jsem již při záři svíčky, již nesla před námi, že není ohyzdná.

Na pavlači očekávala nás druhá podoba ženská, která mne uvítala velmi obřadnou poklonou.

Vstoupili jsme do předpokoje, jehož podlaha se skládala z mnohohranných cihel — skromná to předmluva k salonnímu románu, v němž mi ty všetečné ženské dozajista již přidělily úlohu titulního hrdiny.

Nu, o salónu nelze mluviti. Na této podlaze možno sice klopýtnouti, nikoli však sklouznouti, a čtyři mohutné trámy ve stropě, ač nově obílené, prozrazují na první pohled selskou jizbu s troškem panského líčidla na hrubých rysech. Je to zkrátka lehce olakované barbarství. Škoda, škoda té prosté jizby! Jak útulnou by byla, kdyby visely s těch trámů v lahodné směsici kytice rudé papriky, varaždínský kalendář, dlouhé čibuky a strakatý měšec s tabákem; kdyby na učazené stěně tikaly dřevěné, červotočivé hodiny s pihovatým ciferníkem; kdybychom se houpali se strýcem v pohodlných lenoškách naproti sobě, s baňkou vína a šachovnicí mezi sebou a libým nepořádkem kolem do kola! Však uboha jizba představuje smutné jeviště hrůzovlády ženské. V tupé resignaci stojí vydrhnuté židlice na vykázaných sobě místech; bojácně tisknou se bezúhonné skříně k nudně bílým stěnám a porculánové figurky na průčelí jejich choulí se k sobě jako ptáčata před bouří; samy sošky husitských náčelníků onde ve výklenku vypadají jako přestrašeny věčně hrozícím smetákem a chocholem peří; vzduch bez vůně a barvy, mrazivě průhledný jako na štítech

Alp, a s trámu visí jen pozlacená útlá nádoba, z níž kypí na všechny strany břečtanová zeleň.

Strýc představil mi nyní s malými okolky svůj harem. „Zde moje choť, tam švagrová, onde tchyně.“ Prohlédl jsem si postranním, ale bystrým pohledem nepřátelskou trojici, s níž jsem měl síly a důvtip svůj měřiti v několikadenním nepřetržitém boji. A tu zmocnila se mne především nevole a lítost nad zbloudilým strýcem. Když jsem nyní při světle pohlédl na tvář tetinu, připadl mi bezděky na mysl výjev ze známé arabské báchorky. Z oceanu vynořuje se tam kdesi na břeh nestvůrný olbřím se zlatou klecí pod paží. Usedá ve stínu palem, klade zlatou klícku do trávy vedle sebe, odstraňuje palcem závoru: a hle! z ozdobného vězení vyklouzla svůdná podůbka ženská, jakou strojívá básník Východu s nadšením v muselínovou mlhu, v zářivou rosu perlí a ve zlaté kruhy se zlatými zvonečky, jež zvoní při každém kroku kolem drobných sněžných nožek. A něžné toto stvoření usedá k nestvůrnému vězniteli svému, by osladilo mu klid odpolední hříčkami vylhané milosti. Krásný obličej kloní se s úsměvem k bizarrní hlavě, jež odpočívá na jejím klíně, drobné prstíčky bloudí hravě drsnými kučerami, pokrývajícími obrovskou jeho leb jako čupřinatá kleč témě skály, ale veliké černé její oči zalétávají toužebně za moře, do modré dálky. Ubohá zajatá krasavice! Ubohý věznitel její!

Ubohý strýc! Málem bych byl doložil: ubohá teta! Pravda, že se protivy stýkají, ale tyhle dvě protivy nemůže sloučiti žádný prsten na světě, byť na něm spočívalo nejmocnější kněžské požehnání. On hřmotný a vysoký, jako postava z Brobdignaku; ona útlá a něžná, vedle něho pravá Liliputánka, již by mohl chovati jako děcko ve své náruči. On bělo-

hlavý drsný stařec, jenž ocenil již dávno laciné pozlátko pozemského divadla a nahlédl za nejskrytější jeho kulisy; ona krásná čekatelka na stupních kouzelně osvětleného jeviště, s leskem jarního slunce v usmívavém obličeji a s očekáváním tisícerých krásných věcí v zářícím oku. Dosti již na tom rozdílu. První jaro a pozdní jeseň života odděleny jsou hlubokou, širokou propastí, již nelze zaceliti opentleným proutkem rozmariny.

Když jsem popatřil na sličnou tetu, cítil jsem upřený pohled strýcův na své tváři; chtěl se bezpochyby pásti na mém úžasu a snad i na mé závisti. Užasl jsem, pravda. Ale závisti nedočetl se zajisté v mém obličeji.

Proč nezvolil strýc raději Pavlu? Té by se byla úloha tety mnohem lépe hodila. Tvář její jest sice ještě dosti pěkná, ale okazuje již první začátky svraštělosti — ovšem svraštělosti jen lehounké a měkké, jako přezrálá meruňka. Setřen je s obličeje toho ideální nádech mladosti a pevné rty, moudré oči svědčí o střízlivém pojímání života. Takové tváře činí náležitý dojem ve starém parku, přituleny k omšené sošce Amorově, jejíž toul se plní prvním žloutnoucím listím — vtělená myšlenka jeseni, jeseni dosud slunné a teplé, jeseni posledních růží.

Ale v Pavle, zdálo se, že prosvítá melancholií vadnoucích květů též světlý vděk podzimku: veselost vinobraní. Přistihl jsem nejednou za tento večer oko její při pohledu vyzývavě čtveračivém a jaksi bojovně na mne upřeném.

Martu mohu odbyti poznámkou, že to byla malá, vrásčitá, šedohlavá, přívětivá stařena.

Umínil jsem si, že zmařím chováním svým hned první večer všechny naděje, jež mi snad nepřátelský

tento trojlístek v ústrety přinášel. Sedím mezi nimi, jako Göthův rybák, chladný až po srdce. Darmo pějete, Rusalky, o plesech a zábavách, jichž prý zde v chorvátské samotě pohřešovati budu, o jistých, mně bohudíky neznámých očích, které prý se as nyní z Čech touživě k jihu upírají, o nových románech a hudebních skladbách, o holandských slepičkách, které vám jestřáb unesl, o jahodách báječné velikosti, které jste na záhoně vypěstovaly — mne nesvábíte do vody, v níž se tak rády šplícháte.

Jsem nudný, suchý patrón, jehož nezajímáte vy, a jenž nechce zajímati vás. Nepřekážejme si navzájem. Takovými asi slovy mluvilo k nim mé zarputilé mlčení.

Přes to neuvázl ani na okamžik hovor hostitelek mých, všední onen hovor, jenž se prohání vesele známými vyšlapanými stezkami a přeskakuje při tom hravě hluboké logické propasti.

Neprovedl jsem vytknutou sobě úlohu přesně do konce. Nepřítelkyně mé měly mocného spojence, který mne přepadl jako zákeřník z ukryté zálohy. Byl to rudý mok, jímž sousedky sklenici mou horlivě plnily a jejž jsem srkal příliš neopatrně. Strýc sdělil mi, že je to víno cvetkovské, jehož sláva sice jen v úzký kruh okolí pronikla, jež se dosud ani na řádnou etiketu nezmohlo, ale jež prý se těší obzvláštní přízni jeho co přirozené domácí víno, lehounké a krotké, bez nejmenší falše. Poslední chvála jest dozajista planá. Spoléhaje v jeho lehkost pil jsem je nad potřebu rychle a za krátkou dobu zpozoroval jsem, že mi krev stoupá do spánků a že se barví předměty kolem do růžova.

Když pak se na konec sen můj přece částečně splnil, když nám přinesla totiž mladá teta dva vlastno-

ručně nacpané čibuky a postavila mezi nás pestrou šachovnici, shledal jsem, že i chorvátské víno zázračně názory lidské mění. Vloudilť se již stín závisti do mé duše, když jsem spatřil, jak důvěrně spočívá půvabná hlava tetina na rameni strýcově a jak horlivě se staví na stranu jeho v našem zápase. Malou náhradou bylo mi za to, že se přidala Pavla na stranu mou. Hrál jsem naschvál velmi špatně, a bylo mi jakousi útěchou, že prohrála na konec Pavla se mnou.

Marta dovedla mne posléze po vetchých dřevěných schodech do věže, kde byla pro mne upravena hostinská komnatka.

Když odešla, rozhlédl jsem se zkoumavě po pokoji. Všude stopa ruky ženské. Zde alespoň chci zlomiti její vládu. V uspořádání toho pokoje jeví se jako v zrcadle klamný obraz, jaký si pořadatelky v duchu o mé osobě utvořily. Musím několika rázných črtami ten skreslený obraz opraviti. Především obrátím tvářemi ke stěně tuto Dianu s Endymionem — tam ať se líbají po zvůli. Židlice pěkně od stolu a stěn, ty sem, ty tam — nechci se propůjčiti za figurku do geometrického obrazce. Nastojte, loutna s novou růžovou pentlí. Ha, ha! Snad k oknu s ní a dokořán okenice před snivým, bledým měsícem?! Ah, v okně plno rajských jablíček — jsou báječně veliká —

Hledím do noci. Mezi černými vrcholky stromů kmitají hvězdy; zdá se mi, že krásněji a živěji než tam u nás nahoře. Ale rozprávějí tutéž divnou, smutnou báchorku. Nejsem již přítelem toho slavného nočního kázání, při němž jsem si za mládí mnohou rýmu uhonil.

Z kabátu, z bot, do pantoflí, na pohovku! Rozumí se, že nohama na lenoch. Ticho. Ale v tichu tom probírají se znenáhla rozmanité tiché zvuky: tikot hodin, cvrkot z několika stran, šustění nad stropem a venku neurčitý tajemný šum, jako splývající hudba větru, vod a vrcholků lesních — nelze rozeznati jednotlivé její odstíny. Při hudbě této usíná sladce mladost, plna nadějí, a šum tento budí zajisté v duchu jejím představu vodopádu, jenž roztříšťuje se nad hlavou její v tisíceré jiskry a dopadá na prsa její jako chladivá prška jarní vláhy. Ale jinak působí šum tento na ducha, jenž se zavřel jako hrob nad zmařenou mladostí. Ten upadá v těžkomyslnost při noční hudbě té jako Saul při zvucích harfy; otvírají se a pálí všechny staré rány, budí se všechny zmařené naděje a přistupují k tobě v nebývalé živosti.

Pryč s té podušky horoucí! Pryč, káně nenasytné, s mých plecí!

Spáti se mi nechce. Co si počnu? Na stolku u mé postele leží ozdobně vázaná kniha. Opět rys k podobizně ideálu, místo něhož mne zlovolná skutečnost podložila. Čím pak se měl uspati ten vychovanec Charitek? „Werther". Znamenitá volba. Werther. Světoznámý smutný hrdino, což jsem se o tobě naslýchal a načítal! Pamatuju se jako ve snách, že jsem se učil kdysi nazpaměť, jaký hluk jsi ztropil po Evropě, jak vešel do módy tvůj prostý kroj a jak se výjevy tvé nešťastné lásky dostaly až i na původní čínské nebo japanské vásy. A přece tě znám pouze z doslechu. Stokráte octla se historie tvého utrpení v mých rukou a stokráte vyklouzla, neotevřena, z mé ruky. Mám ji otevříti nyní, kdy vzpomínám na první lásku se stejným pocitem jako

na první šle? Pokoj budiž s tebou. Myslím, že tě již vůbec neotevru.

Vizme, onde na skříni sestavily pro muže své obraznosti celou příruční knihovničku. Vše pečlivě vybráno a prohlédnuto — ad usum Delphini. Básně, novely — novely, básně. Lásky, růží, sladkosti až mdlo. Celý Pantheon nesmrtelných jmen plane tu z kožených hřbetů. A přec hledám mezi nimi nadarmo něco po své chuti — něco ostrého a drsného, co by na okamžik zapudilo hnus mého přesycení, něco chladného a klidného, co by uchlácholilo mé podrážděné čivy.

Něco jsem přece našel. Skříň má nestejné nohy; jednu podepřely starším musejníkem. Sprostil jsem jej nedustojného úkolu. Buď vítán, tichý, zelený ostruvku uprostřed epického a lyrického vlnobití! V tobě najdu odpočinek a mír.

Dal jsem se hned do prvního článku. Nadpis jeho byl podtržen tučnou rudou čarou. Poznal jsem brzy příčinu toho vyznamenání. Byla to stať o válečníku českém, Janu Vítovci, jednom z toulavých rytířů pozdější doby husitské, kteří šířili v daleké cizině slávu válečné školy Žižkovy. Železný hrdina článku vyvolil si za jeviště právě tu končinu Chorvátska, do níž stýce náhoda zavála. Ovšem počínal si tu mnohem rázněji, než můj skromný příbuzný. Před leskem jeho slávy zbledl brzy démantový štít hrabat Celských, k nimž byl jako chudý zeman český v průvodu tří jezdců do služby vstoupil, vozové jeho hradby zanášely dlouho hrůzu do okolních krajů, až posléze starý lev, jednooký, jako mistr jeho Žižka, co mocný „hrabě Záhoří a bán slovinských zemí" bouřlivou dráhu svou ukončil. Strýc choval, jak jsem později zvěděl, obzvláštní sympatie

k slavnému tomu krajanu a tvrdil na určito, že položil Vítovec, jehož jméno se pojí k mnohým starým hradům v okolí, základy též i čtyrhranné, široké věži, na níž nyní za klidnějšího věku on, strýc, pěstuje broskvové a meruňkové špalíry a již strýcův předchůdce v držení, jakýsi zadlužený šlechtic maďarský, znešvařil nemotornou, šindelem pokrytou bání, honosící se tvarem, v jakém si libuje černá řetkev.

Článek byl dočten, pročetl jsem i druhý, ale spánek vyhýbal se dosud tvrdošijně mým víčkům. Pochvalte mi opět jednou své cvetkovské víno! Hlavu mám v plameni. Nezbude než zjednodušiti ještě svůj oděv a otevříti dokořán okna. Procházka průvanem mi poněkud ulevila.

Na konec rozhodl jsem se ještě, že použiju zbytku dohořívající svíčky, abych si prohlédl ostatní místnosti věže. Naproti dveřím, jimiž jsem vešel, nalezaly se totiž v pokoji jiné a ty vábily mne k sobě nezdolnou mocí. Nebyly na štěstí zamčeny. Komnata, do níž jsem těmito dveřmi vstoupil, měla na sobě ráz čiré vetchosti a zanedbanosti. Všechno v ní bylo sešlé a zpustlé. Zdálo se, jakoby několik držitelů „kaštelu“ za sebou na ten kout úplně bylo zapomnělo. Čalouny, třpytící se druhdy zlatem na hnědé půdě, byly pokryty plísní a visely na mnohých místech, odchlípeny a rozedrány, se syrých stěn; mezi zpuchřelými prkny podlahy vyrážely tu a tam mizivé šeré houby, netopýři to a můry rostlinstva; plenta s vybledlými obrázky, stojící bezúčelně u červotočivé prázdné postele, byla rozsápána jako papír v obručích cirku po představení; druhdy kypře vycpaná, nyní žalostně přepadlá a splasklá sedadla s šedivými povlaky budila obavu, že se pode mnou při prvním dotknutí rozpadnou

v prach a popel; rozbitým oknem zanesly sem větry mnohých podzimků uvadlé listí, jež tvoří v koutě polorozpadlé pohovky červenožlutou závěj.

Čím déle jsem se tím sešlým pokojem rozhlížel, tím hlubší melancholie objímala mou duši. Na mysl dralo se mi porovnání toho prostoru s mým vlastním nitrem. I tam vládne spoušť a tlení. Jako zde v koutech ty zaprášené, rozbité sošky, leží tam překocené idoly mládí; skvostný lesk obraznosti pohasl a z jasných jejích snů zbyly jen bledé nestvůrné útržky jako zde na stěnách ty cáry pustlých čalounů; jako zde v té komnatě hyne též ve mně všechno, bledne, třepí se a bortí, obláčí se v prach a tříseň.

Zastavil jsem se před kalným zrcadlem. Ulekl jsem se věru sešlého svého vzezření, bledosti, vrásek a suchých, vyřídlých vlasů. Ano, zde měli mi vykázati byt, nikoli tam v předu. Jsem jako stvořen pro tuto brlohu červotoči, plísně a rezu. Sem hodil bych se úplně v nějakém prastarém, polozetlelém županě, sem do té vetché lenošky, před ten starožitný stolek, nad nímž se sklání s visuté, rozpukané nádoby suchý, drolivý, dávno uvadlý břečťan. A hle, tuto i nějaká přiměřená lektyra. Otevřel jsem odranou knížku, ležící na stole. Ruce mé se zatřásly, hlava klesla na prsa. Toť přílišné! Bůh ví, jak se sem dostaly — byly to mé ubohé, nešťastné verše. Teď je obraz úplně dokončen. Sedím tu, veteš mezi veteší, v tlící lenošce pod uschlým břečťanem a čtu své verše, jež nikdo již nečte, — sešlý, odkopnutý, zapomenutý literát. Zvlhly mi bezděčně oči.

Pozdvihl jsem je a tu — oharek svíčky na stole právě dohoříval — spatřil jsem pojednou před sebou vysokou, příšerně bílou postavu, jakoby byla právě vystoupila ze stěny. Viděl jsem pod mohutnou pří-

*

lbicí hrdou mužskou tvář kamenných rysů, s obvazkem na jednom oku. Vítovec! A jediné oko zjevení upíralo se na mne s výčitkou a pohrdáním a pevné rty křivily se k hanlivému oslovení. Domníval jsem se, že zaznělo z nich: Babo!

V tom shasl oharek. Obklopila mne čirá tma. Prožluklé víno cvetkovské! Dotápal jsem se do svého pokoje a tam jsem za chvíli šťastně usnul.

Chorvátsko je pěkné. Divím se, že se o něm tak málo mluví. Zde ležím na příklad na pokraji lesa pod napřaženou větví, na níž se zdola zachytilo množství nitek s drobnými zelenými lístky jako začatá příze ve vyšívacím rámu. A z této stinné skrýše sklání se zrak můj zvolna po zelené stráni, do níž vybíhá s obou stran hustý háj rozmanitými lalochy a zuby, jakoby uměle pro zábavu oka utvořenými zakladatelem parku. A přece nedotkly se dotud nůžky postřihačské té kosmaté trávy, ni žabka zahradnická toho bujného křoví, plného lískových oříšků a planých růží. Dole tuším pod zeleným chaosem bylinstva potok, plížící se hlubokým soumrakem, jímž se kmitají tmavomodré vážky. S obou stran kukuřice zvýší člověka. Vzadu prohlížejí hustými tlupami stromů dřevěné zubovaté štíty, ozdobené na špici štětkou slámy neb pěkně vyřezaným dřevěným kuželem anebo hliněným hrncem, natknutým na krátké tyči. A v tu chvíli zdá se ti, že tráví celou vesnici ukrytý požár. Hustý dým vznáší se nad ní, nikoli snad z komínů, ale z celých střech. Ty šindelové a doškové krovy kouří se celé jako koně po letním dešti. Nejhustěji vyráží dým mezi prkny štítu a valí se okrouhlým otvorem uprostřed,

před nímž zavěšena je hrubá dřevěná klec, v kteréž jsou ostatně uzamčeny jen prosaické sýry.

Za vesnicí opět spousty kukuřice, opět hojnost stromoví, skupeného idyllicky malebně, jako na starých, bohužel příliš tmavých obrazech krajin, s nimiž se tak často setkáváme ve farních chodbách.

V pozadí pak táhnou se rozmanité pahorky nad obecnou tou zelení jak světlejší výspy a slunné jejich stráně pokryty jsou od hlavy až k patě háji thyrsů, smavými vinohrady, z nichž mile vynikají bělavé lisovny, rozptýlené letní domky, gloriety v podobě hřibů i drobné zámky se špičatými vížkami a třpytícími se okny. Nejzáze uzavírá vyhlídku modrá silhouetta vzdálených hor. Tam leží Zagorje, jež slyne obzvláštním půvabem svých krajin.

Jak zcela jinak objevuje se mi svět s této stráně, v jasné záři sluneční, nežli dnešní noci v opuštěném, plesnivém pokoji. Jaká zbabělost a beznadějnost obestřela tam duši mou! Tak to bývá, zapřádá-li se člověk do prachu a plísně. Zde mezi květy a zelenými koníky je vhodné místo pro snění a rozjímání.

Možná, že se přece u strýce několik týdnů pozdržím. Ženštiny jeho nejsou příliš dotíravé. Společnou snídani mi odpustily. Spal jsem jako svišť do bílého dne. Ustrojiv se vyložil jsem se s dýmkou v ústech z otevřeného okna. Pozoroval jsem tetu, která se prohánělа na dvorku, zastíněném obrovskými akáty, mezi hemživou strakatinou slepic, husí, kachen, krůt, perliček a pávů. Slušelo jí to dosti dobře. Po chvíli zahlédla mne v okně, zapýřila se jako pivoňka a pozdravila mne rozpačitě. Vypadala v tu chvíli jako nevinné, právě škole odrostlé děvče. Zmizela ve stavení, a za chvíli na to objevila se

v mém pokoji Marta s kávou a sdělila mi, že odešel strýc časné ráno do hospodářství.

Již čas, abych se vrátil. Těším se na všecky ty ploty, houpavé lávky a jiné překážky, které jsem musil přeskákati a přelézti, než jsem se dostal do této stinné skrýše, na malebné postavy, s nimiž jsem se setkával, na stáda koní, bravu a skotu, na chůzi mezi bílými domky vesnice, s bidly kvetoucích fazolí kolem oken a plnolícími plody tykve na zdi zahrádek i na doškové střeše — jen škoda, že kyne na konci té příjemné pouti společný rodinný oběd.

Strýc nedostavil se ani k obědu. Byl bych rád následoval jeho příkladu.

Zpozoroval jsem, že přičítaly ženské včerejší můj špatný rozmar unavenosti po dlouhé cestě. Neochabují v pokusech, aby mne vylákaly z krytého mého postavení. Zvláště Pavla chová se dotíravě.

Znám-li chorvátská národní jídla? Chci-li, aby mi připravily zítra „žgance" nebo „cicveru" nebo polévku z rajských jablíček? Jak se mi líbí kroj zdejšího lidu? V neděli že si je musím prohlédnout, když se ubírají do kostela, mužští v sněhobílých rubáškách a v sněhobílých kalhotách, s černou kazajéčkou bez rukávů a v černých kloboucích s lesklou přezkou, ženské v červených, napouchlých sukních, uzounkých pestrých zástěrkách a květovaných živůtcích, majíce sněhobílé košile sebrány pod krkem a na ramenou v bohaté řasy a varhánky. Děvčata mívají hlavy nepokryté a spouštějí volně na zad dlouhé copy, propletené barvitou stužkou s chomáčem strakatých pentlí na konci. Vdané nosí na hlavě malý čepeček, hojně ozdobený perličkami a zlatem.

Je prý podivno, jak je němčina i zde na jihu rozšířena. V mluvě obecného lidu slyšíš ustavičně „šostar", „bindar", „frajlica" atd., a přijedeš-li do kteréhokoli z okolních měst, do Varaždína, Kříževce nebo jinam, uvítá tě sklepník v bídném zájezdném hostinci německým pozdravem.

Znakem hospod že zde bývá na místě slaměného věnce fábor z pěkně stočených, nesmírně dlouhých hoblovaček.

Domky selské skládají se zde pouze z kostry břeven a chrastí, přioděné silnou vrstvou hlíny. Ale pohlédneš-li poprvé na domek takový, až po prkenný štít čistě obílený, s barvitě natřenými okenicemi, na nichž neschází uprostřed po ohnivém květu, s hustým dřevěným mřežováním v oknech, přísahal bys, že je to řádné stavení kamenné.

Často obchází zde od domu k domu slepý stařec s prostým hudebním nástrojem, usedá na práh, pěje a hraje. Ale hudba je bručivá a nudná a zpěv bez barvy a proměny. Obsah těch písní bude prý mne jakožto básníka ovšem zajímati.

Nejsem básníkem.

Pokládám-li je za tak neznalé českého písemnictví? Že mne usvědčí mými vlastními básněmi.

Nejsou všechny verše básněmi. Nedávno zlomila nade mnou hůl domácí kritika.

Což kritika!

Mluvím nerad o tomto předmětu. Přiznávám-li se ku své nicotě, spatřuje v tom posluchač protřelou taktiku jistých samolibých literátů, kteří se haní stále jen proto, aby slyšeli z úst jiných vždy na novo medově příjemné vyvrácení své přísné autokritiky.

Že jsem příliš skromným. Bude-li mi vhod, nakrojí k desertu melón. Je výborný.

S pánem bohem! Jsem sice nepřítelem fádního tohoto ovoce, ale mdlá jeho sladkost hodí se úplně k zábavě o písemnictví, obzvláště v ženské společnosti. Rozumí se, že jsem pronesl poslední věty toliko v myšlenkách.

Ovoce je zde nazbyt. Odpoledne abych s nimi prohlédl zahradu. Beztoho prý se obávají, že se mi bude stýskat.

Nenudím se nikdy samoten.

Ale ve společnosti štěbetavých, duchaprázdných ženských, jako jsme my.

Ó, nikoli — nikoli —

Musím ke všemu ještě myšlenky své zapírati.

Při černé kávě, z níž čerpávám vůbec šťastnější své nápady, přišla mi na mysl válečná lest, jíž jsem šťastně zažehnal hrozící společnou procházku zahradou. Dal jsem totiž dámám na srozuměnou, že zaujímá odpolední spánek pevné místo v mém každodenním programu.

Odpolední spánek je nevinnou slabostí, ale přiznání se k této slabosti před dámami vyžaduje pro muže v mých letech jistý stupeň hrdinství. Zpozoroval jsem s potěšením, jak opovržlivě se stáhl junonsky kyprý ret Pavlin při mém sdělení. Jistě jsem si těmi slovy odfoukl se spánků poslední kus nimbu, který tam snad ještě zbyl po mém včerejším chování. Škoda, že nemám ještě paruku na hlavě: položil bych ji k vůli úplnému vystřízlivění při nejbližší příležitosti k nohám té pohrdlivé Junony.

Musím vyznati, že jsem vůči tetě nechoval podobné myšlenky. Počínala si mnohem skromněji a zdrženlivěji a získala si mne naposled úplně ostýchavým úsměvem, s jakým mi i po snižujícím onom sdělení přinesla nacpaný čibuk.

Když jsem se octnul posléze ve svém pokoji, shledal jsem, že tam byla všeliká stopa mé včerejší opravné činnosti pečlivě zahlazena. Židlice stály opět na vytčených bodech jako damské kameny v rozích mlýnku, na stěně skláněla se toužebná Diana, stříbrný půlměsíc majíc na hlavě, k spícímu Endymionu, Werther ležel na stolku u postele a musejník byl opět snížen za podnož vybraným básním a novelám, stojícím v pozlátkovém stejnokroji bezvadnými řadami podle sebe jako Bedřichovi granátníci.

Provedl jsem bez meškání opět včerejší opravy. Na této půdě povedu oposici až na nůž. Uvidíme, kdo v tichém tom boji dříve ochabne.

Dvéře vedlejší komnaty jsou teď zamčeny. Nebažím po tom doupěti plesniviny. Ráno jsem se také již přesvědčil, že mělo noční mé vidění zcela hmotný základ. Našel jsem tam v zaprášeném výklenku porouchanou sádrovou sochu jakéhos jednookého hrdiny s kalichem na prsou. Jest to nepochybně Žižka, kterého asi můj sok a Husitů milovný strýc s ostatními domácími bůžky podobného rázu do Chorvátska na bedrách svých přinesl. Vítovec nebyl, pokud vím, dosud přenesen z prachu archivů na sochařský podstavec. Zdaž sobě zasloužil, aby byl vzkříšen z čtyrstaletého hrobu zázračným slovem umění: Vstaň a choď!?

Podivno, jak mě ta postava znepokojuje. Tanc mi ustavičně na mysli, vystupuje vždy zřetelněji a výrazněji z myšlenkového šera. Vím, kam to směřuje. Ba, věru je spisovatelství nemoc. Včera odříkal jsem se ho slavnými přísahami a dnes škube mi opět všemi prsty. Však nepoddám se té písařské křeči. Nemohu-li v sobě utlumiti nešťastnou vášeň, zamknu před ní alespoň péro, jako pušku před py-

tlákem. Zastaralé spisovatelství je více než vášeň, je to druh tichého bláznovství. Jako přivádí blázen každou třísku, každý střep ve spojení s utkvělou svojí představou, tak nemůže slyšeti našinec dvě jména vedle sebe, aby je v duchu neskombinoval alespoň v tresť nějaké krátké povídky. Je to choroba nezhojitelná. Ještě lpějí zbytky shnilých pomerančů na mém čele a již tahám opět pozlacené své loutky z kouta, kam jsem je včera za všeobecného posměchu hodil. Nebojte se, milé podoby! Nepoženu vás opět na pranýř veřejnosti, pod nůž surové kritiky. Budu si s vámi hráti při spuštěné oponě, kterou jsem neměl vůbec zdvihnouti nikdy. Býval jsem vždy tak šťasten uprostřed stvůr své obraznosti i chovám navzdor všem kritikám pevné přesvědčení, že byly právě tak krásné, jako kterékoli jiné. Jen že se mi scvrkaly a vadly pod nešťastnou rukou, kdykoli jsem je vyváděl na forum veřejnosti.

Nuž, ano, budu hráti literární pasians, bez diváků a soupeřů. Budu se baviti v té hluché samotě hrou mlhavých postav, které se nesrazí nikdy na bílém papíře v černé krůpěje inkoustového deště. Již strmí tu přede mnou mohutná postava Vítovcova jako křišťálové jádro epopeje, na které se bohdá nebude zkoušeti žádný tupý kritikářský nůž, již kupí se kolem něho vedlejší osoby a bledá, unylá tvář Kateřiny Celské probírá se v pozadí ze zlaté půdy knížecích komnat.

Konec všemu. Z dola ozvaly se přitlumené zvuky piana a nit za nití trhá se v mé epické přízi.

Až i sem do Chorvátska pronásleduje mne ten strašný hudební nástroj. „Červený sarafán." Která pak tam asi trýzní ubohé klávesy!

Přistoupil jsem k oknu. Jaká neopatrnost!

Zalekl mne povědomý smích z dola. Trhl jsem sebou od okna, ale bylo již pozdě.

„Ach, již bez noční čepice!" volala Pavla s ironií dole. „Váš odpolední spánek je bohudíky krátký. Výborně! Půjdete s námi. Chystáme se právě do zahrady."

Prožluklá zahrada!

Neušel jsem jí. Neušel jsem objetí hustě skloněných jejích větví, ni dešti pěkně zapýřených žlutých meruněk, které mi střásla Pavla se smíchem na hlavu, ni bílé růži, již mi v náhradu zatkla na prsa, ni konečně přiměřené zábavě v čínském altánku, na pohled připoutaném sterými úponkami kvetoucího rostlinstva k malému umělému ostrovu uprostřed okrouhlého rybníka.

Štěstí ještě, že nezůstalo slunce státi nad Gabaonem, ale že se posléze majestátním, brunátně zářícím kotoučem sklonilo k uzardělému obzoru. Oddechl jsem si z hluboka, když jsem sestoupil z květnaté mučírny na ostrově do houpavého člunu, jehož tuto vyznačené vlastnosti použila Pavla, aby se zachytila na chvíli křečovitě mého ramene.

Ale den měl býti důstojně zakončen. Když jsme se dostali zpět na dvůr, zatáhly mne tam ještě dámy na hrubou prkennou lávku pod obrovským akátem, kde jsem se měl pokochati vyhlídkou, jež se odtud s pahorku otvírala do krajiny, a seznámiti se s půvaby letního chorvátského večera.

Vylil jsem si alespoň na ubohé růži zlobu, kterou mne naplnila dárkyně její. Poklesnuv vedle Pavly na lávku strhl jsem ten krásný sněžný květ s prsou a škubal jej před očima jejíma jako husu. Neušetřil

jsem ani nevinných poupátek, kteráž dotud jen bílými hlavinkami proklobávala zelenou kukli.

Přes to musím vyznati, že byl onen večer v pravdě krásný. Dusné vedro denní ustoupilo příjemné svěžesti. Příkré světlo sluneční rozkládalo se na západě ve hru čarovných barev, šarlatové, růžové, brunátné, fialové, oranžové, a bledlo kolem nás v měkké pološero, jež se rozestíralo nad krajinou jako zlatá pára. Dlouhá silnice protínala tento bledě zlatý kraj pod námi dvěma řadami vysokých topolů. Vesnice opodál stála v jediném dýmu, idyllickém tom oparu večeře. Se všech stran hrnula se do vsi v oblacích prachu stáda koní, bravu a skotu, jejichž řehtání, mekot a bučení se mísilo ladně s cinkotem zvonců a práskáním bičů. Znenáhla utichala ta patriarchální vřava. Pak zazněl klekání s vížky kostela. Před chatami viděti bylo skupení obyvatelů i slyšeti smích, písně, rozptýlené veselé výkřiky.

A nyní ustupují všechny ostatní hlasy zvláštní podivuhodné hudbě. Jest to velkolepý koncert žab a cvrčků, jímž uzavírá se slavně krásný letní den chorvátský. Zažil jsem nejeden rozkošný večer nad českými rybníky, když mi bzučeli chrousti kolem hlavy, ducali do stěn a padali k zemi, když se cvrkot ve zdech a osení mísil s různými hlasy skákavých pěvců, rozptýlených ve vodě a po rozsáhlých lukách — ale tyto večerní serenády byly jen slabým stínem toho, co jsem slyšel v Chorvátsku.

Chorvátsko oplývá božím požehnáním cvrčků. Vše se jimi jen hemží. Neobmezují se na pole a křoviny, ale vnikají jako povodeň všemi skulinami do stavení a naplňují je od základů až po hřeben střechy svým myrmidonským hemžením. Ve dne tají se pod prkny a ve stěnách jako hmyz mezi

kůrou a dřevem stromů, ale za soumraku oživuje se jimi jako kouzlem celý dům. Podlaha, stěny, strop, rozzvučují se cvrkotem neviditelných hudců. Zhasíš-li světlo v kuchyni, hemží se za krátko podlaha a stěny kolem spoustou skákajících drobounkých tvorů, jež se nořÍ s tichou svou hudbou ze všech skulin a spár jako pidimužíci pohádky. Rozsviť a zahlédneš hnědé mraky těch skákavých trpaslíků, prchajících o překot do tisícerých úkrytů.

Žab je arci rovněž nadbytek ve vlhké šťavnaté krajině, plné vod a močálů, rákosin a luk. Žáby a cvrčkové nacházejí se k sobě dozajista v jistém sympatickém příbuzenství. Jeví se již jaksi ve tvaru jejich, v jejich skákavosti, obzvláště pak v náchylnosti jejich k večerním hudebním produkcím a v povaze jejich zpěvu, kterýž se vzájemně harmonicky doplňuje. Kdo by se chtěl přesvědčiti o pravdivosti této theorie, zajeď si do Chorvátska.

Jest věru nesnadno vylíčiti dojem takové večerní hudby. Celý kraj rozzvučuje se zponenáhla kolem. Ztrácí se zvolna zraku a zmocňuje se sluchu. Přestává býti obrazem a mění se v hudbu. Ba, zdá se, že ty večerní zvuky vydává ze sebe neživá krajina sama, země že rokotá tou čarovnou písní a vzduch že kolem jásá těmi nesčíslnými trylky. Není snad slyšeti jednotlivé rozptýlené hlasy po blízku a v dáli, odpovídající sobě jako v antifonách, ale zní to nepřetržitě odevšad, u tvých nohou, kolem tvé hlavy, v křovinách vůkol, v celém širém kraji. Sssssss — krrrrr — sssss — krrrrr. Ó, chudá lidská řeči! Sssssss — co jest to? Jak možno vypodobniti ten příjemný sykavý zvuk jakoby zvonivé stříhání nesčíslných malých nůžek, pracujících s báječnou rychlostí. Krrrr. Jaká šereda! Jaký paskvil na ty sladce a měkce

rokotající soprány a alty! Hudba ta tě neunavuje, poslouchal bys ji do rána. Zdá se, jakoby neviditelný obrovský kapelník nad zpívajícím krajem máchal taktovkou. Teď má solo levá strana, teď pravá, časem dostávají se na vrch žáby, časem cvrčci, chvílemi přitlumuje se hudba v piano, pianissimo a na to sesiluje se opět, hlasněji, hlasněji, chvíli až pronikavě, slyšíme jakoby krásné bzučení kovových strun u samého ucha, velkolepý chorál plní celou hnědě zatmělou krajinu a zmírá v dáli jako mlhavě splývající vlny obzoru.

Neodolal jsem kouzlu toho večera. Vplížil se mi do duše pocit rozkoše i smutku. Vzpomněl jsem si na mnohé zašlé krásné večery, na blouznivé sny v zlatém soumraku, při hlaholu zvonů, v kruhu milovaných osob. Vzpomněl jsem si, jak jsem kdysi za podobného večera putovával k známému prahu na stráni a jak mi s radostným výkřikem spěchali vstříc a jak i ten starý hafan sbíhal shora a obskakoval mne s radostným štěkotem. Teď již není v celém širém světě pro mne toho domu a na žádném z nesčíslných, večerním zlatem postlaných prahů nesedí nikdo, kdo by mi vyskočil v ústrety s rozpřaženou náručí.

Strýc je šťastnější. Teta upírá oči nedočkavě do dálky. Časem zdvihá se s lávky a kloní se přes zábradlí do údolí. Mlčíme. Sama štěbetavá Pavla pohroužila čelo dumavě do dlaně. Přibližuje se mi při tom zcela zbytečně okrouhlým ramenem.

Setmělo se již. Nad námi mohutný vrchol akátu jako hnědý mrak, dole rozeznáváme již jen řady topolů podél silnice. Časem ozývá se na ní z dáli hukot povozu, stává se zřetelnějším, blíží se, již slyšeti jej přímo pod pahorkem — teta se zdvihá a

naslouchá, ale zvuk povozu míjí pahorek, slábne, zní dlouho ještě po silnici, až pak zaniká v dáli. V těchto chvílích loudila se trpká závist v duši mou. Mne neočekával by nikdo s takovou touhou. A strýc je stařec, šedohlavý stařec — ona pak dívka jedva loutce odrostlá!

Nu, konečně se ho dočkala. Jeden povoz umlkl na chvíli pod pahorkem. Strýc vylezl patrně z vozu a spěchá kratší cestou po zvětralých kamenných stupních přímo na pahorek. Teta seběhla mu vstříc. A za krátko spatřili jsme je, dva černé stíny stoupající v těsném sdružení vzhůru soumrakem stromů jako Faust a Markétka. Ale Faust kráčí těžkopádně a oddychuje sobě jako kovářský měch.

Při světle v pokoji seznal jsem na první pohled, že neztrávil strýc dlouhý žhavý den o hladu a žízni. Tvář jeho oděna byla ve skvostný purpur, oči mu jen hrály. Byl v nejrůžovějším rozmaru.

Mezi jiným otázal se nás, jak jsme ztrávili den. Když teta na to cosi o mně podotkla, vskočil jí do řeči s komickým hněvem: „Jakže, vy si vykáte a netroufáte si vysloviti poctivě na vzájem svá jména? Kdo to jakživ viděl? Či musím vás teprve poučiti, jak se k sobě chovají teta a synovec?! Od této chvíle si tykáte a nový váš poměr zahájen buď hned upřímnou, zvučnou hubičkou. Vždyť jste se dosud ani neobjali, jak se sluší a patří. Nuž, rychle, rychle!“

Slova tato byla by zůstala nepochybně zbožným přáním, neboť ani uzardělá teta ani já neměli jsme se hrubě k uvedení jich ve skutek. Ale strýc hodil nás téměř násilím druha druhu do náruče. Přes to zůstalo jen při chladném divadelním políbení.

Strýc zdržel mne dole pozdě do noci. Dámy odebraly se na lože. Při tom spatřil jsem něco, co

mne naplnilo úžasem a nevolí. Políbila mu ruku! A on přijal ten byzantinský hold nedbale jako americký otrokář, když se dotknou ruky jeho rtové sličné Quadronky, již sotva patrný stín na špičkách líbezných prstů odsuzuje k hnusnému otroctví. Či panují v domácnosti strýcově opravdu mravy haremu?

Jaký to poměr! Nemohl jsem si překvapující ten výjev ani vysvětliti. Dlouho ještě před usnutím viděl jsem jemné, svěží její rtíky na drsné osmahlé jeho ruce.

Duch můj začíná se znova vzpřimovati a narovnávati jako tráva, již byla uhnětla lidská noha. Lístek po lístku probírá se do výše. Pociťuju hojivé kouzlo samoty, odloučenosti od harašivého a nepřirozeného života městského. Vzpomínám si s duševní ošklivostí na minulá léta, jež jsem ztrávil tam v té dusné retortě duchů, v níž to škvaří a syčí a bzučí jako v kotlíku Shakespearových čarodějnic. V těsné uzavřenosti, odloučen od živé přírody vře tam roj lidských duchů, dme se vzhůru bezbarvými bublinami, vráží do sebe se všech stran, pohlcuje se na vzájem. Jmenují to čilým duševním životem, povzbuzujícím stykem duchů. Mnohý profesůrek s divnými vousy, chodící s rukama na zad složenýma a s hlavou sklopenou špatně dlážděným náměstím venkovského města, nechápaje kol nikoho a nikým nepochopen, snívá s povzdechem o tom ohnisku duševního života a myslí, tam že by teprve okřál a došel ocenění. Já pak děkuju bohu, že jsem vyvázl z té duševní lučebny. Děkuju bohu, že okřívati může zrak můj jinými zjevy, než kolmicemi stěn a

křivkami štítů, že si může odpočinouti sluch můj po věčném bzukotu o krásných a špatných knihách, o vítězných a propadlých zpěvačkách, o zákulisních novinářských rvačkách a podobných povzbuzujících věcech.

Jak blahý poklid ovívá mne zde! Hledím oknem svého pokoje. Žhavý den se příjemně ochladil a ustupuje zvolna večeru. Zelené stromy kolkolem a v korunách jejich nehýbá se ani lístek. Jen časem zafrčí ptáček s rozestřeným popelavým křídlem s větve na větev a pak houpá se chvíli opuštěná haluz. Množství bílých motýlů poletuje jaksi líně modrým vzduchem, s křoví na křoví, jako kousky roztrhaného čistého papíru, roznášené vánkem.

Po dvorku prochází se volně kohout a pohazuje hrdě hlavou. Slepice popelí se v prachu. Kvočna shromáždila pod ochrannými křídly strakatá kuřátka. Husy ponořily žluté zobáky na zad do bílého peří.

Uprostřed nádvoří na výsluní stojí bez pohnutí náš vodař, buclatý sivý osel. Jmenuje se „Bečar". Vykonal svou denní práci: přinesl volným krokem na pahorek dva soudky vody, připjaté po obou stranách k jeho boku. András sprostil jej opatrně toho břemene a vylil vodu do kádě. Nyní stojí tu Bečar uprostřed dvora v podivuhodném klidu. Hodinu již dívám se naň a za ten čas sotva že dvakrát pohnul uchem, zamžikl bílou řasou snivého oka a sehnal s boku ocasem dotěrné mouchy, které jej tvrdošijně obletují a na krk jeho se věsí celými hrozny. Jest to obraz čirého filosofického klidu.

Opodál ve stínu stromů leží na znaku, s rukama pod hlavou složenýma malebný András. Též on odpočívá po namáhavém sejmutí soudků a vychrstnutí

vody do kádě. Sladký požitek nečinnosti dýchá z každého jeho rysu. Celé tělo jeho pohříženo je v rozkošnou lenost, jen víčka zdvihají se časem zvolna, namáhavě, jakoby na nich spočívalo těžké břímě.

Z čista jasna projel zvířectvem na dvoře neobyčejný ruch. Slepice, husy, perličky, kde jaká drůbež rozprchla se s poděšeným skřehotem a pípotem na všechny strany. Mžikem, jakoby ji byla náhlá vichřice rozfoukla, zmizela pestrá ta havěť ze slunného prostranství. Dvorek byl rázem jako zameten. A prchlá drůbež choulila se v úzkostlivých chomáčích pod kolnou, pod přístřeškem domu, pod římsou a ve výklenku, zkrátka kde nalezla nejbližší kryté místo. Bylo to, jakoby očekávala v příštím okamžiku s nebes příšku ohně a síry. Schoulená tato skupení, strachem přidušeně tíkající, představovala obraz ohromné zděšenosti a hrůzy, jenž působil na člověka tím mocněji, poněvadž pátralo marně oko kolem do kola po příčině té paniky. Sám šedivý filosof trhl sebou, zastříhal ušima a pozdvihl hlavu do vzduchu. Jen András ležel ještě s očima zavřenýma klidně na znaku.

Nežli jsem se mohl přichytiti nějaké určité domněnky o původu obecného postrachu na dvorku, zašustělo náhle cosi listím stromů i vzduchem, a rychlostí blesku zafrčel mohutný jakýs pták v širokém vířivém kruhu nízko nad pustým dvorkem, i zdálo se, jakoby byl kus toho kruhu ryl do samé písčité půdy napřaženým tuhým křídlem. Nyní zdvihl se i András, vypoulil nepřirozeně oči a sáhl do trávy po suché větvi. Ale křídlatý lupič byl se již vrátil z nezdařené výpravy bůh ví kam do modré výše.

Hle, jaký dramatický effekt oživuje časem selanku tichého, klidného dvorku!

Můj pokojík podobá se nyní jeskyni známého svatého poustevníka: kdykoli si v něm zasednu, obklopí mne divně rozčilená obraznost hemžením nesčíslných mlhavých postav. Vítovcova tvář zapadla dávno ve vířivém reji nových vidin, tísnících se kolem v neurovnané směsi, že sotva lze rozeznati obrysy jejich. A při té hře obraznosti zmocňuje se mne zvláštní opojení, ba vytržení: to již není duševní pasians, ale sen po dýmce opia. Zcela neplodný sen. Ruka svírá křečovitě péro, a papír pod ní zůstává bílý, jako sněžná pláň, nad níž přehnala zimní bouře roztrhané fantastické chmury.

Co je příčinou toho nezvyklého duševního stavu? Změna podnebí a stravy, způsobu života? Tuším, že prožluklé cvetkovské.

Je mi věru, jakoby místo krve proudil ohnivý jeho mok mými žilami a vystupoval šumivě do mé hlavy. Není tomu ani čtrnácte dní, co jsem shlížel s výšin filosofie jako chladný, průzračný ledovec do údolí lidského života, libuje si v pohodlné roli sytého diváka, jehož duch se proměnil v pouhé zrcadlo, obrážející v sobě hemživé zjevy okolní barvitými paprsky. Nyní stojím pojednou opět uprostřed toho hemžení a každičkým svalem škube mi chtivost bláhového tance kolem dávno rozkotaných model: slávy, lásky, umění. Názory a city, jež pokládal jsem za přemožené a mrtvé, vstávají v duchu v nebývalé síle.

Není teď pošetilosti a vášně, jíž bych se neujímal proti šosáckému copaři, jakým se mi jeví vlastní rozum. Chtěl bych jezditi koňmo a státi se velkým lovcem před Hospodinem; chtěl bych tančit a sklouzati se po parketách; chtěl bych si napouštěti vous voňavkami a dvořiti se dámám; chtěl bych

vyhledávati dobrodružství všeho druhu: chtěl bych milovati, nešťastně milovati jako Werther, jejž nyní čítám pilně a s čirým zanícením.

Kladu opět na předměty tohoto světa poloprůzračný závoj ideálnosti, jímž se jeví oku nezkušenému tak svůdnými, a jejž jsem byl dávno strhl s hrubých, bezbarvých jejich tvarů. Šálím úmyslně sám sebe. Usvědčuju starého sytého Fauna v sobě, že se krývají nevím jaká vznešená a sladká tajemství pod krajkovou pěnou družných těch vln, jež kynou nám s dívčí hrudi, a že je láska něco více, než pouhou perlou v hrubé skořápce pudu. Přemlouvám sám sebe, že náleží v obor možnosti ženské srdce, které by navzdor řídkým vlasům mým a navzdor brázdám čela mého přilnulo k hrudi mé upřímnou láskou, a že bych i já dovedl opětovati lásku tuto.

A přece — o sobeckosti lidské! — plní mne zákonitý poměr mého strýce k Jaroslavě den ode dne větší mravní nevolí. Připouštím všechny básnické licence, ale Puškinův Mazepa je pro mne estheticky nemožností.

Kárám v duchu nejednou též Jaroslavu. Odpouštím jí, že zadala ruku svou šedému starci — kdož zná příčiny a okolnosti tohoto sňatku?! — ale nemohu jí odpustiti žádnou sebe menší něžnost, která nenáleží k nezbytným požadavkům jejího poměru k šedivému choti.

Pavla se mi rozhodně protiví. Čím více se mi pod rouškou duchaplné pichlavosti — prohlédl jsem záhy tu děravou tkaninu — přibližuje, tím zřejměji dávám jí na jevo svou nechuť. Zpozoroval jsem,

že jsou štětec a líčidlo důvěrnými známými její líce — pro mne horrenda monstra! Jsem přesvědčen, že studuje rozmanité odstíny svých úsměvů a svých škádlivě svůdných pohledů před zrcadlem, a to jsou věci, jež neodpustím žádné ženské, i kdybych jim odpustil všechny ostatní hříchy.

Kladu jí na příč, kde co mohu. Vyzkoumal jsem, že ji nelibě dojímají důvěrnější mé styky s Jaroslavou. Zařizuju dle toho své jednání. Chovám se k tetě s dvorností a úslužností středověkého rytíře z pravé školy. Sbírám jí dychtivě každé slůvko z malinových rtů a číhám na každý její pohyb jako zamilované páže. Vykonal jsem v tom oboru již skutky, pro jaké bych se byl před čtrnácti dny vlastnoručně zavřel do blázince.

Onehdy octli jsme se před vysokým plotem, jaké zde v Chorvátsku při každém výletu do polí několikrát pomocí hrubých, z plotu takového vyčnívajících stupátek překonati musíš. Přelezl jsem jej s opičí rychlostí a pomohl pak Jaroslavě způsobem, který přesahoval daleko meze nutné zdvořilosti. Než mohla sklouznouti po stupátkách dolů, zachytil jsem ji v náruči a postavil jsem ji pak uzardělou jak pivoňku opatrně na zem jako chůva rozmazlené děcko. Za to obrátil jsem se zády k výjevu následujícímu, při němž odhalila Pavla zcela zbytečně úžasnou svou nemotornost při slézání a značnou část své opravdu svůdné nožky.

Pomáhám tetě při sbírání okurek a panenských jablíček; stávám často v okně na výzvědách, abych ji vyslídil někde samotnu v zahradě nebo na dvoře. Pak přicházím jako bezděky k ní a zapřádám s ní tichý hovor. Očekávám bezpečně, že se vynoří někde na blízku jako ze země Pavla, která nám bývá

v patách při každém kroku jako žárlivá dueňa, a zahořklý úsměv, hrající při takové příležitosti kolem zlobně našpoulených jejích rtů, činí mi srdečné potěšení.

Včera k večeru, když zapadal veliký, plamenný kotouč slunce za růžový obzor cvrkající a kvákající krajiny, čekali jsme opět na stýce, ve vysoké trávě na lemu pahorku. Dámy seděly na hřebenu bývalého náspu, jenž obtáčí náš kastel, já pak ležel na znaku v trávě podle Jaroslavy. A když jsem tak vzhlížel z dola v její smavou, svěží líc, zanícenou paprsky zapadajícího slunce, vzpomněl jsem si na ideální dívčí postavu, jež bývala kdysi královnou jinošského mého blouznění; spatřil jsem ji jen několikrát, z uctivé vzdálenosti a přece tvořila drahnou, drahnou dobu jediné ohnisko mých tužeb a myšlenek. Vdala se za jiného, zmizela mi z obzoru, a teprve po letech dověděl jsem se, že jí ustlali po krátkých libánkách v chladné zemi. Putovával jsem na její hrob, a hodiny, které jsem tam prosnil mezi diviznou a růžemi, náležejí k mým nejlepším nenapsaným elegiím. Teď porovnával jsem ten obraz dávno vybledlý s obličejem tetiným a nalézal mezi oběma velikou podobnost. Ale zjev mladistvé tety nechvěl se přede mnou co vzdušný, nedostupný a neobsažný ideál, nýbrž kynul mi co teplá, těsně blízká skutečnost, již bych byl mohl obemknouti každý okamžik roztouženou náručí, kdyby nebyl vztyčil osud jinou nerozbornou přehradu mezi ni a mne. Jak zlomyslný je osud ten! Hle, po letech nacházím ženštinu, po jejímž boku je mi volně a blaze, jejíž oko mi otvírá vyhlídku do světa netušených krás, a jejímž slovům naslouchám jako hudbě čarovné, a jediná tato ženština je — mojí tetou.

Ba, věru, takové myšlenky stíhaly se včera mou hlavou. V sladkobolném pocitu vzhlížel jsem vzhůru do její tiché, líbezné tváře a celý můj obzor životní scvrkal se rázem v těsný kruh, omezený širokou střechou jejího slaměného klobouku, planoucího nade mnou jako skvostné, zlaté stinidlo v záplavě večerní.

Dopadla na mne kletba směšnosti. Ano, smáli se mi dnes po celý den, po straně i do očí. Smál se strýc svým hřmotným, upřímným smíchem, cvičila se Pavla ve svém přikyslém úsměvu, ba lehká veselost zakmitla se nejednou i v krásných očích tetiných.

A čím živil jsem tento jejich veselý rozmar? Vnější nějaké příčiny nemohu se dohádati. Bezpochyby spočívají pohnutky toho smíchu v mé vlastní osobě. Snad obráží se v mém zevnějšku pohnuté „moře snů a tužeb", jež naplňuje mou hruď, a toto vlnobití, které zkrašluje mladistvou líc, mění zjev zprahlého a sešlého muže v směšnou karrikaturu. Nalézám se patrně již ve věku, kdy působí mladistvé vzrušení citů našich na svědky neodolatelnou komickou mocí.

Soudím ze všeho, že jsem tím uhodil na pravou příčinu onoho neblahého smíchu.

Strýc domlouval mi mezi jiným, abych se přece zhostil lichého předsudku proti dámám, a že již čas, abych obrátil potrhané plachty k přístavu tiché domácnosti, jemuž na konec bez toho neujdu.

Pavla podotkla na to, že jsou zvěsti o mém nepřátelství k ženským holými pomluvami, a dovolávala se svědectví tety, — kterou tím uvedla po

někud do rozpaků, — že umím býti časem k dámám ku podivu pozorným a dvorným.

Strýc přijal tuto poznámku s hlasitým chechtotem a zahájil tak na mé útraty dlouho trvající obecnou veselost.

Neuškodila mi věru ta studená lázeň na bláhovou, rozpálenou hlavu.

Jednou z rána překvapil mne strýc návrhem, abych se súčastnil celodenní jeho výpravy. S poloutajenou nevrlostí usedl jsem s ním do lehké pryčky.

Když zapadla šedivá věž kostela za obzorem, bylo mi, jakoby padalo se mne kouzlo začarovaného zámku. Oddychnuv si z hluboka, rozhledl jsem se volně po krajině. Krůpěje nočního deště třpytily se ještě v trávě, kukuřici a vinohradech jako slzy radosti. Prohřály mne opět sluneční paprsky a sluch otevřel se vnímavě tiché, lahodné hudbě ptactva, hmyzu, potoků a listí.

Jen mezi mnou a strýcem zůstalo něco, co nedovedl rozptýliti svěží jarní vánek. Nadarmo domlouval jsem v duchu sám sobě, že je zcela bezdůvodnou nechuť, s jakou se vyhýbá můj pohled ctihodným bílým kudrnám jeho hlavy a veselé, upřímné jeho tváři; zdálo se, jakoby byla navždy přetržena sympatická páska, která mne tolik let poutala k roztomilému tomu obru.

Strýc nepozoroval patrně ničeho. Zdrženlivé chování mé nevrhalo ni nejslabšího stínu v zářící jeho tvář a neodvracelo ode mne přátelskou jeho laskavost a sdílnost.

Jedeme, jedeme dále kukuřicí a hájem, kolem vinohradů a vesnic, jedeme tuším bez cíle v před

do krásné krajiny, kam libo Andráši a koníkům našim. Takové cesty bývaly vždy podle mé chuti. Časem zapřádá strýc rozprávku s Andrášem, protkanou nesčetnými „kaj" — nalézáme se totiž v srdci ušlechtilé kajkavštiny — časem dává se do rozprávky s potkávajícími nás vesničany, a jedeme-li kolem krčmy, při čemž se obracejí pokaždé jako na povel hlavy koňů i profil osmahlého obličeje vozatajova tázavě a nadějně na zad, mává pokaždé rukou a volá vesele: „Jen dále! Jen dále!"

Prolétli jsme takto již hezký počet vesnic. Mohl jsem za tu dobu důkladně probádati tvářnost chorvatských dědin. A musím vydati pravdě svědectví, že na mne učinily velmi příznivý dojem. Byť chaty jejich pokrývala uzená, hnědým mechem porostlá došková střecha, vždy bělají se pod tou střechou čistě natřené stěny, pestří se svěží květy na zelených okenicích, stíní husté větve spořádaný dvorek a věnčí kvetoucí fazole každý kůl a každou tyči. Spatříš-li uprostřed vsi krásné zděné stavení s červenou střechou, můžeš vsaditi deset proti jedné, že je to obecní škola.

Divil jsem se rozdílnosti ženských krojů v blízkých sobě vesnicích. Za půl dne poznal jsem asi trojí. Ve dvou prvních vesnicích spatřil jsem oděv, jaký jsem vylíčil již dříve. V třetí dědině však vyskytly se černé šátky na hlavách, černé sukně a tyto poslední byly ubrány způsobem zcela zvláštním: ženy a dívky měly je řasnatě vykasány po obou stranách až k samému téměř boku, tak že se při každém kroku objevoval diváku, podobných věcí žádostivému, téměř úplný obrys jadrné jejich nohy až vysoko nad okrouhlé lýtko. Ale zdálo se, že majitelkám jadrných těch noh ani ve snu nepřipadá,

že by mohl nalézati kolem jdoucí cizinec cos obzvláštního, neb dokonce pikantního v jejich kroji. Také ráz obličejů byl při těchto ženách zcela jinaký než v sousední vesnici; pleť jejich byla o stín tmavší, tvar obličejů krásnější a řísnější, vlasy a oči honosily se vesměs havraní čerností. V jedné vesnici spatřil jsem zase na hlavách děvčat tuhý čtyrrohý kus látky, upomínající na pokrývku hlavy, jakou se vyznačují Vlašky.

Naskytalo se mi vůbec mnoho zajímavého na této cestě. Tu slonil se uprostřed silnice lesklý had, který před povozem naším uprchl do příkopu a tam probleskl několikrát travou jako plamenitý meč; tu minula nás karavana cikánů, předstihující divokostí svých osmahlých, hrbolatých obličejů, malebností svých strakatých hadrů a bohatstvím svých podivných kovových ozdob všechnu cikánskou romantiku básníků; tu pobavilo se oko zvláštním obrazem osamělého tichého panského dvorce s různotvárnými stohy, dlouhými bidly studní a skupením slaměných střech, dosahujících téměř až k zemi, šedivých jako ta bidla, jako ty stohy, jako celý ten obraz, oživený chomáči šedivých štětináčů a šedivých ovcí, válejících se v šedivém blátě a prachu.

Než posléze odvrátil pocit vedra a žízně mou pozornost od všelikých těchto zjevů a mé zraky pátraly toužebně po jediném předmětu: chvojovém věnci anebo fáboru hoblovaček.

Konečně spatřil jsem tento znak občerstvení a chladu pod šerou doškovou střechou jednoho baráku, uprostřed tiché vesnice, vystavěné v samém klíně velebné, mrkající doubravy.

Tentokráte neobrátili koně ani hlav a stanuli u doškového přístřešku, opírajícího se o dřevěné,

štíhlé sloupce. András seskočil s kozlíku a pozdravil důvěrně starého krčmáře v bílém plátěném oděvu, stojícího mezi dveřmi.

„To je ta pravá!“ zvolal strýc, ukazuje na krčmu. „Zde rozbijeme sobě stánky.“

A krčma činila vskutku již zvenčí příznivý dojem. Štít, stěžeje i trámy její byly všelijak zubatě a vlnitě vyřezány a jinou prací řezbářskou ozdobeny; stěny byly hustě postlány révou a sama došková střecha honosila se vybranou příčeskou: bylať nejen do kola hladce zastřižena, ale i po sklonech v rozličné schůdky a varhánky postříhána, a na vrcholu štítu mohutnou, zednické štětce podobnou kyticí slámy ozdobena. Trámy i střecha sehnědly, ba téměř zčernaly stářím, což zvyšovalo jen důvěru v solidnost obsahu jejího.

Shledali jsme, že bydlí v tom ctihodném těle též výborná duše, což nevztahuje se prozatím ke krčmáři, nýbrž k nápoji, kterým nás obsloužil. Zavedl nás k účelu tomu do druhé, jakési honorační jizby, v níž se nám ostatně černala nad hlavou řada mohutných trámů, a jejíž hrubě vyřezávané dubové stoly a židlice byly čistě vydrhnuty, ale bez nátěru. Za to zdobilo každý trám věncoví rudé papriky, podlaha byla posypána čerstvými pilinami jako sněhem, a se stěny shlížel k nám nejasně hrdinný Zrinský. Blíž otevřeného okna, jímž se draly do světnice vinné lupeny i hrozny, seděli za stolem dva vysmahlí „išpanové“, správčíci z okolních dvorů, pohlížející druh na druha s výrazem obětovného přátelství, v protějším koutě seděl v nepřístupné vážnosti „fiškal“, vracející se do města z nějakého úředního řízení, a jinde trůnil s široko roztaženýma nohama v ohromných jízdeckých botách jakýs hromotluk, kroutící

sobě s polohlasným proklínáním černé, navoskované kníry.

Nezdrželi jsme se dlouho v jizbě. Uhasivše nalehavou žízeň a objednavše si slušný oběd vydali jsme se na procházku do háje, k níž mne byl strýc vybídl. Když nás hlouběji v háji objal mrkavý stín obrovských dubů, změnil se náhle výraz strýcova obličeje. Stal se opravdovým, jakým jsem jej co živ nebyl spatřil.

Musím se vyznati, že mne tato náhlá proměna zalekla. Svědomí mé nebylo úplně v pořádku. Vyplním několika slovy čáru, kterou jsem učinil mezi tímto a předcházejícím úryvkem svého vypravování. Střídaly se ve mně touha po blízkosti tetině s pokusy, abych se vybavil násilně z kouzelného kruhu, jímž mne obklopovala její přítomnost, pocity bývalé úcty a náklonnosti k strýci s úchvaty prudké žárlivosti, tragické záměry s malomocným vtipkováním o své nynější náladě duševní. Skutků vykazuje tato doba jen málo. Jsou to nepatrné důvěrnosti, jež jsem si k tetě dovolil, a na nichž nenalezla zajisté ani Pavla, jejíž stín padl v každém takovém okamžiku mezi mne a Jaroslavu, ničeho závadného. Pouze jednou pobloudil jsem přes tuto mez. Bylo to za tichého odpoledne, v zahradní besídce, kdež jsme seděli při kávě sami dva, poněvadž věznilo Pavlu v pokoji kruté bolení zubů. Nevím, jak se stalo, že jsem pojednou držel ruku tetinu ve své. Sevřel jsem ji pevně, tak pevně, že teta zajisté jen násilím výkřik bolesti potlačila. A konečně spočinuly na této ruce mé rozpálené rty. V tom zachrastil písek před besídkou. Vzhlédnuv tam setkal jsem se s pohledem strýcovým. Ruka tetina vyklouzla z mé ruky a její tváře polil nápadný ruměnec. Ale strýc usmíval se

jen dobrodušně a pravil: „Vida, již vědí, že má synovec tetě líbati ruku!“ Nemohl jsem ani věřiti, že by věc pojímal tak prostě. Ale přestal opravdu na té poznámce. Po onom výstupu vyhýbala se teta několik dní setkání se mnou a ve mně zrálo rozhodnutí, že dám chorvátskému přátelstvu s bohem a navrátím se do Prahy, po níž se mi časem již opravdu stýskalo.

Nyní, když jsem tak klopýtal stínem doubravy, po strýcově boku přes mohutné, spletené kořeny, podobající se vypnulým žilám na suché ruce starcově, očekával jsem s teskností, že vyrovná strýc účet svůj se mnou.

Ale strýc začal: „Hleď, Jene, o čem s tebou chci promluviti. Vytknul jsem si téměř za úkol životní, že tě ožením. Jsi jediným synem mého nebožtíka bratra, já nemám a nebudu již míti dětí, druhému strýci zemřeli oba synové — zkrátka, jediné na tobě závisí, aby bylo krásné jméno Volavec potomstvu zachováno. Učiň mi to k vůli a zachovej je. Ožeň se!“

„Ale —“

„Nic neříkej! Všechny vytáčky jsou marny. Vyhledal jsem již pro tebe dívku, na níž drobnohledem chybičky nenalezneš, sličnou a dobrou, sirotka, který ti nepřinese do domu žádnou tchyni a k tobě přilne celou duší. O věno postarám se sám, a že i v mé závěti slušnou zmínku o sobě najdeš, o tom, tuším, nemáš pochybnosti. Nuž, ani hmotná stránka nevadí. Zavděčíš se mi tím zároveň velice. Miluju totiž dívku, o níž mluvím, jako otec, a myslím, že ji sňatek s tebou učiní šťastnou.“

„Ale vždyť znáš mé názory o lásce a ženitbě. Nemiluju žádné dívky a nebudu žádné milovati!“

„Pokrytče!" vyrazil strýc prudce ze sebe, oči jeho upjaly se na mne hrozivě a ruka pohrávala s pouzdrem revolveru, které mu čouhalo z náprsní kapsy. Obával jsem se nejhoršího. „Nemiluješ tedy žádné, pražádné ženštiny?"

Svěsil jsem hlavu, mlčel jsem.

„Nuže, mluv! Mlčíš, licoměrníku, netroufáš si pozdvihnouti očí. Či chceš lháti vůči tomuto —" okázal mi nešťastný denník, který jsem nechal včera neopatrně ležeti v besídce — „či chceš popírati, že jsi zdvihl žádostivé zraky na to, co je mi nejdražším, že jsi zanesl jed do mé domácnosti — Nemiluješ tedy opravdu žádné, žádné?"

Pohlédl jsem na něho pevně a smutně.

„Nuže, mluv, nemiluješ ji? Mluv upřímně — nelži! Nemiluješ ji?"

„Přiznávám se — ano, přilnul jsem k ní náklonností — větší, než se slušelo, ale —"

„To dostačuje úplně." Dal se do hlasitého, bouřlivého smíchu a tento výbuch veselosti svědčil o namáhání, jaké stála strýce krátká chvíle přetvářené tragičnosti. „Uvázl jsi v pasti, starý Švejdo! Ona je ti také nakloněna —"

„Teta!"

„Není tetou, nýbrž vzdálenou příbuznou a oním roztomilým sirotkem, kterého jsem pro tebe vyhlídl, a kterou jsem přiměl pod záminkou žertu k tomu, aby hrála s pomocí své sestry úlohu mladé mojí manželky, kterou bohudíky nemám. Uvízl jsi zkrátka v pasti, starý Švejdo! Budeme strojiti svatbu."

Nebudu vám líčiti svůj úžas a své ostatní pocity, mezi nimiž zaujímala neposlední místo jakási nevrlost nad tím, že jsem se octnul tak z nenadání před úplným obratem v dosavadním mém životě.

Přál jsem si na chvíli téměř, aby byla procházka má chorvatskou doubravou pouhým snem, z něhož bych procitl ve svém mládeneckém pokojíku v Praze, uprostřed svých milých knih. Přání to bude se vám jeviti zajisté psychologicky nesprávným, ale nemohu si pomoci: vzniklo opravdu na chvíli v mé duši.

Ostatně zakončil se také osudný pro mne den způsobem, který vás nikterak neuspokojí. Očekáváte, že jsem v krčmě pro rozčilení ani sousta nepožil, že jsem letěl na křídlech lásky do kastelu, očekáváte vyznání, slzy, požehnání strýcovo — a tak dále a tak dále.

Ale věci sběhly se zcela jinak. Poslyšte.

Když jsme se vrátili do krčmy, poskytovala nám společnost zadní jizby poněkud změněný obraz. Išpanové seděli již tak těsně naproti sobě, jakoby chtěli během večera splynout v jedinou blaženou bytost, a blýskavé jejich oči, vpíjející se na vzájem do sebe, potvrzovaly tento úmysl. Fiškal šťáral si parátkem v zubech a naslouchal blahosklonně divoké jakés filipice hromotluka, který se uvelebil naproti němu a bouchal chvílemi pěstí o stůl. Přibylo též několik jiných osob, a zde i v přední síni, která upomínala v malém na revoluční konvent, jevilo se patrně, že jsou Chorvati rození řečníci.

Usedli jsme si do honorační jizby mezi rozjařenou společnost a snědli řádně opaprikovaný oběd s plnou chutí. Na to pili jsme, pili ledabyle, ale znenáhla rázněji, až jsem se octnul v rozpoložení, jaké právě jen rozmarný duch révy v duchu lidském zploditi může. Naplnil mne pocit čiré rozkoše, pocit bezměrné podnikavosti a rozpustilosti, pocit přátelství k celému světu. Společnost změnila mezitím opět úplně svou tvářnost. Seděli jsme, aniž bych

si byl průběh všeho řádně vysvětliti mohl, všichni kolem dvou stolů, sražených k sobě, išpanové tiskli si se slzami radosti ruce, fiškal hvízdal mi do ucha nějakou odrhovačku, jakýs „plebanuš“ (farář) naproti mně mluvil o botanice, a hromotluk stál ve svých obrovských botách na stole mezi námi a řečnil. Učinili jsme ještě pokus, abychom zamezili blížící se anarchii. Zvolili jsme strýce za „stolorovnatele“ a ten nutil nás, abychom prázdnili pěkně po řadě číše na dno a vynášeli nadšené přípitky. Ale než došla řada na mne, byla již celá společnost promíchána jako hra karet v ruce kejklířově a objímala a líbala se na vzájem. Co jsme dále prováděli, míhá se jen neurčitě v mé paměti; vím pouze, že jsme seděli mezi jiným všichni po řadě koňmo na hřebenu ctihodné doškové střechy a že nám krčmář s jedné strany po žebříku přinášel ohromný pohár, sloužící k přípitkům a zvaný „bilikum“, který putoval z ruky do ruky a na druhé straně, nevím jakým způsobem, se vracel do rukou krčmářových...

Jaroslava myslí, že zde mohu zcela slušně přestati. Nu dobrá. Půjdeme spolu raději procházkou na Petřín. K úplnému uspokojení čtenářstva mohu snad ještě dodati, že jsem professorem, což ostatně každý z mých vetkaných poučných zpráv o Chorvátsku poznati mohl, a že se poněkud zabývám spisovatelstvím, ale bez touhy po velikosti a slávě a s dosti smutnými výsledky, jak dokazuje tato povídka. Krásné jméno Volavec zachoval jsem potomstvu jiným způsobem. Strýcovo přání jest splněno.

První starosti.

(»Lumír« 1878.)

Pan Velímský pozval slečnu Bořickou ku krátké poradě. Slečna Bořická usedla v lenošku jí podanou s chladnou zdrželivostí. Věděla, že nebyla první v řadě. Bylať spatřila před chvílí oknem svého pokoje, jak se pan Velímský prochází s děkanem v živé rozmluvě kaštanovou alejí, vedoucí k děkanství a postlanou v tu dobu již sežloutlým listím. Uhodla rázem, že nesvedla oba pány k společné procházce jen měkkost této dráhy, již prošli nejméně dvacetkrát od konce do konce, a že četné zastávky pana děkana, provázené kazatelskými pohyby rukou a šermířskými obraty španělky, neplatily jen politickým záležitostem. Ovšem, pan děkan je první autoritou v záležitostech dívčích! Především třeba nabrati si plnou hlavu jeho starosvětských názorů a pak teprve vyslechne se napolo votum slečny vychovatelky.

Pan Velímský netušil, co se děje v duši uražené vychovatelky. Její obličej byl pro něho knihou zavřenou. Kdykoli mu bylo s ní jednati, hledíval na nějaký neživý předmět, který k tomu konci na blízku sebe položil, neb obrátil k ní sice tvář, ale nezdvihal

dlouhé, bledé řasy tou měrou, aby se bylo mohlo souditi o skutečné činnosti jeho oka. Mohlo se právem pochybovati o tom, že by si byl pan Velímský za tu řadu let, kterou mu slečna Bořická pomáhala ve vychování jeho jediné dcery, utvořil náležitou představu o tvaru jejího obličeje.

Jednalo se patrně o věc důležitou. Před panem Velímským ležely na psacím stolku — mimo snubní prsten, který byl stáhl s prstu a ustanovil pro nastávající rozmluvu za útočiště svých pohledů, — knihy příjmů a vydání, kalendář a nedočkavě zašpičatělá tužka na archu čistého papíru. Chvíli pořádal pan Velímský mlčky tyto věci, pak přešel několikrát v myšlenkách po pokoji a sedl si opět podepřev lehce čelo dlaní.

Po těchto mnohoslibných přípravách promluvil k vychovatelce: „Chci vás požádati, slečno, o radu. Pozejtří bude mé Jarmile rovných patnácte let."

Vychovatelka zachovala chladné mlčení.

„Jest tu zajisté na čase, abychom o té věci spolu promluvili."

Slečna Bořická sevřela jen pevněji rty. Nuže, vytasme se již s těmi dalekosáhlými změnami v soustavě vychování, které se urodily v prškách žlutého listí tam mezi kaštany. Jsem věru žádostiva, jaký plán vzdělání patnáctileté dívky tam pan děkan nařýsoval do povětří svou španělkou.

„Nevím tentokrát věru," pokračoval pan Velímský, „čím bych ji nejvíce překvapil. Dokud byla mladší, měl jsem ovšem snadnou hru. Děti radují se všemu. Ještě loni vyskočila radostí, když spatřila ohromného bernardinského psa, kterého jsem jí přivedl darem. Letos však jsem opravdu na rozpacích."

V obličeji slečny Bořické jevilo se sklamání. Myškou té rodící hory byl tedy pouhý dar k narozeninám!

„Ah, taková věc nemusí vám činiti rozpaky," pravila. „Dívky v tom věku lze ještě radostně překvapiti lecjakou tretkou. Kupte jí cokoli. Kupte jí třeba pěkně vázanou modlitební knihu v sametovém pouzdře." A slečna prozradila zbožným pohledem, jakým svůj návrh provázela, značné mimické nadání.

Ale pan Velímský nepozoroval narážku na děkanství, ukrytou za návrhem tím, a prohodil: „K čemu modlitební knihu ve zlatě a sametu? Nejsem přítelem blýskavé pobožnosti. Snad by se hodil nějaký šperk?"

„S tím počkejte na pozdější dobu. Patnáctileté oči nemusí se ještě rozjasňovati drahým tímto třpytem."

„Nuže, co soudíte na příklad o velikém globu se soustavou oběžnic?"

Obličej slečny Bořické rozjasnil se v upřímném úsměvu.

Pan Velímský tušil snad úsměv ten. Zapýřil se málo a zvolal netrpělivě:

„Vidíte, slečno, že si nevím rady. Navrhněte sama něco."

„Kupte jí člun do rybníka v parku. Blouznívá o něm, kdykoli se procházíme kolem."

„Pravdu máte! Koupím jí člun."

„Nebo výbor skvostně vázaných básníků."

„Koupím je také."

„Nebo muselínový plášť. Jest to dávné tajné její přání."

„Může býti splněno."

„Však již končím s dovolením vaším řadu svých návrhů z obavy, že byste je snad přijal všechny dohromady. Myslím, že by mohla býti taková mladá dívka s jediným z oněch darů více než spokojena. Nesmíte ji příliš rozmazliti. Beztoho se obávám, aby svěřenka moje pro samou tu lásku, kterou ji zahrnujete, neztratila smyslu též pro vážnost a autoritu otcovskou."

Slova její zněla poněkud trpce. Či byla snad žárliva na malý idol toho vážného, statného otce, neb vstoupilo jí na mysl její vlastní jaro, které sirotku žádná ruka neobsypávala drahými květy, v nichž by tento muž bez jejího odporu málem udusil svého jedináčka!?

Pan Velímský přeslechl však docela její poslední káravá slova. „Nejlepší bude člun!" volal přecházeje opět po pokoji. „Výborná myšlenka. Koupím jí člun s dvěma vesly. Dám jej spustiti večer na rybník a ráno po snídaní uvedu ji k němu do parku. Oč, že zatleská v ruce a vrhne se na lodku jako malé jestřábě. Vždyť je posud jen dítě, ba dítě." A nastávající čtyřicátník mnul si sám ruce, jako dítě nad strakatou loutkou.

Vychovatelka zdvihla se z lenošky. Vykonala svou povinnost, může jíti. Ale nikoli, nepůjde. Uvede na paměť tomu bláhovému otci, že má úřad otcovský též jiné obtížnější stránky, než shánění darů a mazlení se s živou loutkou. Uvede mu na paměť, že mu ta loutka z nenadání rozkvete pod rukou v bytost, jejíž srdce zadychtí po něčem jiném, než po bonbonech a laskavých slovech otcových, která bude vyžadovati radikalní, úplnou změnu v dosavádní soustavě vychovávání. Tato nová bytost učiní ohromnou trhlinu v přástvě vašich pedagogických theorií, milý

pane, kterouž vám nespraví ani pan děkan pečlivě utkanými nitěmi svého důvtipu. Poznáte zajisté krušnosti stavu otcovského. Bude konec pohodlí, pane otče! Musíte si opět zvykati ruchu a šumu, učiti se způsobům dvorného hostitele a klímati v kruhu ctihodných gardedam, an zatím váš andílek, nabyvší opravdu křídel, kroužiti bude kolem zářivých lustrů a šeptati přání, aby noc ta trvala věčně.

Když se pan Velímský opět před psacím stolkem usadil a po tužce sáhl, aby sestavil krátký rozpočet pro narozeniny své dcery, zachytila slečna Bořická znovu nit přetržené rozmluvy.

„Domnívala jsem se, pane, že se mnou chcete též pohovořiti o jiných věcech. Patnácté narozeniny dívky jsou zajisté dobou, kdy sluší přemýšleti též o něčem jiném, než o svátečních darech."

Pan Velímský, naslouchaje roztržitě, kreslil na papíře, určeném pro rozpočet, čluny, kocábky a bárky všech možných tvarů.

„Jarmila přestala býti děckem," pokračovala vychovatelka. „Jest na čase, aby byla uvedena mezi lidi, do světa, aby byl dán duši její poslední, dokonalý brus, jehož nemůže dosíci v této poloviční samotě, mezi stromy, drůbeží a venkovským lidem."

Těmito slovy upoutala již slečna Bořická pozornost svého chlebodárce. Odložil tužku a zadíval se upjatě na snubní prsten, jejž byl kolmo na stole postavil a prsty roztočil ve vířivý tanec.

„Myslím, že byste měl přemýšleti, nebylo-li by záhodno, abyste se alespoň na nějaký čas do města přestěhoval, nechcete-li se od Jarmily odloučiti. Jest potřebí, aby se naučila tančit, aby se zdokonalila ve zpěvu a hudbě, aby vytříbila svůj vkus poznáním děl a výkonů uměleckých a přisvojila si jemný a

uhlazený společenský tón. Tomu všemu se ovšem v městečku našem nenaučí. Chtěla jsem vám dáti všechno to na uváženou."

Pan Velímský pohleděl, snad poprvé od té doby, co překročila jeho práh, plně v obličej, nikoli škaredý, slečny Bořické. Ale myslím, že ji ani nyní náležitě neviděl. Oči jeho byly jaksi ztrnulé, jakoby oslněné náhlým, příkrým světlem. Otevřelať se před ním pojednou vyhlídka v budoucnost, zcela rozdílnou od milé přítomnosti, v obrat života, na který byl dosud jen chvilkou letmo pomyslil.

Teprve po hodné chvíli ztrnulého toho hledění, navrátil se pan Velímský sám sobě. Sklopil oči, nastrčil si snubní prsten důrazně na prst, a prohodil položeptem vstávaje od stolu: „Sám jsem již na to všechno pomýšlel."

Vychovatelka řekla vše, co říci chtěla. Poroučela se tedy lehkým úklonem hlavy, sebravši při tom krásnou bílou rukou několik záhybů šustícího, jasně hnědého šatu, což uměla činiti s jakousi tichou grandezzou.

Pan Velímský odebral se po jejím odchodu k oknu. Otevřel je do kořán a zadíval se do krajiny. Hojné stromy, z části jím samým vypěstěné, rozkládaly tu své vrcholky nad rolemi a záhony, střechy městečka a mohutná, zelená báň kostela leskly se nad nimi v jasné sluneční záři a v pozadí spadal po stráni zubatý smrkový les, za nímž se v dálce modraly kužely a hřbety malebného českého Středohoří. Mlhavě jen, jako modré, napolo s nebem splývající stíny. Ale v popředí těchto hor vynikala ostře silhouetta slavného Hazmburku, zdvihajícího dosud hrdě k nebesům své černé, štíhlé věže.

Pan Velímský byl duší svou téměř srostl s touto vyhlídkou. Nemohl se spřáteliti s myšlenkou, že by jednou, otevra okno, něco jiného v dálce spatřiti mohl, než ty známé, různotvárné hory. Zde žili rodiče jeho, zde ztrávil dětský svůj věk, sem vrátil se jako muž po boku milované ženy, tam pod tou velebnou bání, ve stínu akacií ustlal jí k věčnému snu a žil zde odtud až podnes, žil jedině pro své drahé dítě.

Zrak pana Velímského svezl se na prostranství přímo pod oknem. Náš hrdina nebyl přítelem toho druhu zahradnictví, kteréž dle způsobu jeho mluvení nastříhá z trávníku zelených srdcí a hvězd a měřických figur, rozhází to po žlutém písku a nazve to parkem. Liboval si jen v napodobování přírody samé a zejména v malebných skupeních košatých stromů. Ale zde, právě před průjezdem domu, vybojoval si zahradník jeho kus půdy, kterou rozstříhal a vyšperkoval dle svého vkusu. Veliké zelené kolo krátce postříhaného trávníku leželo tu před samými vraty a uprostřed něho zdvihal se mohutný chumáč různobarvých květů jako sváteční kytice uprostřed zeleného okrouhlého stolu. A s obou stran toho kruhu, odděleny od něho dvojitou cestou vedoucí do průjezdu, táhly se polokruhy hustého křoví, postřiženého nahoře hladce jako nová štětka.

Však pan Velímský nevěnoval nijaké pozornosti těmto mistrným výtvorům svého zahradníka. Zrak jeho spočíval pouze na svěží postavě dívčí, která seděla na lehkém železném zábradlí, objímajícím shora dotčený zelený kotouč, a chvátala tužkou po čisté bláně ve svém kreslicím album. Její čilé jasné oko zalétalo při tom k malebnému Hazmburku a pan Velímský, nahnuv se z okna, rozeznal skutečně kostrbatý obrys té milé hory a zříceniny na bílém

papíře, po němž byla přelétla ruka jeho Jarmily. U nohou jejích ležel živý dar k loňským jejím narozeninám: obrovský bernardinský pes, jenž k ní zdvihal pozorně veliké moudré oči, lehce zarudlé v okolku jako květ sedmikrásy.

Dívka dokončila svou kresbu, prohlédla ji několikrát s levé a pravé strany, pak vyskočila a zasmála se z plna hrdla. Dítě! pomyslil si otec. Kdyby jí nebyla před rokem vychovatelka vzala nerozlučnou obruč, oč, že by jí tam ještě nyní proskočila jako princezna cirku! Ale v tom obrátila se dívka k domu obličejem, pojednou opět zcela vážným, a pan Velímský musil vyznati, že to snivě přivřené oko, ten dumný lahodný ovál a ty svěží rty, vlnící se jakoby tichým vzdechem, oduševňuje již tajemný vděk rozkvětlého životního jara.

V průjezdě ohlédla se Jarmila opatrně a vklouzla pak do jedněch dveří v postranní chodbě. Nalézalo se tam obydlí zahradníkovo. Pan Velímský i slečna Bořická pronesli se několikrát nelibě o jejích návštěvách v přitmělé jizbě, kde se sbíhaly nitky všech klepů a piklů, jež rušívaly časem klidnou selanku osamělého dvorce. Ale Jarmila přivykla z útlého mládí tou měrou těmto návštěvám, že i nyní, kdy dávno již poznala propast, dělící názory přízemí od názorů prvního patra, nejednou mimochodem vklouzla do dveří zapovězených.

Nízká jizba, jejíž dvéře otevřela, bývala zřídka bez hostů. Šedivý polesný, přinášející do kuchyně pana Velímského zajíce nebo pár koroptví, obchodníci a řemeslníci, přicházející do domu za jakýmkoli pořízením, zkrátka každý navštěvovatel tichého dvorce stavěl se především v této světnici, jež tvořila zároveň společenské středisko všeho služebného oby-

vatelstva domu. Útulná tato jizba měla jakousi tajemnou přítažlivou a soustředivou moc. Byla sice trochu pošmourná, ale kam padal pruh světla z průjezdu, třpytilo se vše vzornou čistotou. Stůl a židlice bez nátěru byly vydrhnuty jako křída, řady puklic na stěně leskly se jako nově pulérované brnění, za každým obrazem vězely svěcené kočičky a pod jedním z nich, v pošmourném koutě vedle kachlových kamen, hořela rudá lampička jako svatá krev středověké pověsti.

Za stolem sedával zahradník, vychrtlý mužík s bezbarvým vousem kolem chudého obličeje, se sklenným zamženým okem, nad potřebu vypouleným, ale vždy obklopeným spoustou přívětivých vrásek. Mužík tento smál se často chraptivým hlasem a jevil větší náklonnost než schopnost k řečnění; mluvil as jako Demosthenes v době, kdy si nastrkal poprvé oblázků do úst, a řeč jeho vázla a trhala se v půli každého třetího slova. Natahoval mimo to trpělivost posluchačovu na skřipec dlouhými přestávkami, v nichž lapal po vzduchu, aby rozdýmal svou věčně vyhaslou dýmku, vězící od rána do večera v levém koutku jeho úst a tvořící již takořka nerozdílnou část jeho obličeje. Abych pak, když jsem se již tak rozepsal, doplnil nevděčnou tuto podobiznu, podotýkám, že se vždy kmitala v rukou jeho zahnutá žabka a že nebýval pecen chleba nikdy daleko od jeho ruky.

Ostrou protivu k povšechné mizivosti jeho zevnějšku tvořila jeho choť. Byla to živá brunetka, překročivší teprve nedávno léta svého květu. Její oči blýskaly se vždy bojovně pod hustou tmavou řasou a každý pohyb jejího zdravého, pružného těla dýchal rázností. Řeč její proudila věčně bystrým,

jarým tokem a stejně čilé jako jazyk byly též ruce a nohy její. Mluvíc k hostům šukala z kouta do kouta a bílé, kypré ruce její s vykasanými rukávy drhly vždy nějakou nádobu nebo puklici.

V tuto chvíli nalézal se zde jediný host. Byl to mladý, velmi mladý člověk slušného vzrůstu, ale nemotorných pohybů. Věšel si právě na rameno zahradníkovu dvojku. Když spatřil ve dveřích Jarmilu, zarděl se bezvousý obličej jeho ruměncem broskve.

„Ach, milost slečna k nám. Jaká to vzácná návštěva!“ zvolala paní zahradníková odloživši rázem vše, co v rukou měla, a poskočivši Jarmile vstříc s rozestřenou náručí, jakoby ji chtěla přitisknouti na svá prsa. „Jen dále, slečno, dále!“

Urovnala špičkou nohy pruh režné látky, vedoucí po čerstvě myté podlaze ku dveřím zadního, parádního pokojíka, a rozevřela dvéře tohoto s hlubokou poklonou.

Ale Jarmila zastavila se na chvilku v jizbě před zapýřeným jinochem a měřila jej pohledem, v němž jevilo se málo úcty a mnoho nezbednosti.

„Na hon, pane Hanuši, na hon?“ otázala se s patrným úsměškem.

Pan Hanuš zašeptal několik nesouvislých slov a tahal v rozpacích řemen dvojky na svém rameně.

Zahradník přispěl mu na pomoc. Při vstoupení slečny byl poodšoupl bochník od sebe, zavřel žabku a postavil se uctivě ke stěně. Přešlapoval tam s nohy na nohu a mnul si ruce.

„Přísahal pomstu vrab—“ zakoktal nyní přistoupiv ke skupení.

„Ah, tedy jen vrabce!“ zvolala Jarmila pohrdlivě.

„Ani těm hrubě neublíží. Není-li pravda, pane Hanuši?“ podotkla paní zahradníková a zmírnila uštěpačnost prvních slov sladkým úsměvem, s jakým se při této otázce obrátila k nepříteli vrabců.

„Nuž, dej vám svatý Hubert lovecké štěstí a hojnou kořist!“ zvolala s žertovným pathosem Jarmila a vklouzla do zadního pokojíku.

Mladý lovec stál ještě chvíli po jejím odchodě jako přimrazen na témž místě. Pak vzdechl z hluboka a vykradl se s hlavou sklopenou z jizby.

Aby snad způsob, jakým se má patnáctiletá hrdinka chovala k mladému muži, nepostavil povahu její v křivé světlo, vylíčím vám krátce postavení, jaké zaujímal jinoch tento v domě pana Velímského. Byl synem učitele v městečku, který jej původně určil k věcem velikým. Ale když se rozbily o nepodajnou řečtinu a latinu hrdé naděje v doktorský klobouk a rytířství ducha, když uvedly nemotorné prsty v niveč sny o slavném mistru houslí, když konečně ani dvojité účetnictví nedovedlo těkavou mysl synovu upoutati skrytými svými půvaby, obrátil se starý učitel k panu Velímskému s prosbou, aby zasvětil nadějného jinocha v první začátky krásné vědy hospodářské. Lidumilný pan Velímský vyhověl této prosbě a přijal mladého Hanuše za hospodářského praktikanta. Dle plánu otcova měl tento po dvou- neb tříleté praxi vstoupiti do hospodářské školy a stoupati pak po příčlích adjunkta, kontrolora, pojezdného, správce až k výšinám ředitele panství, po případě i dále. Ale předčasná smrt pečlivého otce zmařila tyto dalekosáhlé plány.

Pan Hanuš uvízl v domě pana Velímského co hospodářský praktikant bez platu a bez určitě

vyměřeného oboru působnosti. Obýval skrovný kumbálek v zapomenutém přístavku domu a stravoval se u stolu pana Velímského, kde sedal pokorně naproti svému principálu mezi slečnou Bořickou a Jarmilou. Nehrával zde úlohu právě skvělou. Ve všem jeho konání jevila se snaha, aby upoutal co možná nejmenší míru pozornosti k své osobě. Přitahoval lokty těsně k tělu a kolena k židlici, jakoby se chtěl obmeziti toliko na nejnutnější prostor. Vystříhal se úzkostlivě každého šramotu sedadlem neb zvonění střenky o talíř. Pohlížel s hroznou opravdovostí na karfiol a drůbky před sebou a věnčil unyle obrubu talíře kůstkami, obranými s trestuhodnou povrchností. Nebylo-li již co obírati, žmolil drobty chleba v rozličné podoby, ale ničil své výtvory, jakmile nabývaly určitějších tvarů. Vyprazdňoval s chvatem druhou sklenici, jíž se končilo jeho pohostinské představení u rodinného stolu. K pokusům dám, aby jej zapředly v zábavný hovor, odpovídal šramotem židlice a tichým, ale tvrdošijným kašlem. Mnohdy zadržel jej pan Velímský přes určitý čas, aby se pobavili „ovcemi a vlky". Sám volíval vždy ovce. Pan Hanuš vnikl během času tak hluboko do tajemství zábavné této hry, že seznal strannictví, s jakým se vynálezce její naklonil k ovcím, jež pod rukou poněkud dobrého hráče vždy vyhráti musí, ale neprozrazoval ani pohnutím svalu toto své hlubší poznání a činíval pokaždé zoufalé pokusy, aby prolomil neúprosnou síť, kterou vítězné ovce zvolna, ale s železnou důsledností zadrhovaly kolem ubohých jeho vlků.

Za tyto hmotné výhody konal mladý Hanuš v hospodářství pana Velímského platné služby, ač mu žádný zvláštní kruh povinností přidělen nebyl. Byl

ve správě malého tohoto státu pravým ministrem bez portefeuillu, ve dvojím slova toho smyslu. Ale činil, co mohl. Ráno chodíval k dojení a naznačoval počet žejdlíků svědomitě řadou čárek ve svém denníku, mezi pokusy lyrických básní. Většinu dne potuloval se po rolích, lukách a lesích a pomáhal správci, šafáři i hajnému v plnění jich úředních povinností. Při senosekách usedl si na příklad do kopky vonného kyprého sena a vysílal časem zpod slaměného klobouku přes otevřený román přísné pohledy na hrábě a lýtka shrabujících žen a děvčat. Měl hluboce vnímavou duši pro poetické stránky rolnického života: pro skřivánka, vznášejícího se nad bzučivé jeteliště neb kypré, lesklé brázdy k bezoblačnému blankytu, pro skvostný šarlat kvetoucích makových polí, pro vůni a malebné věncoví chmelnic, pro pěkné výjevy při lovení v rybníku a plavení ovcí. V prázdných chvílích sedával s udicí nad potokem, chytával raky, líčil na ptáky, hledával houby a pěstoval holuby na půdě, s níž sousedilo ztracené jeho obydlí. Za teplých nocí dohlížel časem k polním hlídačům a lehal s nimi drahnou dobu na měkké houni pohlížeje za družného hovoru vzhůru k zářícím myriádám světel nebeských.

Myslím, že po tomto zběžném přehledu poměrů Hanušových omluvíte způsob, jakým se k němu chovala Jarmila. Vraťme se k ní. Seděla nyní ve sváteční světlém pokoji, jehož dvéře se otvíraly toliko nejvzácnějším návštěvám pošmourné jizby za průjezdem. Půvaby tohoto pokoje střežila choť zahradníkova jako mohamedán krasavice svého haremu. Směl jsi jen tušiti za šedými povlaky a clonami krásné látky kyprých sedadel, porculánové poklady v zasklené skříni, bezúhonnou čistotu zrcadla a nád-

hernost těžkého jeho rámce. Ba sama vyhlídka byla sněžnými záclonami hustě zastřena. A vyhlídka tato nepatřila věru k nejmenším vděkům pokoje. Zrak zalétal odtud volně přes povědomý zelený kruh, ležící v písku pod průčelím domu, s pestrým chomáčem květin uprostřed, kolem malebného skupení ajlanthů do šíré veselé krajiny, zakončené modravým pásmem různotvárných hor.

Chvíli bavila se ještě malá společnost na útraty pana Hanuše a pak odbočila k jiným vzdálenějším a důstojnějším předmětům.

Zahradník rozběhl se několikráte k vylíčení rozličných příběhů ze života pana Velímského, ale slabonohý oř jeho výmluvnosti klopýtl vždy na samém začátku dráhy, a hbitější řeč jeho choti cválala přes jeho hlavu. Jarmila jevila však dnes takovou náklonnost k naslouchání těm zašlým příběhům, že pomohla konečně přece jen zahradníkovi k vítězství. Podám tuto řeč jeho, pokud možno, se všemi řečnickými ozdobami, ale bez vyznačení četných trhlin a přestávek, v nichž polykal své demosthenské oblázky, rozdmychoval v dýmce popel a brousil žabku o podešev mohutné boty.

„Váš pan otec byl také střelcem," začal, když se dostal na vrch. „Ba, vášnivým střelcem. Již za svobodna. Pamatuju se, jak přijel za nebožtíka pána jednou z města na hon s veselou družinou. Ubytovali jsme je vzadu v levém křídle. Bože, co se tam natropili! Celý dům se otřásal smíchem a zpěvem. Starý pán chodil jako zmámený po nejzadnějších pěšinách parku. Nebylť milovníkem velkého hluku a kratochvíle — dejž mu bůh slávu věčnou! Ale tehdáž zamhouřil oko. Nosil jsem jim sám nahoru pivo. Přinesu džbán — než se ohlédnu, podávají mi prázd-

ný. Abych prý přinesl větší. Přinesl jsem větší. Ale jim byl ještě malý. Přinesl jsem největší, jaký byl v zásobě. Ani ten jim nestačil. Což dělat? Nu, nemám hlavu zabedněnou. Umím se vpraviti do žertu. Na terase v parku stály dvě ohromné vázy s celou spoustou nahých figurek kolem břicha. Přivlekl jsem jednu z těch váz — bůh mne netrestej! — přivlekl jsem ji, plnou piva, s poklasným nahoru. A trefil jsem do noty. Objímali mne, připíjeli mi na zdraví, tancovali se mnou kolem prožluklé vázy, nevím ani, co se mnou dále tropili, jen to vím, že se proměnila do rána prožluklá váza v hromadu střepů a já že jsem ležel s hroznou kocovinou na ní. Bál jsem se tehdáž důtky od starého pána. Ale pán zamhouřil i nad rozbitou vázou oko. Mladá krev bouří — jaká pomoc! Nejhorším byl v té společnosti jeden malíř. Škaredý chlap, černý a huňatý jako ďábel — —"

„Však nebyl tak škaredým," zastala se ho manželka našeho Demosthena.

„Nu, chceš-li, nebyl. Snad řekneš dokonce, že byl krásným. Snad se osmělíš dokonce tvrditi, že se choval slušně a jak se patří na hosta v cizím domě. Tři děvečky měly co drhnouti po jeho odchodu na potvorných hlavách, kterými poškrábal stůl, plentu, ba i podlahu ve svém pokoji. Snad jsi to neviděla? Sama jsi mu nosila ráno kávu nahoru — či nenosila?"

Paní zahradníková zakašlala jen a zůstala odpověď dlužna, což bylo u ní řídkou událostí.

„Nu, vidíš!" pokračoval manžel. „Byl to zkrátka ďábel. Váš pan otec, slečno, nemíval sice také nikdy do pláče, ale zachovával slušnou míru. Bývaly to časy, bývaly! Když přijel poprvé s mladou paní, jaký to byl šum! Týden před tím prášilo a smýčilo

se po celém domě, z brusu nový nábytek rozestavoval se v pokojích pravého křídla, do parku přivezli nové sochy, pan děkan poslal den před příjezdem novomanželů svou kuchařku na výpomoc mé ženě, já pak svázal jsem kytici na stůl, že snad ani knížecí tabule krásnější neviděla. A starý pán, chudáček, tehdáž již bílý jako sníh a shrbený, chodil jen mlčky po parku a mnul si scvrklé ruce jako dítě, když se těší na něco a nemůže se toho dočkati. Byl již poloviční dítě. Konečně přijeli. Tlačili jsme se zvědavě v průjezdě. Váš pan otec seskočil s povozu, pojal v náruč vaši matku a postavil ji na zem tak něžně a opatrně, jakoby se bál o její útlé nohy. Však jsem neviděl jaktěživ tak sličnou paní. Živě ji spatřuju dosud před sebou, jak stála poprvé před námi. Měla bílé hedbávné šaty, měkké a lehké jako sníh, a bílý hedbávný plášť jako utkaný z velikých bílých hvězd —"

„— které jsi viděl pouze ty," vskočila mu choť do řeči. „Já nevím ničeho o hvězdách. Ale byl to opravdu překrásný plášť. Na hrdle spínala jej ozdoba z křišťálů a po obrubě jeho sotva patrné, jakobys jen dechl, bledě modré květy."

„Žádné květy," ohradil se nyní zas manžel. „Byla všecka jako padlý sníh. A měla cos tak vznešeného a zároveň tak milého ve své postavě — ne, nelze to vypsati. Žili spolu jako v ráji. Štěstí jim oběma jen zářilo z obličeje. Byli takořka srostlí v jednu bytost. Často zahleděli se z ničeho nic mlčky s úsměvem na sebe a klesli si do náruče. Nu, láska není nic neobyčejného na světě. Ale málokdy svíže dvě tak sličná těla a dvě tak dobré a nadšené duše. Zprvu náleželi jen sobě. Byla právě zima. Někdy usedli si do saní, obalili se jediným kosmatým kožu-

chem a vylétli při zvonění rolniček a práskotu karabáče do sněhu a mrazu; vrátili se bůh ví po kolika hodinách, on s vousem a vlasem šedivým jinovatkou, ona s tvářemi jako karmin, oba skřehlí a posněžení a tetelící se zimou, ale s žertem a smíchem na rtu. Nebo si připjali želízka na nohy a projížděli se po umrzlém rybníku v parku, honili se a prováděli tam kousky jako pár nezbedných školáků. A k večeru sedla ona k pianu, on naslouchal. Vstoupil jsem někdy v tu dobu do pokoje. Nepozorovali mne. Neměli smyslu pro nic, co se dělo kolem. Nerozumím hudbě. Ale troufám si tvrditi, že se mohla měřiti vaše paní matka s kterýmkoli mistrem piana. Prsty její jen se vlnily a letěly jako samoděk po bílých klávesách, a pod nimi tu bouřily, tu kvílely, tu laškovaly čarokrásné zvuky. A tvář její vypadala při tom jakoby osloněná nebeským světlem. — Všimla jste si někdy obrazu svaté Cecilie v rohovém pokoji? Té bývala podobna v takové chvíli. A váš pan otec hleděl na ni opravdu jako na světici. Hleděl, seděl u ní bez pohnutí, loktem opřen o roh piana, hlavu maje skloněnu do dlaně. Jak pěkně uměli spolu mluviti! Volně, nehledaně, a přec mohlo se tisknouti každé slovo. Poznal jsi hned, že jsou u vzdělání sobě rovni. — Z počátku obmezovali se, jak jsem pravil, výhradně na sebe; později začali přijímati a konati návštěvy. Bývalo v domě veselo. Z jara plnil se již často park hosty; pívali čaj v altánu, hrávali kuželky, váš pan otec bavil se s pány o politice, vaše paní matka hledala pro mlsné dítky svých hostí pod skleníky největší zralé jahody. Pořádaly se výlety do lesa. Několikrát hráli také na malém divadle, které dal pán zříditi v parku. A pan Velímský vypadal čím dále zdra-

*

vější: na tváři svěží ruměnec, v oku samý lesk, na rtu úsměv štěstí. A vaše paní matka stávala se den ode dne krásnější, jako děvče v pohádce. Byla královnou mezi všemi. Bože! A teď! Leží tam venku, hrstka popele pod chladnou zemí.

Jak se všechno změnilo! Nejdříve zesnul starý pán. Zesnul v pravém slova smyslu. Zdřímnul v lenošce u okna, přišli ho zbudit, pohnuli jím, zvolali naň a poznali, že jej probudí již toliko trouba anjelova v den soudný.

Pak dotkly se ledové prsty smrti vaší paní matky. Onemocněla náhle, marné byly konsultace lékařů, nevyrvali již smrti krásnou kořist. V poslední dny obestřel se duch její horečným blouzněním a pestrá jeho rouška zdvihla a rozplynula se teprve nad její mrtvou, bledou, mramorovou tváří. Ale krása toho obličeje zůstala neporušena. Zdálo se, že dřímá. Na rtu jejím zůstal sladký, blažený úsměv, právě takový úsměv, jaký hrával kolem jejích rtů, když loudily prsty její z bílých kláves nějakou líbeznou, bolnosladkou melodii.

Co činil váš pan otec po její smrti? Jak nesl tu ztrátu? Smutno, trudno povídati. Klečel zlomen, zdrcen u mrtvoly její, bez slzí. Sténal jen z hluboka. A drahný, drahný čas po jejím pohřbu trval v pošmourné uzavřenosti, nemluvě s nikým, odmítaje každou útěchu, mrtev pro celý svět. Sedával bez hnutí na hrobě jejím hodiny, až byl celý pokryt sprchajícím žlutým listím. Byla pozdní jeseň. Vichry bouřily krajinou. A těm jediným, zdálo se, že svěřuje hlubokou svou bolest. Osedlával si z večera koně a vracel se o půlnoci, s rozcuchaným vousem a vlasem, s krůpějemi v bledém obličeji, o nichž nesnadno bylo rozsouditi, zda jsou to slzy jeho vlastní

neb slzy divoké Meluziny, jež tehdá více než kdy jindy úpěla a zuřívala podzimní krajinou.

Dům náš zpustl. Hosté nepřijížděli. Hospodářství klesalo. Pan Velímský scházel vůčihledě. Všechno, v čem druhdy nalézal zálibu, přestalo jej těšiti: honba, knihy, společnost přátel. Ale pak se začínal znenáhla křísiti a vzpřimovati jako tráva, uhnětená těžkým krokem. Bolest jeho se zmirňovala, rozplývala se časem v slzách. Když usednul v zimě poprvé opět do saní, podali mu obrovský kosmatý kožich. Přehodil ho na sebe a jednu jeho stranu držel chvíli do výše. Zimní vítr zadul do huňatých záhybů jejích, zavlála široko ve vzduchu. A on pohlédl s dívným smutným úsměvem do té prázdné vlající strany kožichu a přitrhl ji pak prudce k sobě, že zmizela pod huňatým límcem i skloněná jeho hlava. Podobné výjevy opakovaly se ještě zhusta. Vždyť nalézal při každém kroku vzpomínky na ni. Ale člověk přivyká všemu. Během času naučil se hleděti bez povzdechu na zavřené piano, na skříň, jež chovala její šaty, na zahnuté listy v oblíbených jejích knihách. A pak jste byla zde vy, slečno. Nosil vás na srdci jako drahý odkaz po své nebožce. Začal se vám zcela věnovati a žije až dosud jedině pro vás. Nemá jiné myšlénky, než aby vás viděl spokojenou a šťastnou."

Odmlčel se. Čelo Jarmilino přelétl stín. Týž dumný stín, jejž zahlédl pan Velímský před chvílí na tváři její. Ustavičně jen štěstí její — a což štěstí jeho?!

„Kdyby nebylo vás, slečno," podotkla po chvíli choť zahradníkova, „přála bych vašemu panu otci, aby se znovu oženil. Je dosud pán v nejkrásnějším věku mužském. Učinil by tak nejlépe. Nebožka

by zajisté s hůry jen požehnala novému tomu sňatku, kdyby byla jen volba jeho šťastna."

„Ovšem," potvrdil zahradník. „Vždyť stín drahé zemřelé nezaclání věčně životní obzor. Byť člověk sebe vřeleji miloval, byť se domníval, že ztráta drahé bytosti navždy zmařila štěstí jeho, — obraz její bledne, míhá se před námi pak již pouze co kolísavý průzračný stín, jehož lehkým florem spatřujeme opět krásy tohoto světa, mizí víc a více, ztrácí se v dáli a konečně zůstává v duši jen jako jemná, vzdálená, tichounká hudba. Ba věru, jest nám při vzpomínce na ni, jakoby nám zazněla v uchu známá, dávná, líbezná melodie."

A v tom ozvaly se vskutku pokojem sladké tiché zvuky, jakoby na potvrzení jeho slov. Společnost naslouchala jim v němém pohnutí jako líbezné hudbě z tajemné říše duchů, ač věděla, že jsou to pouze hrací hodiny na zastřené skříni.

„Jest čas, abych se podívala nahoru," zvolala posléz Jarmila. „Mějte se dobře!"

Nahoře ve svém pokoji rozpřádala Jarmila dále myšlénky, které v ní vzbudily historie sdílného zahradníka. Hleděla při tom na dvojici obrazů, jež visely nad její postelí, a z nichž jeden byl ověšen smutečním florem. Těkala okem s podobizny na podobiznu a přiznávala se v duchu, že si je za tu dlouhou, dlouhou řadu let, co visely v jejím pokoji, přes to, že k nim vzhlížela denně několikrát, dosud náležitě neprohlédla. Líčení minulosti, jež byla právě slyšela, osvěžilo mdlé barvy jejich a prodchlo mlhavé jejich obličeje výrazem života. Tímto pohledem a úsměvem opoutávala sličná její matka každého, kdo vstoupil do kouzelného kruhu její krásy. Tak hleděl její otec do světa ve svých dvaceti pěti letech.

Mladistvá svěžest dýše ze zdravých jeho tváří, oči blýskají pod řasami podnikavě jak ocel hrdiny, s lehkým zákalem snivosti, a bílé čelo, nedotknuto dosud rydlem starostí, vypíná se hrdě vstříc nastávajícím bouřím života. Takovým býval její otec v době svého štěstí. Jarmila nepoznala ho v této podobě. Kam sáhala nazpět pamět její, vídala obraz jiných, změněných rysů. Vídala vážný obličej bez ruměnce, postřený jakoby lehkým stínem. Obličej ten byl skoupým na proměny. Zachovával nejraději jediný výraz, výraz všednosti a klidu, jako zastřené zrcadlo duše, v němž nelze ničeho spatřiti. Zdálo se, že vězí svalstvo toho obličeje v poutech těžké mdloby. Usmál-li se, byl to pokus úsměvu; vyhlédlo-li oko zpod líné řasy, byl to pohled napolo prázdný. Čelo klesalo rádo do dlaně a husté suché vlasy byly zjevnými nepřátely šosáckého ladu a skladu.

Pouze v dobách, kdy mluvil s ní neb o ní, stávala se tvář otcova pohyblivou. V těchto dobách byla schopna vroucích pohledů, výrazu živého účastenství i srdečného smíchu. Ale když odvracel se od ní, kladly se opět stín a mdloba na celý jeho zjev.

Jarmila nepozastavila se dosud nikdy nad těmito podrobnostmi zjevu otcova, jimž byla z dětství přivykla. Však dnes rozbřesklo se rázem v duši její. Zdálo se jí, že zdvihla s obrazu otcova náhle umělou clonu všednosti a chabého klidu a že vidí poprvé pravou, úplnou podobu jeho. Zahrnula poznání to ve dvě slova: není šťasten. Poznala, že jsou to neodbytný smutek, omrzelost života, co se snaží otec její zakrýti pod onou všední záclonou a co vyzírá přece za každým záhybem jejím, co číhá za každým z tichých jeho úsměvů a dobývá se časem z prsou jemným vzdechem.

Dole skládal zahradník, vrtě při tom neustále hlavou, s povozu věci cizincovy. Bylo jich věru dosti. Kožený vak, několik holí s různými bizarními hlavicemi, dlouhé objemné stůčky, krabice, dýmka, ohromný deštník, který by se byl hodil spíše nějaké ovocnářce, dalekohled, botanické pouzdro, jakýs dřevěný podstavec s kolíky, ba i strakatý župan a pantofle. Toť přílišné: i samovar! Jest opatřen věru, jakoby se k nám stěhoval na čtvrt roku.

V tom ozvaly se kroky otcovy na chodbě. Jde zvláštnímu hostu v ústrety. Pootevřela zlehounka dvéře a spatřila, že jsou též dvéře u pokoje slečny Bořické málo pootevřeny. Patrně táhl průvan zvědavosti již celým domem. Jaký div! Vždyť byl host pravou událostí v tichém samotářském dvorci.

U schodů setkal se pan Velímský s příchozím. Zastavili se chvilku naproti sobě a pak uvrhl se druh druhu do náruče.

„Jsi to tedy vskutku, Lešane?“ zvolal pan Velímský.

„Jsem, Prokope, na mou věru jsem!“ odpověděl se smíchem host. „Ký rarach mne sem přinesl? Povím ti to všechno, jen co spláchnu tu vaši prokletou obecní silnici, jíž mám dobrou polovičku v hrdle!“

Když pan Velímský hosta svého do pokoje uvedl, pospíšila dívka do přízemí, aby tam u pramene ukojila svou zvědavost. V průjezdě rozptýlil příchod její četnou společnost, kterou svršky cizincovy přivábily ze všech koutů přízemí a dvoru. Zůstala tu jen zahradnice s manželem, držícím v ruce jednu z hostových holí, nad jejíž hlavicí byl měl obšírnou přednášku.

„Staré přísloví, slečno: my o vlku, vlk za humny," oslovil nyní Jarmilu. „Pravdivost jeho potvrzuje se tak často, že lze jen stěží uvěřiti v náhodu. Za dlouhý čas vzpomenu si naň a ďas ho sem v zápětí přinese."

„Mluv přece slušně," napomenula jej manželka. „Vždyť je to přítel našeho pána."

„Však slečna slova má odvažovati nebude. Rcete sama, slečno, není-li to přepodivné: před chvílí zmínil jsem se v rozmluvě s vámi náhodou o něm, připletl se mi po dlouhém čase opět jednou na mysl, a čtvrt hodinky na to stojí přede mnou po tolika, tolika letech!"

„Kdo?"

„On, malíř, o němž jsem vám nedávno vyprávěl. Rozpustilý ten malíř, který sem s vaším panem otcem za mladých let na honbu přijížděl. Zkameněl jsem přímo, když se mi z čista jasna huňatý jeho obličej do očí zašklebil. A bůh ví, nezměnil se mnoho za tolik let. Zmohutněl, zježatěl ještě o trochu víc, zarostl téměř po samé oči. A z těch mu svítí nezbeda, jakým byl tehdáž!"

„Kroť se, pravím ti, starý," pokárala jej znovu manželka. „Tak se mluví o hostech a přátelích pánových? Nezbeda! Byl veselým, jakými bývají mladí lidé. Však za ty roky jistě vystřízlivěl a zmoudřel."

„Tak! A tohle?" vzkřikl rozhorlen zahradník a nastavil jí hlavici hole před oči tak prudce, že v leknutí couvla.

Hlavice tato tvořila ovšem pádnou námitku. Byla vyřezána ze dřeva a představovala šklebící se nestvůru, svědčící o nehrubě střízlivé obraznosti řezbářově a jevící v klikatých svých tazích příbuzenskou podobnost leda s tahitskými modlami, nebo s po-

tvůrkami, jež umisťoval fantastický středověk nad okapy pošmourných dómů.

„Kdož ví, je-li to jeho práce!"

„Bodejť není. A což ty ostatní hole! Jen se ho zastávej! Tuším, že budeš mít opět co drhnouti na jeho moudrosti. Ubohé stoly! Nejlépe bude, vyneseme-li křížaly a syrečky z nejzadnějšího pokoje a dáme-li mu tam stůl a židlici ze zahrady — basta! Po těch ať si pak čmárá dle libosti. Oh, slečno, uvidíte, zůstane-li tu delší čas — a dle všeho se zdá, že zůstane — jaké tu bude hospodářství! Rostla-li jeho žízeň s jeho vlasy a vousy, dojde zajisté řada též na druhou vázu na terase; stojí tam beztoho od nečestné smrti své sestry jako sirotek a polovice figurek jí s břicha již opadala. Doufám jen, že se mu nepodaří, aby strhl s sebou pana Velímského. Nenajde ho již takového, jakým býval. Srovnají se spolu sotva na delší čas. Rozpustilost a důstojnost nehodí se do páru!"

Po tomto výkladu vzdálil se zahradník, aby pomáhal při zařízení pokoje pro zvláštního hosta.

Zahradníková použila jeho nepřítomnosti, aby opravila několika ráznými črtami křivou představu, kterou snad manžel její svými slovy o malíři v duši dívčině vzbudil.

„Nevěřte jeho tlachu," pravila. „Pan Lešan je prostě veselý a trochu zvláštní člověk. Nic více. Malíř nemůže si vésti vážně jako nějaký učitel. Vašemu panu otci nebude ostatně společnost taková škoditi. Rozveselí se, přivykne opět lidem. Vždyť je tu věru živ jako v nějakém klášteře. Jak dlouho neměli jsme již hostů!"

Davši statečné obhajitelce očerněného malíře souhlas svůj na jevo němým kývnutím hlavy, ode-

brala se Jarmila nahoru. — Na chodbě zastihla vychovatelku. Sdělila jí vše, co zvěděla o nenadálém hostu. Vychovatelka přijala zprávy tyto s líčenou lhostejností; ale uvnitř hleděla bližším stykům s neznámým hostem se stejnou dychtivostí vstříc, jako její odchovanka. Vždyť tvořilo objevení se nové osobnosti velikou událost v tom tichém, obmezeném kruhu, v němž odkázány byly obě dámy toliko na pochybné společenské ctnosti pana Hanuše. Mimo to mělo jméno Lešan v uměleckém světě velmi jasný zvuk, jenž pronikl i do těch hubených rukovětí, z nichž čerpaly své vědomosti o souvěkém stavu domácího umění.

Netřeba podotknouti, že věnovaly dobrou půl hodinu úpravě svého zevnějšku. Zatím se setmělo. Zazněl zvonec, který svolával obyčejně náš čtverolístek k večeři.

Když se odebraly do jasně osvětlené jídelny, našly tam jen pana Velímského a Hanuše, který stál po svém obyčeji v krytém postavení při stěně, jako hrdinové loutkářovi před vyhrnutím opony. Malíř zašel do pokoje, pro něho určeného, aby uvedl poněkud do pořádku svou toilettu. Když jej spatřily na to dámy v plném světle, bez ohromného klobouku, seznaly, že nahražuje hořejší polovice jeho obličeje nedostatek volné, hladké plochy, jímž trpěla huňatá část dolejší. Spatřily nad černým silným obočím krásné vysoké čelo, pěkně vypouklé a vynikající nápadnou bělostí, patrným to ovocem ochranné péče širokého klobouku. Možná, že by byl snad nějaký závistivý kritik vyslovil podezření, že to není všechno jen čelo. Ale podezření to bylo by bezdůvodné. O pleši nemohlo být ani řeči. Bylo to skutečně pouhé čelo, majestátní čelo, s jakým

si představujeme veliké filosofy. Při světle poznaly dámy zároveň, že nebyl veselý jas, který spatřily z okna na úryvku jeho tváře, pouhým účinkem sluneční záře. Zářilať netajená veselost ze všeho, co nebylo zastřeno huňatou spoustou, ba i vysoké jeho čelo lesklo se vesele, svědčíc, že za ním bytuje více rozpustilých, než filosofických myšlének.

Pan Velímský představil hostu ostatní společnost. Především, rozumí se, dceru. A malíř vyslovil mu svůj obdiv způsobem nenuceným.

„Bože, jaké to máš děvče!" zvolal. „Krasavice od hlavy k patě. Je jí věru škoda pro muže, — ač smí-li se již mluviti s vámi podobným způsobem, má drahá, malá slečno!"

Jarmila zapýřila se nemálo. Ale s rozpaky, v jaké ji nemotorné pochlebenství malířovo uvedlo, mísila se též lehká nevole. Jak to k ní mluví tento divný člověk! „Malá slečno!" V kterém galanthomu, probůh, dočetl se podobné titulatury! Což je tak příliš malou, či myslí snad, že má před sebou desítiletou školačku? Dlužno vyznati, že neučinil malíř svým prvním oslovením na Jarmilu nejlepší dojem.

Slečna Bořická nebyla rovněž prvním projevem jeho okouzlena. Odpověděl k její pokloně mlčky jakýms šikmým pohozením hlavy, jehož význam byl zcela nejasným.

Hanuš, který si opatřil již před večeří v jizbě za průjezdem předběžnou informaci o zajímavém hostu, vzhlížel k němu s velikou úctou. Líčení nevázané povahy malířovy mělo na praktikanta našeho zcela opačný účinek, než jakého se zahradník nadál.

Tato úcta a hrozivá blízkost dam, které dnes následkem rozmnožení společnosti prostor loktům jeho vyměřený s obou stran značně zúžiti musily, ne-

přispívaly k umenšení jeho tísně. Nejhorší pak bylo, že vyprávěl malíř mnohé věci, které vyzývaly rozhodně k smíchu. A Hanuš nemohl přece v takové chvíli, kdy se celá společnost smála, seděti uprostřed ní jako fakir. Smál se pod mravním tímto nátlakem, smála se, pravda; ale cítil sám, že vypadá ten jeho smích směšněji, než jindy. Smích byl totiž jednou z nejslabších stránek páně Hanušových. Nikoli snad, že by byl býval povahy truchlivé. Venku, v polích, když mu něco směšného na mysl přišlo, dovedl se zasmáti zcela zdařile; také u zahradníků a mezi čeledí smával se obstojně, ale zde, v posvátné síni pana Velímského a zejména u přítomnosti dam zůstával vždy smích jeho více méně nešťastným pokusem.

„A kde jsi žil poslední dobu?“ tázal se pan Velímský hosta.

„Na cestách. Stále na cestách. Pravil jsem ti již, že vedu život jako Kirgiz. S tím jedině rozdílem, že kočovník stepi strhává jurtu, když spásli jeho koně okolní trávu, a já skládám štětce do vaku, když namalovaly, co se jim malovati chtělo. Naposled toulal jsem se po východě: Uhrami, Polskem, Rusí, kolem břehů Černého moře a tak dále.“

„Ah, to již pěkná cesta,“ podotkla slečna Bořická. „Z té vracíte se dozajista s bohatou kořistí.“

„Ba, téměř s prázdnýma rukama,“ odvětil malíř a pohlédl při tom poprvé bystřeji na vychovatelku. Pohled tento prodlel na obličeji jejím déle, než se v případě tomto snad slušelo, a způsobil v jarém proudu jeho řeči malou sice, ale nápadnou přestávku. „Ba, s prázdnýma rukama,“ — opakoval roztržitě a sebrav se pak mluvil dále s dřívějším ohněm. „U porovnání s bohatstvím obrazů a dojmů,

které zanechala ta cesta v mém duchu, jest to, co jsem z ní přinesl, žebráckým výdělkem. Jdete-li od západu k východu, jako byste šli od hladké všední rukojeti vějíře k pestrému fantastickému jeho okolku. Opouštíte krajiny, jež rozděleny jsou v pole jako plán šachovnice, opouštíte města, jejichž obraz vás upomíná na lineál a kružítko, s hemžením lidí, kteří se rok od roku více přibližují k hroznému nudnému ideálu jednoty váhy a míry, peněz, obyčejů a mravů, k ideálu sta millionů kabátů jedné barvy a jednoho střihu, opouštíte tu jednotvárnost a nudu a — huj! Prsa vaše se šíří! Větříte původnost, vstupujete v nový pestrý svět. S bohem, milliony cylindrů — buď vítán pruhu laciné i drahé látky, již ovíjí každý po vkusu vlastním kolem lysé lbi! Buď vítána, huňatá čapko v nesčetných tvarech, tu rozježená těsně na hlavě, že stěží lze rozeznati dlouhé, zcuchané chlupy tvé od jeřebatého vlasu, tam stoupající do výše, baňatá, špičatá, bachratá, homolovitá, dosahující rozměrů titanských! Vítej mi, bašlíku malebný, papacho, a jak se jinak zoveš, mnohotvárné plémě z vlny a srsti!“

„Ah, vyličte nám přece ženský kroj na východě,“ vskočila mu Jarmila do řeči. „„Chodí-li pak mohamedánky opravdu stále tak zakukleny, jak viděti na obrazích?“

„Z pravidla ovšem. A kukle ta bývá časem dosti nemotorná. Přemalujte si naši šedivou sestru na fialovo neb zeleno a máte cařihradskou dámu, když se batolí po ulici s hlavou zakuklenou, v beztvárné haleně, z níž vyzírají ledva bílé ruce, obtížené prsteny a hrající si s jantarovými kuličkami růženec. Jejich závoj bývá mnohdy vskutku okrašlující částí toiletty; neboť skrývá zhusta obličej, jemuž

svědčí nejlépe ta neprůhledná záclona. Ale při tom nechtěl bych upírati, že se pod některými z těch kuklí tají též motýlové, kteří by vrátili sklamanému ctiteli vychodu víru v krasavice tisíce a jedné noci. Já jsem bohužel takových nespatřil. Za to oslnily mne leskem své krásy Řekyně, Gruzinky, Arménky — zvláště některé Arménky."

„Na příklad?"

„Na příklad vracel jsem se unaven z delšího výletu v horách. Byli jsme pokryti prachem, já i můj koník, který klopýtal s hlavou svěšenou po kamenité, žhavé stráni. Pod námi v údolí, mezi stromy vypínala se homolovitá, třpytně zelená věž arménského kostela, jehož nádvoří bylo naplněno pestrými davy. Slavili nějaký svátek. Se všech stran putovala polními stezkami ke kostelu skupení svátečně oděných žen a mužů. Tito v huňatých vysokých čepicích, v temných, po kotníky sahajících kabátech, přepásaných lesklým pasem, s rozstřiženými, svislými rukávy, z nichž se vztahovala v těsném rukávci světlejšího spodního oděvu svalnatá ruka k ozdobné rukověti kinžalu, vězícího za lesklým kovovým pasem. Ženy s kovovými čelenkami, podobnými diademům, s velikým bílým závojem, vkusně ubraným kolem kadeří a spadajícím na zad, ve světlých pestrých šatech, některé však zahaleny v dlouhou bílou látku, v bocích malebně podkasanou. Veselý hovor a živý pohyb těchto skupení jevil čilou letoru arménského plemene. Některé z žen seděly na koních obkročmo jako muži a nesly v loktech, neb držely před sebou na koni čiperné děti. A na záhybu stezky pode mnou objevily se dvě mladičké arménské dívky, jejichž zvláštní půvab neumím slovy vylíčiti. Pravím vám jen, že jsem při pohledu na ten

překrásný párek rázem zapomněl na žízeň a mdlobu, že jsem se vztyčil vesele v sedle, jakoby mne byl ovál svěží jarní vánek."

„Opravdu?" V otázce této, jež vyklouzla Jarmile bezděky ze rtů, a v upřímném pohledu, kterým ji provázela, jevilo se tolik naivnosti, že se nikdo ze společnosti úsměvu neuchránil.

„Proč se tomu divíte, slečno? Což myslíte, že jsem obrněn proti kouzlu dívčí krásy?" odpověděl malíř hledě se zalíbením na líbezný purpur, kterým vzplanuly při úsměvu společnosti její líce. „Vztyčil jsem se osvěžen v sedle a neodvracel jsem očí od krásných Armének, dokud nezmizely v brance kostela. Též ony ohlížely se časem v šepotu nazad po cizokrajném, pro ně bezpochyby směšném jezdci, a popřávaly mi tak chvílemi ještě pohledu na půvabné obličeje, aniž tušily rozkoš, jakou mi zjevem svým připravily.

Vidím je dosud živě před sebou. Byly to patrně sestry. Podobnost jejich zvyšovala stejnost oděvu. Pleť jejich byla ku podivu čistá a pod černými jemnými řasami blýskaly laškovně černé skvoucí oči. Ale když se ty veliké oči zplna otevřely, mizel pro diváka takořka celý obličej v báječné zářivé jejich noci. Zvláštní ráz východní zvyšoval pro mne půvab něžných obličejů. Byly to jasné obličeje dětské, prodchnuté lehkým stínem panenské ostýchavosti a hrdosti. Libý vzrůst pružného těla dýchal nevyrovnanou svěžestí a spojoval s dětskou útlostí lahodnou rozvilost tvarů, jež dozrávají rychleji než jinde pod žhavým sluncem jihu. Kolem čela pjala se pozlacená kovová čelenka, ověšená skleněnými tretkami, a bílý jemný závoj, propouštějící pod malebnými záhyby havraní kadeře, stlal se kolem hlavy až po

*

ramena jako lehká mlha. Tato nádherná úprava hlavy ve spojení se třpytem zlatého vyšívání a četných ozdob, snad laciných, jimiž pokryty byly světlé, pestré jejich šaty, činila mladě tyto Arménky podobnými princeznám, jak si je představují báchorky lidu. Nic nevadilo, že nesla jedna z těch princezen své zelené střevíčky, protkané zlatem a stříbrem, v ruce a že šlapala stezku úplně bosou, bílou nožkou — byl jsem jí povděčen za tento poklesek proti dvorní etiketě.

Dvojice tato utkvěla mi hluboko v paměti. Chci-li zapuditi nevrlost, chci-li osvěžiti duši, zavírám oči a přivolávám před zrak svůj duševní ty dvě poutnice arménské."

„Však jste jim popřál jistě též místa ve svém album," otázala se Jarmila.

„Ovšem. Ale škoda, že jsem tam nemohl zachytiti též jejich půvab. Má se to právě jako s květy, které jsem si z cesty přinesl. Tu a tam v hlubině lesa okouzlil mne nevídaný dosud květ krásou a svěžestí svých barev, že jsem zastavil koně, že jsem seskočil s něho a drápal se houštím, přes balvany, že jsem drahnou dobu s obdivem a rozkoší pohlížel na čarokrásnou tu myšlénku přírody — a nyní lpí na drsném, šedém listu mého herbáře, sežloutlý, bez barvy a vděku, holý obrys, do něhož si stěží dovedu vmysliti bývalý jeho půvab. A tak jsem dovedl též zachytiti leda jen hrubý obrys oněch dvou živých květů na jednom lístku své strakaté sbírky."

„Ah, okažte nám tu skizzu," prosila Jarmila, „abychom spatřili vaše báječné arménské krasavice!"

„Ale, Jarmilo!" pokárala ji vychovatelka.

„Snad nechceš, aby pan Lešan k vůli tvé zvědavosti vstával od stolu a otvíral své vaky?!" dodal pan Velímský.

Ale malíř se již zdvihl a zašel do vedlejšího pokoje. Vrátil se s album náčrtků a klada je před Jarmilu na stůl prohodil: „Nuže, zde je najdete mezi ostatními chudými snímky, které jsem nemotornou rukou sňal s rozmanitých zjevů krásné skutečnosti. Podotýkám to proto, abyste snad, soudíc dle mého náčrtku, neukřivdila mým arménským princeznám."

„Ach, zde jsou hned nahoře!" zvolala Jarmila. „Vskutku, roztomilý párek! Jako živý! Jest viděti, že prodlela ruka vaše se zálibou na této práci. Hle, jak svědomitě provedl jste i divné, strakaté střevíčky, které nese bosá princezna v ruce. A ten květ, který vznáší druhá ke rtům, — ale rcete mi, nevolil jste pro tento květ červenost příliš živou? Vždyť vypadá jako kvetoucí oheň!'

„Ó, nikoli! Ve skutečnosti jest nach toho květu ještě mnohem ohnivější. Když rozkvétají haluze granátových keřu těmi plamennými květy, zdává se, že vypryskuje nesčíslnými purpurovými hvězdami vášnivý žár, dřímající v ňadrech oné rozkošné země."

„A kdo je zde na druhém listu ten vážný muž, sedící na oslu, s cylindrem bez střechy na hlavě, v řasnaté černé říze?"

„Svatý muž, slečno. Představený tichého arménského kláštera, v jehož pohostinných šedivých zdech jsem ztrávil několik rozkošných týdnů. Celé toto album povstalo v posvátné jeho samotě a v krásném okolí jeho. Velebný muž, není-li pravda? Vizte, zbožný, dustojný výraz jeho tváře, obklopené jako Kristův obličej dlouhým, zlatým, kadeřavým vlasem a vousem!

Jedinou slabou stránku měl ctihodný tento mnich. Vidíte nadulou hladkou zvířecí kůži, přivázanou za sedlem jeho? Vypadá jako nějaké vycpané zvíře, jemuž chybí pouze hlava a jež bylo zbaveno chlupů. V tomto originelním měchu koženém tají se jeho hřích. Kypí tam ohnivá krev rodného jeho kraje, granátový mok révy, — révy, z níž svatá Nina před věky vyrobila kříž na obrácení pohanských Kavkazanů. A bůh požehnal dřevu, jež poskytlo světici zbraň k posvátnému výboji: prýštiť se z něho rok od roku vláha, jež závodí v ohni a síle s vinnými moky nejkřesťanštější Hispanie. A v tomto lahodném zdroji utápěl můj hostitel rád, ku podivu rád zbožnou duši. Ve mně našel, přiznávám se, učenlivého žáka. Kolikrát přinesl osel jeho pod večer do kláštera takové zvíře, k prasknutí nabubřelé rudou ohnivou šťávou, a kolikrát splaskalo a scvrkalo se do rána přičiněním naším v beztvárný, prázdný kus zvraštělé kůže, jenž nadmul se ovšem již příští večer znova k prasknutí rudým nektarem. Avšak to vás dozajista nebaví, milé dámy."

„Aj, co to?" zvolala dívka prohlédnuvši několik dalších listů. „Jak zabloudila do společnosti Arménů tato ryze evropská hlava?"

Na listě, jenž ležel nyní před ní, spatřovala se poloviční postava dívčí v okně, jež bylo malebně ověnčeno lupením révy. Ráz její tváře a zejména její čistě evropský oděv budily ovšem důvodné podezření, že se as tímto přívětivým oknem neotvírala vyhlídka někam do hor arménských.

Lešan byl poněkud v rozpacích. „Nevím věru, jak se dostala mezi tyto náčrtky."

„Však víte zajisté dobře," opáčila dívka hrozíc mu prstem. „Jen se přiznejte, že vás neopojila

krása rusalek arménských tou měrou, abyste byl zapomněl na známý jeden obličej z domova."

„Ach, již tak podezřivá a škádlivá? Přiznávám se jen, že jsem ten obraz načrtal vskutku uprostřed Arménie, jednou za deštivého odpoledne, z dlouhé chvíle, snad k vůli proměně, v celi pohostinného kláštera."

„A má-li být zpověď vaše upřímná," pravila s úsměvem slečna Bořická, „dodejte, že vás při črtání tom uchvátila touha po daleké vlasti, kde jste zůstavil to přívětivé okno, s tou známou révou do kola."

„Ale popatřte, slečno," zvolala v tom Jarmila pohlížejíc bedlivě na obraz. „Jaká podobnost! Ten obličej v okně má vaše rysy. Tak, docela tak vypadala jste jistě v mladších letech!"

S překvapením nahnula se vychovatelka k obrazu a zdvihla pak zpytavě oči k malíři. Tento pohlédl rovněž na obraz, pak na ni, sklopil zraky a zašeptal: „Vskutku veliká podobnost! Zvláštní hra náhody!"

Obraz putoval z ruky do ruky i postaveno na jisto, že má ta mladistvá dívka v okně víc než příbuzenskou podobnost se slečnou Bořickou.

Po této episodě přešli k jiným náčrtkům a Lešan bavil při každém z nich společnost nějakou veselou příhodou, která se poutala ke každému z těch listů.

Hostu podařilo se patrně smazati nepříznivý dojem, jaký na obě dámy učinilo první jeho vystoupení. Naslouchaly napjatě a s častým smíchem jeho žertovným výkladům. Též vážný obličej pana Velímského rozjasňoval se čím dále, tím více. Sám Hanuš pil nad obyčej váhavě druhou svoji sklenici, blažen ve stínu nepozorovanosti, jíž se dnes těšil.

Konečně použil vhodné přestávky k tomu, aby přál společnosti zajíkavě dobrou noc. Také dámy odebraly se do svých ložnic. Staří přátelé zůstali samotni v jídelně. Natáhli se pohodlně v měkkých lenoškách naproti sobě, kouřili, srkali čaj a smazali rázem dlouhou řadu roků, která je dělila od zlaté doby mladosti. Suchopární školní tyranové, nad nimiž se již dávno zelenala tráva, poutali je opět nejmenšími podrobnostmi komických svých osobností, z rukávů sypaly se šprýmovné latinské verše, z paměti vynořovaly se staré, zapomenuté hospůdky, zřetelně, úplně, až po obrázek na víku sklenice.

„Ale poslyš, hochu," pravil na konec Lešan vraceje se k přítomnosti, „měl bys pověsit vdovství na hřebík. Nesvědčí ti, bůh ví, nesvědčí. Nehněvej se, pravím-li ti z přímа že vypadáš trochu jako morous. Mladá sličná žena dala by ti zcela jinou tvářnost. Na první pohled pořešuje člověk ve tvé pěkné, idyllické domácnosti veselé, svižné hospodyňky."

„Tys nejméně povolán k podobným epištolám," namítl s nuceným úsměvem pan Velímský, s jehož tváře pojednou zmizela rozpustilá veselost.

„Což já! Já se toulám po světě s místa na místo, nalézám zábav dosti a mívám sotva času, abych se nad svými barvami zamyslil o jiných věcech. Ale ty —"

Pan Velímský vyklepal z dýmky popel a vstal. „Jedenáct hodin. Myslím, že se ti bude po cestě dobře spáti."

Chvíli na to ztichl dům pana Velímského.

Lešan procházel se polosvlečen pokojem, při jehož volbě zajisté nerozhodl hlas zahradníkův. Byla to komnata, opatřená veškerým pohodlím, zařízená skvostně. Hle, zde na stolku mezi žertovnými fi-

gurkami těžké, rodinné album. Škoda zahoditi zbytek doutníku. Je výborný. Prohlédneme si ještě album. Obracel lhostejně listy, ale nad jednou fotografií se zastavil a zamyslil. Byla to fotografie slečny Bořické. Zvláštní opravdu, mluvil k sobě, ten obličej má zcela rysy mého — abych tak řekl — ideálu. Té hlavy, která se vznáší z mládí mlhavě před očima mé duše a která tak zhusta, téměř samoděk, povstává na papíře pod črtající mou rukou. Ovšem hlavinka mého ideálu je polodětská, s jarními květy kolem kadeří, a k těmto zhrubělým půvabům zde nehodí se již věncoví vesny. Podivné! Odhodil zbytek doutníku a zamkl těžké album mohutnou zlatou sponou.

Mezitím ležel již Hanuš na železné posteli ve své komůrce, kterou v té chvíli bledý měsíc, hledící přímo na lože jinochovo, postýlal stříbrnými čalouny. A ten těsný prostor měl okrasy věru zapotřebí. Celý inventář jeho skládal se z věšáku na šaty, postele, židlice, stolu a houslí na něm ležících, z nichž před chvílí vyloudil smutnou improvisaci a jejichž odraný kožený povlak se válel teď pohozen na podlaze.

Ale Hanuš neprosil se hrubě měsíce, aby zastřel svým klamným stříbrem chudobu jeho obydlí. Měl jiného čalouníka, pravého čaroděje, který proměňoval na pokyn jeho chudobný tento pokojík v nádhernou síň, plnou obrovských zrcadel a zářivých lustrů nebo po přání v dóm velebný s hemžením andělů na pošmourných pilířích v závratné výšce, který dovedl i zdvihnouti rázem do kola ty plesnivé stěny a otevříti mu vyhlídku do krajin báječné krásy. Čaroděj tento, mladá obraznost, podrobuje moci jeho všechno, pravšechno v širém světě. Ať jím pohrdá jindy, ať bodá srdce jeho ostny svých úsměšků — jsou doby, kdy musí se stát i Jarmila

bezmocnou otrokyní jeho a proměniti se v rukou jeho v podajnou růži bez ostnů. Tak i v tuto chvíli. Jest nucenou společnicí jeho na cestě, nikoli snad na cestě svatební, ale na družné cestě bez účelu, bez cíle, do neznáma. Tulí se k němu důvěrně, tvář její dotýká se téměř jeho tváře a on ji zahrnuje lahůdkami a klenoty z ohromného bohatství, které byl, dejme tomu, vyhrál přes noc v Monacu. Jedou na koni březovým hájem, pak v rychlé kibitce kolem arménských vesnic, pak na kanotu v Maraňonu pod nádhernou spoustou vějířovitých korun, lian, papoušků a květů, pak zdvihají se náhle k nebesům na provazech ohromného, zářivého balónu a klesají s nesmírné výšky do propasti.

Na to vrátil se Hanuš na chvíli k vědomí, že leží klidně na své železné posteli, a upřel oči na kožený povlak houslí, ležící na podlaze. Co to? Povlak se nadýmá, jakoby sám ďábel dul do splasklé jeho kůže, nabobtnává, zdvihá se od země. Jak hltavě loká do sebe ohnivou krev kavkazské révy, pijavice bezedná! Již nabývá tvarů zvířecích! Co z toho bude? V jakou nestvůru nabubří ten kožený piják? Aj, vstává — nahoře bizarrní šklebivá tlama, chochol peří, zvonce — Hola, klečící velbloud zdvihá se to nemotorně, hrb jeho vzpíná se výš a výše, jakoby rostl ze země nový Dhavalagiri a teď na nejvyšším vrcholku toho hrbu, pod tyčemi s purpurovým baldachýnem jeví se dvě skřížené nožky v zelených střevíčkách, protkaných stříbrem a zlatem, s vyhnutými zobáky a přes ně nahýbá se dolů Jarmilin smavý obličej...

Jak vidíte, usnul Hanuš spánkem štěstí a měl divoce krásné sny.

Uplynulo několik dnů. Lešan zdomácněl již úplně v pohostinném dvorci. S hlediště zahradníkova začal pozvolna okazovati ukryté drápy. Nepodrápal jimi sice dosud hladce leštěný nábytek svého pokoje, ale v parku začaly se na čistě obílené zdi sklenníku k hluboké nevoli zahradníkově objevovati roztroušené pazoury, lidské a soví hlavy, netopýří křídla a jiné začátky nějaké divoké breugheliady.

Zamilovaným jeho místem v parku byla — nikoli snad některá z pěkných besídek neb vypočítavě umístěných březových lávek — nýbrž travnatá stráň, ve stínu mohutných pajasanů, odkud se přes ohradu parku otvírala vyhlídka na hrbolatou silhuetu vzdáleného Středohoří. Zde lehal na znaku nebo v jiné nezpůsobné poloze, uprostřed nejkrásnější trávy, a zabíjel čas líným hleděním do dálky, nebo zběžným kreslením rozličných náčrtků.

Zhusta pak vyrušil jej v takové chvíli ze snění neb črtání praskot suché větve pod lehkým kročejem neb jasný smích, a když obrátil hlavu, spatřil mezi větvemi, jež rozestíraly opatrně dvě útlé dívčí ruce, svěží obličej Jarmilin. Zdrženlivost její vůči huňatému podivínu ustoupila záhy důvěrnému přilnutí. Zajímavý tento muž, jenž vstoupil ve skrovný dotud obzor její s bohatým okruhem poznání a zkušeností, budil v nemalé míře její zvědavost a nenucený, všech okolků prostý způsob, jakým se k ní choval, sprošťoval jednak i ji všelikých tísnivých ohledů a pobádal ji zároveň, aby mu zcela objevila duševní svou podstatu a dokázala mu, že není tou naprosto nezkušenou a obyčejnou venkovskou dívkou, za jakou ji snad má.

Dnes přišla opět. Právě když dokončil náčrtek, zaslechl šustot jejího roucha. Ale tentokrát nevy-

skočila se smíchem ze stinné zálohy, nýbrž kráčela k němu zvolna kolem stromoví, s tváří opravdovou. Usedla k němu s vážným pozdravem.

„Aj, což dnes tak zachmuřena?“ pravil k ní malíř. „Právě dnes, v takový krásný den, kdy hraje celá příroda veselostí. Pohleďte sem do trávy, na to drobné mistrovské dílo jejích nůžek. Nezdá se vám, že se usmívají blahem všechny ty lístky jetelové a řebříčky a ty ostatní zelené vzorky, vystříhané a skupené s nejjemnějším vkusem? A jak veselý v nich život mušek, pavouků a broučků! Vizte to sluníčko, jak přátelsky putuje po mém rukávě! To všechno nerozjasňuje vaše oči?“

„Mám všelijaké starosti,“ odpověděla tiše Jarmila.

„Aj, starosti! Veliké, těžké starosti, každému dobře povědomé. Utecte se k známému orakulum: Sluníčko líčko, pověz mi tu stranu, ve kterou se dostanu!“

„Není mi do žertu, pane.“

„Nuže, co vás tíží? Učiňte mne svým důvěrníkem.“

„Obávám se, že byste shledal mou zpověď směšnou.“

„Nikoli. Ujišťuji vás, že zachovám při ní vážnost vrchního inkvisitora.“

„Buď si! Svěřím vám své těžkosti. Předně: v den svých narozenin obdržela jsem od tety z města list, kterýž obsahoval mimo blahopřání též naléhavé vyzvání, abych se k ní na delší dobu přestěhovala. Psaní stejného obsahu poslala také otci. Prosba její jest tak důtklivá a podpírá se o tak pádné důvody, že jí otec jistě vyhoví.“

„A toho se lekáte? Což jste nezatoužila nikdy z venkovské samoty po šumném ruchu městského života, kde by se denně tolik nových pestrých dojmů vystřídalo v zrcadle vaší duše, jež tak dlouho v sobě obrážela jen tiché, stále se vracející zjevy této odlehlé krajiny? Což se vám nezachtělo dosud nikdy jiného veřejného vystoupení, než pobožnosti v těsném oratorium onoho kostela nebo projížďky výročním trhem dole v městečku nebo blahosklonného zatančení při obžinkách kolem stohu, ověnčeného chrpou a planým mákem? Divadla, koncerty, plesy — žádná z městských zábav nevyloudila dosud toužebný povzdech z vašich ňader?"

„Naopak, těšila jsem se často na pobyt v městě. Přijedu tam vskutku co pouhá, čirá venkovanka. Byla jsem tam sice za dětských let několikrát, ale tyto návštěvy zůstavily v mé duši pouze vzpomínku na ohromně vysoké domy, báječné spousty hraček, pestré hemžení a lomoz povozů. Podívala bych se tam ráda na delší dobu. Ale k tetě! Vzpomínám si, jak nevolno mi bývalo v ohromných jejích komnatách, uprostřed nedotknutelného, blyštivého nábytku pod přísným pohledem jejích velikých, chladně modrých očí, sklánějících se ke mně s vysoka, zpod majestátní příčesky vlasu, před časem sešedivělého, podobného svou úpravou vskutku napudrovaným vlásenkářským veledílům na hlavách dvorních dam z minulého století."

„Dítěti snadno imponovati. Nyní nebude již moci na vás shlížeti s takové ohromující výšky, zvláště vystoupíte-li na špičky."

„Ubezpečuju vás, celé příbuzenstvo chová k ní posvátnou úctu. Jest vychována v duchu velkopanské etikety, jejímž žezlem máchá v nádherné své domác-

nosti jako dvorní ceremoniářka. Tuším, že bych neužila mnoho rozkoše pod skvostným jhem neobmezené její vlády. Řídila by každý můj krok, každé hnutí pevnými nitkami dobrého tonu, a brzy asi zastesklo by se mi z jejích salonů zpět po zlaté volnosti, které mi popřívá naše venkovská samota."

„Ah, rozumím. Chtěla byste si raději prohlédnout město binoklem emancipované ruské studentky, prosta těžkých ochranných křídel nějaké broukavé gardedámy — není-li pravda?"

„Vždyť jsem pravila, že nelze s vámi vážně promluviti o vážných věcech!"

„Ach odpusťte. — Jak vidíte, tvářím se již opět jako sám Petr Arbuez. Ulevila jste již úplně srdci svému, milé dítě?"

„Nikoli, hlavní část mého vyznání teprve následuje. Ale nyní žádám vás opravdu, abyste naslouchal a odpovídal s plnou vážností. Já tedy odjedu — vy odjedete — dům tento oněmí — nastane zima. Sníh postele krajinu, zasype bezlistý park, ledové květy pokryjou okna a zimní vichry buráceti budou kolem stěn, hvízdati komíny. Otec zde zůstane sám a sám v osiřelých pokojích, zasypán sněhem a tráviti bude dlouhé, dlouhé večery při úpění meluziny bez společnosti, neboť přítomnost Hanušovu nelze vážně nazvati společností."

„A což slečna Bořická?"

„Slečna Bořická? — Vždyť ta odjede přece se mnou!"

„Ach, ona odjede s vámi!"

„Nechci sobě otce ani představiti v této zimní samotě, jak by sedal mlčky nad knihou, v níž by nečetl, s čelem zasmušilým na dlani, hledě upjatě v černé okno, do něhož by časem vichřice šlehala bílou

kosmatou větví. Upadl by v těžkomyslnost, odcizil by se úplně lidské společnosti. Jste dávným přítelem otce mého a znáte zajisté povahu jeho. Nuže, vyznejte upřímně, nečtete-li v jeho očích, že není šťasten."

„Není tak šťasten, možná, jako býval za dob naší mladé známosti a jako býval před smrtí vaší matky. Ale nešťastným není. Rána jeho zacelila se dávno jako ta země nad krásnou kořistí a po minulosti zbyly jen krásné, bolnosladké vzpomínky, které časem zachvívají jemně duší jeho jako vánek větvemi cypřiše na drahém hrobě."

„Nuže, není nešťastným. Ale šťasten, tak šťasten, jakým bych si ho přála, jakým by měl a mohl býti — —?"

„Čeho se mu nedostává? Má krásný dvorec, pole a lesy, mohutné stohy na všech stranách, pěkný park, knihy, pohodlí, vážené jméno mezi sousedy —"

„A myslíte opravdu, že to stačí k lidskému štěstí?"

„Má vás —"

„Což já! Nemluvte o mně. Myslila jsem, že nebude třeba, abych vám okázala tu hlubokou mezeru po boku mého otce, že sám první vyslovíte krátké to slovo, v němž je zahrnut neblahý osud jeho. Sám! Snad se nesluší na dívku, jakou jsem já, aby mluvila takto k muži. Ale nechci býti jako jiné. Nechci před vámi své myšlénky zastírati úzkostlivě závojem falešné ostýchavosti. Vězte, že jsem nahlédla již do světa daleko přes obrubu nevinných knih, které otec se slečnou vychovatelkou tak opatrně pro mne vybírají. Přehlédla jsem jasně naše domácí poměry, přemýšlela jsem o tom delší dobu a úsudky jiných lidí utvrdily mne v mém přesvědčení. Sám!

V tomto slovu spočívá všechno. Sám bez družky sobě rovné, s níž by mohl sdíleti všechny své tužby, záměry a naděje, po jejímž boku by se vzkřísil k novému krásnému životu!"

„Nastojte! Tedy oženit, mermomocí oženiti chcete svého otce, malá intrikánko! A jak výmluvně umíte již hájiti božskou pravdu, že není člověku dobře býti samotnu! Přiznejte se jen, že protrhl leckterý ohnivý romancier těsný kordon, jejž táhla slečna vychovatelka kolem vaší knihovny. Toť převrácený svět: co by si měl otec zvolna připouštěti starosti, jakým způsobem by nejlépe zaopatřil dcerušku — —"

„Takto nemluvte, pane!" vskočila mu do řeči Jarmila, jejíž obličej zahořel při posledních slovech malířových půvabným ruměncem. „Mějte o mně mínění, jaké chcete: svěřila jsem vám upřímně své nejtajnější myšlení. Svěřila jsem se vám, poněvadž jste přítelem mého otce a poněvadž jsem nenašla dosud nikoho, jemuž byla bych mohla odhaliti tyto své skryté myšlénky."

„Nuže, oplatím vám upřímnost vaši stejnou mincí. Jsem sám přesvědčen, že by bylo otci vašemu nejlépe, kdyby se co nejdříve znovu oženil, ovšem šťastně. Čelo jeho vyjasnilo by se pak brzy úplně a celou domácnost pronikl by pak nový, veselý život. Ale zdali pak jste se již také dočtla za obrubou těch nevinných, pro vás pečlivě vybraných knih, že patří ku každému sňatku dva lidé a že není dále lhostejnou věcí, jak se k sobě chovají srdce takové dvojice?"

„Ah, myslím —" zašeptala Jarmila s novým ruměncem, „— že by se našlo srdce, které by dovedlo mého otce vřele milovat."

„A ku kterémuž by též přilnulo srdce jeho. Nu, ovšem. Rozhlédneme se po něm. Přistoupíme bez prodlení k provádění svého záměru. Rozložíme kolem své oběti hustou síť intriky a zadrhneme ji bohdá brzy nad třepetající se kořistí. Na mou pomoc spoléhejte. Promluvím mu do duše. Budu s ním jezditi po plesích a návštěvách, daleko široko a neustanu, dokud pro vás nevyhledám macechu, po níž tak vřele toužíte."

„K čemu dalekých cest, byla-li by macecha, jaké si žádám, na blízku?"

„Již jste si ji bezpochyby vyhledala! — Na blízku?"

„Přemýšlejte přec málo. Což neuhodnete? Je to hádanka tak velice snadná."

„Nerozhlédl jsem se dosud v okolí."

„Ah, vám třeba říci všechno do poslední tečky. Ničeho se nedomyslíte. Což jste nevzpomněl na slečnu Bořickou?"

Vzhlédl na ni překvapen. „Na slečnu vychovatelku?"

„Ano, což nevstupuje první na mysl?"

„Ta je ovšem zcela na blízku. Ale - -"

„Co můžete namítat proti ní? Je velmi vzdělaná, jemná, duchaplná dáma —"

„Ovšem."

„A krásná, tvrdím směle. Že nikoli pouze v mých očích, o tom svědčí náčrtek ve vašem album; víte, ta dívčí hlava v okně, pod věncovím révy — jež nás překvapila svou nápadnou podobností k obličeji slečny Bořické — přiznejte se, že hověla vašemu vkusu ta ideální tvář, jejíž rysy jste vdechl bezděky na papír v daleké cizině, uprostřed žhavookých dcer Arménie —"

„Ovšem, ovšem."

„A přes některé zvláštnosti jest povaha její ryzí a šlechetná."

„Měla jste, pravda, dostatek příležitosti, abyste nahlédla v její srdce."

„Chovám k ní úctu a lásku jako k matce. Hleďte, tím sňatkem nezměnilo by se na pohled ničeho. Zůstali bychom všichni pohromadě, jak jsme byli dosud, jen těsněji připoutáni zasvěceným svazkem vroucí lásky."

Lešan pohřížil se v myšlénky.

Za chvíli zvolal se smíchem: „Věc stává se čím dále zajímavější! Ne dosti na tom, že chystáte jho manželství pro ubohého otce, také vychovatelku svou byste dostala ráda pod čepec. A to všechno děje se mezi tím, co oni pro vás opatrně vybírají knihy. Rozkošné!"

Jarmila vstala. „Stále jen smích a smích! Chcete-li se jen smáti — s bohem!"

Lešan přiskočil k ní. Ubírali se vzhůru po stráni. „Prožluklý smích! Nevšímejte si ho! Buďte přesvědčena, že se nestanu nehodným důvěry, jakou jste mi věnovala. Budu s vámi věrně a pilně tkáti tu přízi intrikánskou, ač netajím, že není provedení našeho záměru tak snadné. Připomeňte si romány a novely: co tu dlouhých kapitol, co spletených psychologických pochodů, než může spisovatel se ctí spojiti ruce svého hrdiny a své hrdinky. A vy chcete věc odbyti do zimy. Ale nic neškodí. Půjdu poslušně s vámi, kam povelíte. Jsem vaším sluhou, otrokem, brávem, krásná pletichářko. Podejte mi ruku na tajný náš spolek."

Chopil se její ruky a vtiskl na ni lehce své rty.

Proroctví zahradníkovo se splnilo. Lešan obrátil brzy celý domácí řád na ruby. Ovšem poněkud jinak, než zahradník předpovídal. Schovaltě pojednou drápy, které byl jedva povytáhl: breugheliada na zdi sklenníku zůstala nedokončena a zdroj karrikatur, které se začaly vyskytovati v písku pěšin a v prachu zapomenutých chodeb, vyschl přes noc nadobro. Z huňatého podivína vyloupl se rázem jemný maître de plaisir, vymýšlející den ode dne nové zábavy.

Hned první večer po známé rozmluvě s Jarmilou zahájil tuto blahodárnou činnost. Na místě ovcí a vlků, po nichž se panu Velímskému opět jednou zastesklo, navrhl zábavnějšího černého petra. Návrh tento přijat byl všemi hlasy proti hlasu pana Velímského. Tento hrál sice s patrnou nechutí a zachovával uprostřed žertující společnosti obvyklou důstojnost. Ale vážný výraz jeho obličeje utrpěl valně kolmou čarou, kterou po první hře slečna Bořická uhlem ostýchavě na čele jeho nakreslila, a musil ustoupiti nadobro, když po krátké době neodbytná prohra obličej pana Velímského nalíčila jako tvář indiánskou do boje. Ba, na sklonku hry zapomněl na vážný úkol pána a chlebodárce tou měrou, že se pomstil prohravší slečně vychovatelce mohutnou černou skvrnou, jížto vlastnoručně zohyzdil špičku krásného řeckého nosu jejího.

Na druhý den zřídil Lešan s pomocí Hanušovou zpustlý, zapomenutý kuželník v odlehlém koutě parku a pozval na odpoledne společnost k válečné partii, v níž konala slečna Bořická panu Velímskému, jemuž losem za pomocnici připadla, nad očekávání platné služby.

Pak nastaly výlety, pěšky i v povoze, na houby do lesa, na krásnou vyhlídku pod starým dubem,

na blízkou zříceninu, na posvícení k známému mlynáři, na trh do města. Pan Velímský musil z úslužnosti k příteli a hostu a ze slabosti vůči dceři téměř den co den kousnouti do podobného kyselého jablka.

Na tom nebylo dosti. Lešan začal ve vší opravdovosti konati přípravy k soukromému divadelnímu představení. Vybral krátký veselý kus a vnutil čtyři jeho role našemu čtverolístku, vyhradiv si úřad napovědy. Když se s tímto zbrklým návrhem vytasil, ztratil pan Velímský trpělivost. „Pověz mi, brachu, upřímně: zbláznil jsi se?" zvolal. „Zahrajme si raději na slepou bábu!" Také slečna Bořická přijala návrh se zjevným úžasem nad dětinskou myslí starého navrhovatele. Ba, sama Jarmila zdráhala se přijmouti úlohu, v níž měla opětovati lásku Hanušovu. Než posléze přemluvil Lešan Jarmilu, Jarmila uprosila otce a slečna Bořická podrobila se společnému nátlaku ostatních. Hanuš uchopil se ze samého začátku myšlénky této s velikou horlivostí. Bez prodlení jal se zřizovati v příhodném místě parku malé dřevěné jeviště a přisluhoval Lešanovi při malování kulis a opony. Konečně zalíbil se návrh i Jarmile a slečně Bořické. Upravily si pestré a malebné oděvy rokokové, hovící době kusu, a zkoušely je se zalíbením, při čemž se Jarmila vynadiviti nemohla, jak pěkně sluší tento pestrý kroj a sněhobíle napudrovaná, vysoká příčeska slečně Bořické.

Při všech těchto zábavách mohl ovšem zasvěcený divák v obličejích Lešana a Jarmily stále čísti heslo tajného dorozumění. Když jim pan Velímský časem oplatil důslednou falešnou hru podstrčením karty slečně Bořické, vyslali na sebe přes stůl vítězo-

slavný pohled; postranní úsměvy, dotknutí loktů a šepty byly na denním pořádku.

Na procházce lesem nechávali vždy pana Velímského a slečnu Bořickou, kteří ovšem bez újmy své vážnosti mladické jejich chůzi stačiti nemohli, v jisté vzdálenosti za sebou. Ale tato taktika nepřinášela s počátku žádoucího ovoce. Kdykoliv se mezerami stromů na zad ohlédli, spatřovali mezi oběma ledově odměřenou distanci a na jejich tvářích důstojný klid hlubokého mlčení. Ale později měnil se obraz ten znenáhla. Mezera mezi oběma se úžila; jevily se známky družného sblížení. Pan Velímský začal rukama rozkládat, rtoma pohybovat; slečna vychovatelka obrátila k němu od sbírky lesních květů, pro něž se dotud jen mlčky chvílemi do trávy shýbala, pozorně hlavu. Zkrátka, bylo patrno, že se baví zadní pár zcela dobře. Časem nabýval hovor jejich značné živosti a vedl se hlasem přitlumeným.

Tyto rozmluvy mívaly ostatně ponekud jiný obsah, než jakého se Lešan s Jarmilou nadáli.

„Letos je věru báječné množství hub," pravil na příklad pan Velímský. „Pohleďte jen, co tam hřibů!"

„A jsou velikosti tak slušné, že by jich měl Gargantua k večeři dosti."

„Divno, že si jich nepovšimli."

„Propásli by je, tuším, kdyby byly třeba jako baráky. Nehledí ani na pravo, ani na levo; věnují jen sobě navzájem všechnu pozornost. Hle, jak se k sobě kloní, jak důvěrně se na sebe usmívají, jak lehce seskakují po omšených balvanech. Pan Lešan zachoval si věru mladickou svižnost — tělesnou i duševní."

„Obdivuju se mu věru. Nenadál jsem se, že umí ten drsný hoch svou medvědí kůži obraceti k dámám

tak hladkým rubem a představovati tak zábavného společníka."

„A tak dvorného kavalíra. Hleďte, jak jí podává ruku, jak jí lehce pomáhá s vysokého balvanu — klobouk spadl mu s hlavy — patřte ten úsměv ve snědé, osloněné tváři, tu spoustu vlasů a vousů, není-li to Pan laškující s malou Nymfou?"

„Pokud sáhají mé vědomosti v bájesloví, nelichotíte mu hrubě tím porovnáním."

„Ó, mám pouze na zřeteli ten úsměv, tu huňatost, tu lesní stafáži. Jinak je pan Lešan zcela pěkný muž a srdce dívčí mohlo by ještě snadno chytiti pohledem jeho tmavého, plamenného oka."

„Myslím, že přeceňujete moc jeho očí. Znám je z dávna, ale jiskru donjuanství jsem v nich nespatřil. Nedocházel za mladých let hrubě milosti před tváří žen a nyní — —"

„Bez pochyby, že milosti té dosti nevyhledával."

„Ale tolik mi přiznáte, že by byl nyní již Falstaff pro něho přiměřenější úlohou, než Romeo."

„Není třeba vždy hladkého, štíhlého Romea, aby se roznítil plamen lásky v duši dívčí. Nejen v novellách, nýbrž i v životě naleznete dosti případů, že zahořela mladičká dívka prudkou milostí k drsnému, hrdému muži Lešanova věku. Právě ta drsnost, síla, chladnost, rozsáhlost a prohloubenost životního názoru působí zvláštním kouzlem na mladou, nevinnou mysl, zvláště byl-li takový obstárlý hrdina prvním mužem, jenž se vynořil na jitřním obzoru jejího života."

„Snad není všechno toto úvodem k obžalobě, že se dvoří Lešan do opravdy mé Jarmile?"

„Nikoli. Chci vás jen upozorniti na zvláštní důvěrnost, která oba tak rázem k sobě upoutala. Jest

to vskutku přátelství neobyčejné. Po celý den tvoří téměř nerozlučnou dvojici. Pozorujte, jak rádi se od nás oddělují, jak rádi unikají z dosahu našich zraků, jak sobě i v přítomnosti naší vždy nějaké tajemství svěřují pohledem, úsměvem, dotknutím ruky i šepotem. Nepozoroval jste to dosud? Hle, nyní tam usedli mezi balvany, pod malým vodopádem. On hledí k ní s úsměvem zpod hustých vlasů, které ověšuje rozprášená voda perlami jako kadeře rozpustilého Tritona, ona pak shlíží se stejným úsměvem k němu, ověnčujíc mu klobouk vkusnou zelenou tkaninou kapradí a vodními květy. Není-li to skupení jako nějaká illustrace k Undině?"

Z tohoto úryvku rozmluvy poznává čtenář, že byly náhledy, jaké si páry o sobě navzájem utvořily, velice rozdílné.

Ale v jednom směru potkávala se taktika Lešanova s rozhodným úspěchem. Za krátkou dobu od jeho příchodu sblížili se pan Velímský a slečna vychovatelka mnohem více k sobě, než za všechna léta před tím. Dříve obmezovaly se vzájemné styky obou na nejnutnější následky spolubydlení pod jednou střechou a na poradu o změnách v soustavě vychování Jarmily. Nyní uměli již spolu hovořiti též o jiných věcech a zrak pana Velímského zalétal často v obličej vychovatelčin, ba prodléval na něm chvílemi tak zpytavě, jakoby nahraditi chtěl nedbalost všech předešlých let.

Také v nitro její nahlížel den ode dne hlouběji. Povaha její jevila se mu v rysech čím dále zřetelnějších a duch její překvapoval ho každou chvíli některou stránkou, o níž neměl doposud ani tušení.

Krásná doba roku chýlila se ku konci. Bylo třeba užiti ještě posledních teplých úsměvů krajiny,

jejíž háje se začaly odívati v mnohobarvé roucho a nad níž vlály po holých strništích dlouhé, hebounké nitě. Již několikrát vymohl si pan Velímský odročení delšího výletu do hor, jež se tak svůdně modraly na obzoru a do nichž ztápěl host malíř každým dnem toužebnější pohled. Konečně vyjel jednou za časného jitra objemný kočár z vrat našeho dvorce a zatočil se kolem děkanství směrem k malebnému Hazmburku.

Společnost v kočáře byla dnes velmi ticha. Musím podotknouti, že se v posledním čase intrikánská příze, kterou Lešan s Jarmilou potají tkali, nemálo zhatila. Zdálo se, že mezera mezi slečnou Bořickou a panem Velímským, která se byla již tak mnohoslibně súžila, znenáhla opět roste. Rozmluvy jejich stávaly se mdlejšími a vázly každou chvíli. Již chodívali opět v odměřené vzdálenosti od sebe, ba zůstávali jen zřídka pozadu. Slečna Bořická neodstupovala téměř ani od boku své vychovanky a libovala si ve škádlivém hovoru s Lešanem, kterýž se osvědčoval čím dále slabším šermířem v žertovných těchto potyčkách. Pan Velímský kráčel obyčejně mlčky, s hlavou svěšenou za nimi. Nepříznivý tento obrat situace byl snad také příčinou stínu, jenž přelétal často obličejem zamyšlené Jarmily. Její vzezření a chování změnilo se patrně. Svěží ruměnec lící ustoupil jemné bledosti, čelo stalo se dumavější, oko snivější a růžový její rozmar pokryl se lehkou clonou melancholie.

Rtové našeho čtverolístku odpočívali a zraky toulaly se po krajině. Před nimi ležel krásný, malebný kus domoviny. Po pravici v dálce, za širou nivou velebný Řip, po levici lesnaté pahorky a v předu hustě skupené davy různotvárných hor. Zde

Hazmburk, onde převysoká Milešovka, tu zřícenina Košťálu, tam holý, zasmušilý Radobyl. Kdož zná jména všech těchto výšin, kdož chápe vše, co vypravují smutné trosky minulé slávy na temenech jejich!

Davy hor přicházejí blíže a blíže. Vzrůstají, rozstupují se. Vystupují zřetelněji z modravé mlhy. Viděti již husté jejich lesy, rozervané balvany, mýtiny, bílé kostelíčky, roztroušené po bocích jejich. Teď otvírá se mezi nimi rozkošné, prostranné údolí. Jest to jediný téměř sad, jehož košaté ovocné stromy pokrývají svými korunami bezmála celé dno doliny a vystupují v hustých řadách až vysoko na boky okolních hor, splývajíce tam v nenáhlém přechodu s bujnými hvozdy. Rozkošná ta kotlina až po hrdou Milešovku, uzavírající slavně malebné kulisy hor na severu, představuje jediný háj ušlechtilých stromů ovocných, skupených hustými řadami, křižujících se dlouhými alejemi. Místy, kde sraženy jsou koruny jejich nejhustěji, červenají se větvemi veselé střechy, vypíná se v záři sluneční báň kostela a prozrazuje poloukrytou vesnici. A v samém středu doliny vyniká z husté zeleni okrouhlá bělavá věž. Zdá se, jakoby to byla hračka nové doby, zbudovaná zde dole nějakým přítelem romantismu podle vzoru rozvalin, jež shlížejí tu a tam teskně s okolních vrchů. Ale jest to skutečná, nezfalšovaná zřícenina, Skalka, zapadlá troska hrdější české minulosti uprostřed kraje poněmčeného.

Pod Skalkou zastavila se naše společnost. Prohlédli si okrouhlou starou věž, nasbírali pod ní v písku drobounká zrna českého granátu, jehož ložiskem je tato krajina, uhasili pod obrovskou lipou žízeň vínem z blízkých sklepů košťálských a dali se pak zahradami vzhůru na lesnaté boky hory Sutomské.

S jejího temene kochali se vyhlídkou nazpět do roviny a hledali mezi četnými vížkami, vynikajícími z pestrého toho koberce, báň známého domácího kostela.

Na to pohřížili se opět do soumraku lesa. Tentokrát přidržela se slečna Bořická pana Velímského a kráčela s ním mlčky napřed. Za krátko zmizela vážná tato dvojice mezi stromy. Jarmila navrhla krátký odpočinek pod mohutným dubem, odkud viděti bylo mezerami větví po sráznějším svahu hory dolů do protějšího údolí, jehož dnem se vinula řeka. Ale to údolí neskvělo se v záři sluneční jako dolina, z níž byli naši cestující na Sutom vystoupili. Lesnaté hory, nakupené hromadně za řekou, byly zahaleny v temně modrou mlhu, přecházející do černa, a za nimi vyvstával na oblohu těžký, černý mrak. Letěl s báječnou rychlostí do výše: již zastřel půl oblohy nad údolím, již visel nad celým jevištěm jako těžký, černý příkrov rakve, pod jehož záhyby se tratily vrcholky hor. Lešan s Jarmilou hleděli mlčky na ten pošmourný obraz. Kolem nich panoval v přírodě tesknÝ klid. Ptáček nezašveholil odnikud, listy visely bez hnutí v zasmušilém vzduchu i život čilého hmyzu usnul v písku a mechu pod jejich nohou. Náhle spadla těžká krůpěj na klobouk Lešanův, jiné zachřestily v koruně dubu...

„Bouřka!“ zvolala dívka a ustoupila blíže k ohromnému pni. Lešan postavil se vedle ní a rozestřel pléd svůj pečlivě nad její hlavou. A přišla bouřka. Lil se déšť, vichřice hučela větvemi, rachot hromu duněl mnohonásobně v horách a blesky křižovaly se temným vzduchem. Jarmila přitiskla se znenáhla k silnému muži a položila hlavu na rámě jeho. Cítil na šíji chvějící se ruku její. Posléz svezla

se mu hlava její na prsa. Slyšel vzdechy a štkání, ucítil na ruce horké slzy. Zachvěl se od hlavy k patě. Pocítil plný dech zašlého jara na stárnoucí hrudi. A bylo mu teskno v tom pozdravu máje, který dokvetl pro duši jeho. Na chvíli položil ruku na bohatý, hedvábný vlas, pak ji spustil chabě k boku. Dívka vzdychala, štkala dále. Věděl, že očekává slovo od něho. Ale mlčel. Přemýšlel pouze, jak divně skončila mrzká jejich intrika, a že je na čase, aby strhl opět svou kočovnickou jurtu.

Bouře zašla. Opodál zaznělo úzkostlivé volání: „Jarmilo! Jarmilo!" Dívka trhla sebou, jakoby byla procitla z hlubokého sna, a Lešan odpověděl za ni: „Zde! Zde!"

Sešli se opět s panem Velímským a slečnou Bořickou, kteří se byli ukryli před bouřkou pod výstupkem skály, v malé jeskyni — jako Eneáš a Dido, řekl bych, kdyby bylo jinak při vážné, ctihodné naší dvojici toto porovnání na místě.

Vyjasnilo se. Když jeli nazpět k domovu, třpytila se obloha hvězdami. Lešan chtěl několikrát začíti rozprávku, ale pokusy jeho se nezdařily. Zapálil si doutník a při tom spatřil, že pokrývá Jarmila obličej svůj dlaněmi.

Na druhý den vzbudil se Lešan velmi pozdě. Když se odebral do jídelny, kde ho obyčejně ostatní ku snídani očekávali, zastihl tam pouze pana Velímského.

Lešan mu oznámil, že zítra odjede.

„Aj, tak náhle?" zvolal pan Velímský. „A právě zítra chce také odjeti slečna Bořická."

Touto zprávou byl Lešan překvapen.

„Slečna Bořická? Zítra? A kam?" tázal se.

Na panu Velímském jevily se rozpaky. „Nevím ani kam —" mluvil trhaně — „dala mi včera na Sutomi — z čista jasna — výpověď."

„Výpověď? A proč?"

„Nevím, — věru nevím. Pravila, že se tak rozhodla po bedlivém uvážení. Žádala, abych ji propustil hned."

„A tys ji propustil?"

„Což jsem měl učinit? Snad si vyhlídla již lepší místo. Ostatně s ní ještě jednou promluvím. Ale — upřímně řečeno — mocí ji zdržovati nebudu. Jarmila nepotřebuje již vychovatelky. Dám ji k příbuzným do města a tam nabude posledního jemného brusu. Ostatně, abych ještě upřímněji mluvil, přišlo mi již několikráte na mysl, že by mohlo zavdati bydlení slečny — třebas usedlé slečny — se mnou vdovcem pod jednou střechou příčinu k různým řečem. Do nedávna bylo ovšem jinak. Měl jsem jednu starší příbuznou v domě. Bohužel měla své vrtochy — jednou rozhněvala se pro nic za nic a dala nám s bohem. Vmysli se na mé místo. Byl bych musil na každý způsob učiniti nějaké opatření."

Lešan mlčel. Takový byl tedy poměr Velímského k ženě, kterou chtěla Jarmila mermomocí učiniti svou matkou. Propouští ji chladně, lhostejně jako poslední svou služku. Ta řada let, jež ztrávila pod střechou jeho, ta společná péče o nejdražší jeho klenot nedovedly utkati mezi nimi pevnější pásku.

Ubohá vychovatelka! Platil jí vždy řádně měsíční plat — čeho žádá více? Půjde dále mezi nové lidi, kteří se k ní chovati budou stejným způsobem, až mezi nimi časem zvrásknatí a sežloutne a bude v pravdě vymáčknutým citronem. S těmito myšlén-

kami opustil malíř přítele a konal ve svém pokoji přípravy na cestu.

Slečna Bořická nepřišla k obědu. Omluvila se lehkou churavostí.

Lešan prohlásil na určito, že zítra odjede dále cestou, po níž jej vede míhavá hvězda umění.

Pan Velímský zdržoval jej, jak přítel přítele zdržuje. Ale malíř setrval při svém rozhodnutí. Jarmila zbledla, mlčela. Ale po obědě zastavila ho na chodbě a pozvala ho na chvilku do svého pokoje.

„Pojedete opravdu?“ pravila smutně. „Již vás zde tedy nic nepoutá?“

„Obtěžoval jsem vás dosti dlouho. Řekl jsem vám hned na začátku, že mám povahu kočovnickou. Musím dále. Náš plán se ostatně, jak vidíte, rozhodně nezdařil.“

„Však slečna Bořická neodjede. Ručím vám za to, že odvolá svou výpověď.“

„Buď jak buď! Dohrál jsem již mezi vámi svou úlohu. Jsem jako hrdina jistých novellistů: když je omrzí, když nevědí s ním kudy kam a hlavou nekmitá ani jiskřička myšlénky, jak by zabředlý děj novelly vytáhli z bláta, posadí jednou z jitra hrdinu svého do vozu, prásknou bičem a novella je skončena.“

Jarmila usedla na divan a sklonila obličej na zelený hedvábný polštář. Když po chvíli bledou tvář opět zdvihla, třpytilo se ono místo polštáře rosou, jako travina po chladné noci.

„Nuže, jeďte!“ pravila. „Vzpomeňte si jen časem na sprostné venkovské děvče a dovolte mi, abych vám časem zaslala několik řádků. Nastane zima. Můžete je čísti u kamen, abyste neměl k ohni daleko.“

K večeru prošel se Lešan ještě parkem. V jedné besídce spatřil vychovatelku. Byla od něho odvrácena obličejem. Pozoroval ji hodnou chvíli. A v této chvíli událo se mnoho, velmi mnoho v jeho duši. Hleděl na mírně plné tělo, tonoucí v záhybech tuhého lesklého šatu, na snivou, pěkně oválnou tvář měkkých rysů, jemu tak sympatických, a přiznával, že je krásna, krásna dle jeho vkusu. Není to jarní krása, jakou shrnul na onu hlavinku v okně, pod věncovím révy, ale zde v rámci jeseni, uprostřed spadlých a padajících žlutých a rudých listů má hlava této děvy, s jarem minulosti, moudré a skromné, zvláštní půvab. Vždyť i jeho jaro dávno minulo. S takovou družkou chtěl by vplouti do klidného přístavu. Hrudí jeho zavlála touha. Přistoupil k vychovatelce.

Obrátila k němu tvář. „Ach, pan Lešan?"

„Slyšel jsem, že zítra odjedete?"

„Odjedu."

„Já také. Mohli bychom odjeti spolu."

„Jdou-li naše cesty jedním směrem — —"

„A což kdybychom zařídili své cesty tak," pravil Lešan se zvláštním přízvukem, tiskna ruku její a hledě na ni vroucně, „aby šly podle sebe —"

Vychovatelka vstala se smíchem. „Jak sentimentálně to pravíte? Snad mi nechcete nabídnouti, abych s vámi obývala a záplatovala kočovnický váš stan?"

Při zvuku toho smíchu a pod lehkým klepnutím vějíře na jeho rameně rozplynul se krátký sen Lešanův.

Druhý den časně z rána odjela vychovatelka. Později naložil zahradník do kočáru obrovský deštník, bizarní hole, dýmky, malířské náčiní a Lešan usedl tam uprostřed svého hamparátí.

Když stiskl naposled panu Velímskému ruku, pravil tento šeptem: „Ale na svatbu mou přijedeš?“

„Na tvoji svatbu?“ opáčil s úžasem malíř.

„Ovšem, se slečnou Bořickou.“

„A její výpověď?“

„Vždyť se přece nesluší, aby bydleli ženich a nevěsta pod jednou střechou. Za krátký čas dojedu si pro ni. Odpusť, že jsem tě včera klamal. Uvedl jsi mne do rozpaků; nebyl jsem v patřičné náladě, abych ti sdělil tu důležitou pro mne událost.“

Tedy na konec přece triumf! Ale vítězná pletichářka tam nahoře v okně hleděla smutně za kočárem, z něhož vyčníval divný klobouk se širokou střechou, kterýž se rychle vzdaloval a konečně zmizel za školou. Zamávla ještě bílým šátkem a přitiskla jej na oči.

Nějaký čas docházela Lešana drobná psaníčka s blouznivým obsahem. Později přestala docházeti. Pan Velímský přestěhoval se s chotí a Jarmilou na zimu do města. A v osamělém zasněženém dvorci psával při úpění zimních vichrů Hanuš s lepší vůlí, než dovedností veršované vzdechy beznadějné lásky.

Hovor listí.

(»Květy« 1881.)

Práci »Kandidát nesmrtelnosti«, která dle časového pořadu za »Prvními starostmi« měla následovati, odkládám pro značný její rozsah do třetího dílu »Větší prósy«.

S. Č.

Pojednou nastalo utišení veliké. Společnost pánů a dam, dílem sedící na lehkých skládacích sedadlech, dílem odpočívající v hebkém koberci mechovém pod šerozeleným krovem vysokých, lupenatých i jehličnatých stromů, strnula v proudu nejživější zábavy a hlavy všech obrátily se k čaroději, který je tak náhle proměnil v němé, nepohnuté sochy.

Kouzelnou jeho formulí bylo pronikavé „pst!" provázené významným položením ukazováčku na rty. Zdálo se, že i sám kouzelník podlehl moci svého kouzla. Seděl tu na hrbolatém kořenu staré borovice bez pohnutí, s hlavou sklopenou, s ukazováčkem na rtech, s očima přivřenýma. Ale v důlkách starých jeho tváří, svrasklých a zarudlých jako některé druhy vyschlých zimních hrušek, kolem šťavnatých dosud, rozmařile vypouklých rtů a ve stínu mžouravých řas hrálo šibalství. Byl v tom okamžiku zde v mihotavém polosvitu lesním poněkud podoben starému faunovi, naslouchajícímu s utajeným dechem krokum blížící se nymfy, zastřené dosud větvemi stromů.

Chvíli naslouchala společnost upjatě s ním. Pak začala se zvolna trhati kouzelná pouta a na konec

*

vyhrklo téměř zároveň z několika krásných úst: „Co jest? Co jest, pane barone?“

„Což neslyšíte, milostivé dámy?“ mluvil baron cukrujícím hlasem starého maître-de-plasir. „Ah, růžová ouška vaše mají patrně jemný sluch jen pro milostný ševel těkavých motýlů, nikoli však pro vážný hovor důstojného starce. Což neslyšíte opravdu nic?“

„Nic, pranic neslyšíme.“

„Nic, pranic?! Hle, hodinu se tu bavíme hlučně v cizím domě, kde přijati jsme byli s příkladnou pohostinností, hodinu naplňujeme svým hovorem a smíchem nádherný salon, vystlaný pro nás nejměkčími koberci, kde bohaté záclony mění světlo denní v luzné pološero, kde dýchají tisíceré květy lahodnou vůní, -- a když ctihodný starý hostitel vmísiti chce do rozprávky naší svůj tichý hlas: tu neslyšíme nic, pranic!“

„Ach, vy! — Tak — tu máte za to, že jste přetrhl tak svévolně nit botanického výkladu páně farářova, právě když ji nejkrásněji zamodrchal. Tak -- tu máte ještě jednou!“

A dlouhý stonek lesní květiny s modrými zvonci dopadl dvakrát na hubený prst baronův, okazující vzhůru k pomíchaným vrcholkům stromů. Za takový trest nezbývalo než odměniti se rychlým polibkem krásné, plné ruce, která jej vykonala.

„Pan baron má pravdu,“ ujala se trestaného dáma jiná. „Což vylétli jsme jen proto do lesů, abychom si jednou poštěbetali v místě trochu vzdušnějším, nežli jsou naše komnaty? — Nevzdali jsme dosud povinný žold poesii takového výletu. Divno mi jen, že právě pan baron první nás upozornil na tuto povinnost. Myslila jsem dosud, že má smysl

jen pro krásu naši a hle! on blouzní také pro přírodu, pro bublání potůčků a šumění stromů. Oh, za tím něco vězí! Víme, kdy se snoubívá snící duše ráda ráda s šepotem haluzí lesních... Než, buď jak buď, učiníme jen po právu, vyslechneme-li, co nám povídá náš starý zelený hostitel. Nuže, naslouchejme!"

A přiložila si žertovně k uchu otevřenou dlaň.

Paní radová zavrtěla majestátní budovou z tmavohnědých a jasně hnědých kadeří a stáhla pohrdlivě kypré rty. „Jaký nápad! Jaký nápad!"

„Toť vskutku krásné!" plesala dětinská její dceruška, jiskříc očima a tleskajíc rukama. „Jako v novelle! Naslouchám nesmírně ráda lesnímu —"

„Pst, naslouchejme!"

„Pst, pst!"

A znovu ztrnula celá společnost, podvolujíc se zdvořile žertu, pro některé snad poněkud nejasnému. Nepohnuté to skupení, mlčky naslouchající, tu s okem snivě sklopeným, tam s úsměvem na rtu, onde s lehkým stínem nevrlosti na čele, poskytovalo zvláštní obraz, k němuž tvořil komické pozadí vypasený lokaj v dlouhatánském, stříbrnými knoflíky ozdobeném kabátě šokoládové barvy, s premovaným cylindrem v ruce, jenž nutil se také do posice upjatého naslouchání, bojuje při tom nadlidský boj s neústupnou škytavkou.

Jemný pouze ruch pohyboval spoustou listí nad hlavami společnosti. Zelenými vrcholky táhl tichý ševel jako slabounké šumění dalekého moře. Ale v tichounké, jednotvárné této hudbě rozeznávalo přece ucho rozličné zvukové odstíny. Zdálo se, že šeptá teď pouze jeden vrcholek, že se k němu druhý připojuje, že si sdílejí po tichu tajemnou zvěst a že ji pak ostatní vrcholky šeptají druh druhu, dále a dále

po celém lese. Někdy sesiloval se tento šum, někdy slábl zmíral, někdy se vzdaloval, někdy blížil, zněl tu jako táhlý vzdech, tu jako slabý ropot, tu jako sbor přidušených hlasů, pějících jedva slyšitelně jednotvárnou ukolébavku...

„Nuže, není-li ten hovor lesa příjemný?" přerušil posléze mlčení baron. „Nedřímá-li v něm více poesie, nežli v celém svazku básní? Není-li mnohem krásnější, než otřepané hluché fráze našich salonů? Oč, pane praeceptore" — a ze zvláštního pohledu a tonu, s jakým tato slova pronášel, poznati bylo, že v nich vězí osten celého žertu — „oč, pane praeceptore, že zabýval jste se před chvilkou podobnými myšlenkami, když jste tak dumavě klonil čelo při veselé zábavě, která se ozývala kolem vás?"

Oslovený odpověděl několika nehrubě souvislými slovy a tím bezvýznamným úsměvem, jímž snažíváme se zastříti své rozpaky. Zlomyslný baron! Obrátil pozornost celého skupení na osobu, jež po ní nejméně toužila. „Neračte přehlédnouti!" stává důtklivě v čele inserátů; na tváři té osoby, jež se napolo zatáhla do šeré soutěsky mezi družnou dvojicí mohutných buků, čtla se opačná snažná prosba.

Ba, račte jen laskavě přehlédnouti! Co byste viděli? Postavu zcela obyčejnou, tvář ani krásnou ani ošklivou v neurčitém rámci bledých vlasů a vousů, jež nedají se naprosto vpraviti do žádné světem běžné façony, ale zároveň vzdáleny jsou malebné geniální rozervanosti... Ne, nebudu se zkoušeti v podobiznářství.

Ani k psychologické studii nemám chuti. Většina čtenářů mi tu nechuť ráda promine. Hodím sem

jen několik ledabylo nabraných úlomků jeho života a povahy — sestavte si z nich, co vám libo. Vyrostl v zapadlé vesnici uprostřed lesů. — Ztrávil léta studií většinou za knihami a v dýmových oblacích začazené kavárny. — Za dob jinošských bývalo pro něho nejhrůznější představou pozvání k domácí městské zábavě s cukrovím a starými tetami v krátkých mantilách, se „zvonkem poustevníkovým" na pianě a společenskými hrami, s prohlížením fotografií a památníků, s děsnými pausami a pátráním po skřížených nohou, s quadrillou a závěrečným blouznění o kráse zažitého večera. — Vzpomínal dlouho na jakousi první nešťastnou lásku, vížící se k idyllickému starému mlýnu v rodné jeho krajině. — Žádný šat mu nikdy dobře nepadl a předčasně na něm sestaral. — Ve společnosti odpovídá duchaplně, ale obyčejně trochu pozdě a pouze v myšlenkách. — Stává se, že sedí zcela blažen v zákoutí nějaké místnosti veeřjné, kochaje se zvuky veselé hudby a pohledem na pestrý rej maškar nebo na víření párků v podálném tanečním sále, a že tu pojednou nějaký známý k němu přistoupí se slovy: Ale, člověče, proč tu sedíš tak smuten? Co se ti stalo? — A zase stává se, že jede se svazkem Byronových básní na klíně v starém dostavníku romantickou lesní krajinou, ponořen ve blouznivé sny o růžích lásky a vavřínech slávy, o zářících postavách svých dum a tužeb, o hvězdách kynoucích mu luzně z šera budoucnosti, a že se náhle venkovský občan naproti němu sedící pozeptá: Jaké řemeslo, pane, smím-li se tázat?

Ale vidím, že bych vám tímto způsobem mnoho neposloužil. Dodám tedy jen suše, že mladý ten muž dokončil před rokem studia universitní a že jej okolnosti učinily vychovatelem v rodině bohatého továr-

níka na venkově, s níž přinucen byl účastniti se v dnešním výletu okolní haute-volée.

Baron uhodl pravdu. Praeceptor skutečně naslouchal více hovoru lesa než slovům společnosti. Tyto tiché hlasy přírody linuly se jako svěží vánky v dusné ovzduší konvencielní zábavy, rozproudivší se kolem něho, a naplňovaly jeho prsa toužebným povzdechem, aby zde seděl samoten v té soutěsce mezi buky, s tou snivou hudbou zelených větví nad hlavou.

Z toho dumání vyburcoval jej nemile baronův útok. Když se hovor od něho šťastně obrátil jinam, rozhlédl se plaše po společnosti, aby seznal, nehrozí-li odnikud nové nebezpečí. A tu zrak jeho utkvěl na jedné tváři.

Byla to mladistvá dívčí tvář, jíž si dosud hrubě nepovšiml. Věděl jen, že dívka ta je dcerou nějakého šlechtice, vlastníka nevelikého panství na blízku. Zašel si tam jednou přes les na procházku a poseděl hodinku v malém parku před jezírkem, ostíněným smutečními vrbami, a bavil se pohledem na labuť majestátně plovoucí, jejíž sněhobílý obrys s vypouchlými křídly a malebně povypjatým krkem splýval s úplně zřetelným, sněhobílým stínem svým v podobu lyry, rozdělené uprostřed hladinou vodní jen jako lehounkou, sotva znatelnou čarou. Přimyslil si mezi ten labutí krk a jeho stín pod vodou stříbrné struny a vložil tu hříčku obraznosti do náručí líbezné rusalky. A když se nabažil její sladké, toliko jeho uchu slyšitelné hudby, prohlédl si na odchodu ještě malý zámek, architektonickou to nestvůrku, slátanou jako Chimaira fantasticky z nesouvislých kusů všech známých slohů.

Tehdáž nevěděl ani, že střeží ta nestvůra šedivýma křídloma svýma nějakou princeznu. Slyšel jen, že majitel zámku na vzdor šlechtictví svému nepohrdá společností bohatých okolních plebejčíků, že návštěvou k nim zavítává a také sám ve svou domácnost je zve. Připojil se s chotí, dcerou a lokajem i k dnešnímu výletu.

Srdce zabušilo prudce vychovateli při pohledu na onu dívčí tvář. Byla podobna jedné z těch ideálních tváří, které se v dobách poetického blouznění vznášely před zrakem jeho duševním, ale přece jiná... jiná... Ony vzdušné tváře byly vždy poněkud bledé, trpné, lehounkým flórem melancholie pozastřené; ale v tomto obličeji byl jas, čilý život, rumělnec. Zde snoubil se ve svěží barvitosti zářivý sníh pleti s červánkem lící a černem tenkého, krásně rozpjatého obočí, pod nímž se jiskřila noc dlouhořasých očí hvězdkami těkavých duševních vznětů.

Hle, jak roztomile žertuje s tím holobradým modním panákem, který se před ní střídavě ohání svým monoklem a prohlíží své dlouhé, jako brk do špičky seříznuté nehty... Jak vzplává každým okamžikem nový veselý blesk pod její kmitavou řasou, jak čile otáčí tu rozkošnou hlavinku s bělorůžovou kamelií v temných kadeřích, jak se míhají rokokové figurky skvostného vějíře nad její útlou ručkou, těsně upjatou v perlově šedou rukavičku!

Ale vychovatel pohlíží na ni přece jako na ony vzdušné ideály svých snů. Jak daleko jest od této mladičké krásné šlechtičny, s tou svěží rozmarností, s tou nenucenou gracií v každém pohybu, s tím diamantovým brusem salonního vychování — jak daleko, předaleko jest od ní k chudému, ostýchavému, zamračenému, nemotornému praeceptoru!

Zatím, co se vychovatel zabýval těmito myšlenkami, blížilo se mu zvolna nové nebezpečí. Baron stále a stále zalétal k němu okem, vyčkávaje patrně příležitost, aby znovu zaťal drápy v mnohoslibnou oběť, kterou si byl pro dnešní den vyhlídl.

Motiv šumění lesního, vržený baronem žertovně do společnosti, objevil se mimo nadání vděčným. Hovor o něm předl se houževnatě dál a dále.

Pan farář shledal, že je věc ta opravdu zajímavá. Tvrdil, že má každý les, ba každý druh stromů svůj zvláštní tón. Jinak šumí prý les listnatý, jinak jehličnatý; jinak borovice, jinak jedle. Jsou to arci jemné nuance, ale při častém a pozorném naslouchání lze je přesně rozeznati. Šumění smíšeného lesa je pak veliká tichá symfonie, v níž každý druh stromoví hude svým zvláštním způsobem.

Mezi pány rozpředla se o tom debatta; mnozí odporovali, až spor ukončen závažným hlasem šlechtice, jenž byl majitelem shora dotčené architektonické Chimairy a otcem půvabné dívky, do níž se vychovatel právě zahleděl. Šlechtic tento přidal se rozhodně k náhledu páně farářovu a tvrdil, že je obzvláště krásný šum lesa modřínového, kterýž je vubec jeho miláčkem. Jest prý rozkošné ležeti v mihotavém stínu těch zvláštních stromů, když hybké jejich vrcholky a dlouhé, fantasticky rozestavené větve, pokryté jemnou třásňovitou zelení, lehounkým vánkem k sobě se sklánějí v tiché melodické hudbě.

Po slovech jeho utichla opět na chvilku společnost; avšak ševel stromů, jenž se v té přestávce zřetelněji ozval, podnítil pak zase obraznost k porovnávání, čemu se zvuk tento podobá. Byly tu různé,

přepodivné náhledy. Jeden mluvil o moři, jiný o dešti, opět jiný o vzdáleném chorálu a tak podobně.

Baron vytasil se s ohromným rojem bzučících čmelů a již obracel se k vychovateli — když tu přejal slovo modní panák, a kousal mezi velikými bílými zuby cosi o slabém nepovedeném divadelním hřmění.

„Ó, já bych myslila," zazněl hlas mladé šlechtičny jako stříbrná struna, „že se šumění to přece nejvíce podobá šepotavému hovoru nesčíslných tajemných hlasů, jen že šeptají řečí, z níž bohužel nerozumíme ani slovu."

„Že nerozumíme, anděle?" pravil baron. „Ah, ovšem — my snad — my prostí, ubozí smrtelníci nechápeme ten borový a dubový idiom. Ale — básníci! Věštci divných tajemství! Těm vypravují haluze stromů celé básně. Slyšíte, comtesso, lehounký šum, jenž se k nám právě haluzemi blíží? Kdybych byl básníkem, snad bych vám vysvětlil, že je to nějaký neviditelný lesní duch, jenž okouzlen vaším půvabem, s toužebným se přikrádá vzdycháním, aby zlíbal vaši spanilou nožku. — Ó, požádejte jen zde pana praeceptora, ten vám jistě básnickým svým důvtipem přeloží celé sloky z neznámé této mluvy."

Vychovatel sebou trhl. Viděl, že naň celá společnost zvědavě a většinou s nepochlebným úsměvem hledí. Ba také ten svěží, tak jemně, tak ušlechtile vykrojený rtík jejích malých úst poodhalil v živém usmání sněhový třpyt krásných zoubků.

Chvíli mlčel v rozpacích, pak pravil tiše: „Mýlíte se, pane barone, nejsem básníkem."

„Že nejste básníkem? Ale vždyť jsem to, tuším, někde slyšel! — A jak jsem vás poprvé spatřil, hned mi přišlo na mysl, že jste zajisté poeta. Vždyť máte

tak něco . . celé vaše vzezření — vaše chování —" baron vrhal při těchto slovech postranní významné pohledy na usmívající se společnost. — „Každý musí uhodnouti na první pohled vaše nadehvězdné poslání."

„Tak jsem falešný peníz: svrchu poetické stříbro a uvnitř čirý prosaický plech."

Vychovatel řekl to pevně. S úsměvem dokonce. Stál nyní zcela volně, klada jen lehce ruku na omšený suk. Zdálo se, že při vystoupení z bukové soutěsky otřel z valné části pel dosavadní své ostýchavosti. Či jak se udál náhlý ten obrat?

Krásné oči ménívají mnohdy hrdinu ve zbabělce, ale vlévají také časem bázlivci sílu lví. Z nich srší někdy tajemné elektrické jiskry, které vzpružují celou bytost naši a tříbí, mění ji v žáru divukrásného ohně.

Snad působila zde taková tajemná moc. Snad také ty pohledy baronovy, ty úsměvy společnosti a především monokl té modní loutky, který se tak drze třpytil v obličeji posměšně zkřiveném.

„Falešný peníz! Jaké přirovnání!" zvolal baron podrážděn, že se oběť tak rázně povypjala z jeho drápu. „Nu, dejme tomu, že nepíšete veršů. Je-li to pravda, zakopáváte svou hřivnu. Vždyť je na vás viděti, že střežíte v pevně uzamčeném nitru celý poklad poesie a že nedbáte o naše prosaické hluché zábavy. Hledte, dosud nepřispěl jste ani slovem k naší hučivé a šumavé debatě! Mluvte, co vy o tom soudíte! Přidáváte se k moři? k dešti? k mým čmelákum? k tajemným hlasum krásné comtessy? Nuže?"

„Ó, v lese skrývá se mnohé divné tajemství!" odpovídal praeceptor položertovně. „On má své taj-

né hlasy Vnímavý duch slýchá je zřetelně, snad jim i porozumí. Jeden můj přítel —"

„Nuže, váš přítel — Dále, dále!"

Pozdě seznal vychovatel, že v ohni svém tímto přítelem dále pokročil, nežli měl. Nyní bude snad třeba dlouhé řeči. Již není pomoci.

„Jeden můj přítel z takového lesního hlasu napolo zšílel."

„Jak že? Zšílel? Z lesního hlasu? Prosím, vypravujte nám to," znělo kolem.

„Ó, je to historie zcela všední, nezajímavá. Ujišťuji vás, pánové a dámy, že nestojí za vypravování. Nudil bych vás daremně."

„Ach, prosím, velmi prosím, vypravujte nám to," naléhala dětinská dceruška paní radové, stojíc před ním s ručkama sepjatýma a vzhlížejíc k němu lichotivě prosebným zrakem.

„Tak nám neuklouznete," dokládal baron. „Jen vypravujte. Lesní hlas — napolo šílený přítel — toť vypadá spíše jako hlavička první kapitoly v nějakém sensačním románu."

Vychovateli nastal krušný úkol. Měl před tou četnou, vybranou společností, před těmi krásnými dámami vypravovati dlouhou historii o svém příteli. Byl to jeho první řečnický pokus toho druhu. Ale netušená proměna, kterou v sobě před chvilkou pocítil, vzbudila v něm neobyčejnou sebedůvěru a naději, že najde také síly k vykonání té herkulské práce. Povzbuzovalo ho také seznání, že zanikl nepochlebný úsměv na zvědavých tvářích kolem, že monokl nadobro s obzoru zmizel a že mu dvě kmitavé krásné hvězdy milostivě svítí na trnitou cestu. Z počátku šlo to přece krušně; ale řeč jeho proudila čím dále, tím volnějším, úměrnějším tokem.

„O předloňských prázdninách —“ vypravoval praeceptor — „odejel jsem s přítelem Stanislavem na Moravu.

Byl po několik let mým společníkem ve skrovném studentském bytu. Činíval na mne dojem šťastné sangvinické letory a jeho volně i směle vypjatá hlava s lesklými černými kadeřemi a jiskrným tmavým okem vtiskla se hluboko do mnohé dívčí duše, ale neklesla trvale pod žádné milostné jho. Byl těkavým don-Juanem. Ale jednou vrátil se z prázdnin jako vyměněn. Přijel zasmušilý a zamlklý; jakás tajemná chmura zastírala obličej, dříve slunečně jasný. Pátral jsem po příčinách této změny; avšak Stanislav uzavíral nitro své i přede mnou, druhem nejdůvěrnějším. Přestal jsem tedy na domněnce, že nějaká půvabná krajanka ztrestala vrtkavého záletníka okovy první opravdové a zároveň nešťastné lásky.

Odkládal cestu na prázdniny den ke dni; teprve k opětnému nalehavému vyzvání svých rodičů odhodlal se k odjezdu v domovinu a pozval mne, abych jej doprovázel. Přijal jsem nabídnutí to s podmínkou, že postará se o to, abych mohl i v domě jeho rodičů větší část prázdnin bez rušení věnovati studium.

Otec Stanislavův byl hospodářským správcem na osamělém panském dvorci, ležícím uprostřed lesnaté kotliny karpatského horstva mezi Vsetínem a Klobúky. Je to kraj, v němž okřívá člověk svěžím dechem hor a lesů, pohledem na vábnou zeleň všech odstínů, od temného roucha jehličí až po světlý, kvítím protkaný koberec lučiny, na stříbrojas bystrých potoků, v jejichž průhledné vodě vidíš každou rybku, kmitající se kolem ponořených kořenů —“

„Líčení přírody vám odpouštíme, pane vychovateli," vskočil mu do řeči baron.

„Díky! Nuže, mohu tedy stručně říci, že jsem byl s rámcem toho zátiší úplně spokojen. Také nečetné osoby, s nimiž jsem se stýkal na tomto zastrčeném jevišti, byly zcela podle mé chuti. Otec Stanislavův, rozšafný obstárlý pán, jehož srdce bylo srostlé s hospodářstvím a jenž neutonul v cizáctví jako valná většina jeho moravských kollegů, paní správcová, jež neostýchala se nositi v domácnosti červený šátek, uvázaný na babku, a jejíž mysl vůbec bližší byla národní prostosrdečnosti, nežli škrobenosti a líčenosti poněmčilé honorace, několik bodrých Valachů a Valašek, z části ještě oděných v úhledný kroj domácí — toť byl celý personál.

Stanislav šetřil až příliš svědomitě smlouvy, kterou jsem s ním učinil. Společného pokoje, kterýž nám byl vykázán v prvním patře skrovného obydlí správcova, užíval pouze za ložnici; téměř celý den trávil mimo dům. Vycházel pokaždé hned po snídaní do malé zahrady za domem a zamířil tam obyčejně po krátké procházce k vetchým, po způsobu valašském šindelovou stříškou opatřeným vrátkům, jež vedla přímo do lesa. Odpoledne ztrácel se touž cestou. Někdy nevracel se ani k obědu ani k večeři a vkrádal se teprve pozdě v noci po špičkách do naší společné ložnice.

Při tom byl stále zasmušilejší a zamlklejší; mé škádlivé poznámky o jeho lesních toulkách přeslechal v pochmurném zadumání a když jsem vyzvídal přímo, co robí a proč hledí tak nevesele, zamumlal pouze několik nesrozumitelných neb nicotných slov. Také matka jeho stěžovala si, že je tak podivný, a

vyptávala se mne, jestli mu snad nějaká Pražka nepopletla hlavu.

Jednou odpoledne seděl jsem, jak obyčejně, s knihou v ruce v okně naší světničky, ověnčeném vinnou zelení, seděl jsem tam jako pavouk zapředen do svého studium. Ale pojednou zadul svěží vánek od lesa a protrhl rázem tu šedou přízi učenosti. Darmo schytával jsem rozprchlé nitky — bezděky zavřela se kniha a sklouzla do náprsní kapsy. Vzav klobouk, vyšel jsem zahradou do lesa. Šel jsem dále ve sladkém polosnu; bělavá stezka, jež vinula se přede mnou v polosvitu ostružinami, kvítím a mechem, zdála se mi kouzelnou páskou, táhnoucí mne hloub a hloub do klínu šumavého boru.

Posléze usadil jsem se k odpočinku ve stínu smrčí na vysokém břehu bystrého potoka horského. Hledě ve křišťálové průzračnou vodu, vzpomněl jsem si na píseň arabskou, v níž dívka, nachýlivši se nad jasným proudem a spatřivši na dně jeho blýskavé oblázky, bezděky sahá na hrdlo v obavě, že jí tam spadl skvoucí náhrdelník. S tichou rozkoší pozoroval jsem šedozelené, poloprůsvitné rybky, míhající se střelhbité vodou, a naslouchal jsem vzdálenému vábnému kukání žežulky.

Ze snění toho vyrušily mne kroky. Stezkou přicházel štíhlý Valach, oděný pouze v kožené krpce, těsně přilehající bělavé nohavice, stažené v bocích kožným pasem, a fialovou vestu, vyfintěnou množstvím žlutých šňůrek a lesklých knoflíčků. Hnědou „huni" měl pouze přehozenu přes rameno. Hlavu kryl zašpičatělý černý klobouk a svalovitá ruka opírala se o vysokou hůl s malou sekyrkou.

Pozdravil mne hlasitě pozdravem křesťanským.

Jeho upřímný, hladce oholený obličej byl mi tak sympatický, že jsem chodce bezděky oslovil: „Kam, příteli?"

„Do Lidečka, pantáto."

„Počkejte, půjdu kousek s vámi."

„Na pulčínské skály — ha?" otázal se Valach, vyklepávaje popel z krátké, hrubě ze dřeva vyřezané dýmky.

Správce vybídl již několikrát syna, aby mne dovedl na pulčínské skály. Je prý to znamenitost okolí. Ale Stanislav neměl se k věci, o kterouž jsem ani já hrubě nedbal. Nyní se mi zachtělo toho výletu. Přisvědčil jsem tedy, ale podotkl zároveň, že neznám cestu. Horal nabídl se, že mne tam doprovodí.

Kus podivných těchto skal viděl jsem již na cestě od Vsetína před Lidečkem. Tu vypínají se po obou stranách silnice lesnaté vrchy, na levo Ostrá hora a Hradisko, na pravo Čertova skála a při úpatí této cosi, jež podobá se polozřícené mohutné stěně, sestavené z obrovských skalních balvanů. Vypadá to věru jako dílo Titanů. A podobné fantastické útvary skalní vyčnívají tu a tam i z protějšího lesa; zdá se ti, jakoby trosky té olbřímské stěny táhly se přes úbočí a hřebeny vrchů.

Můj hovorný průvodce vypravoval mi, že prý všechno to je dílo „síly nečisté". Před mnohými, mnohými lety žila zde vdova s neobyčejně sličnou dcerou, o kterou se ucházel čert. Vdova slíbila mu ji za podmínkou, vystaví-li jim za jedinou noc do prvního kuropění veliký palác. Čert schytal tajně všechny kohouty v okolí a dal se chutě do práce; ale také vdova byla chytrá a ukryla svého kohouta pod ošatkou. A když byl ďábel ještě v plné práci na

zdi paláce, kterou sestavoval ze skalních balvanů, odklopila ošatku, kohout vyletěl, zakokrhal — a dílo čertovo zůstalo nedokončeno. „Tak lidé praví," doložil poctivý Valach; „ale kdož ví, jaké to bylo."

Dále vypravoval, že stával před lety na pulčínském vrchu hrad a druhý naproti na Čertově skále; oba prý se propadly. Na Čertově skále viděti lze díru, táhnoucí se hluboko do hory; nějací páni z Prahy hodili prý do ní jednou „sečku" (řezanku) a ta vyšla s vodou na třech místech pod horou.

Za těchto řečí došli jsme přes tak zvané „čertovy schody", jež tvoří také článek v onom řetězu podivných útvarů skalních, po krátké pouti ke hlavní skupině skal pulčínských na Hradisku.

Je to divadlo překvapující. Podobna jsouc velikému pobořenému amfiteatru, nakupena tu v úbočí lesnatého vrchu stupňovitě, v několika téměř patrech spousta ohromných různotvarných balvanů, promíchaná porůznu lesním stromovím. Místy seřaděny jsou těsně v šedé omšené stěny, místy směle na sebe nakupeny nebo divoce rozmetány a rozkotány. Rozmanité přepodivné podoby jejich dráždí při každém kroku obraznost k porovnávání: tu vidíš obrovský kamenný hřib, tam špičatý klobouk, na němž zastupuje hrdě vypjaté péro štíhlá jedle, onde kuželku a kouli z kuželníku Gigantů, jinde nestvůrné hlavy lidí a zvířat, hledící mračnými zraky, černými to dutinami, zasmušile do krajiny. Nedivíš se, že spatřuje lid v jedné z těchto skal také ďábelskou kazatelnu. Tu a tam rozpoltěny jsou ty kamenné masy jako rázem titanského meče a v hlubokých těch rozsedlinách visí zachyceny veliké balvany. Někde sestaveny jsou z nich nebo vyhloubeny do nich jeskyně nebo komnaty shora otevřené, v nichž ro-

stou štíhlé stromy jehličnaté. V jedné štěrbině vidíš mohutný prohnutý kmen, koruny své snad ranou blesku zbavený, k němuž přimykají se nahoře skály s obou stran, jakoby se oň podpíraly. Jinde spočívá ohromná kamenná hmota tak směle na menší, že se diváku zdá, jakoby tam na posměch zákona tíhy prováděla bravurní kejklířský kousek.

Stanuli jsme na hořejším lemu vysoké a kolmé stěny a zrak můj pohroužil se snivě do hlubiny v ostré rozervané skalí, přicloněné ozdobnými zelenými vějíři bujného kapradí. Prohodil jsem k průvodci, že by asi nebylo zdrávo tomu, kdo by se odvážil skoku tam dolů.

„Ahá!" potvrdil Valach. „Nevyžil by, nevyžil. Jako nevyžila lesníkova dcera."

Na můj dotaz po této příhodě vypravoval mi s dramatickou živostí, v níž si libuje tamější lid, jak že našli kdysi přede dvěma roky v tom ostrém kamení dole zkrvavenou mrtvolu krásné lesníkovy dcery. Z poranění jejích bylo patrno, že se zabila pádem se skály. Lidé všelijak o tom hovořili. Jedni soudili, že dívka spadla neopatrností nebo nešťastnou náhodou, jiní mluvili o sebevraždě, opět jiní o zločinu a někteří dokonce o duchu nedobrém, jenž prý — Valach ohlédl se při tom na všechny strany — obchází těmito skalami a chystá záhubu dušim lidským — —

Otázal jsem se ho, nevyšla-li snad později na jevo pravá příčina toho neštěstí.

Odpověděl, že nevyšla. Země zavřela se nad ubohou a pochovala s ní tajemství její smrti. Škoda jí. Byla to děva milá a krásná, jako „kvíteček malineček". Čistá duše holubičí hleděla jí z jasných modrých očí. Drsného a přísného otce svého obsluho-

vala s něžností tklivou. Pletek milostných neměla. Na sebevraždu nelze nikterak pomysliti... „Čas již, abychom šli dále," ukončil pak Valach náhle své vypravování.

Ale mně se nechtělo ještě z místa zajímavého. Propustil jsem tedy s díky ochotného průvodce. Usednuv na mech skalní terasy, bavil jsem se rozkošnou vyhlídkou do krajiny a prohlížením okolních balvanů, jejichž tvary se ustavičně měnily bujnou hrou zanícené obraznosti. Podporoval ji šumot vrcholků lesních, znějící tu zvláštně a tajemně, jako by vypravovaly přitlumeným hlasem podivné zkazky a báje... A časem zamihl se před snivým zrakem na pokraji skály plachý bílý stín, přelud ztepilé postavy dívčí, klonící se nad hlubinou, s rozletlým jasným vlasem, s rozpjatýma k nebi rukama...

Konečně vzchopil jsem se. Pozoroval jsem, že klesá již slunce za stromy a po balvanech že se rozkládají dlouhé stíny večera. Vracel jsem se k hostinnému dvorci. Ale po nějaké době seznávám, že nejdu stezkou, jíž mne Valach vedl. Eh což! — myslím si — však se nemohu směrem tím cíle hrubě chybiti. Potkám lidi a zeptám se. Leč nepotkávám nikoho a stezka vede nahoru dolů, ustavičně hustým lesem, rozvětvuje se. Zabočuju nazdařbůh na pravo, na levo — zkrátka bloudím.

V korunách stromu pobledla zlatorudá večerní záplava, hnědé šero klade se mezi kmeny, houstne a temní — je noc. Ve tmě rozeznávám již stěží stezku, bělající se matně přede mnou. Kráčím nazdař bůh dále. Nebude velké neštěstí, přinutí-li mne tato nehoda k noclehu na kyprém mechu, pod záclonami jehličí, jejichž řasami na mne shlížeti budou kmitavá očka nebeská!

Vyšel jasný měsíc. Vrcholky stromů zaskvěly se v bledém stříbrném lesku a kde vnikaly paprsky měsíční na půdu lesní, podobala se bělavé, míhavě třpytné bláně, na niž kreslily ostnaté zmotané ostružiny, kapradina a svislé haluzky jehličí jemně a čistě své pěkné silhuety. Les ševelil tajemně, šeptal a vzdychal jako ze sna.

Pojednou rozstoupily se stromy. Pohlédl jsem překvapen vzhůru. Potměšilá stezka zavedla mne nazpět, odkud jsem vyšel. Vidím nad sebou stupňovitě nakupené fantastické skály pulčínské. Vzezření jejich je nyní v šálivé záři měsíční ještě podivnější a tajemnější. Leckterý ten okrouhlý balvan podobá se teď bělavé umrlčí lebce obra; beztvárné hmoty nabývají příšerných obrysů; srázné útesy mění se ve zdi s hrozebnými střílnami, s podivnými výstupky, cimbuřími; po nich rozptýlené temné stromy jehličnaté a stíny kamenných arkýřů odrážejí se ostře od jasné jejich plochy a zachvívají se časem jako míhavé podoby duchů.

Bezděky utkvěl zrak můj na výstupku, s něhož klesla do hlubiny dcera lesníkova. Vyznávám, že jsem se zachvěl. Spatřil jsem tam zřetelně podobu lidskou, sedící nahoře na samém pokraji výstupku.

„Hoho, mne obchází mráz," děsil se žertovně baron. „Váš příběh barví se silně půlnoční hoffmannskou romantikou!"

„Nemohu za to, že tam skutečně seděla postava lidská. V prvním okamžiku domníval jsem se také, že to pouhý přelud obraznosti, podrážděné romantikou místa a chvíle. Ale bedlivější pohled přesvědčil mne, že to skutečný člověk. Ba, zdál se mi jaksi známým. Ten oděv, ten široký klobouk — Stanislav! Není pochybnosti — opravdu Stanislav. Po-

znávám již i jeho podobu, obličej. Sedí přímo nade mnou.

„Stanislave!" zvolal jsem nahoru, probrav se ze svého překvapení.

Vztyčil hlavu; pak vyskočil a stál chvíli bez pohnutí, s rukou směrem ke mně napřaženou.

„Stanislave, slyš!" zvolal jsem podruhé.

Ale přítel nahoře zmizel. Zamihl se jen v běhu po skalní terase a vysoký balvan skryl ho mým zrakum. Volal jsem ještě za ním; neodpovídal. Chvátal jsem vzhůru po stezce směrem, kterým zmizel. Chrupot suchých větví a šelest listí v lese, již daleko přede mnou, poučil mne, že prchajícího nedostihnu. Uvolnil jsem tedy kroky. Avšak ubíraje se dále, poznal jsem, že vyvedl mne Stanislav bezděky z mého bludiště. Došel jsem k „čertovým schodům"; byl jsem na pravé stezce k domovu.

Po cestě té vířily mou hlavou steré myšlenky. Křižovaly jí nejrozličnější, z části děsivé domněnky o příčinách stálé truchlivosti přítelovy, jeho tajemných toulek a nočního pobytu jeho na pulčínských skalách, právě na místě, odkud poklesla dcera lesníkova do náručí smrti.

Došel jsem konečně otevřených vrátek zahrady a vystoupil potichu do našeho pokoje. Stanislav byl již doma. Ve svitu měsíčním, ronícím se do světnice, spatřil jsem jej ležícího v plném obleku na posteli. Rozsvítil jsem. Měl obličej zakrytý oběma rukama a zarytý do podušky.

„Stanislave, tys byl na Hradisku," řekl jsem tiše.

Vztyčil hlavu, posadil se na hranu postele. Odestřená jeho tvář pod vlasem divoce rozcuchaným byla

úžasně bledá; vytřeštěné zraky upíraly se na mne v tupém ztrnutí.

„Proč jsi prchal přede mnou?" tázal jsem se dále.

„Před tebou?" vyrazil ze sebe přítel. „Před tebou?"

„Což jsi nepoznal můj hlas? Slyš, příteli, ty skrýváš přede mnou nějaké tajemství, tebe něco hněte — svěř se mi!"

Chvíli hleděl na mne mlčky; pak zvolal prudce: „Nech mne!" Zastřel opět líce rukama a vrhl sebou na lože.

„Což mi nedůvěřuješ?!" naléhal jsem důtklivěji.

„Nech mne! Nech mne!" opakoval Stanislav a zaryl obličej znovu do podušky.

Tón, jakým slova ta zvolal, odstrašil mne od nového naléhání. Shasil jsem svíčku. V roji vířivých, rozčilujících myšlenek slyšel jsem ještě drahnou dobu, jak přítel vzdychá a na posteli sem tam se převrací; konečně sklížila mi oči unavenost po dlouhé bludné procházce.

Když jsem se probudil, byla postel jeho prázdná. Také následující dny vstával při prvním zábřesku denním a vcházel do ložnice teprve pozdě v noci. Vyhýbal se mi. Při obědě mlčel zasmušile, se sklopeným okem, a když jsem s ním někdy v noci, při vstoupení jeho do ložnice, zapřísti chtěl rozmluvu, odpovídal pouze mumláním nesouvislých, nesrozumitelných slov.

Studie odpočívaly. Hleděl jsem do knihy, ale písmeny splývaly v neurčité hemžení a mozkem prohánělv se mučivé myšlenky o tajemství přítelově. Viděl jsem, že stává se den ode dne bledším, pře-

padlejším, chmurnějším. Jakási hrozná nejasná představa vyvstávala častěji a častěji přede mnou a s ní snoubil se obraz mrtvé spanilé dívky potřísněný krví...

Jednoho odpoledne mrštil jsem knihou na stůl. Nemohl jsem déle snésti té trapné nejistoty, toho tápání v temnu děsivých domněnek. Tušil jsem, kde přítele najdu. A zastihl jsem ho skutečně na Hradisku, an sedí na povědomé skále. Přiblížil jsem se k němu potichu od zadu. Nepozoroval příchod můj, až spočinula ruka moje na jeho rameně. Obrátil se prudce a vyskočil.

„Co tu chceš?" téměř se osopil na mne. „Proč sem přicházíš?"

Chápaje se jemně ruky jeho, pravil jsem: „Přicházím k tobě s prosbou: Svěř se mi! Rozptyl ten tajemný černý mrak, který se vznáší mezi námi!"

Mlčel.

„Poslyš, Stanislave!" pokračoval jsem po chvíli ostře. „Znal jsi tu dívku, která kdysi právě zde, tam dole skončila svůj život?"

Vytřeštil na mne oči. „Tys o tom slyšel?"

„Ano."

Stanislav mlčel chvíli, upíraje k zemi oči. Pak zvolal: „Ó, znal jsem ji! Povím ti všechno. Snad mi bude lépe."

Usedli jsme na skálu a přítel mluvil:

„Znáš mne z dřívějších let. Víš, že hrál jsem si s dívčími srdéčky jako s kvítím, jímž se na chvilku potěšíme a jež pak nedbale vrháme stranou. Také Ludmilu zamiloval jsem si takovou hravou láskou. Spatřil jsem to něžné, bílé kvítko lesní a ono mi otevřelo vstříc čistý kalich svůj, plný skvoucí rosné

vláhy, svou nevinnou důvěrnou duši s prvním rozevláním citů milostných.

Byla to láska tajná, skrytá před celým světem kaluzemi mlčenlivého lesa. Ludmila bála se přísného otce a já šetřil té tajnosti, jež mi jako libý pel odívala milostný tento svazek dvojnásobným vděkem. Scházeli jsme se ve stinných skrýších boru, scházeli jsme se zde v úkrytu těchto skal, jejichž kamenné komnaty jsme měnili ve hnízdečka hrdličího cukrování. Jak často čekala na mne, ukryta za oním balvanem, a když jsem se dostavil, netrpělivě přecházel, po ní do lesa vyhlédal, visela mi náhle na šíji jako ten břečťan vedle na kmenu buku. Nebyla vychována po městsku. Srdce její uzavíralo v sobě jako růžové poupě všechnu tu lahodnou vůni, jíž dýše posud poesie našeho lidu moravského.

Ztrávil jsem prázdniny v tajné této rozkoši. Jak těžké bylo nám loučení! Jak pevně mne objímala útlýma rukama, kolik slz prolila na má prsa, jak pohlédla na mne při rozchodu, když shýbajíc se k zemi tiše zapěla:

Ještě si natrhám
toho návratníčku:
navrať se mně, navrať,
švarný šohajíčku!

Ale má láska v dálce vadla, až uvadla jako mnohá jiná. Přilétaly z Moravy malé bílé lístky a přinášely mi vůni vroucí milosti, leč já jsem odpovídal chladněji a chladněji, psaní má opozďovala se víc a více... Což bych ti o tom dále vypravoval?! Slyš konec.

Přiblížily se opět prázdniny. Ale tentokrát nehodlal jsem navštěvovati tajně pulčínské skály. Poznalť jsem v Praze krajanku z blízkého odtud mě-

stečka, dívku ohnivou a koketní, připravující se na dráhu divadelní, a tu postavil jsem na štít svůj místo svržené lesní princezny.

Ludmila psala mi, že dozví se, třeba bych jí zapomněl psáti, o mém příjezdu v domov a že mne bude očekávati hned na druhý den ve skalách. Nepřijdu-li, že čekati tam bude třetí, čtvrtý den...

Neodpověděl jsem. Byloť již mým pevným úmyslem, že přetrhnu milostný svazek s lesníkovou dcerou. Den po svém příjezdu na prázdniny chtěl jsem se dostavit na Hradisko, abych dívku šetrně připravil na konec našeho lesního románu. Avšak odložil jsem to na druhý den, pak na třetí a konečně pomyslil jsem si, že jí má nepřítomnost poví všechno. A vesele klusající bělouš unášel mne v týž den za lesy k nové milence, meškající právě také v domovině.

Můj tajný svazek s Ludmilou byl takto mlčky přetržen. Z počátku ozývaly se ve mně výčitky, že jsem tak drsně, bezohledně poranil její něžné srdce. Ale brzy umlkly v duši, opojené smyslným kouzlem lásky nové. Minuly dva týdny — o Ludmile neslyšel jsem ničeho. Tu pojednou zatřásla celou bytostí mou zvěst o její žalostné smrti...

Nelze vypsati, jaké city rozrývaly mé nitro po zprávě té. Z počátku působila na mne jako ráz hromu z jasného nebe. Pak probudilo se svědomí v plné síle. Nadarmo chtěl jsem se přemluviti, že bylo jednání mé jen přirozené, v nejhorším případě lehkomyslné, že nesměl jsem lháti dále lásku, která pohasla, že nemohu za povahu svou a za netušenou, chorobně blouznivou vášeň její, že bezpochyby, ba jistě toliko nešťastnou náhodou se skály spadla: ne! — volal neúprosný vnitřní hlas — tys, tys vrahem jejím! Líčil mi pak s krutou živostí, jak tou-

žebně na mne asi čekala, jak s laškovným úsměvem za balvan se kryla, aby mě náhle s veselým jásotem přepadla, jak úsměv ten mizel, jak ustupovala touha netrpělivosti, obavám a pochybnostem, až pak dostavilo se hořké zklamání, žalostná beznadějnost. Představoval mi dále muka, jež po té tajně a mlčky snášela, jak bol její nad zmařenou láskou, nad zjevnou nevěrou milencovou den ode dne vzrůstal, až pak vypučel v onen krvavý květ, jímž zarděla se pod zlomeným tělem jejím nelítostná skála.

Nikdo netušil, co se děje v mé duši. Vždyť věděl o pásce, která mne poutávala s Ludmilou, jediný němý svědek — les. Ale pro mne nebyl němý. Stal se mstitelem ubohé dívky.

Vzdoroval jsem časem káravému hlasu vnitřnímu. Jednou zajel jsem si ještě k ohnivé koketě. Avšak oheň její nedovedl již rozehřáti mrazivé srdce moje. Stále vznášel se přede mnou obličej jiný, tichý a dobrý, s holubičím modrým okem a s rusými vlnami kolem čistého bílého čela. Byla to poslední návštěva. A když vracel jsem se lesem, tu promluvil ke mně poprvé ten šumný mstitel. Ševel jeho, který mne druhdy s Ludmilou kolébával v milostné sny, zněl mi jako ropot přitlumených výčitek, hrozeb a prokletí. Vyzýval mne velitelským hlasem, abych se pokál na místě svého zločinu. Slezl jsem s koně, uvázal jej k nejbližšímu stromu a vystoupil na tyto skály, sem na toto místo. Stál jsem tu jako vinník před sborem trestajících soudců. Každá ta skrýš kolem vznášela na mne těžkou obžalobu, zdola křičela o pomstu nevinná krev a temné vrcholky stromů, sklánějící se nad skalami se všech stran, šeptaly zdrcující ortel.

Klesl jsem posléze na kamennou půdu, celoval vroucně místo, kde mučennice naposled stála, a štkal za odpuštění. Slzy vylily se proudem z mých očí, ulevilo se mi...

Co jsem zkusil od té doby! Kolikrát jsem těkal hvozdem bičován trapnými myšlenkami, kolikrát jsem do noci truchlil a dumal na tomto místě! Ten les táhl mne k sobě, opřádal mne kouzelnou mocí; šumění a šeptání jeho stalo se mi srozumitelnou řečí. Praskot kmenů zdá se mi sténáním opuštěné Ludmily, šelest listu, poháněného větérkem k mé noze, šálí mne zvěstí o blížícím se kroku jejím, v šepotu haluzí slyším tichý její hlas. Všechno vypravuje mi o mrtvé milence. Nad jejím hrobem vzkřísila se v mém srdci bývalá k ní láska — nikoli, láska jiná, opravdová a čistá — ale ach! láska ku prázdnému stínu, k truchlivé vzpomínce! Vidím stále před sebou sladkou tu tvář, někdy mihne se mi zřetelně za kmenem, za balvanem postava její — — Hleď, když jsi mne tenkráte v noci zastihl zde, spatřil jsem na místě tvém bílý její stín, vznášející se vzhůru ke mně s náručí rozpjatou, volající toužebně moje jméno; avšak náhle proměnil se v šedou, divou příšeru, v rozezleného ducha tohoto hvozdu a hnal mne odtud s kletbami a hrozbami —"

Těšil jsem ho a domlouval mu, aby se zhostil chorobného blouznění.

Pojednou sevřel mou ruku a vztáhl prst k lesu. „Slyšíš?" zvolal při tom zděšeně. „Slyšíš?"

Zaslechl jsem pouze zasténání některého kmenu, prohýbaného větrem.

Mocí dovlékl jsem přítele domů. Lesní vidění byla patrně předchůdci choroby, která jej nazejtří již upoutala k loži. Duch jeho obestřel se horečným

třeštěním. Vida, že bych tu nyní toliko překážel a že přítel bude míti v dobré matičce nejněžnější ošetřovatelku, rozloučil jsem se s moravským zátiším."

„Jménem společnosti vzdávám díky za improvisovaný příspěvek k naší zábavě," pravil baron, když se vychovatel odmlčel; „ač nemohu zamlčeti, že já sám nejsem přítelem podobných sentimentálních a slzavých historií."

„Ale co se dělo dále s vaším přítelem?" tazala se dceruška paní radové.

„Pozdravil se a přijel opět do Prahy. Zasmušilost jeho ztrácela se znenáhla. Okolnosti mu dopřály, že mohl o příští prázdniny zajeti místo v domov do slunné Italie, a ta cesta, myslím, vyléčila ho úplně."

„Tento konec smiřuje mne poněkud s vaším příběhem," zvolal baron. „Avšak již vzhůru, pánové a dámy! Volají nás další články programu."

Společnost se zdvihla a putovala dále stínem lesa. Vychovatel kráčel samoten pozadu. Pojednou octla se vedle něho comtessa.

„Pohleďte jen, pane," promluvila k němu tiše, „jaká to krásná romantická partie lesní! I tichá říčka tudy protéká. Zdá se člověku věru, jakoby se tu měla každou chvíli objeviti nějaká rusalka nebo víla."

„Škoda, že se v naší střízlivé době již neobjevují," řekl vychovatel. Nenadálé přiblížení se comtessy uvedlo jej v rozpaky; jinak byl by snad odpověděl galantněji.

„Oh, nevěřte tomu," namítla s úsměvem. „Objevují se posud. Ale jen někomu a někdy. Ovšem nikdy před společností tak četnou. Ale přijďte sem zítra samoten — tak o polednách, kdy vycházejí,

tuším, nejradčji ze svých skrýší - - a oč, že spatříte některou?!"

Zrak vychovatelův setkal se rychle s okem jejím a zastihl v něm zvláštní výraz, který jej pomátl nadobro. V tom přidružil se k nim jiný člen společnosti a přetrhl tuto rozmluvu.

* *
*

Na druhý den o poledních ubíral se vychovatel k lesu. Šel tam puzen nějakou tajemnou mocí, jíž se marně opíral střízlivý jeho rozum. Několikrát odbočil od lesa, ale vždy vracel se tam znovu a konečně stál na místě, kde byl včera promluvil s mladistvou šlechtičnou těch několik ledabylých slov, jež urvala mu přes to spánek dnešní noci a vedla ho nyní silou nezdolnou sem, v tu houštinu, která je zaslechla.

Bylo to místo vskutku půvabné. Tichá říčka, napolo zarostlá bujným rostlinstvem vodním a pokrytá okrouhlými lupeny kvetoucího stulíku a leknínu, jako plovoucími kahanci s plaménky žlutými a bílými, plynula klidně ve stínu vysokých dumavých olší. Jda přes chatrný, dřevěný most, zahlédl jsi v dálce, v prulomu lesním, jejž tvořil rovný tok říčky, míhavou vížku hraběcího dvorce nad skupením štíhlých topolů. Za mostem vcházel jsi do krásného starého lesa mohutných buků a jasanů, štíhlých bělavých bříz a zasmušilých borovic i smrků, s hustým podrostem. Mezi ním ležely rozptýleny omšené balvany a tvořily místy ve spolku s vysokými křovinami útulné skrýše.

Vychovatel procházel se tím lesem neklidně semo tamo, pohlížeje upjatě před sebe do stinné ze-

leni. Pak vrátil se na most, opřel ruce o borové zábradlí a hleděl po proudu říčky ku vzdálené zámecké vížce. Znovu zašel do lesa. Vyňal Burnsa, kterého vzal do kapsy jako na omluvu před sebou samým, a sklonil oči do knihy. Avšak sladký vzdech po skotské Marii nepronikl k jeho srdci. Viděl pouze směsici černých písmenek, od níž se jeho zrak obracel každou chvilku k okolním skupinám stromů. Znovu zašel na most, nazpět do lesa. Podivný neklid jevil se v celé jeho postavě. Pak náhle máchnul rukou, přejel si dlaní čelo a dal se pevným krokem na cestu zpáteční přes most.

V tom uslyšel klus koňský. Opodál bělalo se cos mezi větvemi. Obrátil se prudce a kráčel rychle nazpět do houštiny. Za jedním keřem stanul jako k zemi přikován. Dech se v něm zatajil, všechna krev bouřlivě vystoupila k hlavě.

Spatřil krásného, skvostně osedlaného bělouše, jenž přivázán byl k nízké větvi buku. A blízko něho, v jedné z těch zelených stinných skrýší lesních, mechem kyprým vystlaných, seděla na ploském balvanu — comtessa.

Nebyla oděna v jízdecký kroj. Zelený hedbávný šat objímal půvabně svižné její tělo, a zelený, umělým kvítím vodním okrášlený klobouček ležel s ozdobným bičíkem na balvanu vedle ní. V temnolesklých vlnách volných kadeří snoubily se bílé květy leknínu s modrými lesními zvonci.

Tvář její zaplála nachem. Vstala rychle a popošla zkamenělému vychovateli vstříc s lahodným úsměvem.

„Ah, jak jste se ulekl," pravila hlasem lehce se chvějícím. „Což jsem vám nepravila včera, že mů-

žete na místě tom uvidět rusalku nebo lesní vílu? — Zde máte na vybranou."

Vychovatel nebyl dosud schopen slova. Od včerejška bylo toto lesní zjevení v rozličných obdobách středem vzletných jeho snů a přece stál nyní před ním v němém ztrnutí. Nemohl uvěřiti, že by to byla skutečnost. Její včerejší slova — ten pohled — ne, nebylo téměř pochybnosti, že připravena byla na setkání s ním, že sem snad přišla dokonce k vůli němu. Ona — k vůli — němu! Ne, není to možné.

„Ah, vy snad vskutku bojíte se rusalek a víl," pokračovala rozmarně comtessa. „Musím tedy odložiti svůj báječný nimbus a proměniti se v obyčejnou, všední pozemšťanku."

Stáhla si lehce s kadeří věnec leknínů a zvonců, a usednuvši opět na balvan pokynula mu rukou: „Posaďte se, prosím, vedle mne. Pohovoříme spolu chvilku. Či nedbáte o takovou zábavu?"

„Ó, comtesso, jak mohl jsem se nadíti, že se tuto s vámi setkám!"

„Ó, nevěřím, že byste byl tak málo důvtipným. Vždyť jsem vám oznámila včera dosti zřetelně, že sem dnes přijdu a že by mne těšilo, kdybyste i vy přišel. Díky za vaši poslušnost! Divíte se tomu přiznání? Divíte se, že vás přijímám zde tak sama v hlubokém lese? Což musíme stále zastírati své myšlenky lživou škraboškou lichých frází a floskulí, v nichž libuje si licoměrná společnost? K čemu jí třeba zde mezi námi? Ne, řeknu vám upřímně: chtěla jsem se tu setkati s vámi. A bylo chybou, že zatoužila jsem pohovořiti s mužem, o jehož pravé vzdělanosti a šlechetnosti jsem přesvědčena, bez rušivých a nudných svědků, mimo šum společnosti v takovémto milém, volném tête-à-tête?"

Vířivý, omamující pocit rozkoše vstoupal vychovateli od srdce k hlavě. Smělý luzný sen, jenž včera sotva zamihl se duší jeho, byl dnes již vyplněn. Seděl vedle ní, samoten, v takové rozmluvě! Vypravil ze sebe jen tichým, chvějícím se hlasem: „Ale, jak to možné, comtesso, abyste zatoužila po zábavě — se mnou?!“

„Jaká v tom nemožnost? Proč bych se nemohla sblížiti s vámi? Či pro tu řadu pošmourných podobizen, které visí v jedné komnatě mého otce —? Oh, přenechme ty ctihodné starožitnosti pernatému smetáku starého Dominika a mluvme raději o něčem jiném. Jak se vám líbí má zelená přijímací komnata? Tato pohovka? Poněkud tvrdá, není-li pravda? Ale za to, jaký zde čistý vzduch, jaká vůně! Ah, pohleďte, není-li onen červený květ, prosvítající tam z husté trávy, zcela podoben křižovnické hvězdě?“

Takto skákala těkavě od předmětu k předmětu a zmocnila se také knihy, kterou držel posud zavřenou v ruce.

„Ah, Burns! Prosím, přečtěte mi něco. Třeba jen jednu píseň. Ráda bych věděla, dovedete-li ji předčítati s náležitým citem.“

Vychovatel otevřel třesoucí se rukou knihu a četl tiše verš za veršem. Hlas jeho z počátku se chvěl a zajíkal, ale stával se zvolna pevnějším, plynnějším a plnil se vroucím citem. A přece byl si jen z části vědom obsahu slov, která četl — s poesií jejich snoubila se báseň jiná, jejímž kouzlem ho projímala přítomnost: ta sličná dívka s leskem vznešeného světa v každém záhybu roucha, s nimbem staroslavného rodu kolem něžné hlavy, před chvilkou ještě nedostižný ideál, sedící tu nyní tak důvěrně po jeho boku, čtoucí s ním z jedné knihy a přiklánějící při

tom čelo své tak blízko k jeho skráni, že cítí na líci prsténec hebkého jejího vlasu, to kvítí u jejich nohou, ty zelené větve nad hlavami jejich... Řasy jeho stěží zadržovaly vláhu, jež naplňovala oči. Přestal čísti. Jen listnaté koruny šuměly nad nimi.

„Vzpomínáte-li pak," přetrhla comtessa mlčení, „jak společnost rokovala včera o šumu lesním? Nebylo-li to bláhové? Jemu rozumí jen ve šťastné chvíli duše zasvěcená — jako my mu rozumíme nyní, není-li pravda?"

Vzchopila se; sáhla po kloboučku a bičíku. „Nadešla chvíle, kdy vrátit se musí víla do tajemné své říše. Ale jednou za týden, v tento den a čas zjevuje se věřícímu pozemšťanu, umí-li zachovati přízeň její v tajnosti. Slyšíte? — v úplné tajnosti. Rusalky milují tajemství — vždyť jím halívají časem i pozemšťané rádi své schůzky, jak dověděla jsem se včera z vypravování vašeho. S bohem!"

Odvázala bělouše, vyhoupla se v sedlo a pobídla koně k jízdě. Ohlédla se ještě, mávla přívětivě na pozdrav rukou a zmizela pak mezi větvemi jako vzdušná vidina. —

Byl to dlouhý týden. Vychovatel proplul v něm celé moře snů a tužeb. Časem napadla ho myšlenka, že bylo setkání ono pouhý sen. Nechápal ani, jak se vše to státi mohlo. Jak je možné, že tato mladistvá aristokratka, zářící vzácnými půvaby těla i ducha, jíž kořil se zástup krásných, uhlazených, rodem i bohatstvím povýšených mužů, našla zalíbení v něm, jenž nevynikal praničím?! A že se sblížila s ním tak náhle, tak zvláštně a bez okolků, přeskočením všech obvyklých způsobů, stanovených řádem společnosti?! Bylo mu, jakoby se ocitoval ve světě zcela jiném, kde neplatí ztrnulé formy lidského obcování,

v tom čarovném světě básníků, kde postavy růžovým svitem ozářené kráčejí volně za hlasem citů svých a přes propasti na křídlech orlích letí sobě v náručí.

Opět čekal se srdcem bouřlivě tlukoucím v zelené skrýši. Napínal v zimničné nedočkavosti sluch i zrak, brzy-li k němu dolétne zvuk kopyta koňského, brzy-li se mezi kmeny zamihne šat sličné jezdkyně. Minuty zdály se mu hodinami. Zaslechl šplíchot vody. Chvátal k říčce a tu spatřil rusalku svou, veslující proudem v lehkém ozdobném člunu.

„Dnes vynořuju se z křišťálové tůně," smála se, přirážejíc ke břehu. „Pomozte mi přece, pane!"

Vztáhla k němu ruku. Ucítil ve své pravici tuto teplou, sametovou ručku, sproštěnou žárlivého obalu rukavičky, a při stisknutí tom projelo to jako blesk rozkoše jeho srdcem. Jiné pomoci nebylo třeba. Lehce jako pták přenesla se comtessa na břeh.

Přivázali člun a brali se spolu do známého stinného útulku. Usedli na balvan a comtessa těkala opět hravými slovy po rozličných, právě se namanujících předmětech.

„Dnes nemáte Burnsa s sebou?" tázala se posléze.

„Kde vy jste, comtesso, jest poesie všecka."

„Ah, také vy libujete si v takových dvorných neupřímnostech?"

„Smím, comtesso, promluviti upřímně bez obavy, že se připravím navždy o rajské blaho těchto setkání?"

„Mluvte!"

„Nuže," koleno jeho svezlo se napolo k zemi a zraky vznesly se toužebně k očím jejím, jež byly sice sklopeny, ale prokmitaly přece ve tmavé cloně

řasy luzným, unylým třpytem — „poklekl bych před vámi jako paria před jasnou kněžkou, jako syn temnosti před světla dcerou — —“

„Nemluvte tak! Nehaňte osobu, která jest mně milá.“

„Jakže — —?!“

„Miluju vás — tebe — —“

Třetí týden byla dříve na místě než vychovatel. Vystoupila před ním z nenadání jako dryáda za širokým kmenem stromu, kde se při jeho příchodu laškovně ukryla, a podávala mu kytici jahod, kteréž byla, jdouc tentokrát pěšky, nasbírala cestou. Ale tisíckrát sladším bylo pro něho políbení, jež vtisknouti směl na její krásné, jemné rty — —

Týden míjel za týdnem. Vychovatelův život byl čarovný sen. Celý týden snil o chvíli, která se mu rovněž zdála snem — tak byla divně krásná, tak nepodobná hrubé skutečnosti, tak nedůtklivě od prosy světa odloučena poetickým závojem lesních větví a clonou hlubokého tajemství. Někdy vídal comtessu také ve společnosti. Ale tu jen leda kradmým, plachým pohledem promluvili o svém sladkém tajemství. Nikdo z ostatních neměl o něm tušení. Jen blažený praeceptor věděl, že to skvoucí očko, po jehož paprscích se obličeje tolika vzácných mužů toužebně otáčejí jako slunečnice po slunci, v lesním úkrytu vroucím pohledem lásky do jeho zraků se ztápí, že ta útlá ručka, hrající sobě s drahocenným šperkem, hladí tam jeho prosté vlasy, že tyto malé, šlechticky jemné rtíky jednou tam k němu pravily: „Nestaneš se mi nikdy, nikdy nevěrným — viď? Zde není skály, s níž bych se vrhla do hlubiny, jako Ludmila tvého přítele. Musila bych následovati Ofelii.“

A nedávno, když vyslovil s hlubokým vzdechem obavu, že snad za krátko bude vyhnán z tohoto ráje, jehož brány zavrou se pak navždy chudému plebejovi, zvolaly tyto rty: „Nemluv tak, drahý! Tys právníkem, — zanech vychovatelství a vrať se na onu dráhu. Vynikneš, jistě vynikneš. A můj otec není otrokem předsudků, aby odhodlal se zničiti štěstí jediné, vroucně milované dcery."

Vychovatel dal výpověď. Byla přijata bez námitky; neboť poslední dobou vykonával nedbale své povinnosti.

O příští schůzce oznámil tento skutek comtesse a doložil, že odjede za měsíc do Prahy a vstoupí tam do kanceláře advokátní. Byla zasmušilá a zamlklá. Sdělila mu, že musí odjeti s otcem na čtrnácte dní a že se tedy zase shledají teprve třetí týden, naposled před jeho odjezdem. Avšak doložila, že se odebere na zimu do Prahy a že tam najde způsob, jímž se budou moci tajně scházeti. Rozešli se v slzách, s políbením delším, vroucnějším než jindy.

Jak nekonečnou byla vychovateli ta třínedělní doba odloučení a jak toužebně pak chvátal do lesa! Prohledal dychtivě všechny skrýše, vyhlédal napjatě po říčce k zámku, — nadarmo. Zmocňovala se ho zimničná netrpělivost. Tak se ještě nikdy neopozdila! A měl přece bezpečnou zprávu, že se vrátila již do zámku. Je snad nemocna? Roj mučivých domněnek zmítal jeho duší.

Konečně, konečně zamihlo se něco mezi stromy. Spěchal v tu stranu a rozeznal již — dlouhou čokoládovou livreji starého Dominika. Bože, co asi přináší?! Šel mu vstříc.

Ten lokaj má věru hlemýždí chod! Kráčí jako filosof ve hlubokém zamyšlení. Chvilkami se ještě

zastavuje, aby lapil nějakou dotěrnou mušku nebo aby vyzdvihl na špičku prstu a propustil sluníčko, jež zabloudilo do záhybu jeho rukávu.

Setkali se konečně.

„Ah, zde je pan vychovatel," zvolal Dominik. „Přináším knihu, kterou milostivá comtessa panu vychovateli slíbila, když byl posledně s rodinou pana továrníka pozván k panu hraběti."

S úžasem pohlédl vychovatel na lokaje. Jakou knihu? pomyslil si, obraceje v rukou balíček, jejž mu Dominik odevzdal.

„Stál jsem dole před zámkem," vysvětloval dále hovorný lokaj, „a tu vyšla milostivá comtessa s tímto balíčkem a pravila mi, že vás tuto zahlédla náhodou dalekohledem z arkýřového pokoje a že si vzpomněla na onu knihu, kterou vám měla již dávno odeslati. Při dobré paměti že ji zabalila, abych s ní hned sem k vám pospíšil, že vás tu asi ještě najdu nebo na cestě dostihnu."

Za této řeči lokajovy roztrhl praeceptor růžovou nit, jíž byl balíček ovázán. Pod obálkou našel jiný balíček, jenž byl opatrně zapečetěn. Když pečeti rozlomil, objevil se skvostně vázaný Lenau. Je v něm zajisté dopis. Ano, zahlédl jej mezi listy.

Přečetl jej nenápadně. Na lístku stálo pouze několik těchto slov:

Drahý!

Nemohu bohužel přijíti. Uvidíme se bohdá brzy v Praze. S bohem, s bohem! Rusalka.

„Nuže, věc je v pořádku?" tázal se lokaj.

„Díky," zamumlal vychovatel mezi zuby, odvraceje obličej.

„Možná, že dostaneme dnes bouřku," pokračoval Dominik blahosklonně. „S malinovské strany vylézají na oblohu šerední bubáci. Není libo — šňupeček, á?"

Když se posléze livrej mezi stromy ztratila, sklesl vychovatel zdrcen na omšený kámen. Nepřišla! Ani příčinu neudala! Půjdu odtud bez rozloučení. Palčivá bolest sáhla mu k srdci a hlavou prolétla myšlenka, že bylo všechno snad přece jen pouhý sen.

* *
*

Léta minula. K povědomému nám lesu kráčí zvolna muž prostě oděný, jehož poněkud neladný vlas a vous protkán jest již leckterou stříbrnou nitkou. Navzdor četným vráskám a jiným stopám času poznati lze v obličeji jeho rysy známého bývalého vychovatele.

Vzpomíná právě na čarokrásné dny, kdy tudy chodíval, a na to, co následovalo. Jak v Praze dychtivě čekal na příchod její, jak často chodíval kolem hraběcího domu, pohlížeje bedlivě v okna, zdali se v některém objeví milostný obličej. Jak posléze jednoho zimního večera zastihl před vjezdem domu skvostný povoz, do něhož právě vstupovala — ona s otcem a jiným, mladým mužem. Skvěla se jako princezna báje v nádherné úpravě a zrak její upřel se oknem povozu právě v místo, kde stál milenec její. Ale hned na to obrátila oči jinam. Snad ho nepoznala pro vločky sněhu, které se právě sypaly k zemi. Za nějaký čas došlo ho poštou krátké psaní, podepsané začátečními písmenami jejího jména; oznamovala „milému příteli", že je osud na věky

dělí od sebe, a prosila, aby zachoval v některém koutku svého srdce obraz její, jako ona stále vzpomínati bude na něho. Později zvěděl, že se vdala. Hrabě ztratil své nevelikė jmění; i chimérický zámeček byl prodán. Tak bylo všechno sen, pouhý sen.

Muž kráčí lesem. Je pošmourný podzimní den. Jda přes most, zahleděl se na říčku a vížku zámeckou v dáli, a zašel pak na stinné místečko mezi křovinami. Usedl tam na ploský balvan a sklonil hlavu do dlaní. Žluté a rudé listí poletovalo větérkem kolem jeho nohou v jemném šelestění a také shora slétaly chvilkami krouživě suché lupeny do prosivělých jeho vlasů. Zněło to vždy jako tichý, bolestný vzdech. A vrcholky nad jeho hlavou šeptaly, hovořily časem svou tajemnou řečí — člověk jí mnohdy rozumí, a kdož ví, není-li ta mluva lupení v nekonečném hlaholu všehomíra právě tolik jako naše rozprávky, učené přednášky, řečnické turnaje, žerty, milostné vzdechy, stony srdce porančného, modlitby, básně!

Sláva.

Dle cestopisných zápisků přítelových.

(»Osvěta« 1881.

Stále a stále zalétá duch můj nazpět k jednomu koutku země, kde jsem ztrávil nejkrásnější téměř týden svého života. Nepředstavuj si však nikdo nějakou šťastnou první lásku nebo něco toho druhu: rozkoše, které jsem tam zažil, plynuly pouze z nevídaných před tím půvabů přírody. Usmíváte se asi a vřaďujete mne v duchu mezi chorobné přírodní nadšence, blouznící stále o přírodě podobným otřele bombastickým způsobem, jakým kazívají berlínští knihvedoucí na dovolené spolucestujícím nejkrásnější vyhlídky v horách; avšak ubezpečuji vás, že jsem zaplál k oné krajině skutečně horoucí láskou a že jsem snad toliko nešťasten při volbě slov, kterými tento svůj pocit vyjadřuju.

Pomyslete si, že byste z evropského pokoje, třeba sebe nádhernějšího, vstoupili náhle do skvostné komnaty východní, kde by vás překvapoval každý předmět svým neobyčejným, ze střízlivé šablony západní básnicky směle vybočujícím tvarem, nebo alespoň nezvyklou ohnivostí a zvláštním sestavením barev, kde by kouzelné osvětlení zvyšovalo pohádkový dojem celku, kde by podivná sladká hudba neznámých ukrytých nástrojů a lahodná směs nepovědo-

mých vůní opájela vaše smysly, kde by rozháraná obraznost vaše za každou záclonu si malovala čarovné postavy východní poesie: tak asi bylo mi, když jsem se po několikadenní cestě po železnici a parníku pojednou octnul uprostřed této daleké krajiny, kde zelenavé, kovově lesklé vlny mořské vrhaly s bílou pěnou směs pestrých libotvárných lastur k mým nohám, kde mne obklopovaly hory vznášející vrcholky své výše a výše, až i vysoko nad hranici věčného sněhu, kde viděl jsem les neobyčejného rázu, oživený čilým ruchem cizokrajného zvířectva, kde mne bohatá květena uchvacovala krásou a živostí svých barev a opojovala silou rozkošné vůně a kde i známé z domova zjevy přírodní měly nové, nádhernější vzezření ve skvoucím osvětlení jižního slunce.

Máte-li po ruce mapku ruské říše, vyhledejte si na východní obrubě Černého moře jméno Novorossijsk. Černá tečka vedle něho vypadá na mapě velmi střízlivě.

„Skvernyj gorodok!" zvolal mladý ruský důstojník, stojící vedle mne na palubě, a vztáhl ruku směrem k městečku, před nímž jsme v zátoce Novorossijské na kotvách stanuli. „Skvernyj (vyslovoval vlastně „Skvjórny") gorodok!" opakoval a litoval mne, že stráviti mám v hnízdě tom plný týden.

Nu, pravda — Novorossijsk o sobě je hnízdo skládající se asi ze dvou set nepatrných, většinou jen ze dřeva a hlíny sestrojených domků, několika nehledných vojenských stavení a hnědě natřeného ruského kostelíka s cibulovitou zelenou bání ve společnosti nezbytných postranních, rovněž cibulovitých bániček. Jedině zajímavým byl mi svým obyvatelstvem: pestrou směsí ruských úředníků, kupců a

vojáků, ruských mužíků, kozáků, Řeků, Arménů, Gruzínů a jiných.

Však za to krajina okolní...! Chcete mne provázeti na výletu, jejž v duchu znovu konám do této krajiny?

* *
*

„Dnes budete míti pěknou jízdu!" prohodil hôtelier Novorossijský, Armén Gusikov (nějaké arménské jméno v ruské uniformě!), ořezávaje si opatrně nehet na palci pravé nohy, kterou byl k tomu konci vyzdvihl opatrně před sebe na stůl. Objemné chodidlo její bylo ke mně obráceno a způsobovalo mi takto částečné zatmění brunátného měsíce, jakž mohu v básnickém porovnání nazvati kulatý, zarudlý, ryšavými kudrnami obklopený obličej svého hostitele.

„Jen si nezapomeňte zakryti hlavu a šíji kapesním šátkem; klobouk pro naše slunce nestačí!" doložil s otcovskou starostlivostí garçon, leštící boty svého pána za buffetem, zvoucím dle ruského způsobu hosty k bezplatnému požití rozličných zákusek, jako: raků, mladičkých cibulí, drobounkých paštik, kaviáru a p.

Byl to podivný garçon: vysoký a hranatý, v bílé plátěné haleně, s fesem na hlavě, jejíž holá leb pokryta byla jen místy řídkým, světlým vlasem, podobajícím se spíše bělavému chmýří. Ale i osudy muže toho zajímaly mne. Byltě rodilý Adige (Čerkes) z bojovného kmene, kterýž dříve hory kolem Novorossijska obýval; když pak po r. 1864 Čerkesové, podlehše ve tvrdošijném boji proti Rusům, z Kavkazské vlasti své dílem do Turecka, dílem na Ku-

báň úplně se vystěhovali, odebral se jako jinoch do Malé Asie. Ale v cizině mu patrně štěstí nekvetlo, neboť po letech vrátil se k rodným horám a spokojil se uvedeným skrovným postavením v jediném Novorossijském „hôtelu". Často vídal jsem jej, an stál před tímto malým jednopatrovým hostincem a stínil si dlaní oči, kteréž těkaly po blízkých horách; před desíti a několika lety hemžily se tyto hory bojovnými Čerkesy a on sám, sedě na prahu rodné chaty v některém z četných aúlů (vesnic čerkeských) sníval o své příští slávě hrdinské; nyní jsou ty hory daleko a široko prázdny a pusty, aúly zmizely nebo zarostly pralesem, o Čerkesích není tam ani vidu ani slechu, on pak sám stal se na místě hrdiny — sklepníkem a mstí se na někdejších úhlavních nepřátelích svých leda tím, že jim nalévá vyčichlé kachetinské víno a přikyslé kerčské pivo. Zdaž rozjímal při pohledu na pusté ty hory o trpkém osudu svém a celého svého národa? Nevím. Ale nepozoroval jsem na něm nikdy ani stopu nějaké sentimentálnosti. Tvář jeho mívala vždy spokojený a přívětivý výraz a rtoma jeho zahrával často veselý úsměv, při němž se objevovaly pod světlými, dlouhými kníry dvě řady velikých, krásně bílých zubů.

Chtěl jsem k výrokům obou těchto lidí něco podotknouti, ale právě vstoupil do hostince v plné jízdecké úpravě lékař Pavel Semenovič Tabunov. Oznamoval mi, že je kavalkáda před hostincem již pohromadě. Vyšel jsem za ním.

K tichému obveselení společnosti použil jsem při vstoupení na krotkého, horského koně kamenné lávky před hostincem a zachytil se jednou rukou opatrně vysoké přední špičky čerkeského sedla

s krátce spuštěnými třemeny, kteréž nutí nohy ve skrčenou, pro začátečníka nepohodlnou polohu.

Především stůjž zde enumeratio hrdin a hrdinek, kteříž se pod vůdcovstvím lékařovým k dnešní výpravě do hor shromáždili.

Byla tu choť lékařova, Anna Kirilovna, hovorná brunetka velmi slušného objemu a „nejlepších let"; převzala úkol mateřské opatrovatelky a garde-dámy při ostatní krásné pleti na obtížné výpravě; ale cestou stala se brzy sama středem ustavičné péče a starosti celé společnosti.

Dále byl tu starý plukovník, Ivan Ivanovič Revnin, vysoký, kostnatý, s několika jizvami a nesčetnými vráskami v hubeném, rázovitém obličeji, jehož vojensky přísným výrazem prokmitávala přirozená dobrota srdce; držel se dosud přímo jako jedle, a do stříbrna sešedivělé kučery, obočí a kníry doplňovaly pěkně obraz stařičkého hrdiny.

Na první pohled pozoroval jsem, že našel starý tento lev dvé mocných a zručných krotitelek v obou svých mladičkých dceruškách. Jsa vdovcem, žil jen pro ně a podroboval se s tichým broukáním sice, ale rád všem jejich rozmarům a vrtochům. Také účastenství v dnešním výletu vymohly si patrně proti jeho vůli — některým z těch něžných prostředečků, jimiž chabý jeho odpor lámati uměly. Ostatně byla starostlivost, jakou o ně cestou jevil, zcela zbytečná, obě byly pravé dcerky vojenské a seděly na svých koních stejně bezpečně a nenuceně, jakoby to byly pohovky jejich budoaru.

Starší, Uljaně, hádal jsem sedmnácte let; byla to dívčinka zvláštní krásy: štíhlá, však nepříliš vysoká, s podlouhlým, ku bradě lehce se sužujícím obli-

čejem, v němž pod širokým, vysokým čelem a krásně rozklenutým tenkým obočím rovný, úzký nos s něžnými chřípěmi téměř v rovné ploše s čelem se táhl ku překrásně utvořeným rtíkům malinkých úst. Ale hlavní vděk toho obličeje spočíval v neobyčejné čistotě tahů a pleti, v líbeznosti jemné a přece živé červeni, jež zdobila její ústka a vdechnuta byla na její líce. a především — v hlubokém modru a skvostném lesku jejích očí, kteréž nelze žádným přirovnáním znázorniti v plné kráse jejich. Při pohledu na tuto dívku nekalil ani stín smyslnosti čistou rozkoš, s jakou jsi pohlížel na její vděky; působila na tebe jen jako ideální zjev poetický, ale zároveň jakousi panenskou hrdostí, jakousi tajemnou velitelskou mocí, že bys byl bezděky sklonil hlavu k jejím nožkám. Nesetkal jsem se před tím ve skutečnosti s dívčí krásou takového rázu; ale ve snu a dumách vznášela se často přede mnou již z dětských let — ano, přiznávám se: byla podobna mému ideálu, a kdybych se s ní byl setkal o deset roků dříve, snad — Avšak nerušme si planými hříčkami obraznosti klid ochladlé a vystřízlivělé duše...

Mladší, kteréž říkali Duňaška, čítala teprve asi čtrnácte let a měla typ zcela jiný, více ruský. Na místě temnohnědého lesklého vlasu, kterýž splýval prostě s hlavy Uljaniny, obklopen byl její okrouhlý boubelatý obličej drobně zvlněnými rusými kadeřemi se zlatým nádechem. Dlouhé zlatolesklé řasy stínily její veliké světlohnědé oči a také jemně bílá pleť její tvářinky zářila jakýmsi zlatým zákmitem. Na svá léta byla Duňaška značně vyvinuta a její tvary jevily mnohoslibné náběhy k okrouhlé, kypré, svůdné krasavici ruské; ale jinak bylo v ní viděti dosud jen dovádivé, žvatlavé, rozmazlené děcko.

Čtverlístek ženských členů naší společnosti doplňovala Aglaja Andrejevna (příjmení jejího jsem nezvěděl), mladá příbuzná lékařova z Moskvy, meškající u něho návštěvou. Byla to dívka dosti pěkná, ale s chladným, uzavřeným výrazem v bledém obličeji a s utkvělým pohrdavým úsměvem na kyprém, bledě růžovém rtu. Odbyla prý gymnasium; nastávající nihilistka, byl bych si jistě pomyslil, kdybych byl tehdáž na Rusi již o nihilismu slýchal.

Ku konci toho snad příliš svědomitého líčení zbývá mi zmíniti se ještě o Romanu Lvoviči Suslikovu, příbuzném Ivana Ivanoviče, bezvousém mladíčku, který mluvil tenkým zpívavým hlasem s velice živými posunky a rád se blýskal svými vědomostmi i nevědomostmi v oboru kulturního života západního.

Všichni seděli jsme na malých, mírných koních — dámy ovšem v pohodlnějších dámských sedlech, pod širokými slunečníky. Mimo to ozbrojeny byly proti žhavému slunci hustými, dlouhými závoji, vlajícími prozatím pod kloboučky dle nejnovější módy kolem skrání a kadeří jejich. Branný průvod naší karavany tvořili dva jízdní kozáci, statné to postavy osmahlých, vousatých tváří, jimž výborně slušel malebný, černomořským kozáctvem od Čerkesů přijatý kroj: vysoká huňatá čepice; po kotníky sahající, v bocích sepjatý kabát s řadou nábojových pouzder na obou stranách hrudi; vysoké přilehavé boty; u pasu dlouhá tenká šavle a na zádech přes příč štíhlá puška v povlaku z tmavé srsti s dlouhými chlupy. Před a za sedly těchto kozáků nalézaly se zároveň dílem přivázané, dílem v objemné „sumky", po obou stranách se hřbetu koně visící, opatrně uložené jedlé i nejedlé potřeby cestovní, mezi nimiž

bylo ovšem také nezbytné vademecum Rusů: veliký samovar.

Vyjeli jsme z Novorossijska, provázeni živou pozorností různorodého obecenstva, shromažďujícího se z části na bazaru a z části vyhlédajícího z otevřených „pogrebů" a „duchanů", kde se rozjařovalo vínem neb vodkou.

Bylo krásné květnové jitro. Po tmavomodré zářivé obloze bělaly se jen tu a tam lehounké obláčky jako roztroušená pírka. Dlouhá jako napřažené rameno mořské hluboko do země vnikající zátoka, při jejímž konci na levém břehu leží Novorossijsk, leskla se v tu chvíli modrem safírovým. Dvě malé turecké lodi s trojhrannými plachtami kolébaly se lehce u břehu a na tomto povalovali se líně v písku malebně odění lodníci jejich. Tu a tam vznášel se nad samými vlnami bílý mořský pták s vypjatýma dlouhýma křídloma v podobě našeho háčku na ě — promiňte mi toto krasopisecké porovnání!

Nepřetržitý řetěz malebných, většinou kuželovitých výšin — nižší to předvoj kavkazských obrů — táhne se po obou stranách zátoky, a za Novorossijskem opíná v dalekém oblouku širou kotlinu, porostlou z větší části bujným listnatým lesem. Jeli jsme od městečka směrem jihovýchodním k výšinám těm. Vypínají se tu blizounko za městem a sahají svými patami až k samé zátoce, podél níž se kupí v dlouhé řadě až k moři, kde divotvárná, temná, ostře do vody spadající skála jako nejzazší v před posunutá kulisa panorama toto uzavírá. Boky svými je každá tato výšina s vedlejšími srostlá a jen vypnulá jejich prsa, oddělená od sousedních hlubokými úžlabinami, a volné vrcholky, odstiňující se čistě v rozmanitých tvarech svých na jasné obloze, jeví

je zraku jakožto řetěz vrchů samostatných. Porostlé jsou nízkou, ale bujnou houští, lupenatou, v jejíž překrásnou svěží zeleň tu a tam se mísí pošmourné stíny vrcholků cypřišových.

Objevše nejzazší výběžek zátoky octli jsme se na úpatí jedné takové výšiny. Tam zadrželo nás na chvíli u malé strážnice kozácké zajímavé divadlo. Na zeleném palouku u paty vrchu odbývalo oddělení kozáků jakési cvičení. Černomořští kozáci mají sice stejnokroj, pokud se týče formy oděvu, ale nikoli vzhledem k barvě jeho. Dlouhý kabát jednoho je černý, druhého bílý, třetího hnědý, čtvrtého fialový atd. Také spodky, ba i boty jejich bývají barvy rozličné. Tlupa jejich vypadá následkem toho z daleka někdy jako pestrý záhon květů. Bylo věru vzácným požitkem, pozorovati tento peřestý dav statných, vousatých, namnoze do temna opálených mužů na drobných koních, prohánějících se semo tamo paloukem a plnících ovzduší sterým zákmitem vyleštěných zbraní, kovových pasů a zlatých i stříbrných, na slunci se blyštících ozdůbek svého oděvu — bylo to jako pohled do kaleidoskopu, jehož pestrý obrazec se mění každým okamžikem.

Za strážnicí bylo nám stoupati znenáhla do vrchu. Travou zarostlá, jen sporé stopy koles jevící cesta vinula se hojnými oklikami po úbočí. Z počátku mohli jsme jeti po dvou vedle sebe. V čele jeli plukovník s lékařem, ostatní bez soustavy za nimi; já zůstal nejzáze s Uljanou.

Ó, rozkošná chvilko života! Ó, sladká moci vzpomínky! Poznal jsem jaro v plné čarokráse jeho a dosud kmitá duší mou blaživý odlesk toho obrazu, do něhož jsem tehdáž ztápěl nenasytné zraky, až se bezděčně zakalily vláhou radostného pohnutí. Co

*

bych psal o tom více? Mám říci, že byl vzduch kolem průhledné zlato a že jsem cítil van jeho na čele jako dech roztoužené milující dívky? Mám psáti o svěžesti rozmanitě odstíněné zeleni, o líbezné, opojné vůni nesčíslných květů? Vše tu jeden květ. Nikdy před tím neviděl jsem jich tolik a tak pěkných pohromadě. Flóra vysypala tu z klínu svého pravý déšť květů, rozházela je marnotratně plnými hrstmi: tu pokrývají trninu spoutou zářivě bílých hvězdiček, jako právě padlým sněhem, tam rdí se jiné křoví velikými planými růžemi a vedle něho obsypána jsou jiná květy jiných tvarů a barev; kolem křovin kupila se hustě báječná směs různobarvých kalichů a zvonků. Litoval jsem tehda, že mi chatrné moje vědomosti botanické nedovolovaly, abych byl vedle nejznámějších z domova květin seznal dle rodu a jména i to ostatní nádherné komonstvo Vesny; ale což by bylo vám nebotanikům platno, kdybych tu na krásně vyplnil několik řádků dlouhatánskými, barbarsky slátanými slovy latinskými?!

Jedno kvítí zalíbilo se mi obzvláště: byly to hvězdičky barvy tmavomodré, neobyčejně krásné a zářivé, kteréž dvojnásob živě vynikaly z šerého stínu křovin, po jejichž obrubě květina tato nejvíce rostla, prohlížejíc modrými svými kvítky drobným, leskle zeleným listím hustých haluzí.

Prohodil jsem k Uljaně, jak velice se mi líbí tato květina.

„Ah, i já jsem do ní zamilována," pravila Uljana živě. „Ačkoliv jsem ve zdejší krajině již několik let, vítávám přece každého roku s radostným obdivem ta modrá očka Vesny, jejichž krásnou barvu věru nevím, k čemu bych přirovnala."

Upřela na mne při tom jaksi tázavě své čisté modré oko — — Ó, já jsem dobře věděl, co by vítězně obstálo v porovnání s těmi krásnými modrými kvítky, ale neprojevil jsem svoji myšlenku: nejsemť přítelem podobných galantních průpovědí a k čemu bych vůbec lichotil, byť po pravdě, já cizí, nezajímavý člověk této mladé, spanilé dívce?

Bývala mi vždy poněkud nejasna slova, jimiž začíná Heine jednu svou báseň:

„Víno v divy, modrý květe . . ."

ale v onom okamžiku zdálo se mi, že jsem úplně pochopil, proč nazval básník víru v divy m o d r ý m květem.

Z myšlenek těchto vytrhl mne výkřik zděšení, jenž zazněl před námi. Popojeli jsme s ostatními rychle k Anně Kirilovně, která nás výkřikem tím postrašila a nyní s živými posunky zděšení vytřeštěným okem a vztaženým prstem pozornost naši na písčité, tu a tam travou porostlé místo vedle cesty obracela.

„Oh, baťuškové!" — užívala v rozčilenosti zhusta tohoto prostonárodního oslovení — „zde — zde — tamo —" Pátrali jsme směrem, jejž nám okem i prstem naznačovala, ale nezpozorovali jsme ničeho.

„Nuže, což tě tak polekalo, drahoušku?" otázal se choti své Tabunov, který byl s plukovníkem právě též ke skupině naší nazpět přicválal.

„Ó — had!" hlásala Anna Kirilovna s velice výraznou gestikulací. „Veliký, černý, šeredný had! Vztyčil se právě před mým koněm — takhle vysoko — a jak vám zasyčel! Hrozně! Zamihl se pak jako blesk travou a zmizel onde ve křoví."

Tabunov dal se nad strašlivou touto zprávou do

hlučného smíchu a zvolal pak: „Had! — Toť ovšem hrozné! Vidíš, jak dobře jsem jednal, že jsem tě přiměl k dnešnímu výletu. Tak dlouho žijeme již ve zdejší krajině a ty se lekáš ještě hada! Nu, dnes bohdá se s nimi spřátelíš. Pohleď, tamhle prchá opět jeden — a tam — a onde — Vsadil bych se, že jich v každém tom křovisku hnízdí několik. Slyšíš ten chrastot a šelest? Prchají před námi na všechny strany. A ty se chvěješ před těmi ubohými, bázlivými plazy — a ještě k tomu vysoko v sedle?! Většina z nich nemá v sobě ani tolik jedu jako tento můj papiros, a nezdědila mimo to ani jiskřičky podnikavosti po svém praotci v ráji!“

Proti důkladnému tomuto poučení nemohla Anna Kirilovna ničeho namítati a jela dále s tváří tím nevrlejší, čím více tlumené veselosti na ostatních tvářích pozorovati mohla.

Houština okolní hemžila se ostatně nejen hady, nýbrž i rozmanitým jiným živočišstvem. Osloněná půda mezi křovinami byla plna vyhřívajících se různobarvých hadů a krásných, leskle zelených nebo pestrých ještěrek, kteréž jsme ale většinou jen jako míhavé blesky na chvilku zahlédali, poněvadž se před naší karavanou střelhbitě do děr a keřů rozprchali. Zelené a hnědé kobylky rozličné velikosti skákaly vysoko na všechny strany. Huňatí, černí pavouci, brouci a mouchy velice krásných a lesklých barev oživovali trávu, květiny a vzduch čilým ruchem a na půdě i křovinách spatřovalo se báječné množství hlemýžďů. Časem objevila se též veliká zemní želva, někdy v průvodu malých želviček, jež s malými, okrouhlými svými krunýřky kolem mohutného pancíře svého roditele nebo své roditelky roztomilý a zároveň komický pohled poskytovaly.

Ale čím výše jsme stoupali, tím více řidlo křoví a chrastí, a konečně vinula se cesta k hřebenu výšiny jen hustou travou. Ačkoli jsme dosud jen krátký kus cesty a to dosti pohodlně ujeli, stěžovala si přece Anna Kirilovna při každém kroku svého koníka na trampoty obtížné jízdy a prohlásila přes všeliké protesty dívek slavně, že ubohá ta stvořeníčka bez náležitého odpočinku dále jeti nemohou. K posledku vyklouzlo jí ze rtů ještě polohlasité „čaj", a mocnému kouzlu tohoto slova srdce ruské zřídka odolá.

Zastavili jsme se tedy k odpočinku na malé travnaté pláni pod vrcholem hory, odkud se skláněla cesta na druhou stranu. Zatím co Anna Kirilovna uprostřed planinky samovar obsluhovala a koně pod dohledem kozáků kolem se pásli, kochali jsme se půvabnou vyhlídkou, která se s tohoto místa zrakům našim na všechny strany otvírala. Na západě modrala se pod námi dlouhá zátoka splývající v dálce s širým mořem, a za ní táhl se řetěz zelených kuželovitých vrchů, objímající na severu prostrannou lesnatou kotlinu, v níž viděti bylo několik vesniček a spoře rozptýlené „chutory" (dvorce). V kotlině této nalézají se české osady Kirilovka, Metodějovka a Glěbovka. Přímo pod námi ležel za koncem zátoky Novorossijsk.

Na jihu a východu, kamž další naše cesta směřovala, spatřovali jsme před sebou rozmanité a malebné horstvo, čím dále vyšší, až v pozadí mraky a mlhy nejvyšší temena jeho nám zastíraly. Vyhlídka na této straně poskytovala obraz divoce krásné panenské přírody. Viděti tu bylo vrchy a hory rozličných tvarů, oddělené půvabnými údolími a kotlinami, téměř všechno hustě porostlé bujným křovím a lesem, někde temným jehličnatým, po většině

však jasným lupenatým, jehož rozmanitě odstíněná, svěží a skvělá zeleň oko lahodně bavila; místy blyštily se mezi touto zelení nebo na vyčnívajících balvanech skal bystřiny a vodopády jako stříbrné paprsky, a mlha valila se tu onde úžlabinami nebo trhala se na bocích lesnatých vrchů v dlouhé vlající pasy a cáry, dodávajíc takto horstvu vzezření tím malebnějšího a poutavějšího: ale nikde v širém prostoře tom, kam oči dohlédnouti mohly, nejevila se stopa lidského bydlení nebo působení: žádná vesnička, žádný dvorec, žádný oblak dýmu, kterýž by byl zvěstoval osamělou chatrč neb oheň pastýřů. V hluché samotě a nerušeném klidu odpočíval před námi ten krásný horský kraj — opuštěná vlast Čerkesů, vystěhovavších se po konečném úplném vítězství Rusů nad udatnými horaly z větší části do Turecka a z menší části na Kubánskou rovinu.

„Hle, zde hlásá každá píď země slávu Barjatynského!“ zvolal starý plukovník s jiskřícím se zrakem. „Vykonal tu perný kus hrdinské práce, nežli zlomil poslední zoufalý odpor Čerkesů v těchto nepřístupných horských končinách.“

„Hm, sláva — sláva —“ prohodila Aglaja Andrejevna, vyšpulujíc pohrdlivě bledě růžový ret. „Co je sláva?!“

„Aj, aj, Aglajo Andrejevno, vy se ptáte, co je sláva?“ divil se plukovník. „Snad pohrdáte vavřínem hrdiny, který v šlechetném zápalu mečem svým platně pomáhal raziti dráhu velikému světodějnému poslání vlasti?!“

„Je-li podkladem slávy hromadné vraždění vůbec a k ukojení ctižádosti nebo panovačnosti jednotlivcovy nebo celého národa zvláště, — ano, taková sláva budí ve mně nejen pohrdání, ale i ošklivost!“

zvolala rozhodně studentka a chladné zelenavé oko její se na okamžik živě zalesklo.

„V té věci musím s Aglajou Andrejevnou souhlasiti, Ivane Ivanoviči," vmísil se do rozmluvy Suslikov svým zpívavým hláskem. „Co nevidět nadejde doba, kdy se bude musit dějepis lidstva přepracovati v duchu pravé a ryzí lidskosti, kdy Klio ze závitku svého vyškrtne jména ctižádostivých sobců, kteří se brodili za slávou mořem krve lidské a po tisíciletí zaváděli lidstvo záhubným svým příkladem. Budou se tam zapisovati toliko jména skutečných dobrodinců člověčenstva, velikých myslitelů, učenců, básníků, umělců a jiných veleduchů, kteří jsou hodni údělu nesmrtelnosti. Ano, v tom směru je sláva v pravdě důstojným cílem lidského bažení. Hle, člověk takový jakožto individualita zachází v hrobě, hyne a mizí navždy i s tím, co duchem nebo duší nazýváme, ale jméno jeho, a památka činnosti jeho žijí v srdci nesčetných příštích pokolení — toť pravá a jediná nesmrtelnost!"

„Výborně, Romane Lvoviči!" pravila Aglaja Andrejevna s ironickým úsměvem. „Nejzdařilejší německý professor nemusil by se styděti za vaši přednášku. Ale přes to vše poděkovala bych se vám pěkně i za tento druh nesmrtelnosti. Žíti za hrobem v pochvale budoucích pokolení, o níž nebudu věděti ničeho, praničeho — ne, ta vyhlídka mě neláká. A sláva za živa — Věřte mi, že je ctižádost vášní, která způsobuje nejen lidstvu stokrát více zla nežli užitku, ale i jednotlivci nepoměrně více strastí než slastí přináší. — Ostatně, všechno to je kratochvilná hříčka slovy, fráse — fráse — fráse —"

„Ah, toť roztomilé!" zvolal nyní plukovník Revnin opravdu nakvašen. „Takové jsou tedy názory

naší mládeže, naší naděje? Takové je tedy ovoce nynějšího pokročilého vychování? My jsme sešedivěli v domnění, že si bojem za čest a prospěch vlasti dobýváme zásluh čestných a trvalých — a zatím dovídáme se na sklonku života, že jsou naše čestné jízvy vlastně znakem hanby a potupy... A vysoce vzdělané dcerky naše hlásají dokonce, že nestojí ani za to, aby si člověk dobýval jakýchkoli zásluh o potomstvo — vždyť končí hrobem všechno, a lhostejno jest, co souditi bude o nás budoucnost! — Rci mi, Uljano, nasákla jsi ve svém ústavě také podobnými názory?"

Uljana naslouchala jen začátku rozprávky a zadívala se pak snivě do horské krajiny. Nyní vytržena otázkou otcovou, sbírala chvíli myšlenky a pravila na to s rostoucím zápalem: „Co soudím o slávě? Sama bych o ni nedbala. Ale vznešeně krásným zdá se mi obraz muže, který chrabrostí neb věhlasem vysoko se vypne nad nezvěstné množství a s nebe na čelo své strhne alespoň míhavý odblesk nesmrtelnosti. Je to opravdu krásné, vznešeně krásné — není-li pravda?" Upřela na mne při tom své krásné oči, v jejichž hlubokém modru se kmitaly hvězdy nadšení — třeba bych měl o slávě své zvláštní náhledy, jakž bych byl nesouhlasil s ní po takovém pohledu?

„Zajisté," přisvědčil jsem. „Také mně není slávy chtivost vodítkem života, aniž se mrzím, že bez památky utonu v tom bezvěstném množství. Ale souhlasím úplně s tím, že je touha po slávě — ne snad marnivá ctižádost a ješitnost, honící se toliko za pochvalou přítomnosti — ale touha po slávě záhrobní jednou z nejkrásnějších a zároveň nejušlechtilejších vášní člověka. Touha po chvále příštích po-

kolení, jíž více nezaslechne — po zachování svého jména na té zemi, z níž se jinak individualita jeho ztratí beze stopy — zdaž to není — ostatně — ano — nesmrtelnost člověčenstva jakožto celku, v němž jednotlivec, hnán pudem neuvědomělým — jako odumírající polyp v stavbě korálové — ano — ostatně —"

„Čaj! — Čaj, smím-li prosit!" ozval se povýšený hlas Anny Kirilovny a pomohl mi z tísně, do níž mne zavedly mé skrovné schopnosti řečnické a nedostatečná zběhlost v ruštině.

Byla to zvláštní beseda. V tom velkolepém kraji horském, kterýž se před desíti a několika lety ještě hemžil sveřepými Čerkesy, na úbočí kavkazského vrchu, ta veselá společnost evropská, pohodlně rozložená v husté trávě kolem mohutného lesklého samovaru, s malebnou stafáží dvou statných kozáků a pasoucích se koní v pozadí!

Čaj hřál uvnitř — slunce pálilo shora — na leckteré líci zaperlily se krůpěje potu — vše jedno! Čínský nektar konal přece svou povinnost. Kdykoliv jsem viděl takový ruský kruh kolem samovaru, jak se tváře rozjasňovaly, oči spokojeně zářily, rty k úsměvu a hovoru se nalaďovaly, ba i posunky a pohyby větší živosti nabývaly, zdávalo se mi vždy, že je čaj Rusum bez mála tím, čím rybě voda, životním živlem, v němž se ustavičně šplíchati musí, nemají-li pozbyti pravého svého rozmaru. Ze samovaru dýše pravá ruská veselost.

„Ale o čem pak jste před chvílí tak živě debatovali?" otázala se pojednou Anna Kirilovna.

„O věci pro tebe as málo zajímavé, holubičko," praví s úsměvem Tabunov. „O slávě."

„O slávě? Máš pravdu. Více by mne věru zajímala debata o nakládání ovoce."

„Ale — Anno Kirilovno!" zašveholila Duňaška. „Tak málo si vážíte slávy? Ach, já bych chtěla býti slavnou! Škoda, že se nemohu státi generálem.. Jak by to bylo krásné! — Víte, jak pěje Lermontov:

„Jako mračno širým polem
vojska dav se tmí,
prapory se před ním chvějí,
rachot bubnů hřmí — —
a šik vede, hrdým okem
v horskou hroze dál,
v bitev bouři sestaralý
šedý generál . . ."

V tom umlkla s líčkem stydlivě zardělým a sklopila v rozpacích zlatěrusou hlavinku... ale hned ji zase zdvihla, zasvítila očkem vesele do kola, zableskla bílými zoubky v přidušeném smíchu, mnula si spěšně ruce a choulila se jako kuřátko v popeli — roztomilá směs dětské ostýchavosti a dovádivosti!

„Nuže," zazpíval Suslikov, „všichni již pronesli jsme svůj náhled o tomto předmětu, jen Pavel Semenovič súčastnil se v naší debatě dosud toliko záhadným úsměvem. Projevte také vy své myšlenky, Pavle Semenoviči!"

„Ano! Ano, Pavle Semenoviči, — povězte nám také vy, co soudíte o slávě!" volali ostatní.

Tabunov se usmál a na chvilku zamyslil. Jakýsi stín loudil se zvolna do jeho tahů, až si přejel dlaní zvolna obličej a s dřívějším úsměvem promluvil: „Ptáte se mne tedy, co je dle mého náhledu sláva? Nuže, budiž: povím vám to. Ale upozorňuju vás, že je to dlouhé, velmi dlouhé — celá historie."

„Neškodí! — Jen vypravujte! — Máme ještě času dost!“ znělo kolem z úst zvědavé společnosti.

„Především prosím ještě o sklenku čaje!“

Zatím co pod buclatou rukou Anny Kirilovny ze stříbrného sokolího zobce, jehož podobu měl čípek samovaru, kouřící se mok sklenku jeho naplňoval, ukroutil si Tabunov papiros (cigaretu), načež po řádném doušku čaje a vyokrouhlení několika bělavých vonných obláčků začal takto: „Loni jednou na jaře přišel ke mně po bazáru (bazár, t. j. tržiště i trh sám) jeden český osadník z Metodějovky a požádal mne, abych zajel k jeho nemocnému synu. Slíbil jsem, že se tam podívám odpoledne, a hned po obědě cválal jsem na svém koníku do blízké české osady. — „Navštívil jste snad již také tamější své krajany?“ obrátil se tu lékař ke mně, a když jsem kývnutím hlavy přisvědčil, pokračoval: „Nuže, viděl jste tam to skupení skrovných chatrčí, stojících s jedné strany na úpatí hor a s druhé na pokraji neproniknutelného, močálovitého lesa. Ostatně lze ves tu odsud zahlédnouti. Mimo ni nalézají se v zdejší krajině ještě jiné české osady: Kirilovka, Glěbovka, Vladimírovka, Pavlovka a Varvarovka. Nu, vláda naše chtěla celý tento po vystěhování Čerkesů zpustlý kraj osídliti Čechy. Ale nezdařilo se to jaksi. Proč? Nechci o tom pronášeti určitý úsudek. Jisto jest, že zůstala celá tato kolonisace při pouhém náběhu. Přistěhovalci nemohou zde pěstovati hospodářství zcela po svém obvyklém způsobu: jde tu ovšem také žito a ječmen — méně pšenice —, ale hlavně třeba si hleděti tabáku, révy, kukuřice a chovu dobytka. Alespoň dle mého náhledu. Odbytu zde málo. Podnebí je vašincům nezvyklé, poněkud nezdravé.

K tomu odlehlost zdejší končiny, řiďounké obyvatelstvo, malé spojení s ostatním světem... Přes to vše myslím, že po přemožení prvních obtíží a vpravení se do povahy kraje českému osadnictvu dobře se tu mohlo dařiti. Půda je úrodná, potravin hojnost. Přijdete-li do Tiflisské gubernie, spatříte tam několik pěkných osad německých: kamenný kostel, školu, úhledné a přívětivé domky z cihel a trámoví, porostlé révou, s krásnými zahrádkami v předu, všude pořádek a čistotu, zdravé muže v německém kroji, jadrná děvčata s širokými slaměnými klobouky — zkrátka, bude se vám zdáti, že jste se kouzlem octnul v nějakém městyse uprostřed samého Německa. Avšak nechám již úvah o kolonisaci a vrátím se k svému vypravování.

Jel jsem tedy k Metodějovce a cestou obíral jsem se v myšlenkách svým novým pacientem. Dle toho, co mi otec jeho dopoledne o svém jedináčku vypravoval, nebyl zjevem nezajímavým, zejména v naší krajině. Odbyl prý ve vlasti studia gymnasialní, ba i vysoké učení navštěvoval, ale studia prý nedokončil — vzal si všelijaké divné věci do hlavy, přestal se učiti, k tomu i churavěl — zkrátka, vrátil se jako zkažený student na venkov k otci a zůstal tam... Zde se zdraví jeho znenáhla opět lepšilo. Ale za krátko na to přiměly otce jeho nepříznivé okolnosti, že se přestěhoval na Kavkaz. Syna vzal s sebou. Nebyl to vhodný společník do zdejšího kraje, kde potřebí je silných, pracovitých rukou. Mladík tu začal opět churavěti a nyní musil ulehnouti. Pokud jsem ze stručných sdělení otcových souditi mohl, trpěl chorobou prsní. Smutně to končí zde, v daleké pusté cizině, ten ztracený mladý život!

Za těchto myšlenek dojel jsem cíle. Rodiče

nemocného, obstárlý vážný hospodář a statná žena prostředních let přívětivé, ale nyní zarmoucené tváře, uvedli mne mezi čistě obílené stěny nízké jizby, jejíž strop se skládal pouze z klád a prken a jejíž podlahu tvořila pevně upěchovaná země. Nenatřené židlice a stůl z měkkého dříví, malé zrcadlo s prutem kočiček a několik jarmarečních obrázků svatých — toť byl celý nábytek! Jedna část světnice odpažena byla nepříliš vysokou prkennou ohradou na způsob španělské stěny, polepenou vystřiženými obrázky z kalendářů a časopisů. Za ní našel jsem pacienta.

Byl to mladý muž as 24letý, štíhlého těla a podlouhlého obličeje, jehož rysy nebyly sice pravidelné a pěkné, ale který přes to a navzdor chorobné hubenosti a bledosti své ošklivým nazván býti nemohl. Bledost jeho zvyšovaly husté černé vlasy, obestýlající v nepořádku vysoké bílé čelo a vpadlé skráně i líce. Oči jeho byly černé, veliké a jaksi blouznivě vytřeštěné. Ležel na slamníku a režném prostěradle v chudobné posteli z nenatřeného dřeva, s třemi prostými, červeně pruhovanými poduškami pod hlavou, oděn v starý, vybledlý a roztrhaný župan. Ve výklenku za ním, na židlici u postele a na zemi ležely v nepořádku rozmanité knihy a časopisy. Při mém příchodu zdvihl se pracně s lože, vklouzl nohama do vetchých pantoflí a podepřel se útlou, takořka průsvitně bílou rukou o lenoch židlice, ale v tom otřásl jím prudký bolestný kašel a slabé jeho tělo kleslo napolo nazpět na lože.

Když se kašel utišil, oslovil jsem jej česky. Jsem tak trochu Pansláv, jak tomu říkají na západě; oblíbil jsem si zejména vaši řeč a přiučil se jí z mluvnice a knih, pak častými styky s osadníky zdejšími tou měrou, že jí mluvím dosti plynně. Učinil jsem

k němu několik otázek, směřujících k poznání nemoci. Zodpověděl je krátce, ale pojednou otázal se s živým zábleskem v oku: „Vy jste Čech, pane?“

„Nejsem, ale umím jaks taks česky,“ odpověděl jsem.

„Jak mne to těší!“ pravil nemocný a dodal po tichu: „Prosím vás snažně, pane, požádejte mé rodiče, aby opustili světnici. Velice rád bych s vámi o samotě promluvil.“

Pohlédnuv naň s lehkým podivením, vyhověl jsem jeho žádosti.

Když jsme zůstali v jizbě sami, povstal nemocný a shodiv s židlice u postele knihy, nabídl mi ji mdlým pokynem ruky a prosebným pohledem; pak usedl nebo spíše klesl na hranu postele a podepřel se rukama o pelest. Malým oknem, v němž viděti bylo bujně spletené houští blízkého lesa, vnikal sem úzký pruh sluneční záře a vroubě lehounce zlatem kadeř na skráni nemocného, dopadal jako gloriola na malou podobiznu Byronovu, přilepenou mezi jinými obrázky na španělské stěně.

„Můj otec“ — začal mladý muž tiše mluviti a časem přetrhoval kašel jeho řeč — „řekl vám již bez pochyby, že jsem sběhl s učení a zmařil svou existenci. A já zatím vyplnil svědomitě svůj úkol životní. Vím dobře, že jest žití mého na mále. Nevrťte hlavou, neusmívejte se těšivě — mně není útěchy třeba. Zhasnu-li za rok, zhasnu-li za týden — umru spokojeně. Co jsem v krátkém tom životě vykonati mohl, vykonal jsem. Pracoval jsem pilně — moji dobří, ale prostí rodiče neměli ovšem pro tuto práci porozumění, ale i před jinými jsem ji ukrýval. Vtírá se mi na mysl porovnání s plodem kukuřice: v zele-

ném obalu, skryt před zrakem lidským, kypí a zraje, až posléze závoj listový usychá a klesá, a na odiv se vynořuje nádherná úroda zlatého zrní. Tak i to, co jsem tajně vytvořil, vyjde brzy na světlo. Tělesná tato slupka odpadne a zetlí, ale plod zůstane a skvíti se bude navždy. Vy jste člověk vzdělaný. Mimo to pocítil jsem na první pohled důvěru ve vás. Nuže, svěřím vám tedy své tajemství — jsem básník."

Poslední dvě slova pronesl téměř šeptem, ale pevně, upínaje při tom blouznivý zrak na onen sluncem ozářený obrázek španělské stěny, jenž představoval Byrona, stojícího s rozhalenou hrudí a nadšeným okem na výstupku vysoké skály, o kterouž se v hloubce lámaly bouřlivé vlny oceánu.

Tedy básník! Tedy oběť té nemoci jinošské, z které se bohudíky valná většina za nedlouho po prvních vousech uzdraví, ale v níž se přece leckterý zvolna urýmuje do smrti. Probíral jsem se sám za mládí ‚zlatými strunami lyry'. Ale nyní jsem po dlouhou dobu básně již ani nečetl. Nejsem jich přítelem, zvláště lyrických. Nerozčiluju se rád cizím blouzněním, k tomu vždy trochu vyumělkovaným. Mou básní je hvězdnatá noc, když se vracím od pacienta na svém koníku dřímajícím lesem, v jehož černém chaosu se bělají květové terče divokého bezu a silnou vůní svou mne opájejí, když se křovisko přede mnou zajiskří rojem světlušek, že vypadá jako hořící keř Mojžíšův... Mou básní je naše bóra, když zaburácí mocným dechem do naší zátoky, že se lámou stožáry, že vlny s jekem a sykotem do břehu perou a les děsně hučí a stená... Mohlo by se mysliti, že jsem při takových náhledech mladého básníka chladně upozornil, že nejsem redaktorem, nýbrž lékařem a že nemám ani času k literárním rozpra-

vám. Ale nikoli! Seděl jsem mlčky a čekal na pokračování. Cítil jsem hlubokou soustrast s mladým tímto člověkem.

„Ano, jsem básník," pokračoval nemocný po chvíli. „Nikoli snad jeden z těch marnivých mladíků, kteří se trápí počítáním slabik, jen aby se honositi mohli jménem poety. — Jsem básník pravý, povolaný. Ano, jsem, pane, — jsem! Nadšení jen volá mne do písně... Teď, teď právě přichází to znovu — šumí to jako moře — cítím to zde v plamenné skráni — zde na třesoucích se rtech — zde v rozechvěné hrudi — celé tělo od hlavy k patě prochvívá mi ta rozkošná vichřice..."

V tuto chvíli byl jako proměněn. Povstal s hlavou vztyčenou; zdálo se, že nabyly údy jeho rázem síly a pružnosti, pohyby ohně. Oči svítily nadšeně pod vyklenutým tenkým obočím, tváře se lehce zarděly, jemný, bezvousý jeho obličej byl v tu chvíli téměř krásný. I kašel jej na okamžik opustil.

Bylo to jako výbuch nějaké duševní choroby. Poučil jsem ho, že mu takové rozčilování škodí. Usadil se mlčky opět a zvednuv podušky, sáhl hluboko pod slamník. Třesoucí se rukou vytáhl odtud objemnou vrstvu papíru, popsaného verši. Rozložil ji na klíně a probíraje se zvolna listy, mluvil dále: „Zde vidíte dílo mého života, bezmála již dokončené. Většinu vytvořil jsem zde na Kavkaze, ale potají, ponévadž mi dobrý můj otec to „věčné ničemné psaní" dovoliti nechtěl. Nikdo nenahlédl posud do těchto listů a — kromě vás — před mou smrtí nenahledne. Nedbám o slávu za živa, o vystoupení na kolbišti literárním, kde zimničný ruch ctižádosti, malicherné intriky soků, výroky nepovolaných soudců, potlesk a sykot všedního davu čistou zář poesie kalí

a duši otravují — mým cílem je sláva nad hrobem, vanot mé duše, jak jsem ji složil v této písni, nad proudem příštích věků... Ale mám k vám, pane, snažnou prosbu. Spatřuji ve vás posланého mi osudem vykonavatele mé poslední vůle. Chtěl byste na sebe vzíti tento úkol?"

„Ah, na poslední vůli máte času dost!" pravil jsem s nuceným úsměvem. „Ostatně máte-li nějaké přání a je-li splnění jeho v mé moci, rád vám posloužím."

„Nuže, pane, až umru, postarejte se o vydání tohoto mého díla. Udám vám ještě osoby v mé vlasti, na které byste se v této příčině obrátiti mohl. Vím určitě, že tam najdete brzy někoho, kdo literární mou pozůstalost svým nákladem vydá. Pošlete tam k nahlédnutí jen opis. Snad bude mi ještě možné, abych sám —"

„Ne, vy teď nesmíte psáti," vskočil jsem mu do řeči. „Obstaral bych opis sám. Můžete se na mne úplně spolehnouti."

„Díky, vřelé díky!" zašeptal nemocný a podal mi zároveň rukopis svého díla. „Prozatím však přijměte tuto mou básnickou pozůstalost a přečtěte z ní doma laskavě něco. Třeba jen několik listů. Snad k tomu najdete prázdné chvilky. A sdělte mi pak upřímně, jaký dojem na vás učinila. Budete jediným člověkem, jehož úsudek vyslechnu."

„Ale musím se vám přiznati," namítal jsem, „že básnictví hrubě nerozumím."

„Ó, pravé básni rozumí každý vzdělaný člověk. Úsudek váš nezmění ostatně v ničem úsudek můj vlastní. Nuže, splníte i tuto mou druhou prosbu?"

„Záleží-li vám na tom — milerád."

V rozpacích nad podivným úkolem, který jsem převzal, probíral jsem se listy. První byl prázdný. „Titul dosud schází?" otázal jsem se bezděky.

„Na ten jsem dosud ani nepomyslil. Což po titulu?!"

„A zde věnování: Neznámé! Tu neznámou jste patrně zanechal se srdcem svým na březích Vltavy?"

„Ó nikoli! Jest mi vskutku neznámá — a přece známá. Nevím, jak bych vám to náležitě vysvětlil. Již z dětských let vznáší se před mým duševním zrakem jedna líbezná postava — jeden spanilý obličej — ve skutečnosti jsem ho nikdy nespatřil. Řekl bych, že to můj ideál dívčí krásy. A přece choval jsem vždy přesvědčení, že to není pouhý ideál, že divukrásná tato postava ve skutečnosti žije a že se jednou dozajista s ní shledám. Nyní vzdávám se již ovšem té bláhové naděje. Ale ve snech a myšlenkách provázela mne ta vidina celým životem. Ba, více než to. Vídal jsem ji nejen ve snu a v myšlenkách, při zavřených očích, nýbrž časem vznášela se ve vzduchu přede mnou jako z paprsků slunečních utkaná, mlhavě lehká a přece zřetelná. Mohl bych vám takořka nakresliti její líbezné tahy — jen ty oči — ne, krásu těch očí nedovedl by zachytiti štětec největšího mistra — to zářivé modro, jako klidná hladina mořská, když se v ní obráží skvoucí blankyt... Zadíval-li jsem se do měňavých oblaků, do soumraku spletených větví lesních, do šerého kouta této jizby — vždy vynořila se odtud na konec spanilá její tvář. Vedle ní neměla v duši mé žádná jiná místa. Ona byla neviditelnou královnou mého srdce. Kolikrát jsem v duchu s ní chodíval vábnou samotou starých parků, plesným šumem nádherných komnat, zakletými palácí a zahradami pohádkového světa! Doufám, až

nadejde má poslední chvíle, že vynoří se zde nade mnou z tohoto stropu její líc, že se s rozestřenou náručí ke mně sechvěje a že zemru s políbením jejím na chladnoucím čele —"

Toť se podobá již utkvělé idei! pomyslil jsem si. Abych ukončil rozmluvu, při níž se nemocný stále takto rozčiloval, řekl jsem vstávaje: „Nuže, ano, přečtu si to a pozejtří vás opět navštívím."

„Budu vám velice povděčen," ujišťoval mladík. „Ale rukopis mi laskavě zase s sebou přineste! Odevzdám vám jej později — v nejhorším případě naleznete jej zde v posteli, v úkrytu pod mou hlavou. Dopíšu jen ještě epilog."

„Nepište nyní ničeho," napomínal jsem jej důtklivě; „škodilo by vám to velice. Zachovávejte si úplný duševní klid."

Mlčel.

Učinil jsem vzhledem k jeho nemoci potřebná lékařská opatření a potěšiv starostlivé rodiče, klusal jsem s objemným rukopisem za ňadry nazpět k Novorossijsku. Minuv poslední chatrč Metodějovky dostřehl jsem mezi stromy hustého lesa, jenž vroubí cestu, běžící postavu dívčí. Když pak mi za ohybem cesty houští vesnici zakrylo, vystoupilo náhle za jedním kmenem děvče, které si patrně lesem nadběhlo, aby mě zde, nejsouc z vesnice pozorováno, k rozmluvě vyčíhati mohlo. Zavolalo na mne česky a přiskočilo mrštně až k mému koni. Zastavil jsem.

„Čeho si přeješ?" ptám se.

„Chtěla — jsem se — pana — pana lékaře zeptati —" koktá dívka v rozpacích.

„Nuže?"

„— jak se vede Janovi."

„Janovi? Ah, nemocnému studentu? A proč se tážeš? Jsi snad jeho příbuzná?"

Pohlédl jsem na ni bystřeji. Byla to asi osmnáctiletá zdravá vesnická dívka. Hezká a jadrná. Řasnatý šátek, honosící se ohnivou barvou planého máku, ovinut byl nazad kolem světlého, téměř bělavého vlasu, a jasně hnědé oči byly plny lesku a života. Plné svěží rty podobaly se nejkrásnějším třešním. Tělo její, odělné v prostý šat českých vesničanek, jevilo kypící bujarost, ale při tom zároveň úměrné a lepé tvary. Zkrátka, byla to nevinně svůdná vesnická dívčice v plném svěžím květu mladosti a krásy. Dívaje se na sklopené její oči a žhavý ruměnec, rozlitý po jejím obličeji, uhodl jsem snadno všechno.

„Přiznej se jen —!" pohrozil jsem jí prstem.

Ona zarděla se ještě živěji a sklopila hlavu. Zdvihla cíp květované zástěry k očím a když je pak opět ke mně vznesla, třpytily se pod nimi slzy.

„Ah, ne!" pravila. „Nemá mne rád. Pohrdá mnou. A mně je ho tak líto — život bych dala za jeho uzdravení! Ale neříkejte mu, že jsem tak mluvila. Hněval by se na mne! Myslím, že mne již dávno nenávidí. Neměl pro mne nikdy přívětivého pohledu, ač jsme byli sousedy již v Čechách. Pro žádnou dívku z vesnice neměl slova laskavého — miluje nějakou vznešenou slečnu..."

Miluje prázdný vzduch, fantóm, výtvor chorobné obraznosti — a zde nejkrásnější zdravá skutečnost! pomyslil jsem si.

„Píše jen stále," pokračovala dívka; „není-li pravda, že mu to psaní škodí?"

„Ovšem, ovšem."

„Píše i v noci — ještě dnes bylo okno jeho osvětleno dlouho přes půlnoc — psal — — viděla ho — sou — sousedka — —“

„Tak? Nu, o své příští návštěvě musím učiniti opatření, aby se to neopakovalo. Vypsal by si najisto brzkou smrt. — S bohem!“

Pobodl jsem koně a zaslechnuv ještě za sebou poděkování dívčino, cválal jsem dále k Novorossijsku.“

Tabunov povstal.

„Nu, dále, dále!“ ozvaly se hlasy ze společnosti.

Než lékař prohlásil rázně: „Musíme strhnouti stany a putovati v před, máme-li před úpalem poledním doraziti k cíli. Tam dokončím pak v příjemném stínu svou historii o slávě.“

Musili jsme uposlechnouti. Brzy na to sestupovala naše karavana po opačném nenáhlém svahu hory do lesnatého údolí. Z počátku vedla cesta opět jen hustými křovisky, ale doleji objal nás již řádný lupenatý les. Příjemně se jelo hlubokým úvozem, nad nímž s obou stran volně skupené a rozličným úponkovitým rostlinstvem hustě propletané buky, habry, jasany, kleny a jiné stromoví s bujným podrostem trnin, vavřínu, kvetoucích azaleí a rozmanitých jiných křovin rozestýlaly chladivý stín. Na několika místech ležely na příč přes úvoz větrem skácené kmeny a s nich visely téměř až ku kolejím zmotané úponky břečtanu a kozího listu, divokého chmele a vína; musili jsme v těchto místech slézti s koníku a provésti je za uzdu pod těmi přirozenými mosty, při čemž se na sedla hojně zachycovaly útržky oné zmotané zelené příze. Z šerého houští nad úvozem vyzírala mnohá, z části opravdu nádherná květina velikým žhavopestrým okem a také

na cestě, mezi kolejemi, vypínaly vysoké kosatce své modré nebo žluté květy.

Při úpatí vrchu rozstoupil se před námi les a otevřel nám vyhlídku do těsného dlouhého údolí. Poskytovalo nám obraz neobyčejně bujaré vegetace. S obou stran táhla se po úbočí malebných vrchů huňatá svěží zeleň lesní k jeho dnu, kteréž bylo zcela pokryto k neuvěření bujným vodním rostlinstvem. Neviděl jsem dosud listů takového objemu a takové výšky. Přeširoko rozkládaly se tu kruhovité lupeny, jež dobře člověku za deštník posloužiti mohly, a celé dno údolí i s neviditelným potokem uprostřed postláno bylo hustě takovými zelenými terči, mezi nimiž se vypínaly oštěpovité listy jiného druhu rostlin, dosahující beznála výšky dospělého člověka. Bylo to, jakoby táhlo pod námi údolím v hustém, dlouhém šiku vojsko elfů v onom válečném obrazci, jemuž říkali staří „testudo“: neviděl jsem shora než okrouhlé zelené štíty a mezi nimi trčící zelená kopí.

Jeli jsme dále tímto údolím málo vyjetou cestou, která podél okraje lesa se vinula a místy do něho se zatáčela. Ač nebylo nikde viděti ani příbytku lidského, ani pasoucích se stád, plynula nám přece pouť uprostřed stále se měnících poutavých dojmů. Již sám les, kolem něhož jsme klusali, staral se horlivě o zábavu našich očí: nejvýtečnější zahradník nedovedl by utvořiti z rozličných stromů, keřu a rostlin úponkových tak rozmanitá a malebná skupení, z jakých se skládal tento háj. Kdo zná jen obraz, jaký poskytují lupenaté hvozdy střední Evropy — sivé, omšené kmeny a zelená oblaka, utkaná lehce z několika pouze tvarů listových, jež se mísí obyčejně jen v obvodu snadno rozeznatelných

samostatných korun a vrcholků — nemůže si o tom učiniti náležitého pojmu. Zde sbírají se nejraději různorodé stromy v těsné tlumy bujně spletených větví a nevázaně pomíchaného, různotvárného listí: tu dole jeden peň k druhému vroucně se tulí, tamo kmen révy kolem třetího jako boa constrictor v mohutných prstenech se vine; tu nahoře veliké a drobné, celokrajné a rozmanitě vystříhané, tmavě a světle zelené, kovolesklé a stříbrně kmitavé listy v chaos malebný se spřádají, v němžto s ohnivým leskem slunečním rozmanitě odstíněné zelenavé šero účinně se střídá. A divoká réva všechno svým zvláštním půvabem ovíjí. Při pohledu na takové skupení tane ti na mysli roj bakchantů a bakchantek, splétajících se jásavým opojením v křepčící chumáč, kolem něhož malebně kyne a vlaje s thyrsů, kadeří a plecí rozpoutané věncoví révy.

Byla to jízda parkem, jaký si u nás žádný velmož pořídíti nemuže. Za každým záhybem křivolaké cesty překvapovalo mne po jedné straně nové úhledné skupení lesní a po druhé nový krásný pohled na ruznotvárné zelené vrchy, mezi nimiž se otvírala časem daleká vyhlídka do pobočního údolí s modravou silhouettou horstva v pozadí.

Společnost jela zvolna, kochajíc se v pohledu na ty krásy přírodní a ssajíc do šířící se hrudi čistý vzduch, jenž byl samá záře a vůně. Hmyz bzučel kolem květu — v modrojasné výši kroužil tu a tam křídlatý dravec — někdy žblunklo podle cesty cos hřmotně do vody: bezpochyby vodní želva, zastrašená klusem našich koní. Mlčeli jsme; jen Duňaška zašvcholila časem úryvky nějaké polo zádumčivé, polo veselé národní písně, nahrazujíc nám takto

ptačí zpěv, kterýž jediný jsme dosud pohřešovali v této půvabné jarní krajině.

Po delší jízdě údolím odbočili jsme od cesty — která vedla středem opuštěného horstva dále bůh ví kam — na něco, čemu sice Tabunov také název cesty udělil, ale co názvu toho ve skutečnosti nikterak nezasluhovalo. Když jsme stoupali za lékařem a kozáky touto domnělou cestou po stráni vzhůru, pátral jsem na zemi marně po nějakých kolejích neb jiných stopách povozů, koní neb chodců; neviděl jsem než vysokou trávu, kamení a pichlavá křoviska. Teprve později v lese usoudil jsem, že může býti neširoká, nižším a řidším křovím porostlá mezera mezi hustým stromovím, kterouž jsme dosti obtížně jeli, sledem nějaké dávno opuštěné cesty. A Tabunov potvrdil částečně mou domněnku sdělením, že pochází tato cesta ještě z časů čerkeských a že by při báječné bujnosti zdejší vegetace již dávno úplně byla zarostla, kdyby jí neužívali časem kozáci při svých vyjížďkách do hor.

Jízda po ní nebyla hrubě příjemná. Koníci musili se vyhýbati trnitým křovinám a oba naši kozáci tasili často z kožených pošev po boku své široké a dlouhé kinžaly, aby rubali daleko vyčnívající větve a přes příč rozepjaté řetězy a věnce, jimiž nám chmel a réva zatahovaly cestu jako druhdy vesničané svatebnímu průvodu. Z lesa pak vyjeli jsme na kamenitou pláň, kde do nás pražil úmorný žár shora i zdola sálající, a odtud bylo nám namáhavě sestupovati přes balvany holou příkrou stráň do skalní úžlabiny s neutěšenou vyhlídkou na obtížnou cestu do vysoké kamenité stráně protější. Na té pak mohli jsme se leda s Enšpiglem těšiti na pouť s hory dolů, ale pouť ta byla horší než nahoru. A tak to šlo dále.

Rozmar náš se kalil. Již jsem se ani nerozhlížel krajinou. Těžko baviti se malebností její, když pot řine proudem s čela, roztřesené údy bolí a brní a ve skrčených kolenou hlodá pocit, jakoby ti je pilou v půli přeřezávali. Duňaška nechala zpěvu. Suslikov s Aglajou Andrejevnou pustili se do jakés kousavé disputace, ale ustali v ní brzo: disputujte, když ustavičné nárazy jazyk váš ohrožují a když vám v nejlepším proudu pojednou zmizí soupeř váš za balvanem.

Dámstvo musilo cestou několikrát slézti s koní, a nám mladším pánům nastávala více méně příjemná povinnost, pomáhati jim přes nejhorší překážky. Zvlášť naléhavě dožadovala se naší podpory Anna Kirilovna, a sloužit jí za berlu bylo úřadem tím trudnějším, poněvadž jsi s břemenem jejích objemných vděků zároveň snášeti musil tíži ustavičných jejích nářků a výčitek: „Ó, ó! — Jaká to cesta! — Uf, uf! — Jaké to vedro! — Ubozí holoubkové moji (platilo dívkám, které s úsměvem a svižně jako srny přes kamení skákaly) — co musíte snášeti! — Hej, Pavle Semenoviči, máš-li pak svědomí?! — Vždyť to hřích do nebe volající, zavésti nás mezi takové strašlivé srázy a propasti!"

Hříšník mlčel zatvrzele. Až pojednou, když jsme vyjeli k lesině na prostranném výstupku jednoho vrchu, zastavil koně a zvolal, ukazuje na lesík: „Jsme u cíle, pánové a dámy! Hle, zde aúl — aúl — nu, neznám jméno jeho! — Myslete si třeba, že je to týž aúl čerkeský, v němž Puškinův Kavkazský zajatec trávil dny v těžkém strádání a noci v tajných milostných rozmluvách s nešťastnou Čerkešenkou!"

Stanuvše pohledli jsme bystřeji na místo, kam lékař ukazoval, ale spatřili jsme pouze onen lesík,

mladý sice a málo vysoký, ale přehustý a divoce pěkný. A přece měl Tabunov pravdu — byla to zarostlá někdejší víska čerkeská.

Zarostlá vesnice! Jak hluboce tklivá poesie spočívá v tom slově! Představujete si ve dřímavé hloubi lesní skupinu chatek polosesutých, či spíše jen pozůstatky nízkých zdí, v jejichž bývalých útulných světničkách mezi kapradím a vřesem bují husté šípkoví a propíná dutinami okének své pichlavé haluze s planými růžemi... Zpustlé jeviště bývalého ruchu lidského s jeho radostmi a strastmi, s jeho láskou a nenávistí zakrývá a proplítá vítězný les hustými svými větvemi, jejichž skulinou zřídka vnikne do mutného tajemného soumraku paprsek sluneční a zahraje jako bludička na kyprém sametu mechovém, z něhož utkává milosrdná příroda zelený rubáš mrtvé vesnici... Snad představujete si také uprostřed ní položřícený kostelík, jemuž větve starých dubů gotickými okny v prázdné nitro se derou a listnatou houští svou sesutý krov nahražují, a v jehož omšené vížce s rezavým křížem na místě posvátných zvonů již jen píseň lesního ptactva se ozývá.

Nu, zarostlá čerkeská vesnice, před níž jsme stanuli, vypadala ponečkud jinak. Horské dědiny Kavkazské podobají se již v stavu neporušenosti zříceninám. Vidíte kdesi pod skalou nebo na skále hustě sraženou tlupu nízkých ploskostřechých domků, tvořící na pohled pouze jedinou tarasovitou hmotu, v níž viděti lze jen uzounká čárkovitá okénka jako střílny hradební zdi. Celek neliší se barvou od skalního pozadí. Někdy vypíná se z aúlu zubatá věž, do výšky se zužující, a pak připomíná vám taková vesnice zvláště živě některou z českých hradních rozvalin. Tak vypadají obyčejně dědiny Kav-

kazských horalů a tak vypadala bezpochyby i tato. Avšak obyvatelé — Čerkesi — ji opustili, nepřátelé ji zpustošili, a bujná, úžasně bujná příroda Kavkazská opanovala pustou hromadu kamení. V té poměrně krátké řadě roků, co rozžehnal se poslední obyvatel vísky s rodným prahem, dovedla zahaliti zříceniny tyto neproniknutelnou téměř houští lesní.

Když jsme si pomocí kinžalů gordickými uzly úponkovitých rostlin a trniny proklestili přístup k rozvalinám, rozeznali jsme stěží polosesutou kamennou chatu: kolem zbortěných zdí bujelo pichlavé křoví a rostlo husté bylinstvo téměř až k ploché střeše, kde týřilo obrovské kapradí a jiné rostlinstvo ve stínu hustě spletených větví, jimiž mladé stromoví pustou chatu clonilo; v nízkém vchodu vypjal se a zasyčel had, jakoby zabrániti chtěl vetřelcům vstup do chaty, jejímž byl nyní jediným obyvatelem. A za ní viděti bylo, pokud vůbec zrak pronikal divokou houštinu, ještě několik takových zřícenin, podobajících se spíše pusté, zarostlé hromadě kamení. Lékař poučil nás, že bychom v té spoustě pranic obzvláštního nenalezli a nespatřili, a tak vrátili jsme se — tím ochotněji, poněvadž by nás další vnikání do toho divokého, zmijemi a jinými plazy oživeného chaosu bylo stálo mnoho namáhání a nepříjemností.

Vystoupili jsme ještě na plochý hřbet vrchu a tam jsme rozbili své stánky. Ovšem jen v obrazném smyslu. Nepotřebovaliť jsme na vzdor žhavému polednímu slunci umělých krovů; skupení košatých, kvetoucím křovím hustě podrostlých stromů poskytovalo nám všem stinný a vonný útulek. Bylo zde rozkošné místečko, v němž by se snad apoštolům ještě více bylo zalíbilo, nežli kdysi na vrcholku hory Tábor.

Otvíralť se odtud na všechny strany úchvatný pohled na okolní horstvo, naplňující krajinu po obzor vlnami rozličné podoby a velikosti. Všechno tu bylo, čeho sobě srdce malířovo přáti může: hory a doly pokryté hustým lesem ve všech odstínech zelenosti. různobarvé fantastické skály, půvabné kvetoucí kotliny, roztomilá tichá údolíčka, v dálce potrhaným závojem mlhy zpola zastřené sněžné vrcholky, ba i moře pohlíželo sem rozsedlinou daleké skály jako vlhkým safírovým okem — ale něčeho se tu přece nedostávalo: žádné město nerozkládalo se v dolině, žádná vížka nevyhlédala za lesy, žádná chaloupka netulila se k tichým stráním, žádná figurka rolnická, pastýřská nebo lesnická neoživovala krajinu, nikde nebylo viděti sadu ani lánu aniž jakékoli známky lidského života — s hlubokým posvátným klidem vládla tu sama příroda v pouhé kráse a velebnosti své.

Na západní straně plochého horského hřbetu, na němž jsme se uvelebili, klonila se tato hora náhlým, téměř kolmým srázem do hluboké nepřístupné kotliny, vyplněné divokým lesem; vyhlídku v tuto stranu zacláněl nám poněkud krásný mladý jasan, rostoucí nad obrubou propasti osaměle v malebném objetí bohatých úponků révy, jako ztepilý junák v náručí vášnivé milenky.

Nasytivše zraky, učinili jsme také žaludku po právu. Hodnou chvíli pracovaly čelisti na rozličných křídlech, stehýnkách a podobných věcech a naposled zatřpytil se uprostřed společnosti opět nezbytný samovar.

Hovor otáčel se z počátku, jakož přirozeno, kolem zarostlé čerkeské vesnice a Čerkesů vůbec, při čemž dán s několika stran rozličný výraz zvláštním

dojmům té okolnosti, že zde vůbec tak pokojně a bezstarostně seděti a rozprávěti můžeme uprostřed kraje, kde před krátkem ještě udatný národ horalů bezpečně sídlil v kamenných hnízdech svých, oddán fanatickou láskou islamu a své divoké svobodě... Ale pojednou obrátila se Uljana, kteráž byla za řečí těch snivé oči mlčky do trávy klopila, k lékaři s ostýchavou otázkou: „A což, jak vedlo se dále nemocnému — v české osadě — Pavle Semenoviči?"

„Ovšem, ovšem — především musíte dokončiti svou poněkud obšírnou definici slávy," přidal se k ní žertovně Suslikov a také ostatní podporovali tuto žádost.

A Tabunov pokračoval ve svém vypravování takto:

„Přede vším chcete snad zvěděti, bylo-li básnické nadání mého pacienta skutečností čili pouze chorobnou domněnkou. Neboj se, Aglajo, nepustím se v nijaký literárně kritický rozbor, k němuž necítím v sobě ani chuti ani povolání. Povím vám jen prostě toto: U večer téhož dne, kdy jsem se z Metodějovky vrátil, ležím unaven v posteli a sahám zívaje po jakési knize, abych přečetl dle obyčeje svého před usnutím několik stránek. Při tom zavadil zrak můj o veliký závitek básně Janovy, kterou jsem po svém příjezdu z české vesnice na stůl vedle postele položil. Bezděky vzal jsem ji do ruky na místě knihy. Očekával jsem — přiznávám se — pouze něco pathologicky zajímavého...

Čtu nedbale první řádky, zívám, mžikám násilně víčky, aby nezapadla, a — — když první zásvit ranní do jizby se vkrádal, našel mne při lampě poloshaslé, hltajícího blouznivě zaníceným okem poslední verše básně. Zaleknul jsem se téměř, když jsem vyhlédnuv

přes dočtený rukopis, v protějším okně spatřil zeleň horských strání, prodchnutou již zlatem jarního jitra. Věc taková nepřihodila se mi dávno — naposled v letech jinošských, kdy jsem jednou celou noc u vytržení probděl nad Byronovým Kainem.

Nechci snad porovnávati ubohého Jana s velikánem britským. Zdržuji se vůbec úsudku o literární ceně jeho díla. Líčím prostě účinek této básně na mne. Po několika slokách uchvátilo mne to náhle jako onen dech Páně, ona prudká vichřice boží, jížto kdys prorokové neseni bývali vzduchem na daleká místa... Tvuj úsměv, Aglajo, ničeho v tom nemění; mohla jsi již poznati, že jsem duše střízlivá, — snad střízlivější, než jakou ty se zdáti chceš, — a že nerad nadsazuju: ale pravím ti, že jsem onu noc mžikem proletěl, vznášeje se v oblastech nadzemských pod mohutným křídlem poesie, která ještě dlouho po tom, když jsem se k zemi navrátil, mysl mou obestírala divným opojením. Drahné chvíle po přečtení té básně bylo mi jako člověku, jenž zvolna jen se probírá k vědomí skutečnosti z objetí krásného snu.

A kde všude jsem se toulal za onu noc! Proletěl jsem celý svět, minulost i přítomnost, všechen ten ohromný prostor, jejž změřila duše Janova za celý život mohutnou duhovou perutí svou. Bylo viděti, že tou básní vysloviti chtěl celý svůj poetický názor světový, že do ní vdechnouti chtěl a vdechl celou svou duši. Příroda, všechny poměry lidské, všechny zápasy a tuchy člověčenstva jevily se tu v úplně novém, čarovném osvětlení, jaké rozšiřují jen duchové geniální kolem své pozemské dráhy. A jako Danteova Beatrice vznášela se před ním na té básnické pouti spanilá ona vidina, o níž mi vypravoval. Báseň končila zde na Kavkaze, — jehož přírodní krásy

v barvách nevídaně skvoucích v ní se obrážely jako v zrcadle kouzelného jezera — na temeni velebné hory, kde básník velkolepou apostrofou s životem i světem se loučil a tajemná jeho vidina v kadeře mu kladla věnec nesmrtelnosti. Dílo jeho bylo dle úsudku mého vskutku hodno nesmrtelné slávy."

„A co se stalo s touto básní? Kde jest?" zvolal jsem bezděky, když se lékař po těchto slovech na chvilku odmlčel.

„Hned, hned uslyšíte," odpověděl klidně Tabunov. „Při své druhé návštěvě u nemocného shledal jsem, že stav jeho vůčihledě se horší. S lítostí pohlížel jsem na jeho vyzáblý, zsinalý obličej, a hlas můj se třásl bolestným pohnutím, když jsem vzdával upřímnou nadšenou chválu básnickému jeho dílu. Vyslechl ji klidně, bez jakékoli známky radosti, jako by nebyl ani jiného úsudku očekával. Přijímaje pak ode mne rukopis nazpět, pravil: ‚Spoléhám se na váš slib. Víte, kde najdete tuto mou jedinou pozůstalost. Ale prosím vás zároveň snažně za splnění ještě jedné, poslední prosby. Znáte zarostlou čerkeskou vesnici nedaleko odtud v horách?'

Přisvědčil jsem.

‚Nad touto vesnicí,' pokračoval nemocný slabým hlasem, ‚na plochém temeni vrchu je místo, kde jsem ztrávil nejkrásnější chvíle života. Tam jsem dlíval nejraději, pokud jsem ještě z domu vycházeti mohl. Nad lemem propasti stojí tam osamělý mladý jasan, ověnčený révou: v jeho stínu sedával jsem celé hodiny, s listem na kolenč a s tužkou v ruce... snil a psal jsem... Bývalo mi tak nebesky blaze v té krásné samotě, kdež viděl jsem kolem sebe, kam zalétal zrak, toliko velebné hory a nad sebou skvoucí oblohu nebeskou. Býval jsem tu sám s poesií svou.

Vše mlčelo kolem v posvátném tichu a jen ona šeptala mi své divuplné zkazky. A lehká mlha, vlající v dálce nad lesem, brávala na sebe znenáhla tvar dívčí postavy, podobu mé spanilé neznámé, a chvěla se ke mně vzduchem jak bílý oblak s otevřenou náručí. Toužebně rozpínal jsem jí ruce vstříc, ztápěje celou duši v tajemnou safírovou hlubinu jejích očí. Přichvívala se v mé objetí, a tu jsem zavíral oči v nevýslovné rozkoši, hlava klesala nazpět na kmen jasanu a když dechl větřík do jeho listí, zdávalo se mi, jakoby krásná ona vidina, kloníc se laskavě nade mnou, šeptala slova nadpozemské milosti. Jak často přával jsem si v takové chvíli, abych tak odpočíval na věky! Nuže: podlehnu-li této nemoci, — tam chci být pochován! Rodiče moji pokládali by snad tuto prosbu za výraz chorobného blouznění a pohřbili by mne přes to mezi těsné zdi hřbitovní. Postarejte se tedy sám, aby poslední přání moje bylo vyplněno. Slibujete mi to?'

Slíbil jsem a dostál svému slibu. Nešťastný Jan odpočívá skutečně tamo před námi, ve stínu toho jasanu. Nad hrobem jeho vztyčen byl také prostý dřevěný kříž, ale bujná réva ovila jej brzo svým hustým lupením. Když jsem zde byl naposled, našel jsem na vrcholku toho kříže dva čerstvé věnce lesních květů — bezpochyby uvily je krátce před tím matka Janova se švarnou onou dívčicí, o jejíž beznadějné lásce k churavému poetovi jsem se, tuším, již zmínil cestou k osamělému hrobu. Nyní je kříž ten révou již úplně zakryt."

Lékař učinil krátkou přestávku. Také ostatní mlčeli, upírajíce k jasanu zadumané oči. Všichni byli patrně dojati sdělením, že meškají tak blízko u hrobu blouznivého, ve květu mládí zvadlého poety.

I se rtů Aglajy Andrejevny zmizel obyčejný pohrdlivý úsměv. V krásných modrých očích Uljaniných třpytily se slzy. Mně pak se zdálo, že jsem na chvilku zahlédl ve stínu jasanu, pod svislým věncem smaragdového vinného lupení, sedící mladistvou postavu mužskou, s nachýleným bledým obličejem a černými kadeřemi, s okem blouznivě upřeným v dálku...

„Když jsem po třetí mladého pacienta v Metodějovce navštívil," vypravoval dále Tabunov, „nalezl jsem jej uprostřed jizby na nízkém lešení, zřízeném z prken a židlic, oděného v prostý rubáš, s rukama na prsou skříženýma. Obsypán byl celý ohnivými květy azaleí a pestrými obrázky svatých. U něho na zemi klečela s hlavou k nohám mrtvoly sklopenou ona dívka, která mne při první jízdě od nemocného v lese zastavila. Otec stál u okna v truchlivém ztrnutí, s okem mrtvě k zemi upřeným; matka štkala a lomila rukama v kruhu sousedek, které jí těšivě domlouvaly. Vstoupení mé vzbudilo v jizbě hlasitý nářek. Mlčky popošel jsem k mrtvole a zadíval jsem se na chvilku do její tváře.

Nezměnila se mnoho, leda že se jevila při zatlačených očích ještě nápadněji hubenost a stínovatost její. A což jest obličej mrtvoly jiného než pouhý stín odcházející milé osoby: překročila již práh domu, na chvilku zamihne se nám ještě stín její na ploše dveří nebo na protější stěně a mizí — navždy. Zrak můj zabloudil od zemřelého k vesnické dívce, která nyní vedle něho stála zakrývajíc si zraky a líce dlaněmi krásných plných rukou; pod nimi a po obrubě jejich splývaly jasné slzy a třpytily se také na svěžím rtu jako jitřní rosa na zralé třešni. Jakou protivu tvořila tato švarná postava, plná jarého

života se svým bohatým bělorusým vlasem, ve své pestré sukni a těsném, červeném živůtku, jenž stěží věznil krásná oblá ňadra, dmoucí se těžkými vzdechy, — jakou protivu tvořila k mrtvé zvadlé podobě vedle!

Pohlédl jsem znovu v obličej mrtvoly a nyní zpozoroval jsem, že jsou rty její pootevřeny a že na nich spočívá klidný, blažený úsměv. Byl to asi ztrnulý výraz blaha, jímž obdařila jej poslední chvilka života. Umřel asi dle svého přání. Utkvělá jeho vidina, vzdušná modrooká milenka, přichvěla se v jeho náruč, hlava jeho klesla nazpět do podušek jako na kmen družného jasanu, oči se zavřely a nad umírajícím zavanul sladký šepot o lásce a slávě, o nesmrtelnosti v písni, kterou po sobě zanechal na této zemi. Připomněl jsem si rázem slib nemocnému učiněný.

Zjistiv smrt Janovu, přistoupil jsem k posteli, v níž za nemoci své ležel. Nebylo tam peřin ani slamníku — byla úplně prázdna. Zeptal jsem se rodiču jeho, zdali v ní nenašli nějaké papíry. Zarmoucený otec pohlédl tázavě na štkající manželku a ta zavrtěla truchlivě hlavou.

V tom přistoupila ke mně dívka se sklopeným slzavým okem a pravila ostýchavě: „Mluvíte o písemnostech, které Jan sepisoval a pod hlavou svojí v posteli ukrýval?“

„Ano — o těch.“

„Ty jsem odnesla já,“ sdělovala mi dívka v rozpacích. „Stalo se to tak. Jeho paní matka zde přijala mé nabídnutí, že s ní budu bdíti u nemocného. Bylo to včera večer. Jan dřímal. Pamětliva jsouc vašich slov, jak velice mu psaní škodí, odstranila jsem z opatrnosti se stolu vedle jeho postele inkoust, péro a

papír. Na to jsme se potichu modlily, sedíce v tomto koutě. Za plentou u lože jeho hořela svíčka. Paní sousedka usnula a já jsem pohlížela mezerou mezi stěnou a plentou na jasně osvětlené lože nemocného, který klidně spal. Z nenadání přemohla i mne dřímota. Když jsem opět procitla, uviděla jsem, že Jan bdí. Byl na loži málo povztyčen, v klíně měl silnou vrstvu papírů a psal na ní pomalu tužkou. Tuto jsem na stole zapomněla. Chtěla jsem ho napomenouti, aby toho nechal, ale v tom přestal psáti, hlava jeho klesla nazpět do podušek, ruka upustila tužku a padla na hranu postele, oči se zavřely a světnicí zavzněl hluboký jeho vzdech. Puzena úzkostí přistoupila jsem tiše k loži — byl mrtev!'

Nastal opětný nářek, do něhož jsem vpadl dychtivou otázkou: ‚A což papíry?'

‚Ach, papíry,' odpověděla dívka, ‚ty shodili s mrtvého na zem. Já jsem je později zdvihla a položila na stůl. Tu mi napadlo, že jsou tyto listy hlavními původci předčasné jeho smrti, a málem bych je byla ve hněvu roztrhala a vyhodila oknem. Ale v tom přišlo mi zase na mysl, že je to písmo ruky Janovy — že tam vložil své myšlenky... Byla bych je ráda pročtla a po případě na památku si je ponechala. Věděla jsem, že otec Janův často psaní jeho pošetilým zabíjením času nazýval a spálením těch spisů, zastihne-li ho ještě jednou nad nimi, synovi hrozil. Vzala jsem tedy při odchodu papíry ty s sebou.'

‚A máš je doma?' tázal jsem se.

‚Mám,' potvrdilo děvče a vyvalilo při tom na mne udiveně jasné, hnědé oči, na jejichžto řasách se třpytily drobné slzy. ‚Ale což bylo v těch listinách přece něco důležitého?'

Kývl jsem toliko lehce hlavou a rozloučiv se s rodiči Janovými, požádal jsem dívku, aby šla se mnou a papíry mi přinesla. Jaký to rozdílný obraz vítal mne venku, když jsem opustil dusnou světnici, jeviště smrti a zármutku! Nejkrásnější úsměv jarního slunce zářil na chatách, na lupenech révy a chmele, jimiž byly ověnčeny, v nesčíslných květech kolem a na šťavnatě zelených vrcholcích blízkého lesa, před nímž na svěžím palouku pod kvetoucí hruší dováděl chomáč dětí kolem veselého ohníčku.

Šel jsem s dívkou k nizounké chatě. Na prahu hřála se na slunci vrásčitá stařenka s berličkou pod ramenem a s ružencem v ruce, jehož klokočové kuličky zvolna propouštěla scvrklými prsty. ‚Modlím se za sousedovic Jeníka,' zamumlala bezzubými ústy; ‚dejž mu buh království nebeské!' Dívka vklouzla kolem ní do chatrče a prodlela tam hodnou chvíli. Vrátila se v patrném nepokoji a tázala se stařeny: „Nevíte, babičko, kam se poděly ty papíry, které jsem si uložila na truhlici?" — ‚Což vím?' broukala stařena. „Bezpochyby ti naši zatrolení hoši — pořád tropí nějaké neplechy — nesli, tuším, jakési papíry ze světnice — tamhle jsou hum hum,' a kašlajíc zdvihla berličku směrem ke skupení dítek pod hruší.

Pospíšiv tam s dívkou, spatřil jsem uprostřed plesající dětské skupiny na polovyhaslém malém ohništi doutnající žhavou vrstvu papírů, z nichž některé právě dohořívající se ještě svíjely a tiše siptěly jako v mukách; dítky bavily se těmi smrtelnými křečmi a vzdechy nešťastné básně a hrou dovádivých jisker po černajících blanách, nemajíce ovšem tušení, že s každou tou jiskrou navždy zaniká a hyne veliká i krásná myšlenka, že [illegible] navždy mizejí

s povrchu země poslední stopy neobyčejného vznešeného ducha!“

„Shořelo tedy všechno?!“ zvolal jsem téměř současně s Uljanou.

„Možno říci: všechno. Pouze jediný list zachránil se před tím dětským auto da fé. Ležel vedle ohně jen málo na okrajích ohořelý. Byl to epilog, ukončený řádky tužkou psanými, jimiž dovršil básník dílo svého života — nyní zmařené — téměř v samém okamžiku smrti. Uschoval jsem tento list do tobolky. Snad byste mohl po svém návratu do vlasti uveřejniti alespoň těch několik veršů v některém domácím časopise. Jsou dle mého úsudku krásné, velmi krásné, ale tvoří přece jen pranepatrnou, mizivou trosku toho velkolepého kouzelného paláce, jehož zářivými chodbami jsem se já jediný za oné noci procházel a který se za mnou jako tknutím zlého čaroděje v niveč rozpadl. Mohou leda vzbuditi hlubokou lítost nad ztrátou neobyčejného — —“

Dva výstřely rychle za sebou následující přerušily slova jeho. Společnost shrnula se ustrašena a zvědava na úbočí hory, odkud zazněly. Také já jsem popošel za ní. Brzy poznal jsem, že se stala věc prostička: naši kozáci provozovali tam z dlouhé chvíle myslivost a zastřelili nějakou zvěř. Obrátil jsem se tedy nazpět k našemu tábořišti. Ale tu zarazil kroky mé následující kratičký výjev, kterýž jsem spatřil mezerou houštiny, dělící mne od našeho opuštěného ležení s osamělým jasanem v pozadí. Nebyloť zcela opuštěné. Zůstala tam Uljana, na níž jsem za celé řeči lékařovy pozoroval velikou rozechvělost a zadumanost. Snad přeslechla v hlubokých myšlenkách svých i oba výstřely. Seděla tam s hlavou do dlaní skloněnou. Nyní pojednou vstala,

rozhlédla se spěšně kolem a nezahlédnuvši na tábořišti nikoho, přiskočila jedním skokem k mladému jasanu, obemkla rukama štíhlý jeho kmen a jsouc na polo zastřena věncovím révy kolem něho se vinoucí, přitiskla ústa na šedou kůru. Malou chvilku tak setrvala. A v tom právě zachvěla se koruna jasanu v lehkém větérku, zpeřené, průsvitavé jeho listí se jemně rozkolébalo a zašelestilo...

Co znamenal výjev ten? Byl to jeden z oněch tajemných záchvatů nejasného citu, které rázem s prudkostí vichřice prochvívají mladou duši a znáhla opět bez účinku mizejí? Či byla Uljana uskutečněním oné krásné vidiny, za níž nešťastný jinoch celý svuj život marně provzdychal a s jejímž tělesným obrazem se teprve nad hrobem setkati měl? Ba věru, ten jasan zachvěl se tak divně, jakoby to stál opravdu sám Jan v zelené této proměně na hrobě svém a jakoby byl ucítil nevýslovnou rozkoš onoho objetí a žhavého políbení, jež proniklo chladnou kůrou do jeho srdce.

Společnost se vracela. Uljana seděla již opět klidně na místě svém.

„Molodci naši se bavili užitečněji," pravil starý Ivan Ivanovič vesele, hladě si bílé kníry; „ulovili kapitálního srnce."

Mluvilo se žertovně dále o této lovecké episodě. Ale mně tanul na mysli jen epilog Janův.

„Prosím, okažte mi laskavě ten zachráněný list z básně mého krajana," požádal jsem Tabunova.

„Ah, ano - - zde jest!" A lékař vyňal z tobolky opálený, sežloutlý list papíru.

„A přečtěte nám ty verše nahlas - - prosím o to velmi - - ráda bych slyšela, jak zní česká báseň," zvolala Anna Kirilovna.

„Ano, deklamujte nám ji s náležitým citem — postavte se tamhle ve stínu jasanu — ke hrobu básníkovu — bude to velmi pohnutlivé," pravila Aglaja Andrejevna, a nesnadno bylo uhodnouti, jsou-li tato slova ironií čili výrazem chvilkové sentimentální nálady.

Bezděky přistoupil jsem k jasanu, jehož koruna se nyní chvilkami zachvívala větrem. Drže list v ruce, pohlédl jsem ještě na Uljanu — její čarokrásné modré oko, třpytící se v slzách, spočívalo upjatě na mých rtech.

„Pozor na klobouk —!" upomenul mne v tom Suslikov, a zatím, co jsem jednou rukou po klobouku sáhl, vytrhlo mi náhlé prudké zavanutí větru z druhé papír a zaneslo jej mžikem nad propast.

„Ááh!" ozvalo se kolem jako z jedněch úst a všichni shrnuli se na pokraj srázu.

Tabunov vztahuje ruku za papírem, jenž lehce vzduchem nad propastí kroužil a do nepřístupné rokle v divoký prales zapadal, obrátil k nám obličej s trpkým úsměvem a pravil: „Hle, přátelé — toto je sláva!"

OBSAH.

Strana

Jestřáb contra Hrdlička 1
Výlet do Chorvátska 113
První starosti 161
Hovor listí 225
Sláva 265